

ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΠΑΪΣΙΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ

ΛΟΓΟΙ

Δ'

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΖΩΗ

ΙΕΡΟΝ ΗΣΥΧΑΣΤΗΡΙΟΝ
«ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ»
ΣΟΥΡΩΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
2002

Α΄ Έκδοση, Δεκέμβριος 2002
© Ιερόν Ησυχαστήριον Μοναζουσών
«Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος»

57006 Βασιλικά Θεσσαλονίκης
Τηλ. 23960 41320, fax 23960 41594

*Απαγορεύεται η αναδημοσίευση μέρους ή όλου του κειμένου
στό πρωτότυπο ή σε μετάφραση, καθώς και των διακοσμητικών
στοιχείων, χωρίς την γραπτή άδεια του Ιερού Ησυχαστηρίου.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	6
Οι νέοι μπροστά στους δύο δρόμους της ζωής	11
Και η έγγαμη και η άγαμη ζωή είναι ευλογημένες	11
Η ανησυχία των νέων για την αποκατάστασή τους.....	12
Να βοηθήσουμε τους νέους να ακολουθήσουν την κλίση τους.....	13
Απόφαση για την επιλογή τρόπου ζωής	14
Σπουδές και αποκατάσταση	15
Η πνευματική ζωή είναι βασική προϋπόθεση για την καλή αποκατάσταση.....	18
ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΓΙΑ ΝΑ ΣΤΑΘΗ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Για μια αρμονική οικογένεια	21
Η καλή αρχή της οικογενειακής ζωής	21
Στην διαφορά των χαρακτήρων κρύβεται η αρμονία του Θεού.....	21
Ο σεβασμός μεταξύ των συζύγων	23
Η αγάπη μεταξύ των συζύγων.....	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Με την υπομονή σώζεται η οικογένεια	26
Η υπομονή χαριτώνει τον άνθρωπο.....	26
Η πιστή σύζυγος	28
Τα παιδιά των διαλυμένων οικογενειών	29
Το «φταίξιμο» και το «δίκαιο» των συζύγων	30
ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ - ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΟΥΣ.....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Η τεκνοποιία	34
Οι Άγιοι Ιωακείμ και Άννα είναι το απαθέστερο ζευγάρι.....	34
Η εγκράτεια στην έγγαμη ζωή.....	34
Η ανθρωπίνη λογική στο θέλημα του Θεού για την τεκνογονία	36
Δυσκολίες στην τεκνοποιία.....	37
Περιπτώσεις ατεκνίας	39
Οι πολύτεκνες οικογένειες	40
Οι εκτρώσεις είναι φοβερή αμαρτία	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Ο ρόλος της μητέρας στην ανατροφή των παιδιών.....	44
Η αγάπη της μάνας.....	44
Η αξιοποίηση της ατεκνίας	44
Η αντοχή της μητέρας.....	45
Εγκυμοσύνη και θηλασμός	46
Η εργαζόμενη μητέρα	47
Νοικοκυριό και πνευματική ζωή της μητέρας	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Η ευθύνη των γονέων για την ανατροφή των παιδιών.....	51
Να εμπιστευθούν οι γονείς τα παιδιά τους στον Θεό	51
Η πνευματική αναγέννηση των παιδιών	52
Το παράδειγμα των γονέων	52
Τα παιδιά πρέπει να χορτάσουν στο σπίτι στοργή και αγάπη.....	53
Η ταλαιπωρία των παιδιών εξ αιτίας των γονέων.....	54
Επιδράσεις που δέχονται τα παιδιά από το περιβάλλον	56
Η αγάπη μεταξύ των αδελφών	56
Οι παρέες πολύ επηρεάζουν τα παιδιά	57
Βοήθεια στα παραστρατημένα παιδιά.....	58

Το μάλωμα και ο έπαινος του παιδιού.....	59
Το ζόρισμα δεν βοηθάει τα παιδιά.....	60
Η αδιάκριτη υπερβολική αγάπη των γονέων.....	61
Η διανομή της περιουσίας.....	62
ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΟΥΣ	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Τα παιδιά, οι χαρές και οι δυσκολίες τους.....	65
Τα μικρά παιδιά.....	65
Ο Φύλακας Άγγελος προστατεύει τα παιδάκια.....	66
Το Βάπτισμα.....	66
Τα ορφανά παιδιά.....	68
Αναγκαίος ο περιορισμός των παιδιών ως την ενηλικίωσή τους.....	69
Οι δυσκολίες των παιδιών στις σπουδές τους.....	70
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Ο σεβασμός και η αγάπη των παιδιών προς τους γονείς....	72
Σεβασμός των παιδιών προς τους γονείς και τους μεγαλύτερους.....	72
Η αγάπη των παιδιών προς τους γονείς μετά τον γάμο τους.....	73
Τα γεράματα ταπεινώνουν τον άνθρωπο.....	74
Ο μισθός από την γηροκόμηση.....	75
Η ευχή των γονέων.....	76
ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ.....	78
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Η πνευματική ζωή στην οικογένεια.....	79
Όσο γκρινιάζει κανείς, τόσο ρημάζει.....	79
Να βάλουμε στην ζωή μας κυβερνήτη τον Θεό.....	79
Ο πόνος για τον πλησίον βοηθάει την οικογένεια.....	80
Η άσκηση της αρετής μέσα στην οικογένεια.....	82
Η προσευχή στην οικογένεια.....	83
Η πνευματική ζωή των συζύγων.....	84
Παιδιά και πνευματική ζωή.....	85
Οι σχέσεις με τους συγγενείς και τους φίλους.....	86
Οι πειρασμοί στις γιορτές.....	87
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Εργασία και πνευματική ζωή.....	89
Η δουλειά είναι ευλογία.....	89
Εκλογή επαγγέλματος.....	90
Η αγάπη για την δουλειά.....	90
Ο καθένας να αξιοποιήσει πνευματικά το χάρισμα που έχει.....	92
Άγχος και εργασία.....	92
Ο αγιασμός της εργασίας.....	93
Το επάγγελμα δεν κάνει τον άνθρωπο.....	94
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Η εγκράτεια στην καθημερινή ζωή.....	96
Με την άσκηση εξαυλώνεται ο άνθρωπος.....	96
Νηστεία παιδιών.....	98
Νηστεία με φιλότιμο.....	98
Η ευχαρίστηση του ελαφρού στομαχιού.....	101
ΠΕΜΠΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΟΙ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ ΣΤΗΝ ΖΩΗ ΜΑΣ.....	102
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - "Διήλθομεν δια πυρός και ύδατος..."	103
Οι σταυροί των δοκιμασιών.....	103
Οι δοκιμασίες βοηθούν να συνέλθουν οι άνθρωποι.....	103
Με τον πόνο μας επισκέπτεται ο Χριστός.....	104
«Όν αγαπά Κύριος παιδεύει».....	105
Ο πόνος του Θεού για τις δοκιμασίες των ανθρώπων.....	106

Στις θλίψεις ο Θεός δίνει την αληθινή παρηγοριά.....	106
Οι κατά παραχώρησιν Θεού πειρασμοί και θλίψεις	107
Η αχαριστία για την αγάπη του Θεού	109
Να συγκρίνουμε την δοκιμασία μας με την μεγαλύτερη δοκιμασία του άλλου	110
Οι θλίψεις που μας προξενούν οι άνθρωποι	110
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Η αρρώστια	112
Οι αρρώστιες βοηθούν τους ανθρώπους	112
Ο ουράνιος μισθός από την αρρώστια.....	112
Η υπομονή στους πόνους	114
Αντιμετώπιση του πόνου	115
Η συμμετοχή στον πόνο των άλλων	117
Διακονία αρρώστων	118
Η τάλαιπωρία του αρρώστου και η εμπιστοσύνη στον Θεό.....	119
Αρρώστα παιδάκια.....	121
Η θυσία για το καλό του αρρώστου.....	121
Η προσευχή για τους αρρώστους	123
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Η αναπηρία είναι ευλογία από τον Θεό.....	125
Σωστή αντιμετώπιση της αναπηρίας.....	125
Ο ουράνιος μισθός για την αναπηρία.....	126
Τα καθυστερημένα παιδιά.....	127
Ψυχικές ασθένειες	128
Η σωστή τοποθέτηση των γονέων για την αναπηρία των παιδιών τους.....	129
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - Οι πνευματικοί νόμοι.....	131
Πώς λειτουργούν οι πνευματικοί νόμοι.....	131
Τα αρχοντόπουλα του Θεού	131
Οι πνευματικοί νόμοι και η αγάπη του Θεού	133
ΕΚΤΟ ΜΕΡΟΣ - Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΜΕΛΛΟΥΣΑ ΖΩΗ.....	135
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Η αντιμετώπιση του θανάτου.....	136
Μνήμη θανάτου.....	136
Η συμφιλίωση με τον θάνατο.....	137
Οι ετοιμοθάνατοι.....	138
Η αυτοκτονία.....	141
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - «Ίνα μη λυπήσθε καθώς και οι λοιποί οι μη έχοντες ελπίδα»	143
Θάνατος παιδιών.....	143
Παρηγοριά στους πενθούντες	144
Ο θάνατος είναι αποχωρισμός για λίγα χρόνια	146
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Η μετά θάνατον ζωή.....	147
Οι υπόδικοι νεκροί.....	147
Η προσευχή και τα μνημόσυνα για τους κεκοιμημένους	147
Το καλύτερο μνημόσυνο για τους κεκοιμημένους	150
Η παρηγορία των δικαίων προς τον Θεό	150
Η μέλλουσα Κρίση	151
Η μέλλουσα ζωή	152
ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ.....	155
II. Πατερικών χωρίων.....	155
III. Εννοιών, πραγμάτων και ονομάτων	157

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με τον παρόντα τόμο συνεχίζουμε την δημοσίευση των λόγων του μακαριστού Γέροντος Παϊσίου με θέματα για την οικογένεια και για τις δοκιμασίες που υφίσταται ο άνθρωπος εξ αιτίας της κρίσεως του θεσμού της οικογένειας στην εποχή μας. Ο Γέροντας έλεγε ότι τα περισσότερα από τα γράμματα που λάμβανε προέρχονταν από ανθρώπους με οικογενειακά προβλήματα. Απέδιδε δε τα προβλήματα αυτά στην απομάκρυνση των ανθρώπων από τον Θεό και στην φλαυτία τους. «Παλιά, έλεγε, η ζωή ήταν πιο ήρεμη και οι άνθρωποι έκαναν υπομονή. Σήμερα όλοι είναι τσακμάκια. Έναν λόγο δεν σηκώνουν. Και ύστερα αυτόματο διαζύγιο».

Ο Γέροντας από πολύ νωρίς τοποθετήθηκε ενεργώς μέσα στην μεγάλη οικογένεια της Εκκλησίας και αισθανόταν ότι δεν ανήκε πλέον στην μικρή οικογένειά του. Απέκτησε θεϊκή αγάπη και έγινε παιδί του Θεού. Γι' αυτό ένιωθε όλους τους ανθρώπους αδέρφια του και αγαπούσε τον καθέναν «εν σπλάγχνοις Ιησού Χριστού» (Φιλ. 1, 8). «Όταν βλέπω κάποιον ηλικιωμένον, μας έλεγε, λέω ότι αυτός είναι πατέρας μου. Όταν βλέπω κάποια γιαγιά, λέω ότι αυτή είναι μητέρα μου. Όταν δώ μικρό παιδί, το βλέπω σαν ανηψάκι μου. Όλους τους αγαπώ. Άλλους τους χαίρομαι, άλλους τους πονώ. Ξέρεις τί είναι αυτό;». Αλλά και γινόταν για τον καθέναν, ανάλογα με την περίπτωση, παιδί, αδελφός, πατέρας, παππούς. Και η ειλικρινής αυτή αγάπη βοηθούσε όποιον τον πλησίαζε να υποστή την καλή αλλοίωση, να δεχθή τον λόγο του Θεού και να ζήσει σύμφωνα με αυτόν. Ως μέλος του σώματος του Χριστού, όχι μόνον προσευχόταν με πόνο για όσους αντιμετώπιζαν προβλήματα μέσα στην οικογένεια, αλλά βοηθούσε και με τον λόγο του, όταν του το ζητούσαν, ακόμη και στα πιο ειδικά θέματα της οικογενειακής ζωής, αν και εκείνος ζούσε ως ασκητής.

Έχοντας δοκιμασθή ο ίδιος στα «πυρά των πειρασμών» και στο καμίνι της αρρώστιας, η οποία με διάφορες μορφές τον επισκέφθηκε από το 1947 ως το 1994 που κοιμήθηκε, συνέπασχε με κάθε πονεμένο και προσευχόταν με πόνο για τους αρρώστους. Για την δική του υγεία φρόντιζε τόσο μόνον, όσο να μπορή να αυτοεξυπηρετηθεί και να εξυπηρετηθεί αυτούς που τον επισκέπτονταν. Πίστευε πώς, όταν θα αδιαφορούσε για τον δικό του πόνο, αυτό θα συγκινούσε τον Θεό και θα άκουγε την προσευχή του για τους άλλους αρρώστους. Σ' εκείνους όμως συνιστούσε να κάνουν ό,τι είναι ανθρωπίνως δυνατό, για να θεραπευθούν, και ό,τι είναι ανθρωπίνως αδύνατο να το αφήνουν στον Θεό. Συγχρόνως δυνάμωνε την πίστη τους, ώστε να αντιμετωπίζουν την αρρώστια τους με ελπίδα στον Θεό, αλλά και να μη λησμονούν ότι στην ζωή αυτήν όλοι είμαστε «πάροικοι και παρεπίδημοι» (Α΄ Πέτρ. 2, 11) και να ετοιμάζονται για την αιώνια ζωή.

Ο τόμος αυτός – ο οποίος εκδίδεται με την ευλογία του Ποιμενάρχου μας, Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κασσανδρείας κ. Νικοδήμου – συγκροτείται από εισαγωγικό κεφάλαιο και από έξι μέρη. Πολλά από τα θέματά του προέκυψαν από συζητήσεις που έκαναν με τον Γέροντα η Γερόντισσα και ορισμένες Αδελφές. Αν και κατά την προτροπή και την αρχή του Γέροντα παραπέμπουμε όσους μας ζητούν πνευματική βοήθεια στον Πνευματικό, συχνά συνέβαινε – και συμβαίνει – οι άνθρωποι στην επικοινωνία τους με την Γερόντισσα ή με κάποια μεγάλη Αδελφή,

κάτω από την πίεση κάποιου προβλήματος, να εκφράζουν τον πόνο τους και να ζητούν συμβουλές. Μερικές φορές, για να είμαστε βέβαιες ότι η απάντηση που δώσαμε σε κάποιο σοβαρό ή δύσκολο θέμα ήταν σωστή, απευθυνόμασταν στον Γέροντα, ο οποίος μας έλεγε ποιά ήταν σε κάθε περίπτωση η κατά Θεόν αντιμετώπιση. Αλλά και ο ίδιος στις Συνάξεις της Αδελφότητας και στις κατ' ιδίαν συζητήσεις με τις αδελφές, παίρνοντας αφορμή από κάποιο περιστατικό της κοινοβιακής ζωής ή από κάποια ερώτησή μας, συνήθιζε να αναφέρει δυσκολίες που αντιμετώπιζαν λαϊκοί. Αυτό το έκανε, για να προσευχώμαστε με πόνο για τον κόσμο. Ανέφερε επίσης παραδείγματα από οικογενειάρχες ή από μητέρες πού, ενώ δεν είχαν τις πνευματικές ευκαιρίες των μοναχών, ζούσαν αγία ζωή. Έτσι μας παρακινούσε να αγωνιζώμαστε με περισσότερο φιλότιμο. Μερικά από τα θέματα αυτά συμπληρώθηκαν με αποσπάσματα από επιστολές του Γέροντα, που μας έδωσαν κληρικοί και ευλαβείς λαϊκοί. Σ'

Για να βοηθηθούν τα νέα παιδιά που προβληματίζονται για τον δρόμο που πρέπει να ακολουθήσουν στην ζωή τους, προτάχθηκε στον παρόντα Δ' τόμο το εισαγωγικό κεφάλαιο «Οι νέοι μπροστά στους δύο δρόμους της ζωής». Σ' αυτό τονίζεται πώς και οι δύο δρόμοι που χάραξε η Εκκλησία μας – η έγγαμη και η μοναχική ζωή – είναι ευλογημένοι. Οι νέοι, ανάλογα με την κλίση τους, με τις δυνάμεις και με το φιλότιμό τους, πρέπει ανεπηρέαστοι και με εμπιστοσύνη στον Θεό να διαλέξουν έναν από τους δύο δρόμους. Βασική προϋπόθεση για την προκοπή τους σε όποιο δρόμο ακολουθήσουν είναι να ζουν αγνά και πνευματικά.

Στο πρώτο από τα έξι μέρη του βιβλίου αυτού ορίζονται ως θεμέλια της οικογένειας η αρχοντική αγάπη και ο σεβασμός μεταξύ των συζύγων. Η υπομονή στις δυσκολίες της οικογενειακής ζωής, όταν συνοδεύεται από προσευχή, σώζει την οικογένεια από την διάλυση.

Στο δεύτερο μέρος, το οποίο αναφέρεται στις υποχρεώσεις και στην ευθύνη των γονέων για την σωστή ανατροφή των παιδιών, ιδιαίτερα τονίζεται η σπουδαιότητα που έχει το παράδειγμα, «η σιωπώσα παραινέσις» των γονέων προς τα παιδιά, και ο ρόλος της μητέρας. Επίσης υπογραμμίζεται ότι η στοργή και η αγάπη προς τα παιδιά είναι βασικές προϋποθέσεις για την φυσιολογική ανάπτυξή τους.

Το τρίτο μέρος αναφέρεται στα παιδιά, στις χαρές και στις δυσκολίες τους από την βρεφική ηλικία ως την ενηλικίωσή τους, καθώς και στις υποχρεώσεις τους προς τους γονείς. Ο σεβασμός και η αγάπη προς τους γονείς, όχι μόνον κατά την παιδική αλλά και κατά την ώριμη ηλικία, τους εξασφαλίζουν την ευλογία του Θεού.

Στο τέταρτο μέρος δίνονται απλές και πρακτικές συμβουλές για την πνευματική ζωή μέσα στην οικογένεια. Έτσι παιδιά και γονείς βοηθιούνται να βιώνουν καθημερινά το Ευαγγέλιο, είτε βρίσκονται στο σπίτι είτε στην εργασία, η οποία πρέπει, όσο γίνεται, να συντελή στην κατά Θεόν τελειώσή τους και όχι να τους πνίγει με το συνεχές άγχος.

Στο πέμπτο μέρος, το οποίο αναφέρεται στις διάφορες δοκιμασίες που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι στην ζωή τους, τονίζεται πόση παρηγοριά και δύναμη δίνει ο Θεός σε όσους τις αντιμετωπίζουν όχι μόνο με υπομονή αλλά και με δοξολογία. Η αρρώστια, η αναπηρία, οι συκοφαντίες είναι ευλογία για τον άνθρωπο

που έχει συλλάβει το βαθύτερο νόημα της ζωής. Με τις ταλαιπωρίες που περνάει εξοφλεί αμαρτίες ή αποταμιεύει ουράνιο μισθό.

Τέλος, στο έκτο μέρος περιέχονται θέματα που αναφέρονται στην σωστή αντιμετώπιση του θανάτου και στην προετοιμασία γι' αυτόν. Ο Γέροντας διευκρινίζει ποιά είναι η αληθινή παρηγοριά των πενθούντων για τον θάνατο προσφιλών προσώπων τους και υπογραμμίζει πόσο βοηθούν τα μνημόσυνα, οι προσευχές και οι ελεημοσύνες που γίνονται για τους κεκοιμημένους. Απλά δε και παραστατικά δίνει μια εικόνα της μελλούσης Κρίσεως και της αιωνίου ζωής.

Τα θέματα του τόμου αυτού μπορούν αφ' ενός μεν να βοηθήσουν όσους αγωνίζονται μέσα στον κόσμο να συνεχίσουν «τόν καλόν αγώνα» (Α' Τιμ. 6, 12) με περισσότερο ζήλο και αφ' ετέρου να ξυπνήσουν συνειδήσεις ανθρώπων που ταλαιπωρούνται μακριά από τον Θεό, ώστε να θελήσουν να γίνουν συνειδητά μέλη της Εκκλησίας και να χαίρωνται μέσα στην μικρή κοινωνία της οικογένειάς τους την ειρήνη και την ανάπαυση που δίνει η πνευματική ζωή. Παράλληλα υπογραμμίζουν ότι μέσα στον γάμο είναι απαραίτητη η τήρηση όλων των εντολών του Θεού, οι οποίες «βαρείαι ουκ εισίν» (Α' Ιω. 5, 3). Αν λ.χ. καθένας από τους συζύγους θυσιάσει το δικό του θέλημα και κάνη υπακοή, δεν νιώθει καταπιεσμένος, γιατί το κάνει από αγάπη και αισθάνεται μέσα του μια γλυκειά παρηγοριά.

Ίσως ο σύγχρονος άνθρωπος, συνηθισμένος στους «χαλαρούς νόμους» της σημερινής κοινωνίας, να θεωρήσει απόλυτες και ανεφάρμοστες μερικές θέσεις του Γέροντα· αλλά, αν τις κρίνη βάσει του Ευαγγελίου, θα διαπιστώσει ότι είναι ακριβής έκφρασή του. Ο Γέροντας αποβλέπει πάντοτε στην κατά Χριστόν τελειότητα. Με την φωτισμένη όμως ποιμαντική του μακροθυμεί μπροστά στην ανθρώπινη αδυναμία και κάνει χρήση της «οικονομίας»¹, χωρίς βέβαια να συγκατατίθεται στην αμαρτία. Προσπαθεί με παραδείγματα, με αναφορές στην ζωή των παλαιότερων χρόνων κ.λπ., να δώσει και στον σύγχρονο άνθρωπο να καταλάβη ότι ο Θεός είναι ζών και «ενεργών τα πάντα εν πάσι» (Α' Κορ. 12, 6). Δεν απαντάει μόνο στην μέλλουσα ζωή ως μισθαποδότης, αλλά και στην παρούσα ως στοργικός Πατέρας. Πρέπει όμως ο άνθρωπος να δείξει την αγαθή του προαίρεση με τον μικρό του αγώνα. Λίγο θα κοπιήσει, πολύ θα λάβη. Αλλά αυτόν τον λίγο κόπο πρέπει να τον κάνει, για να δώσει το «δικαίωμα» στον Θεό να επεμβαίνει με πολλή βοήθεια στην ζωή του.

Ευχαριστούμε όσους διάβασαν τα χειρόγραφα του τόμου αυτού και με πολύ σεβασμό διετύπωσαν ορισμένες σκέψεις που βοήθησαν στην αρτιότερη μορφή του.

Ευχόμαστε οι λόγοι του Γέροντα να βοηθήσουν την οικογένεια, η οποία ιδιαίτερα σήμερα ταλαιπωρείται εξ αιτίας της λήθης ή της περιφρονήσεως των

¹ * Στην εκκλησιαστική γλώσσα ο όρος «οικονομία» εκφράζει την παρέκκλιση από την ακρίβεια του κανόνος, την οποία αποφασίζει η Εκκλησία κατά το πρότυπο της άπειρης συγκατάβασης και φιλανθρωπίας του Θεού, όταν κρίνει ότι αυτό είναι προς πνευματική ωφέλεια.

εντολών του Θεού, να βρη μέσα στους κόλπους της Εκκλησίας τον πραγματικό προορισμό της, ώστε γονείς και παιδιά να ζουν από τούτη την ζωή τον Παράδεισο.

16 Σεπτεμβρίου 2002

Μνήμη της Αγίας Μεγαλομάρτυρος Ευφημίας

Η Καθηγουμένη του Ιερού Ησυχαστηρίου

Φιλοθέη Μοναχή

καί αι σύν εμοί εν Χριστώ Αδελφαί

Οι γονείς που γεννούν τα παιδιά και τους δίνουν το σώμα πρέπει να συντελέσουν, όσο μπορούν, και στην πνευματική τους αναγέννηση. Ύστερα, ό,τι δεν μπορούν να κάνουν οι ίδιοι για τα παιδιά τους, θα το αναθέσουν σε δασκάλους. Γι' αυτό λέει και η Εκκλησία μας «τούς γονείς ημών και διδασκάλους». Υπάρχουν όμως και οι πνευματικοί Πατέρες, που εργάζονται για την πνευματική αναγέννηση των ανθρώπων και βοηθούν πιο θετικά στην αγωγή των παιδιών.

Οι νέοι μπροστά στους δύο δρόμους της ζωής

Και η έγγαμη και η άγαμη ζωή είναι ευλογημένες

– Γέροντα, τί πρέπει να απαντήσει κανείς σε νέα παιδιά που ρωτούν αν η μοναχική ζωή είναι ανώτερη από την έγγαμη;

– Κατ' αρχάς πρέπει να τους δώσει να καταλάβουν ποιός είναι ο προορισμός του ανθρώπου και ποιά είναι το νόημα της ζωής. Ύστερα να τους εξηγήσει ότι και οι δύο δρόμοι που έχει χαράξει η Εκκλησία μας είναι ευλογημένοι, γιατί και οι δύο μπορούν να τους οδηγήσουν στον Παράδεισο, αν ζήσουν κατά Θεόν. Ας υποθέσουμε ότι δύο άνθρωποι ξεκινούν να πάνε σε ένα προσκύνημα. Ο ένας πηγαίνει με το λεωφορείο από τον δημόσιο δρόμο και ο άλλος πηγαίνει με τα πόδια από κάποιο μονοπάτι. Και οι δύο όμως έχουν τον ίδιο σκοπό. Ο Θεός και το ένα το χαίρεται και το άλλο το θαυμάζει. Κακό είναι όταν αυτός που πάει από το μονοπάτι κατακρίνη μέσα του τον άλλον που πάει από τον δημόσιο δρόμο ή και το αντίστροφο.

Καλά είναι οι νέοι που σκέφτονται τον Μοναχισμό να γνωρίζουν ότι η αποστολή του μοναχού είναι πολύ μεγάλη· είναι να γίνη Άγγελος. Στην άλλη ζωή, στον Ουρανό, θα ζούμε σαν Άγγελοι, είπε ο Χριστός στους Σαδδουκαίους¹. Γι' αυτό μερικοί πολύ φιλότιμοι νέοι γίνονται μοναχοί και αρχίζουν την αγγελική ζωή από τούτη την ζωή.

Ας μη νομίσω όμως κανείς ότι όσοι πάνε στο μοναστήρι θα σωθούν, επειδή απλώς έγιναν μοναχοί. Ο κάθε άνθρωπος θα δώσει λόγο στον Θεό αν την ζωή που διάλεξε την αγίασε. Παντού χρειάζεται φιλότιμο. Ο Θεός δεν κάνει προκομμένους και ανεπρόκοπους ανθρώπους, αλλά, όποιος δεν έχει φιλότιμο, όποια ζωή κι αν ακολουθήσει, ανεπρόκοπος θα είναι. Ενώ ο φιλότιμος προκόβει, όπου κι αν βρεθή, επειδή η θεία Χάρις βρίσκεται μαζί του. Υπάρχουν έγγαμοι που ζουν πολύ ενάρετα και αγιάζονται. Ένας οικογενειάρχης, αν αγαπάει τον Θεό και έλκεται από τον θείο έρωτα, μπορεί να κάνει μεγάλη πνευματική προκοπή. Εν τω μεταξύ προικίζει τα παιδιά του με αρετές, δημιουργεί μια καλή οικογένεια, οπότε θα πάρη διπλό μισθό από τον Θεό.

Γι' αυτό ο κάθε νέος πρέπει να έχη στόχο να αγωνισθή με φιλότιμο και χωρίς άγχος, ώστε την ζωή που θα διαλέξη να την αγιάσει. Θέλει τον γάμο; Να παντρευτή, αλλά να αγωνισθή να γίνη καλός οικογενειάρχης και να ζήσει άγια. Θέλει τον Μοναχισμό; Να γίνη μοναχός, αλλά να αγωνισθή να γίνη καλός μοναχός. Ας μετρήσει τις δυνάμεις του, ας δη τί μπορεί να κάνει, και ανάλογα να προχωρήσει σε έναν από τους δύο δρόμους. Αν μια κοπέλα λ.χ. βλέπη ότι δεν έχει δυνάμεις να γίνη μοναχή, τότε να πη ταπεινά στον Θεό: «Θεέ μου, είμαι αδύναμη· δεν μπορώ να ζήσω ως μοναχή· στείλε μου έναν άνθρωπο που θα με βοηθή, ώστε να κάνω μια καλή οικογένεια και να ζώ πνευματικά», και ο Θεός τότε δεν θα την αφήσει. Αν παντρευτή

¹ Ματθ. 22, 30.

και κάνη μια καλή οικογένεια, ζη σύμφωνα με το Ευαγγέλιο, δεν θα ζητήσει ο Θεός περισσότερα από αυτήν.

Βέβαια υπάρχουν νέοι από τους οποίους ο Θεός ζητάει λίγα, αλλά εκείνοι από φιλότιμο αγωνίζονται πολύ και Του προσφέρουν περισσότερα διαλέγοντας την μοναχική ζωή. Αυτοί θα λάβουν διπλά στεφάνια. Εάν δηλαδή μια ψυχή έχη κλίση προς την έγγαμη ζωή και θελήση από πολύ φιλότιμο να θυσιάση τα πάντα και να ακολουθήση την μοναχική ζωή, αυτό πολύ συγκινεί τον Θεό. Μόνο να προσέξη τα ελατήριά της να είναι πολύ αγνά· να μην κινηθή από υπερηφάνεια. Από εκεί και πέρα ο Θεός θα σκορπίση όλες τις δυσκολίες.

Η ανησυχία των νέων για την αποκατάστασή τους

– Γέροντα, η ανησυχία ενός νέου για την αποκατάστασή του οφείλεται σε απιστία;

– Όχι πάντοτε. Συχνά, οι νέοι που ενδιαφέρονται πώς να τακτοποιηθούν καλύτερα, αλλά και να βρίσκονται κοντά στον Θεό, ανησυχούν για την αποκατάστασή τους. Αυτό φανερώνει υγεία. Το να μη σκέφτεται ένας νέος και να μην ανησυχή για την αποκατάστασή του, φανερώνει αδιάφορο άνθρωπο, και επόμενο είναι ο αδιάφορος να είναι και ανεπρόκοπος. Μόνο χρειάζεται να προσέξουν αυτή η ανησυχία να μην ξεπερνάη τα όρια, γιατί ο διάβολος προσπαθεί να την διαστρέψη, να την κάνη αγωνία και να κρατά τον νού τους σε διαρκή σύγχυση.

Οι νέοι πρέπει να εμπιστεύονται τον εαυτό τους στον Θεό, για να ειρηνεύουν, γιατί ο Καλός Θεός σάν² στοργικός Πατέρας ενεργεί εκεί όπου εμείς ανθρωπίνως δεν μπορούμε να ενεργήσουμε. Δεν χρειάζεται να βιάζονται και να παίρνουν ανώριμες αποφάσεις για την ζωή που θα ακολουθήσουν. Γνωρίζω παιδιά που αγωνιούν πολύ και προσπαθούν να λύσουν όλα τα προβλήματα συγχρόνως. Τελικά μπερδεύονται και αφήνουν τις σπουδές τους. Ενώ έχουν λ.χ. να τελειώσουν το πανεπιστήμιο, ανησυχούν υπερβολικά για την αποκατάστασή τους, οπότε καθυστερούν και στις σπουδές τους και ύστερα μπλέκονται χειρότερα. Δεν γίνονται όλα μαζί, ούτε λύνονται έτσι τα προβλήματα. Για να βοηθηθούν, πρέπει να κάνουν ένα καλό ξεκαθάρισμα μέσα τους και να βάλουν τα πράγματα σε μια σειρά. Να φροντίσουν πρώτα να πάρουν το πτυχίο τους, ύστερα για την δουλειά τους – τα αγόρια να τελειώσουν και το στρατιωτικό – και στην συνέχεια, ώριμα πλέον και με την βοήθεια του Θεού, ή να κάνουν μια καλή οικογένεια, αν έχουν αποφασίσει την έγγαμη ζωή, ή να πάνε στο μοναστήρι που θα διαλέξουν, αν έχουν αποφασίσει τον Μοναχισμό.

Γι' αυτό λέω στους νέους που σπουδάζουν και έχουν τέτοιες ανησυχίες, εφόσον δεν έχει ωριμάσει μέσα τους τί θα κάνουν στην ζωή τους, να συνεχίσουν τις σπουδές τους, και εκείνο που θα ωριμάση μέσα τους αργότερα και θα τους αναπαύη, αυτό να κάνουν. Αν υπάρχη καλή διάθεση, βοηθάει ο Θεός και σιγά-σιγά θα ξεκαθαρίσουν ποιά ζωή είναι γι' αυτούς, η έγγαμη ή η άγαμη σε μοναστήρι, και θα νιώσουν ανάπαυση.

² Ο Γέροντας χρησιμοποιεί συχνά σ' αυτές τις περιπτώσεις το μόριο «σάν» αντί του μορίου «ως», που είναι το ορθό.

Να βοηθούμε τους νέους να ακολουθήσουν την κλίση τους

Κάθε άνθρωπος έχει την κλίση του. Ο Καλός Θεός έπλασε τον άνθρωπο ελεύθερο. Έχει αρχοντία· σέβεται την ελευθερία του ανθρώπου και αφήνει ελεύθερο τον καθέναν να ακολουθήσει τον δρόμο που τον αναπαύει. Δεν τους βάζει όλους στην ίδια γραμμή με μια στρατιωτική πειθαρχία. Γι' αυτό οι νέοι ας αφήσουν τον εαυτό τους ελεύθερο στον πνευματικό χώρο της ελευθερίας του Θεού. Δεν βοηθιούνται, αν εξετάζουν ποιά ζωή ακολούθησε ή θα ακολουθήσει ο τάδε ή ο τάδε. Σ' αυτό το θέμα δεν πρέπει να επηρεάζονται από κανέναν.

Οι γονείς πάλι, οι Πνευματικοί, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να βοηθούν τους νέους να διαλέγουν όποια ζωή είναι στα μέτρα τους και να ακολουθούν την πραγματική τους κλίση, χωρίς να τους επηρεάζουν ή να στραγγαλίζουν την κλίση τους. Η απόφαση για την ζωή που θα ακολουθήσουν πρέπει να είναι δική τους. Όλοι οι άλλοι μόνον απλές γνώμες μπορούμε να εκφράσουμε και το μόνο δικαίωμα που έχουμε είναι να βοηθούμε τις ψυχές να βρουν τον δρόμο τους.

Μερικές φορές, όταν συζητάω με νέους που προβληματίζονται πάνω σ' αυτό το θέμα, ενώ βλέπω την ζυγαριά προς τα που γέρνει, δεν τους το λέω, για να μην τους επηρεάσω. Εκείνο μόνον που προσπαθώ να κάνω είναι να τους βοηθήσω, όπως μπορώ, να βρουν τον σωστό δρόμο και την εσωτερική ειρήνη· να αφαιρέσω από αυτό που τους αναπαύει ό,τι βλαβερό υπάρχει, για να αφήσω το καλό, το άγιο, ώστε να ζουν και σ' αυτήν την ζωή χαρούμενα, κοντά στον Θεό, και στην άλλη ζωή πιο χαρούμενα. Ειλικρινά, όποια ζωή κι αν ακολουθήσει ένας νέος που γνωρίζω, θα χαρώ και πάντα θα έχω το ίδιο ενδιαφέρον για την σωτηρία της ψυχής του, φθάνει να είναι κοντά στον Χριστό, μέσα στην Εκκλησία μας. Θα νιώθω αδελφός του, γιατί θα είναι παιδί της μητέρας μας Εκκλησίας.

Φυσικά χαίρομαι ιδιαίτερα τους νέους που ακολουθούν την μοναχική ζωή, γιατί όντως είναι σοφός αυτός που ακολουθεί αυτήν την αγγελική ζωή, διότι ξεφεύγει το αγκίστρι του διαβόλου που έχει ως δόλωμα τον κόσμο. Δεν μπορείς όμως να βάλεις όλους τους ανθρώπους στο ίδιο καλούπι. Βλέπεις, ο Χριστός δεν έδωσε σαν εντολή τον Μοναχισμό – παρόλο που είναι ο δρόμος της τελειότητας -, γιατί δεν ήθελε να επιβάλει σε όλους βαρύ φορτίο. Γι' αυτό, όταν ο νεανίσκος Τον ρώτησε πώς θα σωθή³, ο Χριστός του απάντησε: «*Τήρησον τας εντολάς*»⁴. Και όταν εκείνος είπε ότι τις τηρεί⁵ και ρώτησε «*τί έτι υστερώ;*»⁶, ο Χριστός του είπε: «*Έν σοι υστερεί· ει θέλεις τέλειος είναι, ύπαγε, όσα έχεις πώλησον και δεύρο ακολούθει μοι*»⁷. Δηλαδή, αν έβρισκε κανέναν φιλότιμο, τότε του μιλούσε για την τελειότητα· δεν έβαζε θηλειά στον κόσμο. Ούτε δίδασκε τον Μοναχισμό, γιατί θα έβαζε φωτιά και ίσως πολλοί θα έτρεχαν αδιάκριτα να γίνουν μοναχοί και θα γινόταν κακό. Έρριξε μόνον την σπίθα καί, όταν ήρθε η κατάλληλη στιγμή, πρόβαλε ο Μοναχισμός.

³ Βλ. *Ματθ.* 19, 16· *Μάρκ.* 10, 17 και *Λουκ.* 18, 18.

⁴ *Ματθ.* 19, 17· βλ. και *Μάρκ.* 10, 19 και *Λουκ.* 18, 20.

⁵ Βλ. *Ματθ.* 19, 20· *Μάρκ.* 10, 20· *Λουκ.* 18, 21.

⁶ *Ματθ.* 19, 20.

⁷ *Μάρκ.* 10, 21· βλ. και *Ματθ.* 19, 21 και *Λουκ.* 18, 22.

Έτσι και εμείς δεν έχουμε δικαίωμα να βιάζουμε τους άλλους – μόνοι τους, εάν θέλουν, ας βιάσουν τον εαυτό τους· μόνον τον εαυτό μας έχουμε δικαίωμα να βιάσουμε, και αυτόν πάλι με διάκριση. Εγώ μέχρι τώρα σε κανέναν νέο δεν είπα ούτε να παντρευτή ούτε να γίνη καλόγερος. Αν κάποιος με ρωτήσει, του λέω: «Να κάνης αυτό που σε αναπαύει, φθάνει να είσαι κοντά στον Χριστό». Και αν μου πη ότι δεν αναπαύεται στον κόσμο, τότε του μιλάω για τον Μοναχισμό, για να τον βοηθήσω να βρη τον δρόμο του.

Απόφαση για την επιλογή τρόπου ζωής

Τα χρόνια περνούν γρήγορα. Καλά είναι ο νέος να μη μένη για πολύ καιρό στο σταυροδρόμι αναποφάσιστος. Να διαλέξη έναν σταυρό – έναν από τους δύο δρόμους της Εκκλησίας μας – ανάλογα με την κλίση του και το φιλότιμό του και να προχωρήση σ' αυτόν με εμπιστοσύνη στον Χριστό. Ας ακολουθήση τον Χριστό στην Σταύρωση, εάν θέλη να χαρή αναστάσιμα. Και στις δύο ζωές υπάρχουν φαρμάκια, αλλά, όταν βρίσκεται κανείς κοντά στον Θεό, τα γλυκαίνει ο γλυκός Ιησούς.

Όταν περάση κανείς τα τριάντα, αρχίζει να δυσκολεύεται να αποφασίση. Και όσο περνούν τα χρόνια, τόσο πιο πολύ δυσκολεύεται. Ο νέος προσαρμόζεται ευκολότερα σε όποια ζωή κι αν ακολουθήση. Ο μεγάλος όλα τα εξετάζει με την λογική του. Έχει πια διαμορφωθή ο χαρακτήρας του και δύσκολα αλλάζει· είναι χυμένο μπετόν. Και βλέπεις, αυτοί που τακτοποιούνται σε μικρή ηλικία, είτε στην έγγαμη είτε στην μοναχική ζωή, μέχρι τα γεράματά τους διατηρούν μια παιδική απλότητα και συνδέονται εύκολα μεταξύ τους. Είδα ένα ανδρόγυνο που παντρεύτηκαν μικροί. Όπως μιλούσε ο άνδρας, έτσι μιλούσε και η γυναίκα· ό,τι έκανε ο άνδρας, έκανε και η γυναίκα. Επειδή παντρεύτηκαν μικροί, ο ένας πήρε όλες τις συνήθειες του άλλου, και στην ομιλία και στην συμπεριφορά, αλλά και συνδέθηκαν ευκολότερα.

Η παροιμία λέει: «Ή μικρός παντρέψου ή μικρός καλογερέψου». Ειδικά η κοπέλα καλά είναι μέχρι τα είκοσι πέντε της χρόνια να αποφασίση ποιά ζωή θα ακολουθήση. Μετά τα είκοσι πέντε αρχίζει να γίνεται λίγο δύσκολη η αποκατάστασή της, γιατί σκέφτεται πώς θα υποταχθή. Εν τω μεταξύ, όσο μεγαλώνει, αποκτάει και ιδιοτροπίες και ποιός θα την πάρη; Έπειτα ζητάει κυρίως προστασία στον γάμο και όχι να κάνη οικογένεια.

Είναι παρατηρημένο ότι όποιος αναβάλλει συνέχεια να παντρευτή, όταν περάσουν τα χρόνια, ψάχνει και δεν βρίσκει. Όταν ήταν νέος, διάλεγε αυτός· ύστερα τον διαλέγουν οι άλλοι! Γι' αυτό λέω ότι σ' αυτό το θέμα χρειάζεται καμμιά φορά και λίγη τρέλλα. Να παραβλέψη μερικά που δεν είναι ουσιώδη, γιατί δεν πρόκειται ποτέ να του έρθουν όλα όπως τα περιμένει. Μια φορά έβρεχε και ένας χείμαρρος άρχισε να κατεβάζη νερό. Ένας τρελλός και ένας γνωστικός ήθελαν να περάσουν στην άλλη μεριά. Ο γνωστικός είπε: «Θα σταματήση η βροχή, θα λιγοστέψη το νερό και ύστερα θα περάσω». Ο τρελλός δεν περίμενε· έδωσε μια και πέρασε απέναντι. Βράχηκαν λίγο τα ρούχα του, αλλά πήγε εκεί που ήθελε. Η βροχή, αντί να σταματήση, όλο και δυνάμωνε. Το νερό στον χείμαρρο αυξήθηκε και τελικά ο γνωστικός δεν μπόρεσε να περάση απέναντι, γιατί ύστερα ήταν και επικίνδυνο.

Σε μερικούς υπάρχει μεγάλη υπερηφάνεια, πολύς εγωισμός, γι' αυτό και ο Θεός δεν τους βοηθάει. Χρόνια έρχονται μερικοί εκεί στο Καλύβι και με ρωτούν: «Τί θέλει από μένα ο Θεός, Πάτερ μου;». Λές και ο Θεός έχει ανάγκη από αυτούς. Ούτε μοναχοί έγιναν, ούτε παντρεύτηκαν. Σαν να είναι φτιαγμένοι από χρυσάφι και φοβούνται μην τους βάλουν για βέργα στο μπετόν! Άλλοι πάλι μου λένε: «Γέροντα, τί να κάνω; Να γίνω μοναχός ή να παντρευτώ; Πές μου, για που είμαι». «Εσύ τί θέλεις;», τους ρωτάω. «Και το ένα και το άλλο», μου λένε. Θέλουν και τα δύο. Αν τους πω τον λογισμό μου, λ.χ. ότι είναι για τον γάμο, και παντρευτούν, μπορεί να μην αναπαυθούν και θα έρχονται ύστερα να λένε: «Εσύ μου είπες να ακολουθήσω αυτήν την ζωή, και τώρα ταλαιπωρούμαι».

– Γέροντα, πώς μπορεί να γίνη αυτό;

– Ένας νέος, ας υποθέσουμε, έχει κλίση για την έγγαμη ζωή, αλλά σκέφτεται και τον Μοναχισμό. Αν δεν προσέξη, ώστε να κάνη μια καλή οικογένεια, και δημιουργηθούν αργότερα προβλήματα και δεν τα αντιμετωπίση πνευματικά, τότε ο πονηρός θα τον πολεμήση με λογισμούς. Θα του λέη: «Εσύ ήσουν για τον Μοναχισμό, αλλά, αφού παντρεύτηκες, καλά να πάθης», και δεν θα τον αφήνη ήσυχο μέρα-νύχτα.

Μερικοί άνθρωποι δεν ξέρουν τί ζητούν. Νά, πριν από λίγα χρόνια είχε έρθει εδώ μια κοπέλα και μου είπε: «Γέροντα, δεν μπορώ να αποφασίσω ποιόν δρόμο να ακολουθήσω. Θέλω να παντρευτώ, αλλά σκέφτομαι και τον Μοναχισμό. Τί να κάνω;». «Δές τί σε αναπαύει περισσότερο, της λέω, και αυτό να κάνης». «Δεν ξέρω, μου λέει, αλλά μερικές φορές μου φαίνεται ότι κλίνω περισσότερο προς τον γάμο. Σε παρακαλώ, Γέροντα, πές μου εσύ τί να κάνω». «Έ, αφού βλέπεις ότι κλίνεις περισσότερο προς τον γάμο, της λέω, καλύτερα να παντρευτής και ο Θεός θα σε οικονομήση». «Με την ευχή σου, Γέροντα, έτσι θα κάνω», μου λέει. Έρχεται λοιπόν σήμερα και μου λέει: «Γέροντα, παντρεύτηκα. Πήρα έναν ναυτικό, καλός άνθρωπος, δόξα τω Θεώ, δεν μπορώ να πώ, αλλά πολύ ταλαιπωρούμαι. Υποφέρω, γιατί έξι μήνες ζούμε μαζί και έξι μήνες χωριστά: τον μισό χρόνο ταξιδεύει». «Ευλογημένη ψυχή, της λέω, εσύ δεν μου έλεγες ότι σου άρεζε και η έγγαμη και η μοναχική ζωή; Να τώρα που τα έχεις και τα δύο! Γιατί δεν δοξάζεις τον Θεό που σε οικονόμησε έτσι;».

– Σήμερα όμως, Γέροντα, ζούμε σε δύσκολα χρόνια, γι' αυτό μερικοί νέοι διστάζουν να κάνουν οικογένεια.

– Όχι, δεν είναι σωστή αυτή η αντιμετώπιση. Αν υπάρχει εμπιστοσύνη στον Χριστό, δεν έχουν τίποτε να φοβηθούν. Τα χρόνια των διωγμών δεν ήταν δύσκολα; Μήπως οι Χριστιανοί είχαν σταματήσει τότε να κάνουν οικογένεια; Πόσους Αγίους έχουμε που μαρτύρησαν μαζί με την γυναίκα τους και τα παιδιά τους!

Σπουδές και αποκατάσταση

– Γέροντα, πολλά παιδιά δυσκολεύονται να προχωρήσουν στις σπουδές τους, όταν δεν έχουν αποφασίσει ποιά ζωή θα ακολουθήσουν. Τους απασχολεί συνέχεια αυτό το θέμα και δεν μπορούν να συγκεντρωθούν στο διάβασμά τους.

– Εγώ, όταν κάποιος νέος έχη τέτοια προβλήματα, του λέω: «Ξέρεις ότι σήμερα υπάρχουν κάτι μεγάλα ψυγεία; Να βάλης λοιπόν αυτό το θέμα σε ένα τέτοιο ψυγείο, μέχρι να τελειώσης τις σπουδές σου. Δεν σου λέω να πετάξης αυτά που σε

απασχολούν, αλλά να τα φυλάξης εκεί, μέχρι να τελειώσης. Αν δεν προσέξεις τώρα την μελέτη σου, τις σπουδές σου, οι φίλοι σου θα τακτοποιηθούν, θα ηρεμήσουν, και μετά θα κάνουν κομποσχοίνοι για σένα, για να τακτοποιηθείς». Χρειάζεται πολύ να προσέξουν, γιατί αυτό είναι τέχνασμα του εχθρού, για να τους δημιουργή περισσότερους.

– Γέροντα, είπα σε κάποια κοπέλα: «Αν σκέφτεσαι να παντρευτείς, να μη σπουδάσης».

– Καί, μέχρι να παντρευτεί, τί θα κάνη; Θα πουλάη καραμέλες; Καλύτερα να τελειώση μια επιστήμη ή να μάθη μια τέχνη, γιατί κάτι μπορεί να παρουσιασθή στην ζωή της και να της χρειασθούν αυτά που θα μάθη. Μου είπε κάποτε μια κοπέλα: «Σκέφτομαι τον Μοναχισμό, αλλά συνέχεια αλλάζω γνώμη». «Τί τάξη πάς;», την ρωτάω. «Δευτέρα Λυκείου, μου λέει, αλλά δεν θέλω να σπουδάσω». «Δεν θέλεις να σπουδάσης; της λέω. Τότε να πω στον πατέρα σου να σου αγοράση κατσίκια, να σου πάρη και ένα τσομπανόσκυλο να τα φυλάη, να σου δώση και μια φλογέρα να παίζης και να τα βόσκης. Σού αρέσει αυτό; Κοίταξε να σπουδάσης ή να μάθης μια τέχνη». «Τότε, Γέροντα, μου λέει, ώσπου να αποφασίσω αν γίνω μοναχή ή αν παντρευτώ, να μένω στο μοναστήρι ως προδόκιμη, ώστε να μάθω την τέχνη της ταπεινοφροσύνης». «Αυτήν την τέχνη, της λέω, μπορείς να την μάθης και στο σπίτι σου, αν δέχεσαι με χαρά ό,τι σου λένε οι δικοί σου. Θα τελειώσης πρώτα το σχολείο, θα δώσης εξετάσεις για το πανεπιστήμιο καί, όταν τελειώσης, θα δούμε τί θα κάνης». «Πέντε χρόνια όμως, Γέροντα, δεν είναι πολλά για να αποφασίσω;». «Πολλά είναι, αλλά τί να κάνουμε, αφού ακόμη δεν έχεις κατασταλάξει κάπου;». «Φταίω εγώ γι' αυτό, επειδή είμαι ασταθής;», με ρωτάει. «Όχι, αλλά η ζυγαριά προς το παρόν δεν κλίνει ούτε προς το ένα μέρος ούτε προς το άλλο».

Σε τέτοιες περιπτώσεις να τονίζουμε στα παιδιά να προσέξουν να μη χάνουν άσκοπα τον χρόνο τους. Να ζήσουν όσο πιο πνευματικά γίνεται στην διάρκεια των σπουδών τους, να πάρουν σύντομα το πτυχίο τους, που είναι απαραίτητο, και ύστερα έχει ο Θεός. Στο διάστημα αυτό να βρουν έναν καλό Πνευματικό να τους βοηθή, για να μην ενθουσιάζονται εύκολα με την μια ζωή ή με την άλλη, αλλά και να μην απελπίζονται. Να κάνουν υπομονή να τελειώσουν τις σπουδές τους και τότε θα μπορούν να αποφασίσουν, ώριμα πλέον και με τις περισσότερες προϋποθέσεις που θα έχουν, για την μια ή για την άλλη ζωή, και να κάνουν ό,τι νομίζουν καλύτερο εις δόξαν Θεού. Έτσι που είναι σήμερα ο κόσμος, όσο ωριμάζουν, τόσο καλύτερα είναι. Ξέρετε τί παρατράγουδα συμβαίνουν; Ιδίως όταν κάποιος έχη ενθουσιασμό, πρέπει πολύ να προσέχη να μην παίρνη ανώριμες αποφάσεις.

– Γέροντα, υπάρχουν παιδιά που δεν έχουν όρεξη να διαβάσουν τα μαθήματά τους, γιατί προτιμούν την πνευματική μελέτη και την προσευχή.

– Όχι, να μην αφήνουν το διάβασμα. Ας διαβάζουν παράλληλα με τα μαθήματά τους κάτι δυνατό από κάποιο πατερικό βιβλίο, ας προσεύχονται λίγο, ας κάνουν καμμιά μετάνοια, για να συντηρούνται λίγο πνευματικά. Όταν έχουν πολύ διάβασμα, μπορούν να κάνουν διαλείμματα και να λένε την ευχή ή να ψάλλουν. Γιατί, αν θέλουν να κάνουν κάτι άλλο που είναι για αργότερα, ούτε εκείνο θα μπορούν να το κάνουν σωστά, επειδή θα σκέφτουνται το διάβασμα, ούτε στις σπουδές τους θα προχωρούν, και τελικά δεν θα κάνουν τίποτε. Ενώ, αν διαβάζουν, θα πάρουν

γρήγορα το πτυχίο τους και μετά θα κάνουν αυτό που θέλουν. Εγώ, όταν ήμουν στο Σανατόριο⁸, για λίγες μέρες ούτε κομποσχοίνια ούτε μετάνοιες ούτε νηστείες έκανα· έτρωγα ό,τι μου έδιναν. «Να βοηθήσω τώρα λίγο τους γιατρούς, έλεγα, για να με βοηθήσουν κι εκείνοι να γίνω καλά, και ύστερα θα κάνω αυτό που θέλω».

Έρχονται παιδιά και μου παραπονούνται ότι οι γονείς τους τα ζορίζουν πολύ, για να διαβάσουν. Αν τα ζορίσω και εγώ, δεν θα τα βοηθήσω. Για να καταλάβουν ότι πρέπει να μην αφήνουν το διάβασμά τους, τους λέω παραδείγματα από παιδιά που δεν διάβαζαν και ταλαιπωρήθηκαν, και από παιδιά που πρόκοψαν, επειδή διάβαζαν. Νά, θυμάμαι μια περίπτωση: Ήταν σε μια πόλη δύο γειτονόπουλα. Ο ένας ήταν πανέξυπνος. Με λίγο διάβασμα έπαιρνε συνέχεια άριστα, από το δημοτικό ως το γυμνάσιο. Ο άλλος με λιγότερο μυαλό και με πολλή επιμέλεια τον ακολουθούσε. Τελικά ο πρώτος, μόλις τελείωσε την πρώτη λυκείου, έμπλεξε με παρές, άφησε το σχολείο, και τελικά αναγκάστηκε να εργαστή σε μια επιχείρηση ως καθαριστής. Παντρεύτηκε κιόλας, απέκτησε και δυο παιδιά, και δύσκολα τα έβγαζε πέρα. Ο άλλος τελείωσε την νομική, πήγε και στην Ευρώπη για ανώτατες σπουδές και πήρε πτυχίο για επιχειρήσεις. Μια μέρα στην επιχείρηση που εργαζόταν ο πρώτος περίμεναν νέο διευθυντή. Όλοι έλεγαν ότι έχει ανώτερη μόρφωση. Και τελικά ο νέος διευθυντής ήταν εκείνος ο συμμαθητής του! Μόλις τον είδε, τον γνώρισε. Τον έπιασε τέτοια απελπισία, που έκανε δύο-τρεις απόπειρες αυτοκτονίας. Κάποιος του είπε να έρθη στο Άγιον Όρος να με βρή. Αφού μου μίλησε για την ζωή του, μου λέει πάνω στην συζήτηση: «Ακούς εκεί, να έχω αυτόν διευθυντή!». Του δίνω τότε ένα ξεσκόνισμα γερό. «Βρέ, του λέω, εσύ θα γινόσουν ανώτερος από αυτόν. Θα περνούσες κι εσύ καλά και τα παιδιά σου καλά και θα έκανες και καλωσύνες! Δεν φθάνει που έγινες αιτία και ταλαιπωρείται η οικογένειά σου, τώρα θέλεις να αυτοκτονήσεις, για να τους δώσεις την χαριστική βολή και να μείνουν ορφανά τα παιδιά σου; Εσένα δεν σε λυπάμαι, γιατί από το κεφάλι σου έπαθες ό,τι έπαθες· τα παιδιά σου λυπάμαι. Το καταλαβαίνεις; Κοίταξε τώρα να κάνης υπομονή και πιστεύω ότι με την βοήθεια του Θεού και ο νέος διευθυντής θα σου φερθή καλά. Μπορεί να σε βάλη και σε καλύτερη θέση. Και αν τυχόν δεν αναπαυθής, να βρής μια άλλη δουλειά. Να μην αφήσης τα παιδιά σου στον δρόμο». Έτσι συμμαζεύτηκε.

Γι' αυτό λέω, αν τα παιδιά που σπουδάζουν διαβάσουν και κουραστούν λίγο στην διάρκεια των σπουδών τους, δεν θα χρωστούν μαθήματα, θα τελειώσουν γρήγορα και δεν θα έχουν αργότερα στενοχώριες. Βλέπω πώς όσα παιδιά χρωστούν μαθήματα κατά την διάρκεια των σπουδών τους, όταν τελειώσουν και διορισθούν, πάλι χρωστούν στον έναν, στον άλλον, και έχουν όλο προβλήματα.

– Γέροντα, αν ένας νέος έχη κάποια ενδιαφέρουσα γνωριμία κατά την διάρκεια των σπουδών του, συμφέρει να δημιουργήση οικογένεια, ενώ ακόμη σπουδάζει;

– Νομίζω, όσο καλή και αν είναι η γνωριμία, θα είναι εις βάρος των σπουδών του. Ακόμη κι αν βρη την καλύτερη σύντροφο και παντρευτή, θα είναι μια ταλαιπωρία και για την γυναίκα του και για τα παιδιά του. Καλύτερα ας συγκεντρώση όλες τις ψυχικές και σωματικές του δυνάμεις στην επιστήμη του, για να τελειώση ξεκούραστα τις σπουδές του, και ύστερα τακτοποιεί αυτό το θέμα. Γιατί, αν

⁸ Το 1966 ο Γέροντας έκανε στο Σανατόριο εγχείρηση στους πνεύμονες, γιατί έπασχε από βρογχεκτασία.

έχη τις δυνάμεις του σκορπισμένες, θα είναι συνέχεια ψυχικά και σωματικά τσακισμένος.

Η πνευματική ζωή είναι βασική προϋπόθεση για την καλή ποκατάσταση

– Γέροντα, η τάδε που σάς είπε ότι σκέφτεται τον Μοναχισμό μου είπε ότι ένας συμφοιτητής της την ρώτησε γιατί δεν πάει στον κινηματογράφο και δεν βγαίνει έξω με τα αγόρια. Τί έπρεπε να του απαντήσει;

– Έπρεπε να του πη: «Τέτοια ερώτηση ούτε ο αδελφός μου μου έκανε ποτέ και μου την κάνεις εσύ».

– Μετά από λίγες μέρες την συνάντησε έξω από την Σχολή της – αυτή δεν τον είχε δει – και την έπιασε από τον ώμο. Εκείνη του είπε μόνον ένα «γεια σου» και μπήκε αμέσως μέσα.

– Όχι, δεν έκανε καλά! Σ' αυτήν την περίπτωση έπρεπε να αντιδράση, γιατί, έτσι όπως φέρθηκε, μπορεί να του έδωσε την εντύπωση ότι δέχθηκε αυτήν την εκδήλωσή του, οπότε εκείνος θα το ξανακάνη. Η ηλικία στην οποία βρίσκεται τώρα είναι λίγο δύσκολη και δεν την ωφελεί να κάνη συντροφιά με αγόρια. Ούτε χρειάζεται να μιλάη μαζί τους, τάχα για να τα βοηθήση. Και αν αποφασίση να δημιουργήση οικογένεια, όταν γνωρίση ένα καλό παιδί, πρέπει να το πη στους γονείς της. Αυτοί θα εξετάσουν αν έχη τις προϋποθέσεις να κάνουν μια καλή οικογένεια. Αλλά τώρα που δεν έχει ακόμη αποφασίσει ποιά ζωή θα ακολουθήση, δεν την βοηθάει να μιλάη με τα αγόρια, γιατί ζαλίζεται χωρίς λόγο και χάνει την γαλήνη της. Όσα παιδιά ασχολούνται με τέτοια είναι τα καημένα πολύ ζαλισμένα και συνέχεια ταραγμένα· δεν έχουν γαλήνη. Το πρόσωπό τους και τα μάτια τους είναι αγριεμένα.

Η έλξη του γυναικείου φύλου από το ανδρικό, και το αντίθετο, υπάρχει στην φύση του ανθρώπου. Αλλά να της πης ότι τώρα δεν είναι καιρός γι' αυτό. Να κοιτάξη τις σπουδές της. Τα παιδιά που καλλιεργούν αυτήν την έλξη από μικρά, γυρίζουν εκεί το κουμπί πριν έρθη η κατάλληλη ώρα, και ύστερα, όταν έρθη εκείνη η ώρα, το κουμπί είναι ήδη γυρισμένο και δεν μπορούν να χαρούν, γιατί έζησαν αυτήν την χαρά, τότε που δεν ήταν κατάλληλος καιρός. Ενώ, όσα παιδιά προσέχουν, χαίρονται περισσότερο, όταν έρθη ο κατάλληλος καιρός, και μέχρι τότε έχουν πολλή γαλήνη. Βλέπεις, μερικές μητέρες που έχουν ζήσει αγνά πόσο ειρηνικές είναι, παρόλο που έχουν ένα σωρό σκοτούρες;

Εγώ πάντοτε τονίζω, ο νέος πριν από τον γάμο να προσπαθή να ζή, όσο πιο πνευματικά μπορεί, και να διατηρή την αγνότητά του η οποία του εξασφαλίζει την διπλή υγεία. Η πνευματική ζωή είναι βασική προϋπόθεση για οποιαδήποτε ζωή ακολουθήση κανείς. Ο κόσμος έχει γίνει σαν ένα χωράφι με σιτάρι που αρχίζει να σταχιάζει και μπαίνουν μέσα γουρουνία και το τσαλαπατούν. Και τώρα φαίνονται ανακατεμένα χόρτα, λάσπες, στάχνα, και που και πού, σε καμιά άκρη, υπάρχει και κανένα στάχυ όρθιο.

Όσο περισσότερη πνευματική εργασία κάνει κανείς στα νεανικά του χρόνια, τόσο πιο εύκολα θα είναι όλα αργότερα σε όποια ζωή κι αν διαλέξη. Όσο καλύτερα οπλισθή και προετοιμασθή πριν από την μάχη, τόσο πιο εύκολα θα είναι στον πόλεμο, όταν θα πέφτουν γύρω του οι σφαίρες ή θα βομβαρδίζουν. Έως ότου έρθη ο

καιρός να αποφασίσει λ.χ. μια κοπέλα αν θα γίνει μοναχή ή μια καλή μητέρα, απαραίτητη είναι η αγνή ζωή. Γι' αυτό να προσπαθήσει, όσο μπορεί, να προοδεύει στα μαθήματά της. Όταν προσέχη τα μάτια της και τα αυτιά της και διώχνη τους άσχημους λογισμούς, λιγώτερα θα έχει να πετάξει αργότερα. Ή ένας νέος, όταν συναντήσει μια καλή κοπέλα, να προσπαθή να βάζει καλό λογισμό. Να την θεωρήσει σαν ζωντανή εικόνα μιας Αγίας. Ή, αν συναντήσει μια παραστρατημένη κοπέλα, να την δει σαν αδελφή του και να λυπηθεί γι' αυτήν, όπως θα λυπόταν για το κατόντημα της αδελφής του, γιατί όλοι είμαστε παιδιά του Αδάμ.

– Σήμερα όμως, Γέροντα, στα πανεπιστήμια κ.λπ. υπάρχουν πολλοί πειρασμοί για έναν νέο.

– Να συνδεθεί με πνευματικά παιδιά, για να βοηθιέται και να κινείται σε μια πνευματική ατμόσφαιρα. Ας μην κάνουμε τα πράγματα δυσκολώτερα από ό,τι είναι. Γνωρίζω πολλά παιδιά που πηγαίνουν στο πανεπιστήμιο και ζουν αγνά, με την μικρή δική τους προσπάθεια και με την μεγάλη βοήθεια του Θεού.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΓΙΑ ΝΑ ΣΤΑΘΗ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

«Όσο μπορούν οι σύζυγοι να καλλιεργήσουν
τήν αρετή της αγάπης,
γιά να μένουν ενωμένοι πάντοτε οι δύο,
καί να μένη μαζί τους και ο Τρίτος,
ο Γλυκύτατος Χριστός μας».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Για μια αρμονική οικογένεια

Η καλή αρχή της οικογενειακής ζωής

– Γέροντα, κάποιος νέος που έχει αποφασίσει την έγγαμη ζωή με ρώτησε πώς θα ξεκινήσει σωστά γι' αυτήν.

– Κατ' αρχάς να κοιτάξει να βρει μια καλή κοπέλα που να τον αναπαύει, γιατί καθένας αναπαύεται διαφορετικά και με άλλον άνθρωπο. Να μην κοιτάξει να είναι πλούσια και όμορφη, αλλά προπάντων απλή και ταπεινή. Πρέπει να δώσει δηλαδή περισσότερη προσοχή στην εσωτερική ομορφιά και όχι στην εξωτερική. Όταν η κοπέλα είναι θετικός άνθρωπος και προικισμένη με ανδρισμό, χωρίς να έχει περισσότερο από ό,τι χρειάζεται γυναικείο χαρακτήρα, αυτό πολύ βοηθάει στο να βρούμε ο άνδρας αμέσως κατανόηση και να μην πονοκεφαλιάζει. Αν έχει και φόβο Θεού, έχει ταπείνωση, τότε μπορούν να πιασθούν χέρι-χέρι και να περάσουν το κακό ρεύμα του κόσμου.

Αν ο νέος σκέφτεται κάποια κοπέλα σοβαρά για σύζυγο, νομίζω, καλύτερα είναι πρώτα να το κάνει γνωστό με κάποιο συγγενικό του πρόσωπο στους γονείς της και κατόπιν να το συζητήσει και ο ίδιος μαζί τους και με την κοπέλα. Στην συνέχεια, αν δώσουν λόγο και κάνουν αρραβώνες – καλό είναι ο αρραβώνας να μη διαρκή πολύ -, να προσπαθήσει, στο διάστημα που θα μεσολαβήσει μέχρι τον γάμο, να βλέπει την κοπέλα σαν αδελφή του και να την σέβεται. Αν αγωνισθούν και οι δύο φιλότιμα να διατηρήσουν την παρθενία τους, τότε στο Μυστήριο του γάμου, όταν τους στεφανώσει ο ιερέας, θα λάβουν πλούσια την Χάρη του Θεού. Γιατί, όπως λέει ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος, τα στέφανα είναι σύμβολα της νίκης κατά της ηδονής¹.

Στην συνέχεια, όσο μπορούν να καλλιεργήσουν την αρετή της αγάπης, για να μένουν ενωμένοι πάντοτε οι δύο και να μένουν μαζί τους και ο Τρίτος, ο Γλυκύτατος Χριστός μας. Φυσικά στην αρχή, ώσπου να τακτοποιηθούν και να γνωρισθούν καλά, μπορεί να έχουν κάποιες δυσκολίες. Έτσι συμβαίνει σε κάθε αρχή. Νά, προχθές είδα ένα πουλάκι. Μόλις είχε βγή να βρει την τροφή του και πετούσε ίσα με μια σπιθαμή πάνω από το έδαφος. Δεν ήξερε το καημένο να πιάνει εύκολα τα ζώδια και έκανε μια ώρα για να πιάσει κανένα έντομο να φάει. Καθώς το κοίταζα, συλλογιζόμουν πώς κάθε αρχή είναι δύσκολη. Ο φοιτητής, όταν πάρει το πτυχίο του και αρχίσει να εργάζεται, στην αρχή δυσκολεύεται. Ο δόκιμος στο μοναστήρι στην αρχή έχει και αυτός δυσκολίες. Ο νέος, όταν παντρευτεί, πάλι στην αρχή συναντά δυσκολίες.

– Πειράζει, Γέροντα, αν η κοπέλα είναι μεγαλύτερη από τον άνδρα;

– Δεν υπάρχει κανόνας της Εκκλησίας που να λέει πώς, αν μια κοπέλα είναι δύο-τρία ή και πέντε χρόνια μεγαλύτερη από τον νέο, δεν κάνει να παντρευτούν.

Στην διαφορά των χαρακτήρων κρύβεται η αρμονία του Θεού

¹ «Στέφανοι ταις κεφαλαίς (τών νυμφίων) επιτίθενται, σύμβολον της νίκης, ότι αήττητοι γενόμενοι, ούτω προσέρχονται τη εννή ότι μη κατηγωνίσθησαν υπό της ηδονής». (Αγίου Ιωάννου του Χρυσόστομου, Υπόμνημα εις την προς Τιμόθεον Επιστολήν πρώτην, Ομιλία Θ', ΡG 62, 546).

Μια μέρα ήρθε στο Καλύβι κάποιος και μου είπε ότι είναι πολύ στενοχωρημένος, γιατί δεν συμφωνεί με την γυναίκα του. Είδα όμως ότι δεν υπάρχει κάτι σοβαρό ανάμεσά τους. Έχει ένα εξόγκωμα αυτός, κάποιο άλλο η γυναίκα του, και δεν μπορούν να πλησιάσουν ο ένας τον άλλον. Χρειάζονται λίγο πλάνισμα. Πάρε δύο σανίδες απλάνιστες. Η μία έχει σ' αυτό το σημείο έναν ρόζο, η άλλη σ' εκείνο το σημείο καί, αν πιάς να τις ενώσης, μένει ένα κενό ανάμεσά τους. Άμα όμως πλανίσης λίγο την μια από εδώ, λίγο την άλλη από εκεί, αλλά με την ίδια πλάνη, αμέσως εφάπτονται².

Μου λένε μερικοί άνδρες: «Δεν συμφωνώ με την γυναίκα μου· είμαστε αντίθετοι χαρακτήρες. Άλλος χαρακτήρας εκείνη, άλλος εγώ! Πώς κάνει τέτοια παράξενα πράγματα ο Θεός; Δεν θα μπορούσε να οικονομήσει μερικές καταστάσεις έτσι, ώστε να ταιριάζουν τα ανδρόγυνα, για να μπορούν να ζουν πνευματικά;». «Δεν καταλαβαίνετε, τους λέω, ότι μέσα στην διαφορά των χαρακτήρων κρύβεται η αρμονία του Θεού; Οι διαφορετικοί χαρακτήρες δημιουργούν αρμονία. Αλλοίμονο, αν ήσασταν ίδιοι χαρακτήρες! Σκεφθήτε τί θα γινόταν, αν λ.χ. και οι δύο θυμώνατε εύκολα· θα γκρεμίζατε το σπίτι. Ή, αν και οι δύο ήσασταν ήπιοι χαρακτήρες, θα κοιμόσασταν όρθιοι! Αν ήσασταν τσιγγούνηδες, θα ταιριάζατε μόν, αλλά θα πηγαίνατε και οι δύο στην κόλαση. Αν πάλι ήσασταν απλοχέρηδες, θα μπορούσατε να κρατήσετε σπίτι; Θα το διαλύατε, και τα παιδιά σας θα γύριζαν στους δρόμους. Ένα στραβόξυλο, αν πάρη ένα στραβόξυλο, ταιριάζουν μεταξύ τους – έτσι δεν είναι; – θα σκοτωθούν όμως σε μια μέρα! Γι' αυτό, τί γίνεται; Οικονομάει ο Θεός ένας καλός να πάρη ένα στραβόξυλο, για να βοηθηθή, γιατί μπορεί να είχε καλή διάθεση, αλλά να μην είχε βοηθηθή από μικρός».

Οι μικροδιαφορές των χαρακτήρων των συζύγων βοηθούν να δημιουργηθή μια αρμονική οικογένεια, γιατί ο ένας συμπληρώνει τον άλλον. Στο αυτοκίνητο είναι απαραίτητο και το γκάζι, για να προχωρήσει, αλλά και το φρένο, για να σταματήσει. Αν το αυτοκίνητο είχε μόνο φρένο, δεν θα κουνιόταν, και αν είχε μόνον ταχύτητες, δεν θα μπορούσε να σταματήσει. Σε ένα ανδρόγυνο ξέρετε τί είπα; «Επειδή ταιριάζετε, γι' αυτό δεν ταιριάζετε!». Είναι και οι δύο ευαίσθητοι. Αν συμβή κάτι στο σπίτι, και οι δύο τα χάνουν και αρχίζουν: «Ωχ, τί πάθαμε!» ο ένας, «ώχ, τί πάθαμε!» ο άλλος. Ο ένας δηλαδή βοηθάει τον άλλον να απελπισθή πιο πολύ. Δεν μπορεί να τον τονώσει λίγο· «γιά στάσου, να του πή, δεν είναι και τόσο σοβαρό αυτό που μας συμβαίνει». Το έχω δει αυτό σε πολλά ανδρόγυνα.

Και στην αγωγή των παιδιών, όταν οι σύζυγοι είναι διαφορετικοί χαρακτήρες, μπορούν περισσότερο να βοηθήσουν. Ο ένας κρατάει λίγο φρένο, ο άλλος λέει: «Άφησε τα παιδιά λίγο ελεύθερα». Αν τα στρυμώξουν και οι δύο, θα χάσουν τα παιδιά τους. Και αν τα αφήσουν και οι δύο ελεύθερα, πάλι θα τα χάσουν. Ενώ έτσι βρίσκουν και τα παιδιά μία ισορροπία.

² Ο Γέροντας εννοεί ότι η εργασία αυτή γίνεται από τον Πνευματικό και είναι αποτελεσματική, εφόσον οι σύζυγοι θα έχουν τον ίδιο Πνευματικό, ώστε το πλάνισμα να γίνη «μέ την ίδια πλάνη».

Θέλω να πω ότι όλα χρειάζονται. Φυσικά δεν πρέπει να ξεπερνούν τα όρια, αλλά ο καθένας να βοηθή τον άλλον με τον τρόπο του. Αν φάς λ.χ. κάτι πολύ γλυκό, θέλεις να φάς και κάτι που είναι λίγο αλμυρό. Τρώς, ας υποθέσουμε, πολλά σταφύλια, θέλεις και λίγο τυρί, για να κόψη την γλύκα. Ή τα λάχανα, άμα είναι πολύ πικρά, δεν τρώγονται. Το λίγο πικρό όμως βοηθάει, όπως και το λίγο ξινό. Αλλά, αν όποιος είναι ξινός λέη: «νά γίνετε όλοι ξινοί σαν κι εμένα», όποιος είναι πικρός λέη: «νά γίνετε όλοι πικροί», και ο άλλος που είναι αλμυρός λέη: «όλοι να γίνετε αλμυροί», τότε δεν γίνεται χωριό.

Ο σεβασμός μεταξύ των συζύγων

Ο Θεός τα ρύθμισε όλα με σοφία. Με άλλα χαρίσματα προίκισε τον άνδρα, με άλλα την γυναίκα. Έδωσε στον άνδρα ανδρισμό, για να τα βγάζη πέρα στις δύσκολες υποθέσεις και για να υποτάσσεται σ' αυτόν η γυναίκα. Γιατί, αν έδινε και στην γυναίκα τον ίδιο ανδρισμό, δεν θα μπορούσε να σταθή οικογένεια.

Έλεγαν στην Ήπειρο για μία γυναίκα ότι ήταν φοβερή! Φορούσε ένα άσπρο πουκάμισο μέχρι κάτω και είχε πάντα μαζί της ένα γιαταγάκι! Οι ληστές την έπαιρναν στην συντροφιά τους! Σκεφθήτε να έχουν μια γυναίκα στην σπείρα τους! Μια φορά πήγε ώρες δρόμο με τα πόδια σε ένα μακρινό χωριό, για να πάρη ένα Βλαχάκι και να το κάνη γαμπρό στην κόρη της. Επειδή όμως εκείνο αντιδρούσε, το έκλειψε, το φορτώθηκε στην πλάτη της και το έφερε στο χωριό της! Αυτά όμως είναι εξαιρέσεις. Αν επιστρατεύσης γυναίκες και κάνης με αυτές έναν λόχο και βάλης καμιά δεκαριά προσκοπάκια να έρχονται από πέρα, ού, έφυγαν όλες! Θα νομίζουν ότι είναι ο εχθρός!

«Ο ανήρ, λέει η Γραφή, εστι κεφαλή της γυναικός»³. Δηλαδή ο Θεός κανόνισε, ώστε ο άνδρας να αφεντεύη στην γυναίκα. Να αφεντεύη η γυναίκα στον άνδρα είναι ύβρις στον Θεό. Ο Θεός έπλασε πρώτα τον Αδάμ και ο Αδάμ είπε για την γυναίκα: «Τούτο νυν οστούν εκ των οστέων μου και σάρξ εκ της σαρκός μου»⁴. Η γυναίκα, λέει το Ευαγγέλιο, πρέπει να φοβάται τον άνδρα,, δηλαδή να τον σέβεται, και ο άνδρας να αγαπάη την γυναίκα⁵. Μέσα στην αγάπη είναι ο σεβασμός. Μέσα στον σεβασμό είναι η αγάπη. Αυτό το οποίο αγαπώ, το σέβομαι κιόλας. Και αυτό το οποίο σέβομαι, το αγαπώ. Δηλαδή δεν είναι άλλο το ένα και άλλο το άλλο· ένα πράγμα είναι και τα δύο.

Οι άνθρωποι όμως φεύγουν από αυτήν την αρμονία του Θεού και δεν καταλαβαίνουν αυτά που λέει το Ευαγγέλιο. Έτσι ο άνδρας παίρνει στραβά αυτό που γράφει το Ευαγγέλιο και λέει στην γυναίκα: «Πρέπει να με φοβάσαι». Μά, αν σε φοβόταν, δεν θα σε παντρευόταν! Είναι και μερικές γυναίκες που λένε: «Γιατί η γυναίκα να φοβάται τον άνδρα; Αυτό δεν το παραδέχομαι. Τί θρησκεία είναι αυτή; Δεν υπάρχει ισότητα». Αλλά βλέπεις τί λέει η Αγία Γραφή; «Αρχή σοφίας, φόβος

³ Εφ. 5, 23.

⁴ Γέν. 2, 23.

⁵ Βλ. Εφ. 5, 33.

Κυρίου»⁶. Φόβος Θεού είναι ο σεβασμός προς τον Θεό, η ευλάβεια, η πνευματική συστολή. Αυτός ο φόβος σε κάνει να αισθάνεσαι δέος. Είναι κάτι το ιερό.

Η ισότητα που ζητούν οι γυναίκες με τους άνδρες μόνον ως ένα σημείο μπορεί να ισχύση. Σήμερα στις γυναίκες, επειδή εργάζονται και ψηφίζουν, μπήκε ένα αρρωστημένο πνεύμα και νομίζουν ότι είναι ίσες με τους άνδρες. Φυσικά οι ψυχές ίδιες είναι. Αλλά, όταν ο άνδρας δεν αγαπά την γυναίκα και η γυναίκα δεν σέβεται τον άνδρα, δημιουργούνται σκηνές στην οικογένεια. Παλιά το να αντιμιλήση η γυναίκα στον άνδρα, το θεωρούσαν πολύ βαρύ. Τώρα μπήκε ένα αλήτικο πνεύμα. Τότε τί όμορφα ήταν! Είχα γνωρίσει ένα ανδρόγυνο που ο άνδρας ήταν πολύ κοντός και η γυναίκα μια ανδρογυναίκα, ψηλή μέχρι εκεί επάνω! Αφού εκατόν ογδόντα οκάδες σιτάρι το ξεφόρτωνε από το κάρρο μόνη της. Μια φορά ένας εργάτης – ψηλός κι εκείνος – πήγε να την πειράξει και εκείνη τον άρπαξε και τον πέταξε πέρα σαν σπιρτόξυλο! Αλλά να βλέπατε τί υπακοή έκανε στον άνδρα της, πώς τον σεβόταν! Έτσι κρατιέται η οικογένεια, αλλιώς δεν γίνεται.

Η αγάπη μεταξύ των συζύγων

– Έγραψες, Γερόντισσα, ευχές στον Δημήτρη που παντρεύεται;

– Έγραψα, Γέροντα.

– Φέρε την κάρτα να συμπληρώσω κι εγώ: «Ο Χριστός και η Παναγία μαζί σας.

Σου δίνω ευλογία, Δημήτρη, να μαλώνης με όλον τον κόσμο, εκτός από την Μαρία! Το ίδιο και στην Μαρία!». Για να δώ, θα καταλάβουν τί εννοώ; Με ρώτησε κάποιος: «Γέροντα, τί ενώνει περισσότερο τον άνδρα με την γυναίκα;». «Η ευγνωμοσύνη», του λέω. Ο ένας αγαπάει τον άλλον γι' αυτό που του χαρίζει. Η γυναίκα δίνει στον άνδρα την εμπιστοσύνη, την αφοσίωση, την υπακοή. Ο άνδρας δίνει στην γυναίκα την σιγουριά ότι μπορεί να την προστατέψει. Η γυναίκα είναι η αρχόντισσα του σπιτιού, αλλά και η μεγάλη υπηρέτρια. Ο άνδρας είναι ο κυβερνήτης του σπιτιού, αλλά και ο χαμάλης.

Μεταξύ τους τα ανδρόγυνα πρέπει να έχουν την εξαγνισμένη αγάπη, για να έχουν αλληλοπαρηγοριά και να μπορούν να κάνουν και τα πνευματικά τους καθήκοντα. Για να ζήσουν αρμονικά, χρειάζεται να βάλουν εξαρχής ως θεμέλιο της ζωής τους την αγάπη, την ακριβή αγάπη, που βρίσκεται μέσα στην πνευματική αρχοντιά, στην θυσία, και όχι την ψεύτικη, την κοσμική, την σαρκική. Αν υπάρχει αγάπη, θυσία, πάντα έρχεται ο ένας στην θέση του άλλου, τον καταλαβαίνει, τον πονάει. Και όταν παίρνη κανείς τον πλησίον του στην πονεμένη του καρδιά, παίρνει τότε μέσα του τον Χριστό, ο Οποίος τον γεμίζει και πάλι με την ανέκφραστη αγαλλίασή Του.

Όταν υπάρχει αγάπη, και μακριά να βρεθή ο ένας από τον άλλον, αν οι περιστάσεις το απαιτήσουν, κοντά θα βρίσκεται, γιατί την αγάπη του Χριστού δεν την χωρίζουν αποστάσεις. Όταν όμως, Θεός φυλάξει, τα ανδρόγυνα δεν έχουν αγάπη μεταξύ τους, μπορεί να βρίσκονται κοντά, αλλά στην πραγματικότητα βρίσκονται μακριά. Γι' αυτό πρέπει να προσπαθήσουν να διατηρήσουν σε όλη την ζωή τους την αγάπη, να θυσιάζεται ο ένας για τον άλλον.

⁶ Παρ. 1, 7.

Η σαρκική αγάπη ενώνει εξωτερικά τους κοσμικούς ανθρώπους τόσο μόνον, όσο υπάρχουν κοσμικά προσόντα, και τους χωρίζει, όταν αυτά χαθούν, οπότε και αυτοί οδηγούνται στην απώλεια. Ενώ, όταν υπάρχει η πνευματική, η ακριβή αγάπη, αν τυχόν ο ένας από τους συζύγους χάσει τα κοσμικά του προσόντα, αυτό όχι μόνο δεν τους χωρίζει, αλλά τους ενώνει περισσότερο. Όταν υπάρχει μόνον η σαρκική αγάπη, τότε, αν λ.χ. η γυναίκα μάθει ότι ο σύντροφός της κοιτάξε κάποια άλλη, του πετάει βιτριόλι και τον τυφλώνει. Ενώ, όταν υπάρχει η αγνή αγάπη, τον πονάει πιο πολύ και κοιτάζει με τρόπο πώς να τον φέρη πάλι στον σωστό δρόμο. Έτσι έρχεται η Χάρις του Θεού.

Μια φορά ήρθε στο Καλύβι κάποιος Ελληνοαμερικανός γιατρός. Είδα το πρόσωπό του που ήταν φωτεινό, γι' αυτό με τρόπο τον ρώτησα για την ζωή του. «Πάτερ, μου είπε, είμαι Ορθόδοξος, αλλά μέχρι τελευταία ούτε νηστείες κρατούσα ούτε στην εκκλησία πήγαινα συχνά. Ένα βράδυ είχα γονατίσει στο δωμάτιό μου να παρακαλέσω τον Θεό για ένα θέμα που με απασχολούσε, οπότε γέμισε το δωμάτιο με ένα γλυκό φως. Για αρκετή ώρα δεν έβλεπα τίποτε άλλο παρά μόνο φως και ένιωθα μια ανέκφραστη ειρήνη μέσα μου». Θαύμασα, γιατί κατάλαβα ότι ο άνθρωπος αυτός αξιώθηκε να δη το άκτιστο φως, και του ζήτησα να μου πη τι είχε προηγηθεί. «Πάτερ, μου είπε, είμαι παντρεμένος και έχω τρία παιδιά. Στην αρχή περνούσαμε καλά στην οικογένεια. Μετά όμως η γυναίκα μου δεν είχε την υπομονή να ασχολήται στο σπίτι με τα παιδιά και ζητούσε να βγαίνουμε έξω με τις φίλες της. Της έκανα το χατίρι. Έπειτα από ένα διάστημα μου είπε ότι ήθελε να βγαίνει μόνη της με τις φίλες της. Το δέχθηκα και αυτό και κοιτάζα εγώ τα παιδιά. Ύστερα δεν ήθελε να κάνουμε μαζί διακοπές και μου ζητούσε χρήματα να πηγαίνει μόνη της. Στην συνέχεια μου ζήτησε ένα διαμέρισμα, για να ζη μόνη της. Το έκανα και αυτό, αλλά εκείνη μάζευε εκεί τους φίλους της. Όλο αυτό το διάστημα προσπαθούσα να την βοηθήσω με διάφορους τρόπους, με συμβουλές κ.λπ., ώστε να λυπηθή τα παιδιά μας, αλλά δεν δεχόταν κουβέντα. Τελικά μου πήρε ένα μεγάλο χρηματικό ποσό και εξαφανίσθηκε. Έψαχνα, ρωτούσα παντού, άδικα όμως. Είχα χάσει τελείως τα ίχνη της. Κάποια μέρα πληροφορήθηκα ότι είχε έρθει εδώ στην Ελλάδα και έμενε σε κάποιον κακόφημο οίκο. Η στενοχώρια μου για το κατάντημά της δεν περιγράφεται. Γονάτισα πάνω στην θλίψη μου να προσευχηθώ. "Θεέ μου, είπα, βοήθησέ με να την βρώ και να κάνω ό,τι μπορώ, για να μη χάση την ψυχή της. Αυτήν την κατάντια της δεν μπορώ να την αντέξω". Τότε με έλουσε εκείνο το φως και πλημμύρισε με ειρήνη η καρδιά μου». «Ο Θεός, αδελφέ, του είπα, είδε την υπομονή, την ανεξικακία, την αγάπη σου και σε παρηγόρησε με αυτόν τον τρόπο».

Γι' αυτό λέω ότι θα μας κρίνουν οι λαϊκοί. Βλέπετε; Γιατρός στην Αμερική, με τέτοια σύζυγο, με τί συνθήκες και σε τί περιβάλλον ζούσε, και όμως τί αξιώθηκε!

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Με την υπομονή σώζεται η οικογένεια

– Τί κάνει η αδελφή σου; Πώς τα πάει με τον σύζυγό της;

– Γέροντα, μαθαίνω ότι έχει δυσκολίες, αλλά κάνει υπομονή καί, όταν χρειάζεται, τραβάει μπροστά.

– Έτσι είναι. Όταν δύο βόδια είναι στον ζυγό και το ένα είναι λίγο αδύνατο ή τεμπέλικο, τότε το άλλο βάζει περισσότερη δύναμη και τραβάει, σβαρνίζει κατά κάποιον τρόπο και το άλλο. Είδες; Κοσμικοί άνθρωποι και κάνουν δουλειά στον εαυτό τους. Εσείς εδώ είστε αρχοντοπούλες. Σκέψου μια μητέρα να έχη τέσσερα παιδιά και το ένα να είναι καθυστερημένο, το άλλο να έχη ψυχοπάθεια, το άλλο μεσογειακή αναιμία, το άλλο να γυρνάη τα μεσάνυχτα. Και με τον σύζυγο, ανάλογα με το τί άνθρωπος είναι, να έχη η καημένη άλλα βάσανα. Και να υπομένη τόσα και τόσα και να μη μιλάη, να πάη να σκάση, να μην έχη που να πη τον πόνο της, γιατί και μερικά πράγματα από την οικογένεια δεν μπορεί να τα πη κανείς πιο πέρα. Μπορεί λ.χ. ο άνδρας να σηκώνεται να φεύγη και να μην της δίνη ούτε διατροφή. Να μην έχη χρήματα η καημένη ούτε το νοίκι να πληρώση, να θέλουν να την βγάλουν από το σπίτι. Να αναγκάζεται να εργάζεται οπουδήποτε, να συναντά κινδύνους, και να σου λέη: «Κάνε προσευχή να απαλλαγώ τουλάχιστον από αυτούς τους κινδύνους!» Ή να είναι μέθυσος ο άνδρας της και να μη δουλεύη, να αναγκάζεται να δουλεύη εκείνη, να καθαρίζη σκάλες στις πολυκατοικίες, κι εκείνος να πηγαίνη στην ταβέρνα. Να έρχεται τα μεσάνυχτα μεθυσμένος, να την δέρνη και να της ζητάη τα χρήματα που πήρε ή να πηγαίνη να τα παίρνη μόνος του από τα αφεντικά της. Αχ, μαρτύριο είναι!

Και καλά, μερικές γυναίκες έχουν αμαρτίες και εξοφλούν έτσι, αλλά είναι και άλλες που δεν έχουν αμαρτίες. Αυτές έχουν καθαρό μισθό από την ταλαιπωρία που περνούν. Γνωρίζω μια μάνα που ήταν ένα αγγελούδι, πολύ καλή ψυχή, το πιο καλό, το πιο ήσυχο παιδί από την οικογένεια, και σε τί στραβόξυλο έπεσε! Πώς ξεγελάστηκαν οι δικοί της! Παντρεύτηκε έναν μέθυσο, που από μικρός ήταν αλητάκι. Ο πατέρας του μεθούσε και πήρε και αυτός την ίδια συνήθεια. Να ξενοδουλεύη η καημένη, να σκοτώνεται στην δουλειά, και εκείνος να την δέρνη και να την απειλή με το μαχαίρι. Πόσες φορές της λέει: «Θα σε σφάξω!» Και να φοβάται μην την σφάξη! Μαρτύριο περνάει! Έχει και τέσσερα παιδιά. Οι δικοί της έφθασαν σε σημείο να της λένε να τον χωρίση, αλλά εκείνη τους απαντάει: «Λέω να κάνω ακόμη υπομονή», και κάνει υπομονή. Το καταλαβαίνετε; Ούτε Γερροντικό διάβασε ούτε Συναξάρια, και όμως κάνει υπομονή. «Καλά, της είπα μια φορά, τα παιδιά δεν επεμβαίνουν;». «Ακόμη είναι δεκαπέντε-δεκαέξι χρονών, μου είπε. Ας πάνε στρατιώτες, και μετά θα τον περιλάβουν!». Δηλαδή, μέχρι να πάνε στρατιώτες τα παιδιά, να τρώη ξύλο!

Η υπομονή χαριτώνει τον άνθρωπο

– Γέροντα, πώς μπορείς να αντιμετωπίσης τον άλλον, όταν είναι νευριασμένος;

– Με την υπομονή!

– Και αν δεν έχης;

– Να πάς να αγοράσης! Πουλάνε στα σούπερ-μάρκετ!... Κοίταξε, όταν ο άλλος είναι μπουρνιασμένος, ό,τι και να του πής, δεν γίνεται τίποτε. Καλύτερα εκείνη την

στιγμή να σιωπήσης και να λές την ευχή. Με την ευχή θα καλμάρη ο άλλος, θα ηρεμήση και θα μπορέσης μετά να συνεννοηθής μαζί του. Βλέπεις, και οι ψαράδες δεν πάνε να ψαρέψουν, αν δεν έχη μπουνάτσα· κάνουν υπομονή, ώσπου να καλωσυνέψη ο καιρός.

– Που οφείλεται, Γέροντα, η ανυπομονησία των ανθρώπων;

– Στην πολλή... εσωτερική τους ειρήνη! Ο Θεός την σωτηρία των ανθρώπων την κρέμασε στην υπομονή. «Ο υπομείνας εις τέλος, σωθήσεται»¹, λέει το Ευαγγέλιο. Γι' αυτό δίνει δυσκολίες, διάφορες δοκιμασίες, για να ασκηθούν στην υπομονή οι άνθρωποι.

Η υπομονή ξεκινά από την αγάπη. Για να υπομείνης τον άλλον, πρέπει να τον πονέσης. Και βλέπω πώς με την υπομονή σώζεται η οικογένεια. Είδα θηρία να γίνονται αρνιά. Με την εμπιστοσύνη στον Θεό τα πράγματα εξελίσσονται ομαλά και πνευματικά. Μια φορά, όταν ήμουν στην Μονή Στομίου, είχα δει στην Κόνιτσα μια γυναίκα που έλαμπε το πρόσωπό της. Ήταν μητέρα πέντε παιδιών. Μετά θυμήθηκα ποιά ήταν. Ο άνδρας της ήταν μαραγκός και έπαιρνε πολλές φορές δουλειές μαζί με τον μάστορά μου². Μια κουβέντα να του έλεγαν οι νοικοκυραίοι, λ.χ. «μαστρο-Γιάννη, μήπως αυτό να το κάνουμε έτσι;», γινόταν θηρίο. «Εμένα θα μου κάνης τον δάσκαλο;», τους έλεγε. Έσπαζε τα εργαλεία του, τα πετούσε και έφευγε. Αφού παρατούσε την δουλειά του και τα έσπαζε όλα σε ξένα σπίτια, καταλαβαίνεις στο σπίτι του τί έκανε! Αυτή λοιπόν ήταν του μαστρο-Γιάννη η γυναίκα. Με αυτόν τον άνθρωπο δεν μπορούσες μία μέρα να καθήσης, και αυτή χρόνια ζούσε μαζί του. Κάθε μέρα περνούσε μαρτύριο, και όμως όλα τα αντιμετώπιζε με πολλή καλωσύνη και έκανε υπομονή. Επειδή ήξερα την κατάσταση στο σπίτι, όταν την συναντούσα, την ρωτούσα: «Τί κάνει ο κυρ-Γιάννης; Δουλεύει;». «Ε, πότε δουλεύει, πότε κάθεται λιγάκι!». «Πώς τα περνάτε;». «Πολύ καλά, Πάτερ!», μου έλεγε. Και το έλεγε με την καρδιά της. Δεν υπολόγιζε που έσπαζε τα εργαλεία του – και αξίας εργαλεία – ούτε που αναγκαζόταν η καημένη να ξενοδουλεύη, για να τα βγάλουν πέρα. Βλέπετε με πόση υπομονή, με πόση καλωσύνη και με πόση αρχοντιά τα αντιμετώπιζε όλα! Ούτε τον κατηγορούσε καθόλου! Γι' αυτό ο Θεός την χαρίτωσε και έλαμπε το πρόσωπό της. Μεγάλωσε και τα πέντε παιδιά της και έγιναν πολύ καλά παιδιά. Μπόρεσε και κράτησε και τα παιδιά της.

– Γέροντα, πώς μπορούσε να δικαιολογή τον άνδρα της;

– Με έναν καλό λογισμό: «Άνδρας μου είναι, έλεγε, θα πη και καμιά κουβέντα. Και εγώ, αν ήμουν στην θέση του, μπορεί να έκανα τα ίδια». Εφήρμοζε το Ευαγγέλιο, γι' αυτό ο Θεός έστελνε την θεία Χάρη Του. Και αν κοσμικοί άνθρωποι κάνουν υπομονή και χαριτώνονται, πόσο μάλλον πρέπει να κάνουμε υπομονή εμείς οι μοναχοί, που έχουμε όλες τις προϋποθέσεις, όλες τις δυνατότητες για πνευματική ζωή!

Όπως έχω καταλάβει, τα μεγαλύτερα σκάνδαλα, όχι μόνο στις οικογένειες αλλά και στα κράτη, γίνονται από τιποτένια πράγματα. Στην οικογένεια πρέπει ο ένας να ταπεινώνεται στον άλλον, να μιμῆται τις αρετές του, αλλά και να ανέχεται

¹ Ματθ. 10, 22.

² Ο Γέροντας ως λαϊκός είχε μάθει την τέχνη του μαραγκού.

τις ιδιοτροπίες του. Για μια τέτοια αντιμετώπιση πολύ βοηθάει να σκέφτεται κανείς ότι ο Χριστός θυσιάσθηκε για τις αμαρτίες μας και μας ανέχεται όλους, δισεκατομμύρια ανθρώπους, αν και είναι αναμάρτητος – ενώ εμείς, όταν ταλαιπωρούμαστε από τις ιδιοτροπίες των άλλων, εξοφλούμε αμαρτίες. Τα οικονομάει έτσι ο Καλός Θεός, ώστε ο ένας, με το χάρισμα που έχει, να βοηθή τον άλλον, καί, με το κουσούρι που έχει, να ταπεινώνεται στον άλλον. Γιατί ο κάθε άνθρωπος έχει τα χαρίσματά του, αλλά έχει και μερικά κουσούρια και πρέπει να αγωνίζεται να τα κόψη.

Έδωσα ένα ξεσκόνισμα σε κάποιον! Να δήτε υπακοή που του κάνει η γυναίκα του, αν και έχει πολλές ικανότητες! Μπροστά της εκείνος είναι ένα παιδί. Αυτή, με την υπακοή που κάνει, συνέχεια δέχεται, αποθηκεύει, θεία Χάρη, ενώ εκείνος με τον εγωισμό του συνέχεια διώχνει την θεία Χάρη και αδειάζει. Τελικά ποιός είναι κερδισμένος; Βλέπεις, το μυστικό είναι η ταπείνωση. Όλη η βάση εκεί είναι. Υπακοή, ταπείνωση. Αν εκείνος αναγνώριζε την αδυναμία του και ζητούσε βοήθεια από τον Θεό, θα ερχόταν και σ' αυτόν η θεία Χάρη.

Η πιστή σύζυγος

– Γέροντα, μια γυναίκα την εγκατέλειψε ο άνδρας της, πήρε και το παιδί, και έχει σχέσεις με δύο άλλες γυναίκες. Με ρώτησε τί να κάνει.

– Να της πής, όσο μπορεί, να κάνει υπομονή, προσευχή, και να φέρεται με καλωσύνη. Να περιμένει να μη διαλύση τον γάμο η ίδια. Κάποιος περιφρονούσε την γυναίκα του, την κακομεταχειριζόταν, και αυτή τα αντιμετώπιζε όλα με υπομονή και καλωσύνη, μέχρι που πέθανε σχετικά νέα. Όταν έκαναν την εκταφή της, βγήκε από τον τάφο μία ευωδία. Απόρησαν όσοι βρίσκονταν εκεί. Βλέπετε, αυτή αντιμετώπιζε τα πάντα με υπομονή σ' αυτήν την ζωή, γι' αυτό δικαιώθηκε στην άλλη ζωή.

Έχω υπ' όψιν μου και μια άλλη περίπτωση. Ένα κοσμικό παιδί είχε συμπαθήσει μια κοπέλα που ζούσε πνευματικά. Για να τον συμπαθήσει και η κοπέλα, προσπαθούσε να ζη κι αυτός πνευματικά, εκκλησιαζόταν κ.λπ. Τελικά παντρεύτηκαν. Μετά όμως από χρόνια εκείνος άρχισε πάλι την κοσμική ζωή. Ενώ είχαν και μεγάλα παιδιά – ένα αγόρι στο πανεπιστήμιο και δύο κοπέλες, μία στο λύκειο και μία στο γυμνάσιο – αυτός συνέχιζε να ζη άσωτα. Είχε μια μεγάλη επιχείρηση και έβγαζε πολλά χρήματα, αλλά τα περισσότερα τα ξόδευε με την άσωτη ζωή του. Η καημένη η σύζυγός του κρατούσε το σπίτι με την οικονομία που έκανε και τα παιδιά της με τις συμβουλές της. Δεν κατηγορούσε τον πατέρα τους, για να μην τον σιχαθούν και τραυματισθούν, αλλά και για να μην παρασυρθούν. Τα βράδια που γύριζε αργά, εύκολα τον δικαιολογούσε, λέγοντας στα παιδιά ότι έχει δουλειές, αλλά το μεσημέρι που πήγαινε στο σπίτι με κάποια φιλενάδα του, τί να έλεγε; Γιατί, τί έκανε ο αθεόφοβος αυτός άνθρωπος; – αν και δεν αξίζει να τον λήη κανείς άνθρωπο, επειδή δεν είχε καθόλου ανθρωπιά. Τηλεφωνούσε στην γυναίκα του να του ετοιμάσει τα φαγητά που επιθυμούσε και ερχόταν το μεσημέρι με κάποια από τις φιλενάδες του για φαγητό. Η καημένη η μάνα, για να μην μπούν σε άσχημους λογισμούς τα παιδιά της, τους καλοδεχόταν. Έδινε την εντύπωση ότι είναι δική της φίλη και πέρασε ο σύζυγός της από το σπίτι της και την έφερε στο σπίτι τους με το αυτοκίνητό του.

Έστειλε με τρόπο τα παιδιά στα δωμάτιά τους, για να διαβάσουν, γιατί φοβόταν μήπως δούν καμιά άσχημη σκηνή, επειδή δυστυχώς αυτός δεν πρόσεχε, αλλά ασχημονούσε και μέσα στο σπίτι. Αυτό γινόταν κάθε μεσημέρι και κάθε τόσο της κουβαλούσε και άλλο πρόσωπο. Αφού τα παιδιά έφθασαν να λένε στην μητέρα τους: «Πόσες φίλες έχεις, μαμά;». «Γνωριζόμασταν από παλιά», τους έλεγε εκείνη. Εν τω μεταξύ αυτός την είχε την καημένη χειρότερα και από υπηρέτρια, διότι της φερόταν με πολλή βαρβαρότητα. Σκεφθήτε τώρα, αυτή η μάνα κάθε μέρα να υπηρετή δύο κτήνη, που ατίμαζαν το σπίτι, και να βάζει συνέχεια καλούς λογισμούς στα παιδιά της. Και δεν είναι ότι ήξερε πώς το θέμα αυτό θα λήξει έπειτα από ένα διάστημα, ώστε να πη: «θά κάνω υπομονή» και να έχη και λίγη παρηγοριά. Αυτή η κατάσταση συνεχίστηκε αρκετά χρόνια. Επειδή όμως είχε δώσει ο ταλαίπωρος πολλά δικαιώματα στον διάβολο, επόμενο ήταν να δέχεται φοβερές δαιμονικές επιδράσεις. Ήταν σαν τρελλός, δεν ήλεγχε τον εαυτό του, όλα του έφταιγαν. Μια μέρα λοιπόν, όπως έτρεχε με το αυτοκίνητό του, καθώς ήταν μεθυσμένος από την σαρκική μέθη, ξέφυγε από τον δρόμο και έπεσε σε έναν γκρεμό. Το αυτοκίνητο διαλύθηκε και αυτός τραυματίστηκε σοβαρά. Τον μετέφεραν στο νοσοκομείο και ύστερα από μια σχετική νοσηλεία τον πήγαν στο σπίτι σακατεμένο. Καμιά φιλενάδα του δεν τον πλησίασε, γιατί δεν είχε πια ούτε πολλά χρήματα, αλλά και το πρόσωπό του ήταν παραμορφωμένο. Η καλή σύζυγος όμως και καλή μάνα τον περιποιόταν με πολλή καλωσύνη, χωρίς να του θυμίζει τίποτε από την άσωτη ζωή του. Αυτό πολύ τον συγκλόνισε και τον αλλοίωσε πνευματικά. Μετανόησε ειλικρινά, ζήτησε και εξομολογήθηκε, έζησε λίγα χρόνια χριστιανικά, με εσωτερική ειρήνη, και αναπαύθηκε εν Κυρίω. Μετά τον θάνατό του το αγόρι ανέλαβε την δουλειά του και συντηρούσε την οικογένεια. Ζούσαν αγαπημένα τα παιδιά, γιατί είχαν πάρει καλές αρχές από την καλή μάνα. Αυτή η μάνα ήταν ηρωίδα. Ήπια όλα τα φαρμάκια, για να μη διαλυθή η οικογένειά της και πικραθούν τα παιδιά της, κράτησε την οικογένεια σωστά, έσωσε και τον άνδρα της, αποταμίευσε και αυτή ουράνιο μισθό. Ο Θεός αυτήν την γυναίκα θα την βάλει στην καλύτερη θέση στον Παράδεισο.

Τα παιδιά των διαλυμένων οικογενειών

– Γέροντα, όταν ο άνδρας έχη κάποιο πάθος, αναγνωρίζη ότι φταίει, εξομολογήται κ.λπ., αλλά δέχεται ακόμη επιδράσεις και λήη στην γυναίκα του: «σάς παιδεύω, κι εσένα και τα παιδιά· καλύτερα να φύγω, να σάς στέλνω χρήματα από μακριά, για να μην ταλαιπωρήσθε», τί πρέπει να κάνη η γυναίκα;

– Αν ο άνδρας νιώθη πράγματι έτσι όπως λέει, αυτό δείχνει ότι έχει πολύ φιλότιμο και η γυναίκα πρέπει να κάνη υπομονή. Όμως καλό είναι να μην πιστεύη εύκολα αυτά που ακούει· να βλέπη βαθύτερα. Γιατί καμιά φορά μπορεί ο άνδρας να λήη δήθεν από αρχοντιά: «νά φύγω, να μη σάς παιδεύω», ενώ θέλει στα αλήθεια να φύγη, γιατί έχει μπλέξει με άλλη.

Σήμερα ο γάμος, όπως κατήντησε, έχει χάσει το νόημά του. Διαλύονται οικογένειες στα καλά καθούμενα. Ήρθε τις προάλλες στο Καλύβι κάποιος τελείως ζαλισμένος. Είχε δύο παιδιά από μία φιλενάδα. Παντρεύτηκε μία άλλη, έκανε ένα παιδί και την χώρισε. Μετά ξαναπαντρεύτηκε κάποια άλλη, η οποία ήταν χωρισμένη

και είχε δύο παιδιά από τον πρώτο γάμο της και ένα παιδί από έναν φίλο. Έκανε και μ' αυτήν άλλα δύο. «Για βάστα, του λέω, από πόσες μανάδες είναι αυτά τα παιδιά και από πόσους πατεράδες;».

Έτσι καταστρέφονται τα ταλαίπωρα τα παιδιά. Όσα είναι ευαίσθητα και δεν μπορούν να ξεπεράσουν την στενοχώρια, απελπίζονται και μερικά αυτοκτονούν. Άλλα πίνουν, για να ξεχνούν, άλλα μπλέκονται με τα ναρκωτικά. Που τα βρίσκουν τα χρήματα; Η πιο μικρή δόση ηρωίνης στοιχίζει τέσσερις χιλιάδες δραχμές. Η μεγάλη έξι ή επτά χιλιάδες³. Και αυτά τα παιδιά είναι από τα ζωηρά της προηγούμενης γενιάς. Τα άλλα από το αυτόματο διαζύγιο, που είναι ακόμη μικρά, τί θα γίνουν; Φέτος το καλοκαίρι πόσα παιδιά πέρασαν από το Καλύβι που έπαιρναν ναρκωτικά! Τα περισσότερα, τα κακόμοιρα, ήταν από διαλυμένες οικογένειες. Να βρίσκονται σε τέτοια κατάσταση στην ηλικία των είκοσι επτά ετών και να ζητούν βοήθεια! Και να δής, τα παιδιά από τις διαλυμένες οικογένειες φαίνονται από μακριά. Στο Καλύβι έχω τα λουκούμια έξω. Όταν έρχονται, πριν προλάβουν να φάνε το λουκούμι, τρέχουν να με φιλήσουν. Με κάνουν με την ζάχαρη χάλια! Τους έχει λείψει η αγάπη, η στοργή. Αυτά τα παιδιά είτε έχουν τα καημένα γονείς, είτε δεν έχουν, το ίδιο τους είναι. Είτε έρχεται ο πατέρας στο σπίτι, είτε φεύγει, είτε είναι εκεί, είτε δεν είναι, το ίδιο τους κάνει.

Το «φταίξιμο» και το «δίκαιο» των συζύγων

Έχω παρατηρήσει ότι μερικοί Πνευματικοί λένε στους άνδρες που έχουν προβλήματα με τις γυναίκες τους: «Κάνε υπομονή, αυτός είναι ο σταυρός σου. Τί να κάνουμε; Θα έχης μισθό από τον Θεό». Πάνε μετά οι γυναίκες και λένε και σ' αυτές: «Κάνε υπομονή, για να έχης μισθό από τον Θεό». Δηλαδή μπορεί να φταίει και οι δύο και να λήη και στους δύο ο Πνευματικός: «Κάνε υπομονή». Ή μπορεί να φταίη ο ένας και να του λήη ο Πνευματικός: «Κάνε υπομονή». Οπότε αυτός που φταίει αναπαύει τον λογισμό του ότι ανέχεται τον άλλον, ενώ κάθε μέρα τον σκάζει.

Μια φορά ήρθε στο Καλύβι κάποιος και μου είπε ότι είχε προβλήματα με την γυναίκα του. Πήγαιναν για χωρισμό. Δεν ήθελε να δη ο ένας τον άλλον. Ήταν και οι δύο δάσκαλοι, είχαν και δύο παιδάκια. Δεν έτρωγαν ποτέ στο σπίτι. Σε άλλο εστιατόριο έτρωγε ο ένας μετά το σχολείο, σε άλλο ο άλλος, και αγόραζαν και κάτι σάντουιτς, για να φάνε τα παιδιά. Τα καημένα, όταν οι γονείς γύριζαν στο σπίτι, πήγαιναν και έψαχναν στις τσέπες και στις τσάντες τους, για να δούν τί τους έφεραν απ' έξω να φάνε. Περνούσαν μεγάλο δράμα! Αυτός έκανε και τον ψάλτη. Σε άλλη εκκλησία πήγαινε η γυναίκα του, σε άλλη έψαλλε αυτός. Τόσο πολύ! «Τί να κάνω, Πάτερ, μου λέει, σηκώνω μεγάλο σταυρό, πολύ μεγάλο. Κάθε μέρα έχουμε φασαρίες στο σπίτι». «Πήγες στον Πνευματικό;», τον ρωτάω. «Ναί, πήγα, μου λέει, και μου είπε: "Υπομονή να κάνης· σηκώνεις μεγάλο σταυρό"». «Για να δώ, του λέω, ποιός σηκώνει μεγάλο σταυρό. Να πάρουμε τα πράγματα από την αρχή. Όταν παντρευτήκατε, μαλώνατε έτσι;». «Όχι, μου λέει. Οκτώ χρόνια ήμασταν πολύ αγαπημένοι. Λάτρευα την γυναίκα μου περισσότερο από τον Θεό! Μετά εκείνη άλλαξε. Έγινε γκρινιάρα,

³ Ειπώθηκε το 1990.

ιδιότροπη...». Ακούς; Την λάτρευε περισσότερο από τον Θεό! «Έλα εδώ, του λέω. Λάτρευες την γυναίκα σου περισσότερο από τον Θεό! Η γυναίκα σου φταίει τώρα ή εσύ, που φθάσατε σ' αυτήν την κατάσταση; Εξ αιτίας σου πήρε την Χάρη Του ο Θεός από την γυναίκα σου. Και τί σκέφτεσαι να κάνης τώρα;», τον ρωτάω. «Μάλλον να χωρίσουμε», μου λέει. «Μήπως έμπλεξες και με καμμιά άλλη;». «Ναί, έχω υπ' όψιν μου κάποια», μου λέει. «Βρέ, δεν καταλαβαίνεις ότι εσύ είσαι ο φταίχτης; Να ζητήσης πρώτα συγχώρεση από τον Θεό, γιατί λάτρευες την γυναίκα σου περισσότερο από Εκείνον. Μετά να πάς να ζητήσης συγχώρεση από την γυναίκα σου. "Να με συγχωρέσης, να της πής, εγώ έγινα αιτία να δημιουργηθή αυτή η κατάσταση στο σπίτι και να ταλαιπωρούνται και τα παιδιά". Έπειτα να πάς να εξομολογηθής και να λατρεύης τον Θεό σαν Θεό και να αγαπάς την γυναίκα σου σαν γυναίκα σου, και θα δής, τα πράγματα θα πάνε καλά». Τον τράνταξα. Άρχισε να κλαίη. Μου υποσχέθηκε πώς θα με ακούση. Ήρθε μετά από λίγο καιρό χαρούμενος. «Σ' ευχαριστώ, Πάτερ, μας έσωσες, μου λέει. Είμαστε μια χαρά, κι εμείς και τα παιδιά μας». Βλέπεις; Να είναι αυτός ο φταίχτης και να νομίζη κιόλας ότι σηκώνει πολύ μεγάλο σταυρό!

Κι εσείς ποτέ να μη δικαιολογήτε τις γυναίκες που έρχονται και σάς κάνουν παράπονα για τους άνδρες. Εγώ ούτε τους άνδρες δικαιολογώ ούτε τις γυναίκες, αλλά τους προβληματίζω. Μου λέει, ας υποθέσουμε, η γυναίκα: «Ο άνδρας μου πίνει, γυρίζει στο σπίτι αργά το βράδυ, βρίζει...». «Κοίταξε, της λέω, όταν γυρίζη στο σπίτι την νύχτα μεθυσμένος, να του φέρεσαι με καλωσύνη. Αν αρχίζης εσύ και γκρινιάζης "γιατί άργησες; τί ώρα είναι αυτή που ήρθες; δεν θα αλλάξης επιτέλους; τί κατάσταση είναι αυτή; δεν είναι μια μέρα, δεν είναι δύο, πόσο θα κάνω υπομονή;" και κατεβάξης τα μούτρα, ο διάβολος θα του πή: "Βρέ, χαμένος είσαι που κάθεσαι μ' αυτήν την χαζή! Δεν πάς να γλεντάς με καμμιά άλλη;". Μπορεί να έχης δίκαιο, αλλά ο διάβολος θα τον μπλέξη αλλού. Ενώ, όταν εσύ του φερθής με καλωσύνη και κάνης λίγη υπομονή και προσευχή, χωρίς να παραπονήσαι για το τί κάνει εκείνος, θα δη λίγο λιακάδα, θα προβληματισθή και θα διορθωθή». Έρχεται μετά ο άνδρας και μου λέει: «Η γυναίκα μου γκρινιάζει, φωνάζει». «Βρέ, σε περιμένουν τα παιδιά και η φουκαριάρα η γυναίκα σου με λαχτάρα μέχρι τα μεσάνυχτα, του λέω, κι εσύ γυρνάς στο σπίτι μεθυσμένος και αρχίζεις να βρίζης! Είναι ντροπή! Για να βασανίζης την οικογένεια παντρεύτηκες;».

Υπάρχουν και περιπτώσεις που μπορεί να έχη και ο ένας και ο άλλος δίκαιο. Κάποτε έλεγα σε μια συντροφιά πόσο αγνός ήταν ο Μακρουγιάννης. Είχε και σωματική και ψυχική αγνότητα. Οπότε πετάγεται κάποιος και μου λέει: «Όχι, να θέλουν να παρουσιάσουν τον Μακρουγιάννη και για άγιο!». «Γιατί όχι;», τον ρωτάω. «Γιατί έδερνε την γυναίκα του», μου απαντάει. «Κοίταξε να σου πω τί συνέβαινε: Ο Μακρουγιάννης, όταν τύχαινε να έχη κανένα τάλληρο και ερχόταν καμμιά χήρα που είχε παιδιά, της το έδινε. Η γυναίκα του, η καημένη, γκρινιάζε. "Μά κι εσύ παιδιά έχεις, του έλεγε, γιατί το έδωσες;". Κι εκείνος της έδινε κανένα μπάτσο και της έλεγε. "Εσύ έχεις τον άνδρα σου που θα σε οικονομήση. Αυτή η καημένη δεν έχει άνδρα, ποιός θα την οικονομήση;". Δηλαδή και οι δύο είχαν δίκαιο».

Ύστερα, αν ο ένας από τους δύο συζύγους ζη πνευματικά, τότε και δίκαιο να έχη, δεν έχει κατά κάποιον τρόπο δίκαιο. Γιατί, σαν πνευματικός άνθρωπος που είναι, πρέπει να αντιμετωπίση μία αδικία πνευματικά. Να τα αντιμετωπίζη δηλαδή όλα με

την θεία δικαιοσύνη, να βλέπη τί αναπαύει τον άλλον. Γιατί, αν μια ψυχή είναι αδύνατη και σφάλλη, έχει κατά κάποιον τρόπο ελαφρυντικά. Ο άλλος όμως, που είναι σε καλύτερη πνευματική κατάσταση και δεν δείχνει κατανόηση, σφάλλει πολύ περισσότερο. Όταν και οι πνευματικοί άνθρωποι αντιμετωπίζουν τα πράγματα κοσμικά, με την κοσμική, την ανθρώπινη, δικαιοσύνη, τί γίνεται μετά; Πρέπει να πηγαίνουν συνέχεια στα κοσμικά δικαστήρια. Γι' αυτό και βασανίζονται οι άνθρωποι.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ - ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΟΥΣ

**«Οι γονείς που γεννούν τα παιδιά
καί τους δίνουν το σώμα
πρέπει να συντελέσουν, όσο μπορούν,
καί στην πνευματική τους αναγέννηση».**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Η τεκνοποιία

Οι Άγιοι Ιωακείμ και Άννα είναι το απαθέστερο ζευγάρι

– Γέροντα, πείτε μας για την Αγία Άννα και τον Άγιο Ιωακείμ, τους Θεοπάτορες. Κάποτε κάτι αρχίσατε να μας λέτε.

– Από μικρός είχα σε μεγάλη ευλάβεια τους Αγίους Θεοπάτορες. Μάλιστα είχα πει σε κάποιον ότι, όταν με κάνουν καλόγερο, θα ήθελα να μου δώσουν το όνομα Ιωακείμ. Πόσα οφείλουμε σ' αυτούς! Οι Άγιοι Ιωακείμ και Άννα είναι το απαθέστερο ανδρόγυνο που υπήρξε ποτέ. Δεν είχαν καθόλου σαρκικό φρόνημα.

Ο Θεός έτσι έπλασε τον άνθρωπο και έτσι ήθελε να γεννιούνται οι άνθρωποι, απαθώς. Αλλά μετά την πτώση μπήκε το πάθος στην σχέση ανάμεσα στον άνδρα και στην γυναίκα. Μόλις βρέθηκε ένα απαθές ανδρόγυνο, όπως έπλασε ο Θεός τον άνθρωπο και όπως ήθελε να γεννιούνται οι άνθρωποι, γεννήθηκε η Παναγία, αυτό το αγνό πλάσμα, και στην συνέχεια σαρκώθηκε ο Χριστός. Μου λέει ο λογισμός ότι θα κατέβαινε και νωρίτερα ο Χριστός στην γή, αν υπήρχε ένα αγνό ζευγάρι, όπως ήταν οι Άγιοι Ιωακείμ και Άννα.

Οι Ρωμαιοκαθολικοί φθάνουν στην πλάνη και πιστεύουν, δήθεν από ευλάβεια, ότι η Παναγία γεννήθηκε χωρίς να έχει το προπατορικό αμάρτημα. Ενώ η Παναγία δεν ήταν απαλλαγμένη από το προπατορικό αμάρτημα, αλλά γεννήθηκε όπως ήθελε ο Θεός να γεννιούνται οι άνθρωποι μετά την δημιουργία. Ήταν πάναγνη¹, γιατί η σύλληψή Της έγινε χωρίς ηδονή. Οι Άγιοι Θεοπάτορες μετά από θερμή προσευχή στον Θεό να τους χαρίσει παιδιά, συνήλθαν όχι από σαρκική επιθυμία, αλλά από υπακοή στον Θεό. Αυτό το γεγονός το είχα ζήσει στο Σινά².

Η εγκράτεια στην έγγαμη ζωή

Ο Θεός «εποίησε τα πάντα, καλά λίαν»³. Ο άνδρας νιώθει μια φυσική έλξη προς την γυναίκα και η γυναίκα προς τον άνδρα. Αν δεν υπήρχε αυτή η έλξη, ποτέ δεν θα ξεκινούσε κανείς να κάνει οικογένεια. Θα συλλογιζόταν τις δυσκολίες που θα είχε αργότερα στην οικογένεια με την ανατροφή των παιδιών κ.λπ., και δεν θα αποφάσιζε να ξεκινήσει.

Μετά την πτώση των Πρωτοπλάστων το σαρκικό φρόνημα σε μερικούς ανθρώπους μπορεί να υπάρχει πέντε τοις εκατό, σε άλλους δέκα, τριάντα κ.λπ. Αλλά σήμερα που να βρεθούν άνθρωποι να έχουν πέντε τοις εκατό σαρκικό φρόνημα, να

¹ Η Θεοτόκος γεννήθηκε κατά φυσικό τρόπο και όχι παρθενικώς. «Ήταν πάναγνη», γιατί, όπως γράφει ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός στον Λόγο του «Εις το Γενέσιον της Υπεραγίας Δεσποίνης ημών Θεοτόκου», συνελήφθηκε από τους Αγίους Θεοπάτορες «σωφρόνως» (βλ. PG 96, 669A), αλλά και αύξησε με τον αγώνα της την αγιότητα που έλαβε από τους γονείς της, αποκρούοντας «πάντα λογισμών περιττόν και ψυχοβλαβή πριν γεύσασθαι» (αυτόθι 676B).

² Ο Γέροντας ασκήτεψε στο Σινά, στο ασκητήριο των Αγίων Επιστήμης και Γαλακτίωνος, από το 1962 μέχρι το 1964. Το γεγονός αυτό δεν μας το απεκάλυψε.

³ Βλ. Γέν. 1, 31.

έχουν δηλαδή αγνό φρόνημα! Πάντως σε όλους τους ανθρώπους έχει δοθή από τον Θεό η δυνατότητα να φθάσουν στην απάθεια, αν αγωνισθούν με φιλότιμο.

Δεν δικαιολογούνται οι έγγαμοι, επειδή ακολούθησαν τον έγγαμο βίο, να ξεχνούν ότι ο άνθρωπος δεν είναι μόνο σάρκα, αλλά είναι και πνεύμα, και να αφήνουν τον εαυτό τους αχαλίνωτο⁴. Πρέπει να αγωνίζονται να υποτάξουν την

⁴ Σχετικά με το θέμα των συζυγικών σχέσεων έγραφε ο Γέροντας Παΐσιος σε μια επιστολή του: «Δια το θέμα των συζυγικών σχέσεων των εγγάμων ιερέων, αλλά και των λαϊκών, που μου αναφέρεις, αφού δεν καθορίζουν οι Άγιοι Πατέρες το πώς ακριβώς, σημαίνει ότι είναι κάτι που δεν καθορίζεται, γιατί δεν μπορούν όλοι οι άνθρωποι να μπουν σε ένα καλούπι. Οι Πατέρες το αφήνουν στη διάκριση, το φιλότιμο, την πνευματική ευαισθησία και τη δύναμη του καθενός. Δια να γίνω πιο αντιληπτός, γράφω περιπτώσεις αγωνιστών εγγάμων ιερέων και λαϊκών που ζουν και γνωρίζω. Εξ αυτών υπάρχουν εκείνοι που ήρθαν σε επαφή μετά τον γάμο και αποκτήσανε ένα, δυό, τρία παιδιά και μετά ζουν εν παρθενία. Άλλοι έρχονται μια φορά τον χρόνο για τεκνογονία και μετά ζουν σαν αδέρφια πάλι. Άλλοι απέχουν τις περιόδους των νηστειών και μετά έρχονται σε επαφή. Άλλοι δεν μπορούν να το πετύχουν ούτε αυτό. Άλλοι μια φορά στο ενδιάμεσο της εβδομάδος, για να είναι τρεις ημέρες πριν από την θεία Κοινωνία και τρεις μετά την θεία Κοινωνία. Άλλοι σκοντάφτουν και αυτού, δι' αυτό και ο Χριστός μετά την Ανάσταση που παρουσιάσθηκε στους Αποστόλους, η πρώτη του λέξη ήτο: «Καθώς απέσταλκέ με ο Πατήρ, καγώ πέμπω υμάς... Λάβετε Πνεύμα Άγιον· αν τινων αφήτε τας αμαρτίας, αφήνται αυτοίς, αν τινων κρατήτε, κεκράτηνται». Ο σκοπός είναι να αγωνισθεί κανείς με διάκριση και φιλότιμο, ανάλογα με τις πνευματικές του δυνάμεις. Στην αρχή φυσικά δεν βοηθάει η ηλικία, αλλά, όσο περνάνε τα χρόνια και εξασθενεί η σάρκα, μπορεί να επιβληθεί το πνεύμα και παράλληλα αρχίζουν να γεύονται και οι έγγαμοι λίγες από τις θείες ηδονές. Αποσύρονται φυσιολογικά από τις σαρκικές ηδονές, τις οποίες τότε τις βλέπουν πολύ τιποτένιες. Έτσι εξαγνίζονται κατά κάποιον τρόπο και οι έγγαμοι και φθάνουν στον Παράδεισο από το ξεκούραστο μονοπάτι με τις στροφές. Ενώ οι μοναχοί χτυπάνε κατακόρυφα, σκαρφαλώνοντας στα βράχια, και ανεβαίνουν στον Παράδεισο. Πρέπει να έχεις υπ' όψη σου ότι το θέμα των σχέσεων δεν είναι θέμα μόνο δικό σου, ούτε έχεις δικαίωμα να το ρυθμίσεις μόνος σου, αλλά «εκ συμφώνου» κατά τον Απόστολο Παύλο. Όταν γίνεται και αυτό το «εκ συμφώνου», πάλι χρειάζεται προσοχή. Ο δυνατός θα πρέπει να παίρνει τη θέση του αδυνάτου. Πολλές φορές, για να μη λυπήσει το ένα μέρος το άλλο, λέγει ότι συμφωνεί, αλλά εσωτερικά ταλαιπωρείται. Αυτό συμβαίνει ιδίως στις γυναίκες που έχουν λίγο φόβο Θεού και έχουν ζωηρή σάρκα. Πολλές φορές από αδιακρισία μερικοί ευλαβείς άνδρες, επειδή ακούνε από τις γυναίκες τους ότι συμφωνούν, προχωρούν αδιάκριτα σε μεγάλο διάστημα εγκρατείας και τότε οι γυναίκες ταλαιπωρούνται και ξεσπάνε σε νευρικότητες κ.λπ. Οι άνδρες νομίζουν ότι οι γυναίκες τους έχουν προχωρήσει στην αρετή και θέλουν να ζουν πιο αγνά σε μεγαλύτερα διαστήματα και μπαίνει μετά ο πειρασμός στις γυναίκες και θέλουν να γνωρίσουν φίλους. Και όταν γίνει αυτό, τις πιάνει η τύψη της συνειδήσεως για την πτώση και οι άνδρες προσπαθούν να ζήσουν πιο αγνά, βλέποντας τις γυναίκες να μην έχουν διάθεση. Νομίζουν έτσι ότι έχουν προχωρήσει πιο πνευματικά και δεν επιθυμούν σαρκικά πράγματα. Αιτία φυσικά είναι και ο δικαιολογημένος γυναικείος εγωισμός και η ζήλεια, που νιώθουν μειονεκτικές. Η γυναίκα, όταν ιδεί τον άνδρα να θέλει να ζήσει πνευματική ζωή, ζορίζει τον εαυτό της, για να τον ξεπεράσει. Συγχώρησέ με που μπήκα σε ξένα αμπέλια, διότι το έργο του μοναχού είναι το κομβοσχοίνι και όχι αυτά τα θέματα, αλλά, για να μη σε λυπήσω, αναγκάστηκα να σου γράψω μερικά από αυτά (πού γνωρίζω από μακριά), τα οποία ταλαιπωρούν τα αδέρφια μας στον κόσμο και δίνουν χώρο στον εχθρό. Έχει μεγάλη σημασία εάν είναι και οι δυο σύζυγοι όμοιοι στην κράση. Όταν τύχει ο ένας να έχει ήπια και ο άλλος ζωηρή, θα πρέπει να γίνεται μια θυσία από τον δυνατότερο προς τον φιλάσθενο και σιγά-

σάρκα στο πνεύμα. Αν προσπαθούν να ζουν πνευματικά, με την καθοδήγηση του Πνευματικού τους, θα αρχίσουν να γεύονται σιγά-σιγά και ανώτερες χαρές, πνευματικές, ουράνιες, και δεν θα αναζητούν τις σαρκικές. Έχουν υποχρέωση να αγωνίζονται να εγκρατεύονται, για να μη μεταδώσουν το σαρκικό πάθος και στα παιδιά τους. Ένα παιδάκι, που οι γονείς του έχουν πολύ σαρκικό φρόνημα, έχει από μικρό τέτοιες τάσεις, γιατί παίρνει το σαρκικό φρόνημα από αυτούς. Στην αρχή αυτό είναι απαλό, όπως όλα τα κληρονομικά πάθη – σαν την τσουκνίδα που, μόλις φυτρώνη, είναι απαλή και μπορείς να την πιάσης, ενώ, όταν μεγαλώση, τσιμπάει – και μπορεί να θεραπευθή από έναν καλό Πνευματικό, που έχει διάκριση. Αν όμως δεν το κόψη στην μικρή ηλικία, θα χρειασθή πολύ να αγωνισθή, όταν μεγαλώση, για να το κόψη.

Η ανθρώπινη λογική στο θέλημα του Θεού για την τεκνογονία

Πολλές φορές ανδρόγυνα μου εκφράζουν την ανησυχία τους για το θέμα της τεκνοποιίας και ζητούν την γνώμη μου. Άλλα σκέφτονται να κάνουν ένα-δυό παιδιά και άλλα θέλουν να αποκτήσουν πολλά παιδιά. Αυτό όμως που τους συμφέρει είναι να αφήνουν το θέμα της τεκνοποιίας στον Θεό. Να εμπιστεύονται την ζωή τους στην θεία πρόνοια και να μη βάζουν δικά τους προγράμματα. Πρέπει να πιστεύουν ότι ο Θεός, που φροντίζει για τα πετεινά του ουρανού, πολύ περισσότερο θα φροντίσει για τα δικά τους παιδιά. Ήταν ένας ναυτικός που παντρεύτηκε σε ηλικία δεκαοκτώ χρονών. Φτωχός αυτός, φτωχή και η κοπέλα που πήρε, νοίκιασαν ένα υπόγειο για να μένουν. Βρήκε και η κοπέλα μια δουλίτσα και ζούσαν πολύ λιτά. Να φαντασθήτε, για τραπέζι είχαν ένα καφάσι από γιαρμάδες που αγόρασαν μια φορά. Μετά απέκτησαν και παιδάκια και έκαναν μεγάλες οικονομίες για να τα μεγαλώσουν. Και όμως σιγά-σιγά έγιναν νοικοκυραίοι.

Μερικοί προσπαθούν πρώτα να τακτοποιήσουν όλα τα άλλα και ύστερα να σκεφθούν για παιδιά. Δεν λαμβάνουν υπ' όψιν τους καθόλου τον Θεό. Άλλοι πάλι λένε: «σήμερα είναι δύσκολη η ζωή· ένα παιδί φθάνει, γιατί και αυτό με δυσκολία το μεγαλώνεις» και δεν κάνουν άλλα παιδιά. Δεν καταλαβαίνουν πόσο αμαρτάνουν μ' αυτήν την τοποθέτηση, γιατί δεν αφήνονται με εμπιστοσύνη στον Θεό. Ο Θεός έχει σπλάχνα. Μόλις δη ότι δεν μπορούν να ανταποκριθούν, δεν Του είναι δύσκολο να μην τους δώσει άλλα παιδιά.

Ξεκινούν πολλοί να παντρευτούν, χωρίς να σκεφθούν ότι πρέπει να έχουν και ως σκοπό να κάνουν παιδιά και να τα αναθρέψουν χριστιανικά. Δεν θέλουν πολλά παιδιά, για να μην έχουν σκοτούρες, και έχουν στα διαμερίσματα σκυλιά, γιατί... Μου είπαν ότι τώρα⁵ στην Αμερική έχουν στα σπίτια αντί για σκυλιά ένα είδος χοιρίδια, που είναι πανάκριβα και δεν μεγαλώνουν πολύ. Τα έχουν φτιάξει έτσι, για να μπορούν να τα έχουν μέσα στα διαμερίσματα. Παιδιά δεν θέλουν να έχουν, γιατί είναι φασαρία να τα πλένουν κ.λπ., και πλένουν τα γουρούνια! Το σκυλί τουλάχιστον είναι

σιγά να βοηθηθεί να λάβει την υγεία ο φιλάσθενος, και με υγεία και οι δυο τότε να προχωρούν». (Βλ. π. Δ. Τάτση, Ο Γέροντας Παΐσιος, Κόνιτσα, 1995, σ. 176-178).

⁵ Ειπώθηκε τον Νοέμβριο του 1990.

και φύλακας. Αλλά να έχης γουρουνία μέσα στο σπίτι! Φοβερό! Στην Αυστραλία, είδα⁶ να έχουν γηροκομείο για σκύλους, για γάτες..., ακόμη και νεκροταφείο για τα ζώα! Οι άνθρωποι, έτσι όπως πάνε, θα μεγαλώνουν ποντίκια και θα τα κάνουν κονσέρβες, για να ταΐζουν τα γατιά· θα μεγαλώνουν λαγούς και κουνέλια και θα τα κάνουν κονσέρβες, για να ταΐζουν τα σκυλιά, και άλλοι άνθρωποι θα πεθαίνουν από την πείνα. Και βλέπεις, άμα σκοτώση κανείς ένα σκυλί, μπορεί να πληρώση περισσότερα απ' όσα αν σκότωνε έναν άνθρωπο. Εξαρτάται φυσικά και από το τίπος θα είναι το σκυλί... Που φθάσαμε!... Ο άνθρωπος στην εποχή μας αξίζει λιγότερο και από ένα σκυλί.

Και μερικοί Πνευματικοί απορώ πώς λένε μερικά πράγματα. Μια φορά με ρώτησαν κάποιοι προσκυνητές που ήρθαν εκεί στο Καλύβι: «Γέροντα, ο Ιερός Χρυσόστομος γράφει πουθενά να μην κάνουν οι σύζυγοι παιδιά;». «Τί είναι αυτά που λέτε; Που το ακούσατε αυτό;», τους λέω. «Νά, ο πατήρ τάδε μας το είπε», μου λένε. Πιάνω τον πατέρα τάδε και τον ρωτάω. «Είπες τέτοιο πράγμα;». «Ναί», μου λέει. «Που το βρήκες αυτό γραμμένο;», τον ρωτάω. «Ο Ιερός Χρυσόστομος το αναφέρει στον Περί παρθενίας λόγο του», μου λέει! «Κοίταξε, του λέω, εγώ δεν διάβασα Άγιο Χρυσόστομο, αλλά δεν μπορεί ο Άγιος να λή κάτι τέτοιο· κάτι άλλο θα λή. Φέρε να δώ τί γράφει». Μου φέρνει το βιβλίο και μου δείχνει το χωρίο. Το διαβάζω και βλέπω ότι ο Άγιος γράφει: «Τώρα έχουν αυξηθή οι άνθρωποι και σάς δίνεται η δυνατότητα να ζήσετε και εν παρθενία· δεν είναι όπως παλιά που έπρεπε να αφήσουν απογόνους»⁷; δεν λέει δηλαδή «μή γεννάτε παιδιά»· και αυτός να επιμένει. Να είναι κληρικός και θεολόγος, και να λή τέτοια πράγματα! Να δείχνει ότι διαβάζει Χρυσόστομο, ότι κάνει και διατριβές, και να τον έχουν για καλό Πνευματικό! Ξέρετε τί βλάβη κάνουν κάτι τέτοιες λανθασμένες ερμηνείες σε ανθρώπους που θέλουν να αναπαύσουν τον λογισμό τους;

Για πολλούς που ζουν κοσμικά η οικογένεια σήμερα δεν έχει νόημα. Γι' αυτό ή δεν παντρεύονται ή παντρεύονται και δεν κάνουν παιδιά ή σκοτώνουν τα παιδιά με τις εκτρώσεις, και έτσι μόνοι τους εξαφανίζουν το σόι τους. Δηλαδή μόνοι τους καταστρέφονται· δεν τους καταστρέφει ο Θεός. Ενώ οι πιστοί, που τηρούν τις εντολές του Θεού, δέχονται την θεία Χάρη, γιατί ο Θεός είναι υποχρεωμένος κατά κάποιον τρόπο να τους βοηθάει στα δύσκολα χρόνια που ζούμε. Και βλέπουμε χριστιανούς οικογενειάρχες, με όσα παιδάκια τους δίνει ο Θεός, να τα μεγαλώνουν με φόβο Θεού. Και όλα τα παιδιά να είναι ισορροπημένα, χαρούμενα, ευλογία Θεού, και να προκόβουν. Εκεί που λέμε: «τί θα γίνη ο κόσμος;», βλέπουμε τώρα να προχωράει, με την Χάρη του Θεού, μια γενιά καλή. Ο διάβολος καταστρέφει, αλλά και ο Καλός Θεός εργάζεται και δεν θα αφήσει να εξαφανισθή το γένος μας.

Δυσκολίες στην τεκνοποιία

⁶ Ο Γέροντας είχε πάει στην Αυστραλία το 1977, μετά από πρόσκληση της Εκκλησίας, για να βοηθήσει πνευματικά τους εκεί Έλληνες.

⁷ Βλ. Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου *Περί παρθενίας* IZ', PG 48, 546.

– Γέροντα, μια γυναίκα που δεν είναι Ορθόδοξη, αν δεν μπορέσει να αποκτήσει παιδάκι, επιτρέπεται, αν ζητήσει, να φορέσει την ζώνη, που έχουμε σταυρώσει στα ιερά Λείψανα του Αγίου Αρσενίου⁸;

– Πιστεύει στην δύναμη του Αγίου ή με μαγικό τρόπο νομίζει ότι θα βοηθηθεί; Αν πιστεύει στον Άγιο, επιτρέπεται να την φορέσει.

Σε μερικές γυναίκες που δεν μπορούν να αποκτήσουν παιδιά λειτουργούν και οι πνευματικοί νόμοι⁹, γιατί δεν κάνουν οικογένεια εγκαίρως. Αρχίζουν να διαλέγουν. «Όχι, αυτός είναι έτσι, εκείνος είναι αλλιώς», δίνουν μια υπόσχεση σε κάποιον, κοιτάζουν συγχρόνως και άλλον, λένε μετά «όχι» σ' εκείνον που έδωσαν την υπόσχεση – και αυτός αντί να το θεωρήσει ευλογία που τον αφήνει πριν παντρευτούν, πάει να αυτοκτονήσει. Έ, τί οικογένεια θα κάνει μια τέτοια κοπέλα; Άλλες γυναίκες δεν μπορούν να κάνουν παιδιά, γιατί στα νεανικά τους χρόνια έζησαν άτακτη ζωή. Μερικές πάλι επηρεάζονται από την διατροφή. Πολλές τροφές περιέχουν πολλά φάρμακα και ορμόνες.

Υπάρχουν και ανδρόγυνα πού, μόλις παντρευτούν, θέλουν αμέσως να αποκτήσουν παιδί και, αν λίγο καθυστερήσουν, αρχίζουν να αγωνιούν. Αλλά πώς να κάνουν παιδί, ενώ είναι γεμάτοι αγωνία και άγχος; Αν διώξουν την αγωνία και το άγχος και βάλουν στην ζωή τους μια καλή πνευματική σειρά, τότε θα κάνουν παιδί.

Μερικές φορές ο Θεός σκόπιμα αργεί να δώσει παιδί σε κάποιο ανδρόγυνο. Είδατε και στους Αγίους Ιωακείμ και Άννα, τους Θεοπάτορες, και στον Προφήτη Ζαχαρία και την Αγία Ελισάβετ, στα γεράματα έδωσε παιδί, για να εκπληρωθεί και στις δύο περιπτώσεις το προαιώνιο σχέδιό Του για την σωτηρία των ανθρώπων.

Οι σύζυγοι πρέπει να είναι πάντα έτοιμοι να δεχθούν το θέλημα του Θεού στην ζωή τους. Όποιος εμπιστεύεται τον εαυτό του στον Θεό, ο Θεός δεν τον αφήνει. Τίποτε δεν κάνουμε εμείς, και ο Θεός πόσα κάνει για μάς! Με πόση αγάπη και απλοχεριά μας τα δίνει όλα! Υπάρχει τίποτε στον Θεό που να μην μπορέσει να το κάνει; Ένα ανδρόγυνο είχε πέντε παιδιά, αλλά, όταν τα παιδιά τους μεγάλωσαν, αποκαταστάθηκαν και έφυγαν από κοντά τους, οπότε έμειναν μόνοι. Τότε αποφάσισαν να κάνουν ακόμη ένα παιδί, για να το έχουν στα γεράματά τους. Παρόλο που η γυναίκα ήταν σε ηλικία που δεν μπορούσε να τεκνοποιήσει και ανθρωπίνως αυτό ήταν αδύνατο, είχαν όμως μεγάλη πίστη στον Θεό και απέκτησαν ένα αγόρι. Έτσι είχαν μαζί τους στα γεράματά τους τον μικρότερο γιό τους, που τον μεγάλωσαν και τον τακτοποίησαν και αυτόν.

Το θέμα της τεκνοποιίας δεν εξαρτάται μόνον από τον άνθρωπο, εξαρτάται και από τον Θεό. Όταν ο Θεός βλέπει ταπείνωση στο ανδρόγυνο που έχει δυσκολία να αποκτήσει παιδιά, τότε όχι μόνον ένα παιδί τους δίνει, αλλά και πολύτεκνους μπορεί να τους κάνει. Όταν όμως βλέπει πείσμα και εγωισμό, αν τους εκπληρώσει το αίτημά τους, θα τους αναπαύσει στο πείσμα τους και στον εγωισμό τους. Πρέπει να αφευθούν

⁸ Ο Άγιος Αρσένιος, όπως αναφέρεται στον βίο του, στις περιπτώσεις στειρώσεως ευλογούσε ένα σχοινάκι και το έδινε στην γυναίκα να το φορέσει, για να λυθεί η στειρώση. Ο Γέροντας μας έλεγε σε παρόμοιες περιπτώσεις να σταυρώνουμε μία κορδέλα στα ιερά Λείψανα του Αγίου Αρσενίου και να την δίνουμε στην γυναίκα που έχει το πρόβλημα να την φορέσει.

⁹ Βλ. σχετικά στο τέταρτο κεφάλαιο του πέμπτου μέρους.

εν λευκώ στον Θεό. «Θεέ μου, να πούν, Εσύ για το καλό μας φροντίζεις: "γενηθήτω το θέλημά Σου"¹⁰». Τότε θα γίνη αυτό που ζητούν. Γιατί, όταν λέμε «γενηθήτω το θέλημά Σου» και αφηνώμαστε με εμπιστοσύνη στον Θεό, τότε γίνεται το θέλημα του Θεού. Αλλά εμείς από το ένα μέρος λέμε «γενηθήτω το θέλημά Σου», και από το άλλο μέρος επιμένουμε στο θέλημα το δικό μας. Τότε τί να κάνη και ο Θεός;

Περιπτώσεις ατεκνίας

– Γέροντα, μας ρώτησε κάποιο ανδρόγυνο, που έχουν και οι δύο στίγμα μεσογειακής αναιμίας, αν πρέπει να κάνουν παιδιά. Τους είπαμε να ρωτήσουν τον Πνευματικό τους.

– Οι Πνευματικοί δεν μπορούν να πούν σ' αυτά τα ανδρόγυνα να μην κάνουν παιδιά. Πρέπει να τους καλλιεργήσουν το φιλότιμο, ώστε να κάνουν έναν αγώνα να εγκρατεύονται, και με διάκριση να τους οικονομούν.

– Γέροντα, είναι ανδρόγυνα πού, ενώ ζουν πολύ πνευματικά και θέλουν να αποκτήσουν παιδιά, δεν μπορούν.

– Ο Θεός σε πολλούς δεν δίνει παιδιά, για να αγαπήσουν τα παιδιά όλου του κόσμου σαν δικά τους και να βοηθήσουν για την πνευματική τους αναγέννηση. Κάποιος δεν είχε παιδιά, αλλά, όταν έβγαινε από το σπίτι του, όλα τα παιδιά της γειτονιάς έτρεχαν κοντά του και τον περιτριγύριζαν με πολλή αγάπη. Δεν τον άφηναν να πάη στην δουλειά του. Βλέπετε, ο Θεός δεν του έδωσε δικά του παιδιά, αλλά του χάρισε την ευλογία να τον αγαπούν σαν πατέρα όλα τα παιδιά της γειτονιάς του και με τον τρόπο του να τα βοηθάη πνευματικά. Τα κρίματα του Θεού είναι άβυσσος.

Άλλοτε πάλι ο Θεός δεν δίνει παιδιά, για να βολεύεται και κανένα ορφανό. Είχα γνωρίσει κάποτε έναν καλό Χριστιανό, που εξασκούσε το επάγγελμα του δικηγόρου. Όταν πέρασα μια φορά από την πόλη που έμενε, τον επισκέφτηκα και η πολλή καλωσύνη του με έκαμψε να παραμείνω και να φιλοξενηθώ μια μέρα στο σπίτι του. Γνώρισα και την σύζυγό του που του έμοιαζε και αυτή στις αρετές. Και από μεν την σύζυγο έμαθα για την πνευματική ζωή του συζύγου, από δε τον σύζυγο για την πνευματική κατάσταση της συζύγου. Αργότερα έμαθα γι' αυτούς και από πολλούς Χριστιανούς που τους γνώριζαν και τους είχαν ευεργετήσει. Ο άνθρωπος αυτός του Θεού εξασκούσε τίμια το επάγγελμα του δικηγόρου. Εάν έβλεπε ότι κάποιος ήταν απατεώνας, όχι μόνο δεν αναλάμβανε την υπόθεση, αλλά και τον ήλεγχε αυστηρά, για να συνέλθη. Εάν έβλεπε ένοχο, αλλά μετανοιωμένο, προσπαθούσε να συμβιάση κάπως τα πράγματα ή να ελαττωθή η ποινή. Εάν έβλεπε φτωχό αδικημένο, δεν έπαιρνε καθόλου χρήματα και προσπαθούσε στην δίκη να δικαιωθή. Ζούσε πολύ απλά, και έτσι τα λίγα χρήματα που έβγαζε του έφθαναν, ακόμη και για να βοηθάη φτωχές οικογένειες. Το σπίτι του πιστού δικηγόρου ήταν μια πραγματική πνευματική οάση μέσα στην Σαχάρα της πόλεως. Εκεί μαζεύονταν άνθρωποι πονεμένοι, φτωχοί, άνεργοι, με οικογενειακά προβλήματα, στους οποίους συμπαραστεκόταν σαν καλός

¹⁰ Ματθ. 6, 10.

πατέρας. Είχε και γνωστούς σε διάφορες θέσεις καί, όποιον έπαιρνε τηλέφωνο, για να εξυπηρετήση κάποιον για καμμιά δουλειά, για αρρώστιες κ.λπ., κανείς δεν του έλεγε "όχι", γιατί όλοι τον αγαπούσαν και τον εκτιμούσαν. Με τον ίδιο τρόπο εργαζόταν και η γυναίκα του. Βοηθούσε φτωχά παιδιά ή νέους που είχαν δυσκολίες στις σπουδές τους. Σαν μάνα την είχαν. Κάποια στιγμή όμως μου εξέφρασε ένα παράπονο. «Όταν παντρεύτηκα, Πάτερ, μου είπε, αμέσως παραιτήθηκα από καθηγήτρια, γιατί είπα να γίνω μια καλή μητέρα. Ζητούσα από τον Χριστό να μου δώση ακόμη και είκοσι παιδιά, αλλά δυστυχώς ούτε ένα δεν μου έδωσε». Τότε της είπα: «Εσύ, αδελφή, έχεις περισσότερα από πεντακόσια παιδιά, και ακόμη παραπονιέσαι; Ο Χριστός είδε την αγαθή σου προαίρεση και θα σε ανταμείψη γι' αυτήν. Τώρα που βοηθάς για την πνευματική αναγέννηση τόσων παιδιών, γίνεσαι καλύτερη μητέρα από πολλές μητέρες και ξεπερνάς και όλες τις πολύτεκνες μητέρες. Θα έχης και μεγαλύτερο μισθό, γιατί με την πνευματική αναγέννηση εξασφαλίζονται τα παιδιά πνευματικά στην αιώνια ζωή». Είχαν εν τω μεταξύ υιοθετήσει μια κοπέλα και της είχαν γράψει την παρουσία τους. Αυτή τους γηροκόμησε καί, όταν αναπαύτηκαν, πήγε σε μοναστήρι – αν και το σπίτι τους ήταν σαν μοναστήρι, γιατί διαβάζονταν όλες οι ακολουθίες. Στον εσπερινό και στο απόδειπνο είχαν και άλλους εν Χριστώ αδελφούς· μεσονυκτικό και όρθρο τα διάβαζαν οι τρεις. Οι ευλογημένες αυτές ψυχές πολλές ψυχές πονεμένων ανέπαυσαν. Ο Θεός να αναπαύση και αυτούς.

Γι' αυτό λέω ότι ο μεγαλύτερος και καλύτερος πολύτεκνος είναι ο άνθρωπος που αναγεννήθηκε πνευματικά και βοηθάει για την πνευματική αναγέννηση των παιδιών όλου του κόσμου, για να εξασφαλίσουν τις ψυχές τους στον Παράδεισο.

– Μερικοί, Γέροντα, που δεν μπορούν να κάνουν παιδιά, σκέφτονται να υιοθετήσουν κάποιο παιδάκι.

– Ναί, καλύτερα να υιοθετήσουν. Δεν πρέπει να επιμένουν. Αυτό που θέλει ο άνθρωπος δεν είναι πάντοτε και το θέλημα του Θεού.

– Γέροντα, οι θετοί γονείς πρέπει σε κάποια ηλικία να πούν στο παιδί ότι το έχουν υιοθετήσει;

– Έ, το καλύτερο είναι να το πούν στο παιδί σε κάποια ηλικία. Αλλά αυτό που έχει σημασία είναι να αγαπούν πολύ και σωστά το παιδί. Υπάρχουν παιδιά που ζουν με τους πραγματικούς γονείς τους και αγαπούν άλλους ανθρώπους πιο πολύ, γιατί οι γονείς δεν έχουν αγάπη.

Οι πολύτεκνες οικογένειες

Ο Θεός αγαπάει και φροντίζει ιδιαίτερα τους πολυτέκνους. Σε μια μεγάλη οικογένεια δίνονται πολλές ευκαιρίες στα παιδιά να αναπτυχθούν κανονικά, εφόσον οι γονείς τους δίνουν σωστή αγωγή. Το ένα παιδί βοηθάει το άλλο. Η μεγαλύτερη κόρη βοηθάει την μητέρα, το δεύτερο παιδί φροντίζει το μικρότερο κ.λπ. Υπάρχει αυτό το δόσιμο και ζουν μέσα σε μια ατμόσφαιρα θυσίας και αγάπης. Ο μικρός τον μεγάλο και τον αγαπά και τον σέβεται. Αυτό φυσιολογικά καλλιεργείται σε μια πολύτεκνη οικογένεια.

Γι' αυτό, όταν στην οικογένεια είναι μόνον ένα ή δυο παιδιά, οι γονείς χρειάζεται πολύ να προσέξουν πώς θα τα μεγαλώσουν. Συνήθως κοιτάζουν να μην

τους λείψη τίποτε, οπότε τα παιδιά τα έχουν όλα δικά τους και αχρηστεύονται τελείως. Πάρε μια κοπέλα μοναχοκόρη που τα έχει όλα. Έχει την υπηρέτρια που θα της φέρη το φαγητό στην ώρα του, που θα της νοικοκυρέψη το δωμάτιό της κ.λπ. Η υπηρέτρια πληρώνεται, αλλά καλλιεργείται κιόλας, γιατί δίνεται, προσφέρει, ενώ αυτή, αν δεν κάνη καμμιά θυσία, μένει κούτσουρο, ακαλλιέργητη. Εγώ συνιστώ στους νέους να πάρουν σύζυγο από πολύτεκνη οικογένεια, γιατί τα παιδιά που μεγαλώνουν με οικονομική δυσκολία συνηθίζουν στην θυσία, επειδή σκέφτονται πώς να βοηθήσουν τους γονείς. Αυτό σπάνια το συναντάς στα καλομαθημένα παιδιά.

Αλλά και οι πολύτεκνοι γονείς έχουν πλούσια καρδιά. Θυμάμαι, στην Κατοχή, ήταν στην γειτονιά μας ένα παιδάκι ορφανό που είχε μείνει τελείως μόνο του. Ένας φτωχός οικογενειάρχης, με δέκα παιδιά, το λυπήθηκε, το πήρε στο σπίτι του και το μεγάλωσε και αυτό μαζί με τα δικά του παιδιά. Και ξέρετε έπειτα τί ευλογίες είχε από τον Θεό! Θα τον άφηνε ο Θεός αβοήθητο με τέτοιο φιλότιμο που είχε;

Ένας πολύτεκνος μπορεί στις αρχές να αντιμετωπίση δυσκολίες, αλλά ο Θεός δεν θα τον αφήση. Να σάς πω για μια περίπτωση: Ένας οικογενειάρχης, που είχε έξι παιδιά, μου είπε μια φορά να κάνω προσευχή να φωτίζη ο Θεός τους νοικοκυραίους να μην τον βγάσουν από το σπίτι. Δυστυχώς πολλοί ιδιοκτήτες, ενώ νοικιάζουν το σπίτι σε οικογένειες με δύο ανθρώπους και πέντε σκύλους ή γατιά που το μουνταρεύουν, δεν θέλουν οικογένειες με πολλά παιδιά, για να μην τους χαλάσουν δήθεν το σπίτι τους. Αυτός λοιπόν ο οικογενειάρχης είχε κουρασθή ο καημένος να τον διώχνη ο ένας ιδιοκτήτης, να μην του νοικιάζη το σπίτι του ο άλλος και να μεταφέρη τα παιδάκια του και τα πράγματά του από σπίτι σε σπίτι με πολλή αγωνία. Εργαζόταν σκληρά, οικονομούσε τα απαραίτητα για την οικογένειά του και δεν έκανε παζάρια για το ενοίκιο, αρκεί να τον άφηναν οι ιδιοκτήτες να μείνη λίγα χρόνια, για να μην ταλαιπωρούνται με τις μετακομίσεις. Όταν τα άκουσα αυτά, τον πόνεσα και του είπα: «Μη στενοχωριέσαι· ο Θεός έχει στον λογαριασμό Του και τα δικά σου παιδιά. Αυτός είναι ο Δημιουργός που δίνει στα παιδιά το κυριώτερο, την ψυχή, ενώ εσύ με την σύζυγο, σαν συνδημιουργοί, δίνετε το σώμα. Επομένως ο Θεός ενδιαφέρεται πιο πολύ από σάς για τα παιδιά σας». Δεν πέρασαν δυό-τρεις μήνες, έρχεται χαρούμενος και μου λέει: «Δόξα τω Θεώ, ο Θεός μου οικονόμησε και σπίτι, και μου περισσεύουν και αρκετά χρήματα». Τον ρώτησα τί συνέβη και μου διηγήθηκε το εξής περιστατικό: «Πηγαίνοντας για το χωριό μου, κάθησα λίγο στο πρακτορείο, μέχρι να έρθη η ώρα να φύγη το λεωφορείο. Με πλησιάζει λοιπόν ένας λαχειοπώλης και μου λέει να πάρω λαχεία. Εγώ, επειδή είχα την αρχή ως Χριστιανός να μην παίρνω λαχεία, του είπα ότι δεν ήθελα. Όταν όμως είδα τον λαχειοπώλη να φεύγη, σκέφτηκα μήπως είχε μεγάλη ανάγκη, γι' αυτό τον φώναξα πάλι και έβγαλα χρήματα να του πληρώσω ένα λαχείο, χωρίς να το πάρω. Μά ο λαχειοπώλης ήταν φιλότιμος και δεν το δέχθηκε αυτό. Πάλι στενοχωρέθηκα και, επειδή ήθελα να τον βοηθήσω, του είπα: «Δώσ' μου ένα λαχείο· ίσως μου χρειασθή». Και αγόρασα ένα λαχείο με σκοπό να χαρή ο άλλος και εγώ να στενοχωρηθώ και λίγο, που παρέβηκα το τυπικό μου. Εκείνο λοιπόν το λαχείο κέρδισε ένα μεγάλο ποσό, αγόρασα και σπίτι, μου περίσσεψαν και χρήματα, για να μεγαλώσω τα παιδιά μου. Έμαθα και που έμενε ο λαχειοπώλης και πήγα αθόρυβα και του άφησα στην θυρίδα του έναν φάκελο με

αρκετά χρήματα, επειδή ήξερα πώς δεν θα τα δεχόταν, εάν του τα έδινα στα χέρια». Είναι φοβερό πώς ενεργεί στους φιλότιμους η αγάπη του Θεού!

Οι εκτρώσεις είναι φοβερή αμαρτία

– Γέροντα, κάποια κυρία σαράντα χρόνων, που έχει μεγάλα παιδιά, είναι έγκυος τριών μηνών. Ο άνδρας της την απειλεί πώς, αν δεν κάνει έκτρωση, θα την χωρίση.

– Αν κάνει έκτρωση, θα την πληρώσουν τα άλλα παιδιά τους με αρρώστιες και ατυχήματα. Σήμερα οι γονείς σκοτώνουν τα παιδιά με τις εκτρώσεις και δεν έχουν την ευλογία του Θεού. Παλιά, αν γεννιόταν ένα παιδάκι άρρωστο, το βάπτιζαν, πέθαινε αγγελούδι, και ήταν πιο ασφαλισμένο. Είχαν οι γονείς και άλλα γερά παιδιά, είχαν και την ευλογία του Θεού. Τώρα γερά παιδιά τα σκοτώνουν με τις εκτρώσεις και διατηρούν στην ζωή άλλα που είναι αρρωστημένα. Τρέχουν οι γονείς στην Αγγλία, στην Αμερική να τα θεραπεύσουν. Και συνεχίζεται μετά να γεννιούνται πιο άρρωστα, γιατί και αυτά, αν ζήσουν και κάνουν οικογένεια, μπορεί να γεννήσουν πάλι άρρωστα παιδιά, οπότε τί βγαίνει; Ενώ, αν γεννούσαν μερικά παιδιά, δεν θα έτρεχαν τόσο πολύ για το ένα, το άρρωστο. Θα πέθαινε και θα πήγαινε αγγελούδι.

– Γέροντα, διάβασα κάπου ότι κάθε χρόνο γίνονται σε όλο τον κόσμο πενήντα εκατομμύρια εκτρώσεις και διακόσιες χιλιάδες γυναίκες πεθαίνουν από τις αμβλώσεις που κάνουν¹¹.

– Σκοτώνουν τα παιδιά, γιατί λένε ότι, αν πληθύνη ο κόσμος, δεν θα έχουν να φάνε, να συντηρηθούν οι άνθρωποι. Τόσες ακαλλιέργητες εκτάσεις υπάρχουν, τόσα δάση, που σε λίγο χρόνο, με τα μέσα που υπάρχουν σήμερα, μπορούν να τα κάνουν λ.χ. ελαιώνες και να τα δώσουν στους ακτήμονες. Δεν είναι ότι θα κοπούν τα δένδρα και δεν θα υπάρχει οξυγόνο, γιατί πάλι δένδρα θα μπουύν. Στην Αμερική καίνε το σιτάρι και εδώ στην Ελλάδα πετούν τα φρούτα κ.λπ. στην χωματερή, και εκεί στην Αφρική οι άνθρωποι πεθαίνουν από την πείνα. Όταν στην Αβησσυνία πέθαιναν οι άνθρωποι από πείνα, γιατί είχε πολλή ανομβρία, είχα πει σε κάποιον γνωστό μου εφοπλιστή, που βοηθάει σε τέτοιες περιπτώσεις, να πάη στην χωματερή και να παρακαλέση να φορτώση κανένα πλοίο να τα πάη εκεί δωρεάν. Με κανέναν τρόπο δεν του έδωσαν.

Πόσες χιλιάδες έμβρυα σκοτώνονται κάθε μέρα! Η έκτρωση είναι φοβερή αμαρτία. Είναι φόνος, και μάλιστα πολύ μεγάλος φόνος, γιατί σκοτώνονται αβάπτιστα παιδιά. Πρέπει να καταλάβουν οι γονείς ότι η ζωή αρχίζει από την στιγμή της συλλήψεως.

Μια νύχτα ο Θεός επέτρεψε να δώ ένα φοβερό όραμα που με πληροφόρησε γι' αυτό το θέμα! Ήταν βράδυ, Τρίτη της Διακαινησίμου. Είχα ανάψει δυο κεράκια μέσα σε δυο τενεκεδάκια, όπως συνηθίζω να κάνω, ακόμη και όταν κοιμάμαι, για όλους όσους πάσχουν ψυχικά και σωματικά. Σ' αυτούς συμπεριλαμβάνω ζώντες και κεκοιμημένους. Στις δώδεκα τα μεσάνυχτα, εκεί που έλεγα την ευχή, βλέπω ένα μεγάλο χωράφι περιφραγμένο με μια μάνδρα, σπαρμένο με σιτάρι που μόλις άρχιζε

¹¹ Ειπώθηκε το 1989.

να ψηλώνη. Εγώ στεκόμουν έξω από το χωράφι, άναβα κεριά για τους κεκοιμημένους και τα στερέωνα πάνω στον τοίχο της μάνδρας. Αριστερά ήταν ένας ξερότοπος, γεμάτος βράχους και κρημνούς, που σειόταν συνέχεια από μία δυνατή βοή από χιλιάδες σπαραχτικές φωνές που σου σπάραζαν την καρδιά. Και ο πιο σκληρός άνθρωπος αν τις άκουγε, ήταν αδύνατο να μη συγκλονισθή. Ενώ υπέφερα από τις σπαραχτικές φωνές και αναρωτιόμουν από που προέρχονται και τί σημαίνουν όλα αυτά που έβλεπα, άκουσα μια φωνή να μου λέη: «Το χωράφι με το σπαρμένο σιτάρι, που δεν έχει ακόμη ξεσταχυάσει, είναι το Κοιμητήρι με τις ψυχές των νεκρών που θα αναστηθούν. Στον τόπο δε που σείεται από τις σπαραχτικές φωνές βρίσκονται οι ψυχές των παιδιών που έχουν σκοτωθή με τις εκτρώσεις». Έπειτα από αυτό το όραμα μου ήταν αδύνατο να συνέλθω από τον μεγάλο πόνο που δοκίμασα για τις ψυχές εκείνων των παιδιών. Ούτε να ξαπλώσω μπορούσα, για να ξεκουραστώ, παρόλο που ήμουν κατάκοπος εκείνη την ημέρα.

– Γέροντα, μπορεί να γίνη κάτι, ώστε να αρθή ο νόμος για τις εκτρώσεις;

– Μπορεί, αλλά χρειάζεται να κινηθή η πολιτεία, η Εκκλησία κ.λπ., ώστε να ενημερωθή ο κόσμος για τις συνέπειες που θα έχη η υπογεννητικότητα. Οι ιερείς να εξηγήσουν στον κόσμο ότι ο νόμος για τις εκτρώσεις είναι αντίθετος προς τις εντολές του Ευαγγελίου. Οι γιατροί πάλι από την δική τους πλευρά να μιλήσουν για τους κινδύνους που διατρέχει η γυναίκα που κάνει έκτρωση. Βλέπεις, οι Ευρωπαίοι είχαν την ευγένεια και την άφησαν κληρονομιά και στα παιδιά τους. Εμείς είχαμε τον φόβο του Θεού, αλλά τον χάσαμε και δεν τον αφήσαμε κληρονομιά στην επόμενη γενιά, γι' αυτό τώρα νομιμοποιούμε τις εκτρώσεις, τον πολιτικό γάμο...

Όταν παραβαίνη ένας άνθρωπος μια εντολή του Ευαγγελίου, ευθύνεται μόνον αυτός. Όταν όμως κάτι που αντίκειται στις εντολές του Ευαγγελίου γίνεται από το κράτος νόμος, τότε έρχεται η οργή του Θεού σε όλο το έθνος, για να παιδαγωγηθή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Ο ρόλος της μητέρας στην ανατροφή των παιδιών

Η αγάπη της μάνας

– Μια φορά, Γέροντα, μας είπατε ότι με την αγάπη ο άνθρωπος μεγαλώνει, ωριμάζει.

– Δεν φθάνει να αγαπάη κανείς τον άλλον· πρέπει να τον αγαπάη περισσότερο από τον εαυτό του. Η μάνα αγαπάει τα παιδιά της περισσότερο από τον εαυτό της. Μένει νησικιά, για να ταΐση τα παιδιά της, αλλά νιώθει μεγαλύτερη ευχαρίστηση από εκείνα. Τα παιδάκια τρέφονται υλικά και η μητέρα πνευματικά. Εκείνα έχουν την υλική γεύση, ενώ αυτή έχει την πνευματική αγαλλίαση.

Μια κοπέλα, πριν παντρευτή, μπορεί να κοιμάται μέχρι τις δέκα το πρωί και να θέλη και το γάλα της να το ετοιμάζη η μάνα της. Βαριέται να κάνη καμμιά δουλειά. Τα θέλει όλα έτοιμα· θέλει όλοι να την περιποιούνται. Απαιτήσεις από την μάνα, απαιτήσεις από τον πατέρα, και εκείνη να έχη το χουζούρι της. Ενώ υπάρχει στην φύση της η αγάπη, δεν αναπτύσσεται, γιατί συνέχεια δέχεται βοήθεια και ευλογίες από την μάνα της, από τον πατέρα της, από τα αδέρφια της. Από την στιγμή όμως που γίνεται μάνα, μοιάζει με μηχανάκι πού, όσο ζορίζεται, τόσο φορτίζεται, γιατί δουλεύει συνέχεια η αγάπη. Πρώτα σιχαινόταν, όταν άγγιζε κάτι βρώμικο, και έπαιρνε μωσχοσάπωνα για να πλυθή. Ύστερα, όταν λερώνεται το παιδάκι και πρόπη να το καθαρίση, λές και πιάνει... μαρμελάδες! Δεν σιχαίνεται. Πρώτα, αν την ξυπνούσες, φώναζε, γιατί την ενόχλησες. Ύστερα, όταν κλαίη το παιδί, όλη νύχτα ξενυχτάει και δεν δυσκολεύεται. Το φροντίζει και χαίρεται. Γιατί; Γιατί παύει να είναι παιδί. Έγινε μάνα και ήρθε η θυσία, η αγάπη.

Η μητέρα μάλιστα φθάνει να έχη περισσότερη αγάπη και θυσία από τον πατέρα, γιατί στον πατέρα δεν δίνονται πολλές ευκαιρίες, για να θυσιάζεται. Βασανίζεται, κοπιάζει περισσότερο με τα παιδιά, αλλά παράλληλα φορτίζεται από τα παιδιά. Δίνει-δίνει, γι' αυτό συνέχεια παίρνει. Ο πατέρας ούτε βασανίζεται τόσο πολύ με τα παιδιά, αλλά ούτε φορτίζεται, γι' αυτό και η αγάπη του δεν είναι όση της μητέρας.

Πόσες μητέρες έρχονται με κλάματα και με παρακαλούν: «Κάνε προσευχή, Πάτερ, για το παιδί μου». Τί αγωνία έχουν! Λίγοι άνδρες μου λένε: «Κάνε προσευχή, παραστράτησε το παιδί μου». Νά, και σήμερα μια μητέρα με τί λαχτάρα η φουκαριάρα έσπρωχνε τα παιδιά της – οκτώ είχε – και τα έβαζε στην σειρά, για να πάρουν όλα ευλογία. Ένας πατέρας δύσκολα θα το έκανε αυτό. Και η Ρωσία από τις μητέρες κρατήθηκε. Η πατρική αγκαλιά, όταν δεν έχη Χάρη Θεού, είναι ξερή. Ενώ η μητρική αγκαλιά, ακόμη και όταν δεν έχη Θεό, έχει γάλα. Το παιδί αγαπά τον πατέρα του και τον σέβεται, αλλά με την στοργή και την τρυφερότητα της μητέρας αυξάνει πιο πολύ η αγάπη του και προς τον πατέρα.

Η αξιοποίηση της ατεκνίας

Η γυναίκα, όταν δεν έχη παιδιά, αν δεν αξιοποιήση το θέμα αυτό πνευματικά, βασανίζεται. Τί είχα τραβήξει μια φορά με μια γυναίκα που δεν είχε παιδιά! Ο άνδρας

της είχε μεγάλη θέση στην δουλειά του. Αυτή είχε σπίτια που τα νοίκιαζε, σπίτι μεγάλο στο οποίο έμεναν, προίκα μεγάλη, και βαριόταν να πάη στην αγορά να ψωνίση, βαριόταν να μαγειρέψη, αλλά ούτε και ήξερε να μαγειρεύη. Τηλεφωνούσε και της έφερναν έτοιμα φαγητά. Τίποτε δεν της έλειπε, και όμως ήταν βασανισμένη, γιατί τίποτε δεν την ευχαριστούσε. Όλη μέρα καθόταν στο σπίτι της έφταιγε το ένα, της έφταιγε το άλλο, βαριόταν το ένα, βαριόταν το άλλο. Την έπνιγαν μετά οι λογισμοί και αναγκαζόταν να παίρνη χάπια. Ο άνδρας της έπαιρνε δουλειά από το γραφείο στο σπίτι, για να της κάνη παρέα, και εκείνη καθόταν πάνω από το κεφάλι του, για να περνάη την ώρα της. Ο άνθρωπος την βαριόταν, αλλά έπρεπε ο καημένος να κάνη και την δουλειά του. Όταν την συνάντησα, της είπα: «Μήν κάθουσαι όλη μέρα μέσα στο σπίτι και μουχλιάζεις. Πήγαινε σε κανένα νοσοκομείο, να κάνης καμμιά επίσκεψη σε αρρώστους». «Που να πάω, Πάτερ; μου λέει, δύσκολο μου φαίνεται». «Τότε θα κάνης το εξής: Θα διαβάζης την Πρώτη Ώρα στην ώρα της, την Τρίτη Ώρα στην ώρα της¹ κ.λπ. και θα κάνης και καμμιά μετάνοια». «Δεν μπορώ», μου λέει. «Έ, τότε να ασχοληθής με τα Συναξάρια». Της είπα να διαβάση τον βίο όλων των γυναικών που αγίασαν, με την σκέψη μήπως από 'κεί πάρη κάτι και βοηθηθή. Τρόμαξα να την βάλω σε μια σειρά, για να μην καταλήξη στο τρελλοκομείο. Είχε αχρηστευθή τελείως. Γερή μηχανή, αλλά με παγωμένα λάδια.

Με όλα αυτά θέλω να πω ότι η καρδιά της γυναίκας αχρηστεύεται, όταν η αγάπη που έχει στην φύση της δεν βρη διέξοδο. Και βλέπεις, άλλη με πέντε-έξι ή και οκτώ παιδιά, να είναι πάμφτωχη η καημένη και να χαίρεται. Έχει και λεβεντιά και παλληκαριά. Γιατί; Γιατί βρήκε τον στόχο της. Μου έκανε εντύπωση μια περίπτωση: Ένας γνωστός μου είχε δύο αδελφές. Η μία παντρεύτηκε πολύ μικρή και απέκτησε πολλά παιδιά. Θυσία γινόταν. Έρραβε κιόλας και έστελνε σε φτωχούς ελεημοσύνες. Ήρθε προ ημερών και μου είπε: «έχω και εγγονάκια τώρα!» και σκιρτούσε η καρδιά της. Η άλλη δεν παντρεύτηκε, δεν αξιοποίησε πνευματικά και το αμέριμνο που είχε και ήταν... μην τα ρωτάς! Ένα άχρηστο πράγμα! Βαριόταν που ζούσε. Περίμενε από την γριά μάνα της να την εξυπηρετή και είχε και παράπονα. Βλέπετε τί γίνεται; Δεν έγινε η αλλαγή μέσα της, γιατί δεν έγινε μητέρα και ούτε αξιοποίησε την αγάπη που υπάρχει στην γυναικεία φύση, βοηθώντας όσους έχουν ανάγκη.

Γι' αυτό λέω ότι η θυσία είναι απαραίτητη στην γυναίκα. Ο άνδρας, και αν ακόμη δεν καλλιεργήση την αγάπη, δεν παθαίνει και μεγάλη ζημιά. Η γυναίκα όμως, με την αγάπη που έχει, αν τυχόν δεν την διοχετεύη σωστά, είναι σαν μια μηχανή που δουλεύει, αλλά δεν έχει υλικό να δουλέψη και τραντάζεται και τραντάζει και τους άλλους.

Η αντοχή της μητέρας

¹ Η ακολουθία των Ωρών τελείται προς αγιασμό των ωρών, στις οποίες είχε διαιρεθή η ημέρα κατά την Ρωμαϊκή εποχή. Η Πρώτη Ώρα διαβάζεται στις 6 π.μ., η Τρίτη στις 9 π.μ., η Έκτη στις 12 το μεσημέρι και η Ενάτη στις 3 το απόγευμα.

– Γέροντα, ο Άγιος Νεκτάριος σε μια επιστολή του προς τις μοναχές γράφει να μην ξεχνούν πώς είναι γυναίκες και να προσπαθούν να μιμούνται τις Όσιες και όχι τους Οσίους². Γιατί το λέει αυτό; Μήπως γιατί οι γυναίκες δεν έχουν αντοχή;

– Ποιές; οι γυναίκες δεν έχουν αντοχή; Εγώ τις έχω φοβηθή τις γυναίκες. Έχουν πολλή αντοχή. Η γυναίκα μπορεί στο σώμα να είναι αδύναμη, να έχει λιγώτερες σωματικές δυνάμεις από τον άνδρα, αλλά με την καρδιά που έχει, αν την δουλεύη, έχει τέτοια αντοχή, που ξεπερνάει την ανδρική δύναμη. Ο άνδρας, ναι μεν έχει σωματικές δυνάμεις, αλλά δεν έχει την καρδιά που έχει η γυναίκα. Νά, πρόσεξα μια γάτα που ήρθε στο Καλύβι με τα γατιά της. Ήταν αδύνατη, η κοιλιά της κολλημένη σαν πλάκα. Μια μέρα ήρθε ένα μεγάλο σκυλί που ήταν και κυνηγητικό. Ο Κούρδης, ο γάτος, το έβαλε στα πόδια. Εκείνη σηκώθηκε επάνω, καμπούριασε, αγρίεψε, ήταν έτοιμη να ορμήσει επάνω στο σκυλί. Απόρησα, που βρήκε τέτοιο θάρρος! Βλέπεις, είχε τα γατάκια της.

Η μάνα πονάει, κουράζεται, αλλά δεν αισθάνεται ούτε τον πόνο ούτε την κούραση. Ζορίζει τον εαυτό της, αλλά, επειδή αγαπάει τα παιδιά της, αγαπάει το σπίτι της, όλα τα κάνει με χαρά. Πιο πολύ κουράζεται ένας που ξαπλώνει συνέχεια παρά αυτή. Θυμάμαι, η μάνα μου, όταν ήμασταν μικρά, έπρεπε να κουβαλάη το νερό από την βρύση που ήταν πολύ μακριά από το σπίτι μας· έπρεπε να μαγειρεύη, να ζυμώνη, να πλένη τα ρούχα, να πηγαίνη και στο χωράφι. Έκανε δηλαδή όλες τις δουλειές, είχε κι εμάς τα παιδιά να την ζαλίζουμε και να κάνη και το ...δικαστήριο, όταν μαλώναμε. Έλεγε όμως: «Αυτό είναι το καθήκον μου· είμαι υποχρεωμένη να τα κάνω όλα, χωρίς να γογγύζω». Το έλεγε με την καλή έννοια. Αγαπούσε το σπίτι, αγαπούσε τα παιδιά της, και δεν κουραζόταν με τις δουλειές· όλα τα έκανε με την καρδιά της, με χαρά.

Και όσο περνούν τα χρόνια, τόσο πιο πολύ η μητέρα αγαπά το σπίτι. Παρόλο που περνά η ηλικία, θυσιάζεται πιο πολύ, για να μεγαλώση και τα εγγονάκια της. Και ενώ οι δυνάμεις της λιγοστεύουν, επειδή όμως το κάνει με την καρδιά της, έχει περισσότερο κουράγιο και από τον άνδρα, αλλά και από το κουράγιο που είχε στα νιάτα της.

– Και στην αρρώστια, Γέροντα, η γυναίκα έχει μεγαλύτερη ψυχραιμία από τον άνδρα.

– Ξέρεις τί γίνεται; Η μητέρα με τις αρρώστιες του παιδιού έχει αντιμετωπίσει πολλές φορές την αρρώστια και έχει πολλές εμπειρίες. Θυμάται πόσες φορές ανέβηκε ο πυρετός και ξανακατέβηκε. Είδε διάφορες σκηνές· το παιδί να πνίγεται ή να λιποθυμάη και με ένα-δυό χτυπήματα να συνέρχεται κ.λπ. Ο άνδρας δεν τα βλέπει αυτά και δεν έχει τέτοιες εμπειρίες. Γι' αυτό, αν δη το παιδί καμμιά φορά με πυρετό ή λίγο χλωμό, πανικοβάλλεται και αρχίζει: «Το παιδί χάνεται! Τί θα κάνουμε τώρα; Τρέξτε, φωνάξτε τον γιατρό!».

Εγκυμοσύνη και θηλασμός

² Αγίου Νεκταρίου, Επισκόπου Πενταπόλεως, 35 Ποιμαντικές Επιστολές, Επιστολή 26η, εκδ. «Υπακοή», Αθήναι 1993, σ. 123.

Η ανατροφή του παιδιού αρχίζει από την εγκυμοσύνη. Αν η μητέρα που κυοφορεί συγχύζεται και στενοχωριέται, το έμβρυο μέσα στην κοιλιά της ταράζεται. Ενώ, όταν η μάνα προσεύχεται και ζη πνευματικά, το παιδάκι στην κοιλιά της μάνας αγιάζεται. Γι' αυτό η γυναίκα, όταν είναι έγκυος, πρέπει να λήη την ευχή, να μελετάη λίγο από το Ευαγγέλιο, να ψάλλη, να μην έχη άγχος, αλλά και οι άλλοι να προσέχουν να μην την στενοχωρούν. Τότε το παιδί που θα γεννηθή θα είναι αγιασμένο και οι γονείς δεν θα έχουν πρόβλημα μαζί του, ούτε όταν είναι μικρό, ούτε όταν μεγαλώση.

Ύστερα, όταν γεννηθή το παιδί, πρέπει να το θηλάση, όσο πιο πολύ μπορεί. Το μητρικό γάλα δίνει υγεία στα παιδιά. Με τον θηλασμό τα παιδιά δεν θηλάζουν μόνο γάλα· θηλάζουν και αγάπη, στοργή, παρηγοριά, ασφάλεια, και αποκτούν έτσι δυνατό χαρακτήρα. Αλλά και την ίδια την μητέρα την βοηθάει ο θηλασμός. Όταν οι μητέρες δεν θηλάζουν τα παιδιά, δημιουργούνται ανωμαλίες στον οργανισμό τους που μπορεί να οδηγήσουν σε μαστεκτομές.

Παλιά μια μητέρα μπορεί να θηλάζε και το παιδί της γειτόνισσας, αν δεν είχε γάλα. Τώρα πολλές μητέρες βαριούνται να θηλάσουν ακόμη και τα δικά τους παιδιά. Η μάνα που τεμπελιάζει και δεν θηλάζει το παιδί, μεταδίδει τεμπελιά και στο παιδί. Παλιά τα κουτιά με το συμπυκνωμένο γάλα είχαν απ' έξω μια μάνα που κρατούσε στην αγκαλιά της ένα παιδάκι. Τώρα έχουν μια μάνα που κρατάει κάτι λουλούδια! Δεν θηλάζουν οι μάνες τα παιδιά, οπότε τα παιδιά μεγαλώνουν απαρηγόρητα. Ποιός θα τους δώσει στοργή και αγάπη; Το κουτί με το γάλα της αγελάδας; Θηλάζουν από το «παγωμένο» μπουκάλι και παγώνει η καρδιά τους. Ύστερα, όταν μεγαλώσουν, ζητούν παρηγοριά στο μπουκάλι, στις ταβέρνες. Πίνουν, για να ξεχάσουν το άγχος, και γίνονται αλκοολικοί. Αν δεν πάρουν στοργή τα παιδιά, δεν θα έχουν να δώσουν στοργή, και πάει σχοινί-κορδόνι. Έρχονται μετά οι μανάδες: «Κάνε προσευχή, Πάτερ! Χάνω το παιδί μου».

Η εργαζόμενη μητέρα

- Γέροντα, είναι σωστό να εργάζεται η γυναίκα;
- Ο άνδρας της τί λέει;
- Ό,τι αναπαύει την γυναίκα.
- Μια κοπέλα που σπούδασε και άρχισε να εργάζεται πριν από τον γάμο της, δύσκολα αφήνει την δουλειά της, όταν γίνη μάνα, για να αφοσιωθή στα παιδιά της. Ενώ μια άλλη που δεν σπούδασε και έχει μια απλή δουλειά, πιο εύκολα μπορεί να την αφήση.
- Αν δεν έχη παιδιά, Γέροντα, νομίζω ότι την βοηθάει η δουλειά.
- Δηλαδή, αν δεν έχη παιδιά, πρέπει οπωσδήποτε να εργάζεται επαγγελματικά; Υπάρχουν τόσα άλλα πράγματα που μπορεί να κάνη. Φυσικά, αν έχη παιδιά, το καλύτερο είναι να μείνη στο σπίτι. Γιατί τα παιδιά πώς θα βοηθηθούν;
- Γέροντα, πολλές γυναίκες λένε ότι δεν τα βγάζουν πέρα, γι' αυτό αναγκάζονται να δουλεύουν.
- Δεν τα βγάζουν πέρα, γιατί θέλουν να έχουν τηλεόραση, βίντεο, αυτοκίνητο προσωπικό κ.λπ., οπότε πρέπει να εργασθούν, με αποτέλεσμα να παραμελούν και να χάνουν τα παιδιά τους. Αν εργάζεται μόνον ο πατέρας και αρκούνται στα λίγα, τότε

δεν θα υπάρξει πρόβλημα. Με το να εργάζονται και οι δύο, δήθεν γιατί δεν τους φθάνουν τα χρήματα, η οικογένεια σκορπίζεται και χάνει το πραγματικό της νόημα. Τί να κάνουν και τα παιδιά; Αν ζούσαν πιο απλά, θα ήταν ξεκούραστες και αυτές, θα χαιρόνταν και τα παιδιά. Κάποιος ήξερε επτά γλώσσες και η γυναίκα του ζοριζόταν να μάθει τέσσερις, παρέδιδε και μαθήματα και έπαιρνε φάρμακα, για να τα βγάλει πέρα. Τα παιδιά τους γεννήθηκαν καλά και μεγάλωσαν βλαμμένα. Έπειτα ψυχαναλύσεις... Γι' αυτό λέω στις μητέρες να απλοποιήσουν την ζωή τους, για να μπορέσουν να ασχοληθούν περισσότερο με τα παιδιά τους που τις έχουν ανάγκη. Άλλο είναι να έχουν και κάποια άλλη απασχόληση στο σπίτι και να καταπιάνονται με αυτήν, όταν κουράζονται με τα παιδιά. Όταν η μητέρα είναι μέσα στο σπίτι, μπορεί και παρακολουθεί τα παιδιά, ρυθμίζει τα πράγματα και αποφεύγονται πολλές στενοχώριες.

Σήμερα τα παιδιά δεν χορταίνουν την μητρική αγάπη, αλλά ούτε την μητρική τους γλώσσα μαθαίνουν, γιατί η μάνα λείπει όλη την ημέρα στην δουλειά και αφήνει τα παιδιά με ξένες γυναίκες. Χίλιες φορές καλύτερα περνούν τα παιδιά του βρεφοκομείου, όπου βρίσκεται και κάποια αφιερωμένη νοσοκόμα που τους δείχνει λίγη στοργή, παρά τα παιδιά, που τα εγκαταλείπουν οι γονείς τους και πληρώνουν μια γυναίκα, για να τα φροντίσει. Και ύστερα τί γίνεται; Όποιος δεν έχει μια μάνα, έχει ένα σωρό παραμάνες!

Νοικοκυριό και πνευματική ζωή της μητέρας

– Γέροντα, πώς μπορεί μια νοικοκυρά να ρυθμίσει τις δουλειές της, ώστε να έχει χρόνο και για προσευχή; Τί αναλογία δηλαδή πρέπει να υπάρχει ανάμεσα στην εργασία και στην προσευχή;

– Οι γυναίκες συνήθως δεν έχουν μέτρο στις δουλειές τους. Θέλουν συνέχεια να ανοίγουν δουλειές. Ενώ έχουν πολλή καρδιά και θα μπορούσαν να κάνουν πολύ καλό νοικοκυριό στην ψυχή τους, ξοδεύουν την καρδιά τους σε ασήμαντα πράγματα. Ας υποθέσουμε ότι έχουμε ένα ποτήρι με ωραία σχέδια, με γραμμές κ.λπ. Και αν δεν είχε γραμμές, την δουλειά του πάλι θα την έκανε. Εκείνες όμως πάνε στο κατάστημα και αρχίζουν: «Όχι, τις θέλω μέχρι εκεί τις γραμμές, όχι έτσι, όχι αλλιώς». Και αν έχει και κανένα λουλούδι, έ, τότε είναι που σκιρτά η καρδιά! Έτσι η γυναίκα καταστρέφει όλη την δυναμικότητά της. Σπάνια θα βρής κανέναν άνδρα να δώσει προσοχή σε κάτι τέτοια. Και αν ένα πορτατίφ λ.χ. είναι καφέ ή μαύρο, ούτε που το προσέχουν οι άνδρες. Αλλά η γυναίκα θέλει κάτι όμορφο, χαιρέται, δίνει ένα κομμάτι της καρδιάς της σε αυτό, άλλο κομμάτι σε κάτι άλλο, οπότε τί μένει για τον Χριστό; Τα χασμουρητά από την κούρασή της στην ώρα της προσευχής. Όσο απομακρύνεται η καρδιά της γυναίκας από τα όμορφα, τόσο πλησιάζει τον Χριστό. Και όταν η καρδιά δοθεί στον Χριστό, τότε έχει μεγάλη δύναμη! Είδα μια ψυχή αυτές τις μέρες που έχει αφεθή τελείως στον Θεό. Βλέπεις να καίη μέσα της μια γλυκιά φλόγα! Τα παίρνει όλα στα ζεστά. Ήταν τελείως κοσμική, αλλά είχε καλή διάθεση και κάποια στιγμή τινάχθηκε η σπίθα μέσα της. Χρυσαιφικά, λούσα, όλα τα πέταξε. Τώρα ζη με μια απλότητα! Αγωνίζεται, κάνει δουλειά πνευματική. Με τί θυσία κινείται! Ζήλεψε τους

Αγίους με την καλή έννοια. Τί κομποσχοίνι, τί νηστείες κάνει, τί Ψαλτήρι διαβάζει!... Φοβερό! Αυτή τρέφεται από την άσκηση τώρα.

– Γέροντα, μια μητέρα μου είπε: «Είμαι αδύναμη σωματικά και κουράζομαι πολύ· ούτε τις δουλειές προλαβαίνω να κάνω, ούτε χρόνος μου μένει για προσευχή».

– Να απλοποιήση την ζωή της, για να της μένη χρόνος και για προσευχή. Με την απλότητα μια μητέρα μπορεί να κάνει πολλή προκοπή. Αν μια μάνα έχη απλοποιήσει την ζωή της, αλλά κοπιάζει, γιατί έχει πολλά παιδιά, δικαιούται να πη «κουράζομαι». Αν όμως χάνη τον χρόνο της κοιτάζοντας πώς θα παρουσιάση τακτοποιημένο το σπίτι της στους ξένους, τότε τί να πη κανείς; Μερικές μητέρες, για να τα έχουν όλα τακτοποιημένα στο σπίτι, περιορίζουν ασφυκτικά τα παιδάκια και δεν τα αφήνουν να μετακινήσουν μια καρέκλα ή ένα μαξιλάρι. Τους επιβάλλουν στρατιωτική πειθαρχία, και έτσι τα παιδιά, ενώ γεννιούνται κανονικά, μεγαλώνουν δυστυχώς βλαμμένα. Ένας μυαλωμένος άνθρωπος, αν δη σε ένα σπίτι που έχει πολλά παιδιά όλα τα πράγματα στην θέση τους, θα βγάλη συμπέρασμα ότι ή τα παιδιά είναι βλαμμένα ή η μάνα είναι βάρβαρη και επιβάλλει στρατιωτική πειθαρχία. Υπάρχει φόβος στην ψυχή των παιδιών, γι' αυτό πειθαρχούν. Μια φορά είχα πάει σε ένα σπίτι με πολλά παιδιά. Πόση χαρά μου έδωσαν τα παιδάκια με τις παιδικές αταξίες τους, που χαλούσαν την κοσμική τάξη – το κάθε πράγμα στην θέση του. Αυτό είναι η μεγαλύτερη αταξία, που κουράζει πολύ τον σημερινό άνθρωπο.

Παλιά δεν υπήρχαν πνευματικά βιβλία, για να βοηθηθούν οι μητέρες με την μελέτη. Τώρα υπάρχουν ένα σωρό Πατερικά, ένα σωρό μεταφράσεις, αλλά δυστυχώς οι περισσότερες μητέρες ή ασχολούνται με κάτι χαζά ή εργάζονται, για να τα βγάλουν πέρα.

Η μάνα καλύτερα είναι να ασχολήται με την ανατροφή των παιδιών, παρά να καταπιάνεται σχολαστικά με το νοικοκυριό, με τα άψυχα πράγματα. Να τους μιλάη για τον Χριστό, να τους διαβάζη βίους Αγίων. Παράλληλα να ασχολήται και με το ξεσκόνισμα της ψυχής της, για να λαμποκοπάη πνευματικά. Η πνευματική ζωή της μητέρας θα βοηθήση αθόρυβα και τις ψυχές των παιδιών της. Έτσι και τα παιδιά της θα ζουν χαρούμενα, και εκείνη θα είναι ευτυχισμένη, γιατί μέσα της θα έχη τον Χριστό. Αν η μάνα δεν ευκαιρή ούτε ένα «Τρισάγιο» να πή, πώς θα αγιασθούν τα παιδιά της;

– Και όταν, Γέροντα, μια μάνα έχη πολλά παιδιά και πολλές δουλειές;

– Όταν κάνει τις δουλειές στο σπίτι, δεν μπορεί συγχρόνως να προσεύχεται; Εμένα η μητέρα μου μου έμαθε να λέω την ευχή. Όταν σαν παιδιά κάναμε καμμιά αταξία και πήγαινε να θυμώσει, την άκουγα που έλεγε: «Κύριε Ιησού Χριστέ, ελέησόν με». Όταν έβαζε το ψωμί στον φούρνο, έλεγε: «Εις το όνομα του Χριστού και της Παναγίας». Και όταν ζύμωνε και όταν μαγείρευε, πάλι έλεγε συνέχεια την ευχή. Έτσι αγιαζόταν η ίδια, αγιαζόταν και το ψωμί και το φαγητό που έκανε, αγιάζονταν και αυτοί που το έτρωγαν.

Πόσες μητέρες που είχαν αγία ζωή είχαν και αγιασμένα παιδιά! Νά, η μητέρα του Γέροντα Χατζη-Γεώργη. Ακόμη και το γάλα αυτής της ευλογημένης μάνας, που θήλαζε ο Γαβριήλ – το κατά κόσμον όνομα του Γέροντα Χατζη-Γεώργη – ήταν ασκητικό! Είχε αποκτήσει δύο παιδιά και ύστερα ζούσαν με τον σύζυγό της εν παρθενία, αγαπημένοι σαν αδέρφια. Είχε ασκητικό πνεύμα από μικρή, γιατί είχε

αδελφή μοναχή, ασκήτρια, την οποία επισκεπτόταν και αργότερα με τα παιδιά της. Ο πατέρας του Γαβριήλ ήταν και αυτός ευλαβής και ασχολούνταν με το εμπόριο, γι' αυτό τον περισσότερο καιρό τον περνούσε στα ταξίδια. Αυτό έδινε την ευκαιρία στην μητέρα του να ζη απλά, να μη «μεριμνά και τυρβάζη περί πολλά»³, να τον παίρνη μαζί της και να αγρυπνή με άλλες γυναίκες πότε στις σπηλιές και πότε στα εξωκκλήσια. Γι' αυτό μετά έφθασε σε τέτοια μέτρα αγιότητος⁴.

Η ευλάβεια της μητέρας έχει μεγάλη σημασία. Αν η μητέρα έχη ταπείνωση, φόβο Θεού, τα πράγματα μέσα στο σπίτι πάνε κανονικά. Γνωρίζω νέες μητέρες που λάμπει το πρόσωπό τους, αν και δεν έχουν από πουθενά βοήθεια. Από τα παιδιά καταλαβαίνω σε τί κατάσταση βρίσκονται οι μητέρες.

³ Βλ. Λουκ. 10, 41.

⁴ Βλ. Γέροντος Παΐσιου Αγιορείτου, *Ο Γέρον Χατζη-Γεώργης ο Αθωνίτης*, Ι. Ησυχ. Ευαγγ. Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, 6η έκδ., 2001.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Η ευθύνη των γονέων για την ανατροφή των παιδιών

Να εμπιστευθούν οι γονείς τα παιδιά τους στον Θεό

Ο Θεός έδωσε στους Πρωτοπλάστους, στον Αδάμ και την Εύα, την μεγάλη ευλογία να γίνονται συνδημιουργοί Του. Στην συνέχεια οι γονείς, οι παππούδες κ.λπ. είναι και αυτοί συνδημιουργοί με τον Θεό, γιατί δίνουν το σώμα.

Ο Θεός είναι κατά κάποιον τρόπο υποχρεωμένος να νοιαστή για τα παιδιά. Όταν βαπτισθή το παιδάκι, ο Θεός διαθέτει και έναν Άγγελο, για να το προστατεύει, οπότε το παιδί προστατεύεται από τον Θεό, από τον Φύλακα Άγγελο και από τους γονείς. Ο Φύλακας Άγγελος είναι συνέχεια κοντά του και το βοηθάει. Όσο μεγαλώνει το παιδί, τόσο οι γονείς απαλλάσσονται από τις ευθύνες. Αν οι γονείς πεθάνουν, ο Θεός, και από ψηλά και από κοντά, αλλά και ο Φύλακας Άγγελος από κοντά, συνεχίζουν για πάντα να προστατεύουν το παιδί.

Οι γονείς πρέπει να βοηθούν πνευματικά τα παιδιά, όταν είναι μικρά, γιατί τότε και τα ελαττώματά τους είναι μικρά και εύκολα μπορούν να κοπούν. Είναι όπως η φρέσκια πατάτα· λίγο αν την ξύσης, ξεφλουδίζεται. Αν όμως παλιώσει, πρέπει να πάρης μαχαίρι να την καθαρίσης και, αν έχει και κανένα μαυράκι, πρέπει να προχωρήσης και πιο βαθιά. Αν τα παιδιά βοηθηθούν από μικρά και γεμίσουν Χριστό, θα είναι κοντά Του για πάντα. Και να ξεφύγουν λίγο, όταν μεγαλώσουν, λόγω της ηλικίας ή μιας κακής συναναστροφής, πάλι θα συνέλθουν. Γιατί ο φόβος του Θεού και η ευλάβεια, που πότισαν τις καρδιές τους στην μικρή ηλικία, δεν είναι δυνατόν ποτέ να εξαλειφθούν.

Ύστερα, στην εφηβεία, που είναι η πιο δύσκολη ηλικία, η αγωνία των γονέων είναι μεγαλύτερη για τα παιδιά τους, μέχρι να τα μορφώσουν και να τα αποκαταστήσουν. Οι γονείς τότε ας κάνουν ό,τι μπορούν, για να τα βοηθήσουν, και ό,τι δεν μπορούν να κάνουν, γιατί ξεπερνάει τις δυνάμεις τους, ας το αναθέτουν στον Παντοδύναμο Θεό. Όταν εμπιστευθούν τα παιδιά τους στον Θεό, τότε ο Θεός είναι υποχρεωμένος να βοηθήσει για πράγματα που δεν γίνονται ανθρωπίνως. Αν λ.χ. τα παιδιά δεν ακούν, να τα εμπιστευθούν στον Θεό, και όχι να βρίσκουν διάφορους τρόπους να τα ζορίζουν. Να πη η μητέρα στον Θεό: «Θεέ μου, δεν μ' ακούν τα παιδιά μου. Εγώ δεν μπορώ να κάνω τίποτε. Φρόντισέ τα Εσύ».

Μου έκανε εντύπωση προχθές στην αγρυπνία μια μητέρα που την γνώριζα από παλιά. Ήρθε να με χαιρετήσει. Βλέπω, είχε μαζί της μόνον τα μεγαλύτερα παιδιά. «Που είναι τα μικρά;», την ρωτάω. «Στο σπίτι, Γέροντα, μου λέει. Τέτοια μέρα θέλαμε να ῥθούμε στην αγρυπνία και είπαμε με τον σύζυγο: "Αφού σε αγρυπνία πάμε, δεν πάμε κάπου για διασκέδαση, ο Θεός θα διαθέσει έναν Άγγελο να φυλάξει τα μικρά μας"». Σπάνια συναντάς σήμερα τέτοια εμπιστοσύνη, γιατί τώρα, όπως έλειψε η εμπιστοσύνη των παιδιών στους γονείς, έλειψε και η εμπιστοσύνη των γονέων στον Θεό. Και ακούς συχνά πολλούς γονείς να λένε: «Γιατί το δικό μας παιδί να πάρη κακό δρόμο; Εμείς εκκλησιαζόμαστε». Δεν δίνουν το κατσαβίδι στον Χριστό να σφίξει στα παιδιά λίγο καμμιά ...βίδα· θέλουν να τα κάνουν όλα μόνοι τους. Και ενώ υπάρχει ο Θεός, που προστατεύει τα παιδιά, και ο Φύλακας Άγγελος είναι συνέχεια κοντά τους και τα προστατεύει και αυτός, αυτοί αγωνιούν, μέχρι που αρρωσταίνουν. Και παρόλο

που είναι πιστοί άνθρωποι, φέρονται σαν να μην υπάρχει Θεός, σαν να μην υπάρχει Φύλακας Άγγελος, οπότε εμποδίζουν την θεία επέμβαση. Ενώ πρέπει να ταπεινώνονται και να ζητούν βοήθεια από τον Θεό και ο Καλός Θεός θα προστατέψει τα παιδιά.

Η πνευματική αναγέννηση των παιδιών

– Γέροντα, για την ανατροφή των παιδιών ευθύνονται μόνον οι γονείς;

– Κυρίως οι γονείς ευθύνονται, γιατί, ανάλογα με την ανατροφή που θα δώσουν στα παιδιά, θα γίνουν καλοί κληρικοί, καλοί εκπαιδευτικοί κ.λπ., και θα βοηθούν και αυτά με την σειρά τους τα παιδιά, και τα δικά τους και του κόσμου. Η μητέρα μάλιστα έχει περισσότερη ευθύνη από τον πατέρα για την ανατροφή των παιδιών.

Αν οι γονείς, κατά το διάστημα που το παιδάκι είναι ακόμη στην κοιλιά της μητέρας, προσεύχονται, ζουν πνευματικά, το παιδάκι θα γεννηθή αγιασμένο. Και στην συνέχεια, αν το βοηθήσουν πνευματικά, θα γίνη αγιασμένος άνθρωπος και θα βοηθή την κοινωνία, είτε στην Εκκλησία θα διακονή είτε στην εξουσία θα ανεβή κ.λπ. Πρέπει όλοι να βοηθούμε τα παιδιά, ώστε να γίνουν σωστοί άνθρωποι και να μείνη λίγο προζύμι για τις επόμενες γενιές. Γιατί τώρα, όπως πάνε τα πράγματα, πάει να χαθή και το προζύμι. Και αν χαθή το προζύμι, μετά τί θα γίνη;

Οι γονείς που γεννούν τα παιδιά και τους δίνουν το σώμα πρέπει να συντελέσουν, όσο μπορούν, και στην πνευματική αναγέννησή τους. Γιατί ο άνθρωπος, εάν δεν αναγεννηθή πνευματικά, είναι για την κόλαση. Ύστερα οι γονείς, ό,τι δεν μπορούν να κάνουν οι ίδιοι για τα παιδιά τους, θα το αναθέσουν σε δασκάλους. Γι' αυτό λέει και η Εκκλησία μας «τούς γονείς ημών και διδασκάλους»¹. Υπάρχουν όμως και οι πνευματικοί Πατέρες, που μπορεί να μην έχουν παιδιά, αλλά βοηθούν πιο θετικά στην αγωγή των παιδιών, γιατί εργάζονται για την πνευματική τους αναγέννηση.

Θέλω να πώ, όλοι πρέπει να βοηθούν, καθένας με τον τρόπο του, με το παράδειγμά του, για να αναγεννηθούν τα παιδιά, ώστε να ζήσουν ειρηνικά σ' αυτήν την ζωή και να πάνε στον Παράδεισο. Όταν τα παιδιά γίνουν πνευματικοί άνθρωποι, ούτε νόμους χρειάζονται ούτε τίποτε. «Δικαίους νόμος ου κείται»². Ο νόμος είναι για τους παρανόμους. Η πνευματική εξουσία είναι ανώτερη από τις ανθρωπίνες εξουσίες.

Το παράδειγμα των γονέων

– Γέροντα, όταν το παιδί δεν υπακούη και αντιδρά, πώς πρέπει να φερθούν οι γονείς;

– Για να μην υπακούη το παιδί και να φέρεται άσχημα, κάτι θα φταίη. Μπορεί να βλέπη άσχημες σκηνές ή να ακούη άσχημα λόγια μέσα στο σπίτι ή έξω από αυτό. Πάντως τα παιδιά στα πνευματικά θέματα τα βοηθούμε κυρίως με το παράδειγμά

¹ Βλ. *Ωρολόγιον το Μέγα*, Ακολουθία του Μεσονυκτικού, Μικράν Απόλυσιν, έκδ. «Αποστολικής Διακονίας», Αθήναι 1991, σ. 24.

² Βλ. *Α' Τιμ.* 1, 9.

μας, όχι με το ζόρισμα. Περισσότερο μάλιστα τα βοηθάει η μητέρα με το παράδειγμά της, με την υπακοή της και τον σεβασμό της προς τον σύζυγο. Αν σε κάποιο θέμα έχει διαφορετική γνώμη από εκείνον, ποτέ να μην την εκφράζει μπροστά στα παιδιά, για να μην το εκμεταλλεύεται ο πονηρός. Ποτέ να μη χαλνάνη τον λογισμό των παιδιών για τον πατέρα. Ακόμη και αν φταίη ο πατέρας, να τον δικαιολογή. Αν λ.χ. φερθή άσχημα, να πη στα παιδιά: « Ο μπαμπάς είναι κουρασμένος, γιατί ξενύχτησε, για να τελειώσει μια επείγουσα δουλειά. Και αυτό για σάς το κάνει».

Πολλοί γονείς μαλώνουν μπροστά στα παιδιά και τους δίνουν άσχημα μαθήματα. Τα καημένα τα παιδιά θλίβονται. Αρχίζουν μετά οι γονείς, για να τα παρηγορήσουν, να τους κάνουν όλα τα χατίρια. Πηγαίνει ο πατέρας και καλοπιάνει το παιδί: «Τί θέλεις, χρυσό μου, να σου πάρω;». Πηγαίνει και η μάνα, το καλοπιάνει κι εκείνη, και τελικά τα παιδιά μεγαλώνουν με νάζια και καμώματα και ύστερα, αν δεν μπορούν οι γονείς να τους δώσουν ό,τι τους ζητούν, τους απειλούν ότι θα αυτοκτονήσουν.

Και βλέπω πόσο βοηθάει τα παιδιά το καλό παράδειγμα των γονέων. Ήρθαν σήμερα δυο κοριτσάκια – το ένα θα ήταν τριών χρονών και το άλλο τεσσάρων – με τους γονείς τους που ήταν πολύ ευλαβείς. Πόσο τα χάρηκα! Σαν αγγελούδια ήταν. Κάθονταν και σκέπαζαν με τα φορεματάκια τους τα γονατάκια τους. Είχαν μια συστολή, έναν σεβασμό! Και όλο αυτό προερχόταν από την συμπεριφορά των γονέων. Όταν τα παιδιά βλέπουν τους γονείς τους να έχουν αγάπη μεταξύ τους, να έχουν σεβασμό, να φέρωνται με σύνεση, να προσεύχονται κ.λπ., τότε αυτά τα τυπώνουν στην ψυχή τους. Γι' αυτό λέω ότι η καλύτερη κληρονομιά που μπορούν να αφήσουν οι γονείς στα παιδιά τους είναι να τους μεταδώσουν την δική τους ευλάβεια.

Να βλέπατε ένα κοριτσάκι στην Αυστραλία, τί αρχοντιά είχε! Ήμασταν στην Κανμπέρα. Είχα δει τους τελευταίους ανθρώπους που είχαν έρθει εκεί και σε λίγο θα φεύγαμε. Βλέπω, σταματάει ένα αυτοκίνητο και κατεβαίνει ένα ανδρόγυνο με το κοριτσάκι τους. «Γέροντα, σάς προλάβαμε», μου λένε. «Ναί, τους λέω, σε λίγο φεύγουμε». «Γέροντα, λέει ο άνδρας, εγώ ας μην έρθω· δεν πειράζει· μόνον η σύζυγος να σάς δη λίγο, για να αναπαυθή, γιατί είναι ευαίσθητη». Πήγαμε λίγο πιο πέρα με την μάνα, για να μου πη τί ήθελε. Το κοριτσάκι έτρεχε από πίσω της. «Κάθησε, του λέω, θα έρθη η μαμά». «Εσύ έχεις μαμά;», με ρωτάει. «Δεν έχω», του λέω. Βλέπω, τα ματάκια του βούρκωσαν. «Θέλεις να σου δώσω την δική μου μαμά;», μου λέει. Το ρωτάω τότε κι εγώ: «Εσύ έχεις παππού;». «Όχι», μου λέει. «Θέλεις παππού;». «Θέλουμε, μου λέει. Θέλεις να καθήσης στο σπίτι το δικό μας ή θέλεις να καθήσουμε εμείς στο δικό σου; Όπως θέλεις», μου λέει. Τέτοια αρχοντιά! Μικρό παιδί να θυσιάση την μάνα του! Και να δήτε, είχε αντιγράψει τους γονείς του. Ο πατέρας είχε πολλή αρχοντιά. Τον αγκάλιασα, τον φίλησα, τον συνεχάρηκα. Πόσες ευχές του έδωσα! Τέτοιοι άνθρωποι συγκινούν και τον πιο σκληρόκαρδο άνθρωπο, πόσο μάλλον τον Θεό!

Τα παιδιά πρέπει να χορτάσουν στο σπίτι στοργή και αγάπη

Το παιδί έχει ανάγκη από πολλή αγάπη και στοργή και από πολλή καθοδήγηση. Θέλει να καθήσης κοντά του, να σου πη τα προβλήματά του, να το

χαϊδέψης, να το φιλήσης. Όταν το μικρό παιδί είναι καμμιά φορά ανήσυχος και κάνη σκανταλιές, αν το πάρη η μάνα στην αγκαλιά, το χαϊδέψη και το φιλήση, ηρεμεί, γαληνεύει. Αν χορτάση στοργή και αγάπη, όταν είναι μικρό, ύστερα έχει δύναμη να αντιμετωπίση τα προβλήματα της ζωής.

Σήμερα όμως τα περισσότερα παιδιά βλέπουν τους γονείς τους για λίγο το βράδυ και δεν χορταίνουν αγάπη. Πολλές φορές οι γονείς που είναι εκπαιδευτικοί ή γιατροί και ασχολούνται στην δουλειά τους με παιδιά δίνουν την στοργή τους στα ξένα παιδιά και, όταν γυρίζουν στο σπίτι, δεν έχουν στοργή για τα δικά τους παιδιά. Είναι κουρασμένοι. Έχει τελειώσει πια η μπαταρία. Ο πατέρας από την μια μεριά ξαπλώνει στην πολυθρόνα, παίρνει και την εφημερίδα να διαβάση κανένα νέο και δεν ασχολείται καθόλου με τα παιδιά· πάει κοντά του το παιδάκι και, αντί να του μιλήση, αντί να το χαϊδέψη λίγο, το διώχνει. Η μάνα από την άλλη πάει να ετοιμάση κάτι για φαγητό, οπότε ούτε αυτή δεν ευκαιρεί να ασχοληθή με τα παιδιά, κι έτσι τα καημένα μεγαλώνουν στερημένα από αγάπη. Ή μερικοί δικαστικοί, όταν το παιδί κάνη καμμιά ζημιά, κάνουν και στο σπίτι δικαστήριο. Δεν φέρονται στα παιδιά με στοργή και αγάπη, γι' αυτό μετά και αυτά έχουν ψυχολογικά προβλήματα.

Η τάλαιπωρία των παιδιών εξ αιτίας των γονέων

– Γέροντα, μια μητέρα μας ρώτησε τί να κάνη που η κόρη της βρίζει την Παναγία.

– Να εξετάση από που ξεκινάει το κακό. Μερικές φορές σε τέτοιες περιπτώσεις φταίνε οι γονείς. Όταν οι ίδιοι δεν συμπεριφέρονται καλά, δεν βοηθούν τα παιδιά και εκείνα μιλούν με αναίδεια. Τότε δέχονται μια επήρεια δαιμονική και αντιδρούν άσχημα. Άλλοτε πάλι οι γονείς νομίζουν ότι με το ζόρι θα κάνουν καλά παιδιά. Μπαίνει και ο εγωισμός και τους μιλούν με αγανάκτηση, ενώ πρέπει να τους φέρονται πάντα με το καλό.

Σήμερα μια γυναίκα με έσκασε! Έχει ένα παιδάκι και το δέρνει αλύπητα. Από την φοβία το κακόμοιρο τρέμει· δεν μπορεί να μιλήση· έπαθαν τα νεύρα του. «Έχει δαιμόνιο», της λένε και αυτή το αφήνει νηστικό, για να φύγη δήθεν το δαιμόνιο. «Δεν του δίνω να φάη, μου είπε, για να φύγη το δαιμόνιο». «Βρέ, είσαι στα καλά σου; της λέω. Δώσε στο παιδί να φάη. Κοίταξε, τα δικά σου δαιμόνια να φύγουν. Εσύ έγινες αφορμή και σακατεύτηκε το παιδί. Το παιδί δεν έχει δαιμόνιο· τρέμει, γιατί φοβάται εσένα που το δέρνεις! Το κοινωνάς τακτικά;». «Όχι», μου λέει. Άντε να συνεννοηθείς!

– Γέροντα, μήπως, επειδή μερικές φορές βρίζει, γι' αυτό λένε ότι έχει δαιμόνιο;

– Βρίζει! Όταν με το ζόρισμα που του κάνει η μάνα πάη να το πνίξη, δεν ξέρει κι εκείνο τί κάνει μετά. Κρίμα το καημένο! Δαιμονισμένη είναι η μάνα του, δεν είναι το παιδί.

Πάντως θα δούμε παράξενα πράγματα την ημέρα της Κρίσεως! Στα χρόνια της ειδωλολατρίας οι μητέρες έκαιγαν τα παιδιά τους μπροστά στο άγαλμα του Μολόχ³, για να συμμετάσχουν στην δοξολογία προς τον θεό⁴! Αν γνώριζαν τον

³ Ο Μολόχ ήταν σημαντική θεότητα. Στην Παλαιά Διαθήκη αναφέρεται πάντοτε σε σχέση με τις ανθρωποθυσίες, ιδίως μικρών παιδιών, τα οποία έσφαζαν και στην συνέχεια έκαιγαν επάνω σε σχάρες και τα πρόσφεραν θυσία στο άγαλμα του Μολόχ.

πραγματικό Θεό, τί θυσίες θα έκαναν! Αυτές θα έχουν ελαφρυντικά την ημέρα της Κρίσεως, γιατί παρασύρθηκαν. Οι σημερινές όμως μητέρες με την αδιαφορία που έχουν για τα παιδιά τους τί ελαφρυντικά θα έχουν; Θα τις πη ο Θεός: «Εσείς γνωρίζατε τον αληθινό Θεό, βαπτιστήκατε, τόσα ακούσατε, τόσα μάθατε, ο Ίδιος ο Θεός σταυρώθηκε για να σάς σώση, και τί κάνατε; Βαριόσασαν να πάτε τα παιδιά σας να τα κοινωνήσετε στην εκκλησία! Εκείνες νόμιζαν ότι ο Μολόχ είναι ο αληθινός Θεός και πρόσφεραν θυσία ακόμη και τα παιδιά τους. Εσείς τί κάνατε;».

Τα σφάλματα των γονέων τα πληρώνουν τα παιδιά! Μερικοί γονείς καταστρέφουν τα παιδιά τους, αλλά ο Θεός δεν είναι άδικος· έχει μεγάλη και ιδιαίτερη αγάπη για τα παιδιά που έχουν αδικηθή στον κόσμο αυτόν είτε από τους γονείς τους είτε από άλλους ανθρώπους. Όταν οι γονείς γίνονται αιτία να πάρη το παιδί στραβό δρόμο, ο Θεός δεν θα το αφήση, γιατί δικαιούται την θεία βοήθεια. Θα οικονομήση έτσι τα πράγματα, ώστε να βοηθηθή. Νά, βλέπουμε μερικούς νέους, αλλά και ηλικιωμένους ακόμη, πώς κάποια στιγμή παίρνουν απότομα μια καλή στροφή. Θυμάμαι μια περίπτωση: Σε μια οικογένεια με δυο παιδιά, ο πατέρας, η μάνα και η κόρη ήταν άθεοι. Το αγόρι έμπλεξε πρώτα με τον μαρξισμό. Δεν αναπαύθηκε, πήγε στον Ινδουισμό. Δεν αναπαύθηκε κι εκεί, και ήρθε στο Άγιον Όρος. Ερχόταν συχνά στο Καλύβι, πήγαινε και σε άλλα Κελλιά. Οι γονείς του όλον αυτόν τον καιρό «Χριστέ μου, Παναγία μου, φύλαξε το παιδί μας», έλεγαν. Αφού κάθησε ένα διάστημα στο Όρος και κάπως συνήλθε και δυνάμωσε πνευματικά, γύρισε στο σπίτι του – γιατί δεν ήταν για τον Μοναχισμό -, και βοήθησε πνευματικά και τον πατέρα και την μάνα του. Τώρα, βλέπω, ο πατέρας του πρώτος-πρώτος στέκεται στην αγρυπνία. Λέει τον Προοιμιακό⁵ στην εκκλησία, διαβάζει στο σπίτι τον εσπερινό, το απόδειπνο, την παράκληση. Πώς τα οικονόμησε ο Θεός! Πήγε ο διάβολος να κάνη κακό, αλλά ο Θεός τα 'φερε από 'δώ-από 'κεί και τους έφερε όλους σε λογαριασμό.

– Και το κορίτσι, Γέροντα;

– Κι αυτό σιγά-σιγά έρχεται σε λογαριασμό. Δίνει ευκαιρίες ο Θεός.

– Γέροντα, μερικοί γονείς που αρχίζουν να ζουν πνευματικά σε μεγάλη ηλικία στενοχωριούνται που δεν έδωσαν χριστιανική αγωγή στα παιδιά τους, όταν ήταν μικρά.

– Αν έχουν ειλικρινή μετάνοια και παρακαλέσουν τον Θεό να βοηθήση τα παιδιά τους, ο Θεός κάτι θα κάνη γι' αυτά· θα τους ρίξη κανένα σωσίβιο, για να σωθούν από την φουρτούνα στην οποία βρίσκονται. Ακόμη και αν δεν παρουσιασθούν άνθρωποι, για να τα βοηθήσουν, μπορεί και κάτι που θα δούν να συντελέση, ώστε να πάρουν μια καλή στροφή. Να ξέρετε, αυτοί οι γονείς είχαν καλή διάθεση, αλλά δεν βοηθήθηκαν μικροί από την οικογένειά τους και δικαιούνται την θεία βοήθεια.

– Καμμιά φορά, Γέροντα, τα παιδιά ζουν πνευματική ζωή, αλλά συναντούν πολλές δυσκολίες από τους γονείς τους που είναι αδιάφοροι.

– Γι' αυτά τα παιδιά ο Θεός φροντίζει περισσότερο από τα άλλα που έχουν γονείς που ζουν πνευματικά, όπως φροντίζει και για τα ορφανά.

⁴ Βλ. Λευϊτ. 18, 21 και 20, 2-4· Δ' Βασ. 23, 10 και 13, Ιερ. 39, 35.

⁵ Ο 103ος Ψαλμός ο οποίος διαβάζεται στην αρχή του Εσπερινού.

Επιδράσεις που δέχονται τα παιδιά από το περιβάλλον

– Από ποιά ηλικία, Γέροντα, τα παιδιά επηρεάζονται από το περιβάλλον;

– Τα παιδιά από την κούνια ακόμη αντιγράφουν τους γονείς. Ξεσηκώνουν ό,τι βλέπουν να κάνουν οι μεγάλοι και τα γράφουν όλα στην άδεια κασέτα τους. Γι' αυτό οι γονείς πρέπει να αγωνισθούν να κόψουν τα πάθη τους. Άσχετα αν μερικά τα κληρονόμησαν από τους δικούς τους γονείς, θα δώσουν λόγο στον Θεό, όχι μόνο γιατί δεν αγωνίσθηκαν να τα κόψουν, αλλά και γιατί έχουν ευθύνη που τα μεταδίδουν στα παιδιά τους.

– Γέροντα, παιδάκια που έχουν την ίδια αγωγή από το σπίτι τους, πώς γίνεται μερικές φορές να μη μοιάζουν καθόλου;

– Συχνά το παιδί δέχεται και πολλές επιδράσεις από το εξωτερικό περιβάλλον. Αλλά, όταν μεγαλώσει, αν έχει καλή διάθεση, ο Θεός θα του δώσει περισσότερη φώτιση, για να καταλάβει τις αρνητικές επιδράσεις που έχει δεχθή και να αγωνισθή να τις αποβάλει.

Σήμερα υπάρχει στον κόσμο μια κακότητα. Πάνε να καταστρέψουν τα παιδιά από μικρά. Αντί να τα φρενάρουν από το κακό, μέχρι να ενηλικιωθούν, τα εμποδίζουν και από το καλό. Και ύστερα, τα κακόμοιρα, όταν πέφτουν στην αμαρτία και ταλαιπωρούνται, θέλουν να σηκωθούν και δεν ξέρουν πώς να σηκωθούν. Γιατί, άμα πάρουν τον γλυκό κατήφορο, δύσκολα μπορούν να σταματήσουν. Έρχονται στο Καλύβι παιδιά είκοσι πέντε, είκοσι επτά χρονών, που παίρνουν ναρκωτικά κ.λπ., και τα καημένα ζητούν βοήθεια. Έτυχε μια φορά να βοηθήσω ένα-δυό παιδιά να πάρουν μια καλή στροφή, και τώρα φέρνουν τον φίλο τους, τον φίλο του φίλου τους, για να βοηθηθούν. Σού σπαράζουν την καρδιά. Ένα παιδί, το καημένο, έπαιρνε βαριά ναρκωτικά και ήταν τελείως για πεθαμό. Τα χέρια του, τα δόντια του ήταν χάλια. Ύστερα τα σταμάτησε και βοήθησε και άλλους νέους. Κάπου δεκαπέντε παιδιά ήταν στην συντροφιά του και όποιο ερχόταν μετά έλεγε: «Είμαι του τάδε». Τον είχαν για ...Γέροντα! Πολλά όμως έχουν φθάσει στον γκρεμό, κάνουν ενέσεις, πουλούν το αίμα τους... Καταστρέφουν και τον εαυτό τους, καταστρέφουν και τους γονείς τους. Και βλέπεις, ο πατέρας να πεθαίνει από εγκεφαλικό, η μητέρα από καρδιά, από συκώτι...

Η αγάπη μεταξύ των αδελφών

Οι γονείς πρέπει να καλλιεργούν την αγάπη μεταξύ των παιδιών και, όταν θέλουν να ενισχύσουν το πιο αδύνατο, να προετοιμάζουν το έδαφος παίρνοντας την συγκατάθεση του δυνατώτερου αδελφού. Να τον βοηθήσουν δηλαδή να καταλάβει ότι πράγματι το άλλο παιδί έχει ανάγκη. Η δικαιοσύνη είναι του Θεού και πρέπει να απονέμεται και στον μεγάλο και στον μικρό εξίσου. Στον μεγάλο με σεβασμό, στον μικρό με αγάπη, χωρίς να βλαφθή. Αυτό το αναφέρει και το Δευτερονόμιο⁶. Αν λ.χ. φταίη ο μεγάλος, θα δικαιώσουμε τον μικρό, χωρίς να θίξουμε τον μεγάλο μπροστά

⁶ Βλ. Δευτ. 1, 17.

στον μικρό, αλλά θα συζητήσουμε μαζί του ιδιαίτερα, ώστε να του δώσουμε να καταλάβει το σφάλμα του.

– Γέροντα, η ζήλεια που παρουσιάζεται συνήθως στα μεγαλύτερα αδέρφια προς τα μικρότερα πώς αντιμετωπίζεται;

– Η ζήλεια είναι πάθος. Όταν όμως ένα παιδάκι είναι τριών ετών και η μάνα του θηλάζει το νεογέννητο αδελφάκι του, είναι κάπως δικαιολογημένο να το ζηλεύει, γιατί πριν από λίγο καιρό θήλαζε και αυτό. Τώρα βλέπει το αδελφάκι του στην αγκαλιά της μάνας του, και λέει: «Μέχρι χθές η μαμά μου με είχε στην αγκαλιά της, τώρα με έβαλε στην άκρη!». Και αν έχει και γιαγιά, κάτι γίνεται. Όταν όμως γίνη τεσσάρων ετών, πρέπει να ζηλεύει λιγώτερο. Όταν γίνη έξι, πρέπει να του πη η μητέρα του: «Ολόκληρο παιδί είσαι τώρα. Ποιά μητέρα κρατάει στην αγκαλιά της ένα τόσο μεγάλο παιδί;». Αν το βοηθήση να το αντιμετωπίση έτσι, τότε θα θυμάται την μάνα του, μόνον όταν υπάρχει λόγος. Αν θέλη να κρατάη την μάνα του συνέχεια από το φουστάνι, αυτό είναι κάτι αρρωστημένο.

Οι παρέες πολύ επηρεάζουν τα παιδιά

– Γέροντα, πώς συμβαίνει ένας νέος, ενώ από παιδί ζούσε πνευματικά και είχε φιλότιμο, να φθάση σε σημείο να παραστρατήση τελείως;

– Ας μην κρίνη κανείς. Είναι πολλοί παράγοντες που επιδρούν. Τα παιδιά που ζουν κοσμικά, απρόσεκτα, ελέγχονται, όταν βλέπουν τα άλλα που ζουν αγνά, πνευματικά, και θέλουν να τα παρασύρουν. Μια φορά προχωρούσαν στον δρόμο δυο παιδιά. Το ένα κάποια στιγμή σκόνταψε και έπεσε μέσα σε έναν λάκκο με λασπόνερα και έγιναν τα ρούχα του όλο λάσπες. Μόλις πήγαν παραπέρα, έσπρωξε τον φίλο του και τον έρριξε σε έναν λάκκο, για να λασπωθή, γιατί ένιωθε άσχημα να είναι αυτός λασπωμένος και εκείνος καθαρός.

Οι παρέες πολύ επηρεάζουν τα παιδιά. Εγώ, όταν ήμουν μικρός, είχα μέσα στην φύση μου την αγάπη. Ξεκινούσα να πάω κάπου με τα ζώα και κοιτάζα να βάλω και τον έναν επάνω στο ζώο, να βάλω και τον άλλον, να πάρω και τον μικρό αδελφό μου στον ώμο. Μια φορά ο ένας αδελφός μου σκότωσε ένα πουλάκι κι εγώ στενοχωρέθηκα πολύ και τον μάλωσα. Πήρα μετά το πουλάκι και το έθαψα με κλάματα. Εκείνο το διάστημα έκανα παρέα με παιδιά της ηλικίας μου. Πηγαίναμε στο δάσος, προσευχόμασταν, διαβάζαμε Συναξάρια, νηστεύαμε. Μετά οι μητέρες τους άρχισαν να μην τα αφήνουν να έρχονται μαζί μου. «Μήν κάνετε παρέα μ' αυτόν, τους έλεγαν, θα σάς χτικιάση». Οπότε με άφησαν και ένιωθα μόνος. Με κορόιδευαν κίολας, «καλόγερο από εδώ, με έλεγαν, καλόγερο από εκεί», μου είχαν κάνει την ζωή μαρτύριο. Έφθασα κάποτε σε σημείο που δεν μπορούσα να αντέξω την κοροϊδία. Τότε είπα κι εγώ: «Θα πάω με τα μεγαλύτερα παιδιά και θα υποκρίνωμαι». Άρχισα λοιπόν να κάνω συντροφιά με μεγαλύτερα παιδιά. Πήρα λάστιχα και έκανα σφενδόνα. Πρώτα έβαζα δήθεν σημάδι μόνο με την σφενδόνα. Ύστερα πήρα σκάγια και είχα γίνει ο καλύτερος σκοπευτής. Μια φορά, μόλις σκότωσα ένα πουλάκι και το είδα σκοτωμένο, συνήλθα. Πέταξα και τα λάστιχα, και τα σκάγια. «Εσύ έκλαιγες, είπα, όταν ο αδελφός σου σκότωσε ένα πουλάκι, και τον μάλωσες, που το σκότωσε, και τώρα που έφθασες; Σκοτώνεις πουλιά και σιγά-σιγά θα φθάσης να σκοτώνης και

ζώα». Πράγματι, αν συνέχιζα έτσι, θα προχωρούσα στο κυνήγι ζώων και μετά θα τα έγδερνα κιόλας.

Από μία ευαισθησία σε τί κακότητα μπορεί να φθάση κανείς, αν δεν προσέξη και παρασυρθή από κακές παρέες! Ενώ, οι καλές συντροφίες πολύ βοηθούν. Ο Θεός γέμισε τους ανθρώπους με διάφορα χαρίσματα. Ο άνθρωπος, όπως βλέπει την διαστροφή των άλλων, έτσι μπορεί να δη και την αρετή τους και να την μιμηθή.

Βοήθεια στα παραστρατημένα παιδιά

Στο σπίτι είναι απαραίτητο να υπάρχει ατμόσφαιρα αγάπης και ειρήνης. Το παιδί, αν πάρη λίγη αγάπη από το σπίτι, και να ξεφύγη κάποια στιγμή, θα δη ότι δεν βρίσκει αλλού αγάπη, αλλά μόνον υποκρισία, και θα γυρίση πίσω. Αν όμως θυμάται άσχημες σκηνές μέσα στο σπίτι, μαλώματα και αντιδικίες, πώς να του κάνη καρδιά να γυρίση πίσω;

– Γέροντα, όταν το παιδί φύγη από το σπίτι, τί πρέπει να κάνουν οι γονείς;

– Να προσπαθήσουν να διατηρήσουν μια επαφή μαζί του, ώστε, όταν συνέλθη, να μπορέση να επιστρέψη στο σπίτι. Να του μιλήσουν με το καλό, να το προβληματίσουν, για να το βοηθήσουν. Αν λ.χ. το παιδί ξενυχτάη, να του πη η μητέρα: «Έλα εδώ, παιδάκι μου. Αν ήσουν εσύ στην θέση μου και αργούσαν τα παιδιά σου να γυρίσουν το βράδυ στο σπίτι, θα μπορούσες να μην ανησυχής;».

Και η πιο σοβαρή πτώση των παιδιών δεν πρέπει να φέρνη σε απόγνωση τους γονείς, γιατί στην εποχή μας η αμαρτία έγινε μόδα. Να έχουν δε πάντοτε υπ' όψιν τους και το εξής: Τα παιδιά της εποχής μας θα έχουν και ελαφρυντικά για τις αταξίες που κάνουν. Το επτά – βαθμός διαγωγής της σημερινής εποχής – έχει την αξία του δέκα, του άριστα, της δικής μας εποχής. Φυσικά οι γονείς θα προσπαθούν να βοηθούν τα παιδιά τους, αλλά να μην ανησυχούν υπερβολικά. Τα παιδιά θα βάλουν μυαλό αργότερα. Τώρα μπορεί να μην καταλαβαίνουν το καλό, γιατί το μυαλό τους δεν ωρίμασε. Είναι θολό και δεν έχουν την διαύγεια να διακρίνουν τον κίνδυνο που διατρέχουν και την ανεπανόρθωτη ζημιά που μπορούν να πάθουν.

Καλό είναι οι γονείς να δείχνουν στο παιδί ότι στενοχωριούνται για τις αταξίες που κάνει, αλλά να μην το πιέζουν και να προσεύχωνται. Η προσευχή που γίνεται με πόνο φέρνει θετικά αποτελέσματα. Αν πάλι το παιδί κάνη κάποιο σφάλμα πολύ σοβαρό, τότε οι γονείς να επέμβουν με τρόπο. Αν δεν είναι σοβαρό, ας το παραβλέψουν λίγο, για να μην ερεθίσουν το παιδί και χειροτερέψουν την κατάστασή του, με αποτέλεσμα να απομακρυνθή από κοντά τους. Μόνο να προσεύχωνται στον Χριστό και στην Παναγία να το προστατεύη.

Η προσευχή των γονέων, ιδίως της μάνας, επειδή είναι καρδιακή και έχει πόνο, πολύ εισακούεται. Όταν ήμουν στην Σκήτη των Ιβήρων, ήρθε τυχαίως ένας νεαρός και με βρήκε. Γύριζε στην Χαλκιδική, βρήκε μια παρέα με προσκυνητές που έρχονταν στο Άγιον Όρος και ήρθε και αυτός μαζί τους στο Κελλί. Πά-πά, ήταν άθεος, βλάσφημος, αναιδέστατος! Είχε μια δαιμονική εξυπνάδα και δεν πίστευε τίποτε. Τους έβριζε όλους, μικρούς-μεγάλους. Από 'δώ-από 'κεί τον έφερα, ήρθε σε έναν λογαριασμό: τον κούρεψα κιόλας, γιατί είχε κάτι μακριά μαλλιά!... «Κοίταξε, του λέω, ας είναι καλά η μάνα σου. Οι προσευχές της σε κουβάλησαν εδώ». «Ναί, Πάτερ, μου

λέει. Γύριζα στην Χαλκιδική και ούτε κι εγώ δεν κατάλαβα πώς ήρθα εδώ». «Αν το μάθη η μάνα σου που ήρθες στο Άγιον Όρος, του λέω, και σε δη έτσι κουρεμένο, τί χαρά θα κάνη!». «Που το κατάλαβες, Πάτερ; μου λέει. Πράγματι, χαρά που θα κάνη η μάνα μου να με δη έτσι αλλαγμένο!». Ο Θεός τον τύλιξε από 'δώ, τον τύλιξε από 'κεί και τον πήγε στον ...μάστορα! Πόση προσευχή θα έκανε η καημένη η μάνα του!

Το μάλωμα και ο έπαινος του παιδιού

Οι γονείς πρέπει να προσέχουν πολύ να μη μαλώνουν τα παιδιά τους το βράδυ, γιατί το βράδυ τα παιδιά δεν έχουν με τί να διασκεδάσουν την στενοχώρια τους και η μαυρίλα της νύχτας την μαυρίζει πιο πολύ. Αρχίζουν να σκέφτονται πώς να αντιδράσουν, ψάχνουν διάφορες λύσεις, μπαίνει στην μέση και ο διάβολος, και μπορεί να φθάσουν στην απελπισία. Την ημέρα, και να πούν τα παιδιά: «θά κάνω αυτό ή εκείνο», θα βγουν έξω, θα ξεχαστούν, οπότε διασκεδάζεται η στενοχώρια.

– Γέροντα, το ξύλο βοηθάει τα παιδιά να διορθωθούν;

– Όσο γίνεται, οι γονείς να το αποφεύγουν. Να προσπαθούν με το καλό και με υπομονή να δώσουν στο παιδί να καταλάβη ότι αυτό που κάνει δεν είναι σωστό. Μόνον όταν είναι μικρό το παιδί και δεν καταλαβαίνει ότι αυτό που πάει να κάνη είναι επικίνδυνο, βοηθιέται, αν φάη κανένα σκαμπίλι, για να προσέχη άλλη φορά. Ο φόβος, μήπως φάη πάλι σκαμπίλι, γίνεται φρένο και το προστατεύει. Εγώ, όταν ήμουν μικρός, περισσότερο βοηθιόμουν από την μητέρα μου παρά από τον πατέρα μου. Και οι δύο με αγαπούσαν και ήθελαν το καλό μου. Καθένας όμως με βοηθούσε με τον δικό του τρόπο. Ο πατέρας μου ήταν αυστηρός. Όταν κάναμε σαν παιδιά καμμιά αταξία, μας έδινε σκαμπίλια. Εγώ πονούσα λίγο από το ξύλο, μαζευόμουν, όταν όμως περνούσε ο πόνος, ξεχνούσα και τον πόνο και τις συμβουλές του. Όχι ότι δεν με αγαπούσε ο πατέρας μου· από αγάπη με έδερνε. Μια φορά, θυμάμαι – τριών χρονών ήμουν –, που μου έδωσε ο πατέρας μου ένα σκαμπίλι, με τίναξε πέρα! Τί είχε γίνει; Δίπλα από το σπίτι μας ήταν ένα σπίτι εγκαταλελειμμένο. Οι ιδιοκτήτες είχαν φύγει στην Αμερική και είχε ρημάξει. Στην αυλή είχε μια συκιά που τα κλαδιά της έβγαιναν στον δρόμο. Ήταν καλοκαίρι και ήταν γεμάτη σύκα. Εκεί που έπαιζα με άλλα παιδιά, ήρθε ένας γείτονας και με σήκωσε, για να του κόψω μερικά σύκα, γιατί δεν έφθανε μόνος του να κόψη. Του έκοψα πέντε-έξι και μου έδωσε κι εμένα δύο. Όταν το έμαθε ο πατέρας μου, θύμωσε πάρα πολύ. Μου έδωσε ένα σκαμπίλι!... Εγώ έβαλα τα κλάματα. Η μάνα μου που ήταν μπροστά, γύρισε και του είπε: «Τί το χτυπάς το παιδί; Τί ήξερε αυτό; μικρό παιδί είναι. Πώς μπορείς να το ακούς να κλαίη;». «Άμα έκλαιγε τότε που το σήκωσε ο άλλος, για να κόψη τα σύκα, δεν θα έκλαιγε τώρα, είπε ο πατέρας μου. Αλλά, φαίνεται, ήθελε να φάη και αυτό σύκα. Ας κλαίη λοιπόν τώρα». Που να τολμήσω να το ξανακάνω! Και η μητέρα μου έβλεπε τις αταξίες μου και στενοχωριόταν, αλλά είχε μια αρχοντιά. Όταν έκανα καμμιά αταξία, γύριζε το κεφάλι της από την άλλη μεριά και έκανε πώς δεν με βλέπει, για να μη με στενοχωρήση. Εμένα όμως αυτή η συμπεριφορά της μου ράγιζε την καρδιά. «Κοίταξε, έλεγα μέσα μου, εγώ έκανα τέτοια αταξία και η μητέρα όχι μονάχα δεν με δέρνει, αλλά κάνει και πώς δεν με βλέπει! Άλλη φορά δεν θα το ξανακάνω! Πώς να την ξαναστενοχωρήσω;». Με αυτήν την συμπεριφορά της η μητέρα μου με βοηθούσε

περισσότερο, παρά αν μου έδινε σκαμπίλι. Κι εγώ όμως δεν το εκμεταλλευόμουν, να πώ: «Έ, τώρα δεν με βλέπει, ας κάνω μεγαλύτερη αταξία». Ενώ ο πατέρας μου, μόλις έκανα κάτι, τάκ, σκαμπίλι. Βλέπεις, και οι δύο με αγαπούσαν, εκείνο όμως που με διόρθωνε περισσότερο ήταν η αρχοντική συμπεριφορά της μάνας μου.

– Γέροντα, μερικά παιδιά όμως είναι πολύ άτακτα: φωνάζουν, τρέχουν, κάνουν ζημιές. Πώς να αποφύγουν οι γονείς το ξύλο;

– Κοίταξε, δεν φταίνει τα παιδιά. Τα παιδιά, για να μεγαλώσουν φυσιολογικά, θέλουν αυλή, για να μπορούν να παίξουν. Τώρα τα κακόμοιρα είναι κλεισμένα μέσα στις πολυκατοικίες και ζορίζονται. Δεν μπορούν να τρέξουν ελεύθερα, να παίξουν, να χαρούν. Δεν πρέπει να στενοχωριούνται οι γονείς, όταν το παιδάκι είναι ζωηρό. Ένα ζωηρό παιδί έχει δυνάμεις μέσα του και μπορεί να προκόψει πολύ στην ζωή του, αν τις αξιοποιήσει.

Το ζόρισμα δεν βοηθάει τα παιδιά

Μερικοί γονείς κάνουν μεγάλο στρώμωγμα στα παιδιά τους, και μάλιστα μπροστά στους άλλους! Λές και έχουν ένα μουλάρι και το οδηγούν με την βέργα να πάη ίσα μπροστά: έχουν το καπίστρι στο χέρι και του λένε: «Να περπατάς ελεύθερα!». Ύστερα φθάνουν και αυτά στο σημείο να τους δέρνουν. Σήμερα ήρθε μια μάνα με το παιδί της – ένα παλληκάρι μέχρι εκεί επάνω –, που ήταν άρρωστο. «Τί να κάνω, Πάτερ; μου λέει, το παιδί μου δεν τρώει και δεν θέλει ούτε να μας δή». Της είπα τί να κάνη και με ξαναρωτάει: «Τώρα τί να κάνω;».

– Μήπως, Γέροντα, δεν κατάλαβε τί της είπατε;

– Πώς δεν κατάλαβε! «Εγώ ούτε μια ώρα, της είπα, δεν μπορώ να καθήσω μαζί σου, πώς να μείνη το παιδί μαζί σου; το παλάβωσες!». «Όχι, μου λέει, το αγαπάω». «Τί το αγαπάς, αφού δεν αναπαύεται κοντά σου; θέλει να φύγη από το σπίτι, γιατί θέλει να βρísκεται σε άλλο περιβάλλον. Όταν βρísκεται μακριά σας, είναι μια χαρά. Για να μη σάς θέλη, φαίνεται φταίτε κι εσείς. Να μην το ερεθίζετε: το σακατεύεις το παιδί έτσι που φέρεσαι. Με το καλό να του φέρεσαι, με υπομονή». Αφού της είπα όλα αυτά, με ξαναρωτάει: «Τί να κάνω; Το παιδί δεν μας θέλει». Πώς να συνεννοηθής έτσι; Να είναι το παιδί μια χαρά και να το βγάζουν χαζό. Αυτό είναι βλάβη.

Με το ζόρισμα οι γονείς δεν βοηθούν τα παιδιά: τα πνίγουν. Συνέχεια «μή αυτό, μη εκείνο, αυτό κάν' το έτσι...». Πρέπει να τραβούν τα γκέμια τόσο που να μη σπάζουν. Να ελέγχουν με τρόπο τα παιδιά, για να τα φέρνουν σε έναν λογαριασμό, αλλά να μη δημιουργούνται χάσματα μεταξύ τους. Να κάνουν ό,τι κάνει ο καλός κηπουρός, όταν φυτεύη ένα δενδράκι: Το δένει απαλά με ένα σχοινάκι σε έναν πάσσαλο, για να μη στραβώσει και να μην τραυματίζεται, όταν το γέρνη ο αέρας λίγο δεξιά-λίγο αριστερά. Το φράζει κιόλας γύρω-γύρω και συγχρόνως το ποτίζει, το φροντίζει, μέχρι να μεγαλώσουν τα κλωνάρια του, για να μην το φάνε τα κατσίκια. Γιατί, αν το κουτσουρέψουν τα κατσίκια, πάει, καταστράφηκε. Ένα κουτσουρεμένο δένδρο ούτε να καρπίση μπορεί ούτε σκιά να κάνη. Όταν μεγαλώσουν τα κλωνάρια του, τότε ο κηπουρός βγάζει τον φράχτη, οπότε και καρπίζει το δένδρο και στην σκιά του μπορούν να φιλοξενοούνται και κατσίκια και πρόβατα και άνθρωποι.

Οι γονείς όμως πολλές φορές από υπερβολικό ενδιαφέρον θέλουν να δέσουν το παιδί με σύρμα, ενώ πρέπει να το δένουν απαλά, για να μην το πληγώνουν. Να προσπαθούν να βοηθούν τα παιδιά με τον αρχοντικό τρόπο, ο οποίος καλλιεργεί το φιλότιμο στις ψυχές τους, ώστε να καταλάβουν το καλό ως ανάγκη. Να τους εξηγούν το καλό, όσο μπορούν με καλό τρόπο, με αγάπη και με πόνο. Θυμάμαι μια μητέρα πού, όταν έβλεπε τα παιδάκια να κάνουν καμιά αταξία, τα μάτια της βούρκωναν από πόνο και έλεγε: «μή, χρυσό μου παιδί». Και με το παράδειγμά της τους μάθαινε να αγωνίζονται με χαρά, για να αποφεύγουν τους πειρασμούς της ζωής, να μην ταράζονται εύκολα μπροστά σε μια δυσκολία, αλλά να την αντιμετωπίζουν με προσευχή και με εμπιστοσύνη στον Θεό.

Σήμερα μικροί-μεγάλοι στον κόσμο ζουν σαν σε τρελλοκομείο, γι' αυτό χρειάζεται πολλή υπομονή και πολλή προσευχή. Ένα σωρό παιδιά παθαίνουν εγκεφαλικό. Είναι λίγο χαλασμένο το ρολόι, το κουρντίζουν και οι γονείς λίγο παραπάνω και σπάζει το ελατήριό του. Χρειάζεται διάκριση. Άλλο παιδί θέλει περισσότερο κούρντισμα και άλλο λιγότερο. Τα καημένα τα παιδιά είναι εκτεθειμένα σε όλα τα ρεύματα. Όταν ακούν έξω στις διάφορες συντροφίες «μή σέβεστε γονείς, μη σέβεστε τίποτε», και οι μητέρες πάνε να τα σφίξουν, τότε αντιδρούν χειρότερα.

Γι' αυτό λέω στις μητέρες να ζοριστούν στην προσευχή, και όχι να ζορίζουν τα παιδιά. Αν συνέχεια λένε «μή, μή» στο παιδί, ακόμη και για μικροπράγματα, ή καμιά φορά και άδικα, τότε, όταν πρόκειται για κάτι σοβαρό, όταν πάη λ.χ. το παιδάκι να ριξη βενζίνη στην φωτιά, δεν ακούει και το κάνει, οπότε μπορεί να πάθη μεγάλη ζημιά. Το παιδί δεν καταλαβαίνει ότι μέσα στο «μή» κρύβεται η αγάπη. Αλλά και όταν μεγαλώση λίγο, μπαίνει ο εγωισμός και αντιδράει, όταν του κάνουν καμιά παρατήρηση, γιατί λέει: «μικρός είμαι και μου φέρονται έτσι;». Οι γονείς πρέπει να δώσουν στο παιδί να καταλάβη ότι, όπως, όταν ήταν μικρό, το πρόσεχαν να μην καή, έτσι και τώρα που μεγάλωσε, υπάρχει άλλη φωτιά. Γι' αυτό πρέπει να προσέχη, να μη δίνη δικαιώματα στον πειρασμό, για να διατηρήση την Χάρη του Αγίου Βαπτίσματος.

Η αδιάκριτη υπερβολική αγάπη των γονέων

– Γέροντα, μπορεί μια μάνα από αδιάκριτη αγάπη να βλάβη το παιδί της;
– Και βέβαια μπορεί. Όταν λ.χ. κάποια μάνα βλέπη το παιδάκι να δυσκολεύεται να περπατήσει και λέη: «κρίμα το καημένο, δεν μπορεί να περπατήσει», και το παίρνη συνέχεια αγκαλιά, αντί να το κρατήσει λίγο από το χεράκι, πώς θα μάθη το παιδί να περπατάη μόνο του; Βέβαια από αγάπη κινείται, αλλά του κάνει ζημιά με το πολύ ενδιαφέρον της. Γνώριζα έναν πατέρα που το παιδί του είχε τελειώσει το στρατιωτικό και το έπαιρνε από το χέρι και το πήγαινε στον κουρέα. «Έφερα τον γιό μου να τον κουρέψης. Πόσα θέλεις και τότε θα τελειώσης να έρθω να τον πάρω;». Το είχε σακατέψει το παιδί.

Η αγάπη χρειάζεται φρένο με διάκριση. Η πραγματική αγάπη έχει ανιδιοτέλεια, δεν έχει μέσα τον εαυτό μας, και έχει σύννεση. Η σύννεση είναι απαραίτητη στην πολλή αγάπη της γυναίκας, για να μη χαραμίζεται η αγάπη της. Μια φορά ήρθε στο Καλύβι ένα παλληκάρι που ήταν αγανακτισμένο με τους γονείς του. Οι καημένοι είχαν καλή διάθεση, αλλά δεν ήξεραν τον τρόπο να το βοηθήσουν.

Μου έλεγε λοιπόν ότι οι γονείς του το καταπιέζουν, ότι δεν το αγαπούν κ.λπ. «Κοίταξε, του λέω, όταν ήσουν μικρός και σου έβαζε η μάνα σου ένα σωρό ρούχα, γιατί το έκανε; Για να μην κρυώσης ή για να σε σκάση; Αυτό είχε πολλή αγάπη μέσα». Όταν τελικά κατάλαβε πόσο το αγαπούσαν οι γονείς του, έβαλε τα κλάματα. Είχε πολλή αγάπη η μάνα του, άσχετα αν δεν τον βοήθησε εκείνον, γιατί με τον τρόπο που του φερόταν του προκαλούσε αντιδράσεις.

Η μάνα, όταν χρειάζεται, πρέπει να φερθή αυστηρά προς το παιδί. Δεν το βοηθάει, όταν εύκολα παίρνη το μέρος του, δήθεν για να μη στενοχωριέται. Στα Άδανα, μια χήρα γυναίκα είχε ένα μονάκριβο παιδί – Γιάννη το έλεγαν. Όταν μεγάλωσε λίγο, το πήγε σε έναν μάστορα να μάθη τσαγκάρης. Κάθισε μια εβδομάδα ο μικρός στην δουλειά και μετά είπε στην μητέρα του: «Μάνα, δεν χρειάζεται να πάω άλλο στην δουλειά· έμαθα την τέχνη». «Πότε την έμαθες κιόλας;», τον ρωτάει εκείνη. «Αν θέλεις, να σου δείξω κι εσένα πώς φτιάχνουν παπούτσια, της λέει. Νά, έτσι κόβουν την σόλα, έτσι βάζουν το δέρμα, το τακούνι, έτσι τα καρφώνουν...». Το αφεντικό του ήταν πολύ καλό και ήθελε να μάθη στον Γιάννη την τέχνη, γιατί ήταν ορφανός. Όταν είδε πώς πέρασε μια εβδομάδα και ο Γιάννης δεν φάνηκε, ανησύχησε μήπως αρρώστησε βαριά και πήγε στην μάνα του να ρωτήσει τι κάνει το παιδί. «Τί έπαθε ο Γιάννης και δεν ξαναήρθε στην δουλειά; αρρωστος είναι;», ρωτάει την μάνα του. «Όχι, του απαντά εκείνη, καλά είναι». «Τότε γιατί δεν ήρθε στην δουλειά;». «Έ, τί να κάνη να έρθη; του λέει εκείνη· ο Γιάννης έμαθε πια την τέχνη». «Μά πώς την έμαθε μέσα σε τόσο λίγες μέρες;», την ρωτάει το αφεντικό. «Νά, του λέει η μάνα, παίρνει το δέρμα, το βάζει σε ένα καλούπι, το καρφώνει, βάζει και το τακούνι και μετά το βγάζει, και αυτό είναι!». Γέλασε το αφεντικό, την χαιρέτησε και έφυγε. Όταν γύρισε στο μαγαζί, τον ρώτησαν τα άλλα μαστορόπουλα: «Μάστορα, τί κάνει ο Γιάννης;». «Μια χαρά είναι, τους είπε εκείνος. Δεν έμαθε μόνον ο Γιάννης τσαγκάρης, αλλά έμαθε και η μάνα του!»...

Αυτήν την συμπεριφορά την βλέπω σε πολλούς γονείς. Νομίζουν ότι αγαπούν τα παιδιά τους, αλλά με τον τρόπο που φέρονται τα καταστρέφουν. Όταν μια μάνα, ας υποθέσουμε, από την υπερβολική αγάπη της, φιλάη το παιδί και λέη «δέν υπάρχει στον κόσμο τέτοιο παιδί σαν το δικό μου», τότε του καλλιεργεί την υπερηφάνεια και την αρρωστημένη αυτοπεποίθηση. Ύστερα το παιδί δεν υπακούει στους γονείς, επειδή πιστεύει ότι τα ξέρει όλα.

Οι γονείς πρέπει να βοηθούν από την μικρή ηλικία τα παιδιά να μάθουν να αναλαμβάνουν την ευθύνη του εαυτού τους. Να κάνουν μέσα στην οικογένεια κάποια δουλειά που μπορούν· να μην τα θέλουν όλα έτοιμα. Διαφορετικά, θα δυσκολευτούν, όταν μεγαλώσουν. Ένας μάστορας δούλεψε σκληρά και μεγάλωσε τα παιδιά του. Εκείνα όλη την ημέρα γύριζαν στο μεσοχώρι. Παντρεύτηκαν και τα περίμεναν όλα από τον πατέρα τους. Όταν ο πατέρας τους είπε πώς είναι καιρός και αυτά να κοιτάξουν μόνα τους τα σπίτια τους, του είπαν: «Καλά, πατέρα, εσύ δεν μας άφησες, όταν ήμασταν μικρά, τώρα που μεγαλώσαμε και έχουμε υποχρεώσεις θα μας αφήσεις;»!

Οι γονείς που έχουν την οικονομική δυνατότητα, έχουν ευθύνη να φροντίσουν για το μέλλον των παιδιών τους. Φυσικά, το κυριώτερο είναι να τους δώσουν καλή ανατροφή, μετά να τα μορφώσουν ή να τα στείλουν να μάθουν κάποια τέχνη, για να μπορούν να ζήσουν, και ύστερα να τους εξασφαλίσουν ένα σπιτάκι κ.λπ. Όταν το 1924 η οικογένειά μας ήρθε στην Ελλάδα από τα Φάρασα της Καππαδοκίας, τότε με την Ανταλλαγή, ο πατέρας μου, ως πρόεδρος του χωριού, φρόντισε να τακτοποιήσει όλους τους συγχωριανούς μας. Την οικογένειά μας την άφησε τελευταία. Αργότερα τα μεγαλύτερα αδέρφια μου του παραπονέθηκαν. «Όλους τους φρόντισες, πατέρα, είπαν, εμάς δεν μας σκέφτηκες». Αν είναι κανείς μόνος του, μπορεί όλα να τα δώσει και να αδιαφορήσει για τον εαυτό του από αυταπάρηση, από αρχοντιά, αλλά, αν έχει οικογένεια, πρέπει να σκεφθεί και την οικογένειά του.

Βέβαια, οι γονείς δεν πρέπει να ξεθαρρεύουν και να δίνουν στα παιδιά όσα έχουν, όλα μαζί, γιατί τα παιδιά είναι άπειρα και μπορεί να ξανοιχτούν στην σύγχρονη ζωή που δεν έχει άκρη. Ύστερα θα πονούν, που δεν θα έχουν να τα βοηθήσουν. Να προσέξουν επίσης, ώστε το πιο αδύνατο παιδί να το ενισχύσουν περισσότερο υλικά, και ακόμη περισσότερο ηθικά, για να μην το πάρη σβάρνα ο πανικός της αποτυχίας, αλλά και με διάκριση και αγάπη να τακτοποιήσουν όλα τα παιδιά, για να μην ψυχρανθούν μεταξύ τους.

Σπάνια βρίσκεις οικογένειες αγαπημένες, που ζουν πνευματικά, και τα αδέρφια δεν μαλώνουν για οικόπεδα και περιουσίες και δεν τρέχουν στα δικαστήρια. Είχα γνωρίσει μια επταμελή οικογένεια. Οι γονείς είχαν κάτι χρυσαφικά. Μετά τον θάνατό τους, τα παιδιά είπαν να τα πάρη ο ένας αδελφός που τους είχε γηροκομήσει. Εκείνος όμως σκέφθηκε ότι η αδελφή τους έχει μεγάλη οικογένεια και έχει πιο πολλή ανάγκη και τα έδωσε σ' εκείνη. Αυτή τα έδωσε στον άλλον αδελφό, εκείνος στον άλλον, και τελικά γύρισαν στον πρώτο! Ότι ακριβώς έκαναν εκείνοι οι Πατέρες που διαβάζουμε στο Γεροντικό⁷. Στο τέλος, επειδή και εκείνος δεν ήθελε να τα κρατήσει, τα έδωσαν σε μια εκκλησία.

⁷ Κάποτε πήγαν σταφύλια στον Αββά Μακάριο. Εκείνος, αν και του άρεζαν, έκανε εγκράτεια και τα έστειλε σε κάποιον ασθενή αδελφό που επιθυμούσε να φάη σταφύλια. Ο αδελφός, μόλις τα είδε, χάρηκε πολύ, αλλά, επειδή και αυτός δεν ήθελε να ικανοποιήσει την επιθυμία του, τα έστειλε σε άλλον αδελφό και του παρήγγειλε ότι αυτός δεν είχε όρεξη να τα φάη. Εκείνος έκανε πάλι το ίδιο, και έτσι τα σταφύλια γύρισαν πολλούς αδελφούς, χωρίς κανείς να τα δοκιμάση. Ο τελευταίος δε αδελφός μη ξέροντας ότι προέρχονταν από τον Αββά Μακάριο τα έστειλε σ' εκείνον ως μεγάλο δώρο, ο οποίος τα γνώρισε και θαύμασε την εγκράτεια των αδελφών. (Παλλαδίου, Επισκόπου Ελενοπόλεως, *Λανσαϊκή Ιστορία*, Φιλοκαλία των Νηπτικών και Ασκητικών, Τόμος 6, έκδ. «Το Βυζάντιον», Θεσσαλονίκη 1996, σ. 122).

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΟΥΣ

«Η ευχή των γονέων
είναι η μεγαλύτερη κληρονομιά για τα παιδιά.
Γι' αυτό να φροντίζουν να έχουν την ευχή τους».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Τα παιδιά, οι χαρές και οι δυσκολίες τους

Τα μικρά παιδιά

– Έχω παρατηρήσει, Γέροντα, ότι τα μωρά μερικές φορές την ώρα της Θείας Λειτουργίας χαμογελούν.

– Αυτό δεν το κάνουν μόνο στην Θεία Λειτουργία. Τα μωρά είναι σε συνεχή επαφή με τον Θεό, επειδή δεν έχουν μέριμνες. Τί είπε ο Χριστός για τα μικρά παιδιά; «Οι Άγγελοι αυτών εν ουρανοίς δια παντός βλέπουσι το πρόσωπον του Πατρός μου του εν ουρανοίς»¹. Έχουν επικοινωνία και με τον Θεό και με τον Φύλακα Άγγελό τους, που είναι συνέχεια δίπλα τους. Στον ύπνο τους πότε γελούν, πότε κλαίει, γιατί βλέπουν διάφορα. Άλλοτε βλέπουν τον Φύλακα Άγγελό τους και παίζουν μαζί του – τα χαϊδεύει, τα πειράζει, κουνάει τα χεράκια τους, και αυτά γελούν -, άλλοτε πάλι βλέπουν καμμιά σκηνή του πειρασμού και κλαίει.

– Ο πειρασμός γιατί πηγαίνει στα νήπια;

– Και αυτό τα βοηθάει, για να αισθάνονται την ανάγκη να ζητούν την μάνα τους. Αν δεν υπήρχε αυτός ο φόβος, δεν θα αναγκάζονταν να αναζητήσουν την αγκαλιά της μάνας τους. Όλα τα επιτρέπει ο Θεός για το καλό.

– Αυτά που βλέπουν, όταν είναι μικρά, τα θυμούνται, όταν μεγαλώσουν;

– Όχι, τα ξεχνούν. Αν θυμόταν το παιδάκι πόσες φορές είδε τον Άγγελό του, θα έπεφτε στην υπερηφάνεια. Γι' αυτό, όταν μεγαλώσει, τα ξεχνάει. Ο Θεός με σοφία εργάζεται.

– Μετά το Βάπτισμα τα βλέπουν αυτά;

– Φυσικά, μετά το Βάπτισμα.

– Γέροντα, ένα αβάπτιστο παιδάκι κάνει να προσκυνήση άγια Λείψανα;

– Γιατί να μην κάνει; Μπορεί και να το σταυρώσει κανείς με τα άγια Λείψανα.

Είδα σήμερα ένα παιδάκι, σαν αγγελουδάκι ήταν. «Που είναι τα φτερά σου;», το ρώτησα. Δεν ήξερε να μου πη!... Στο Καλύβι, όταν έρχεται η άνοιξη και ανθίζουν τα δένδρα, βάζω καραμέλες πάνω στα πουρνάρια, που είναι κοντά στην πόρτα του φράχτη, και λέω στα μικρά παιδιά που έρχονται εκεί: «Πηγαίνετε, παιδιά, να κόψετε καραμέλες από τα πουρνάρια, γιατί, αν πιάση βροχή, θα λειώσουν και θα πάνε χαμένες!». Μερικά έξυπνα παιδάκια καταλαβαίνουν ότι τις έβαλα εγώ και γελούν, άλλα πιστεύουν ότι φύτρωσαν, άλλα προβληματίζονται. Τα μικρά θέλουν και λίγο λιακάδα...

– Βάζετε πολλές καραμέλες, Γέροντα;

– Έμ, πώς! Τί να κάνω; Εγώ καλά γλυκά δεν δίνω στους μεγάλους· λουκούμια τους δίνω. Όταν μου φέρνουν καλά γλυκά, τα κρατώ για τα παιδιά της Σχολής². Νά, κι εδώ χθές βράδυ φύτεψα καραμέλες και σοκολατάκια και σήμερα... άνθισαν! Τα είδατε; Ο καιρός ήταν καλός, το χώμα ήταν αφράτο, γιατί το είχατε σκάψει καλά, και

¹ Ματθ. 18, 10.

² Για τους μαθητές της Αθωνιάδος Σχολής.

αμέσως άνθισαν³! Να δήτε τί ανθόκηπο θα σάς κάνω εγώ! Δεν θα χρειάζεται να αγοράζουμε καραμέλες και σοκολατάκια για τα παιδιά. Τί; να μην έχουμε δική μας παραγωγή;

– Γέροντα, κάποιοι προσκυνητές είδαν τα σοκολατάκια που φυτέψατε στον κήπο, επειδή το χαρτάκι τους έβγαινε πάνω από το χώμα. Παραξενεύτηκαν. «Κάποιο παιδάκι, είπαν, θα τα έβαλε».

– Δεν τους είπες ότι τα έβαλε ένα μεγάλο παιδί;

Ο Φύλακας Άγγελος προστατεύει τα παιδάκια

– Γέροντα, γιατί ο Θεός δίνει στον κάθε άνθρωπο έναν Φύλακα Άγγελο, αφού μπορεί ο ίδιος να μας προστατεύσει;

– Αυτό είναι ξεχωριστή φροντίδα του Θεού για το πλάσμα Του. Ο Φύλακας Άγγελος είναι οικονομία Θεού. Είμαστε χρεώστες γι' αυτό. Οι Άγγελοι ιδιαίτερα προστατεύουν τα μικρά παιδιά. Πώς τα φυλάνει! Μια φορά δυο παιδιά έπαιζαν έξω στον δρόμο. Το ένα από τα δύο σημάδευε το άλλο στο κεφάλι, για να το χτυπήσει με μια πέτρα. Εκείνο δεν το έβλεπε. Την τελευταία στιγμή, φαίνεται, ο Άγγελός του το έκανε να δη κάτι, τινάχτηκε πέρα και γλίτωσε. Μια μάνα πάλι είχε πάρει στο χωράφι και το μωρό της. Το θήλασε, το έβαλε στην κούνια και πήγε να δουλέψει. Μετά από λίγο, όταν πήγε κοντά του, τί να δή! Το παιδάκι κρατούσε ένα φίδι και το έβλεπε! Όπως το είχε θηλάσει, είχε μείνει γάλα γύρω από το στοματάκι του. Πήγε λοιπόν το φίδι και έγλειφε το γάλα με την γλώσσα του και το παιδάκι το έπιασε με το χέρι του. Βάζει τις φωνές η μάνα, τρόμαξε το παιδί, άνοιξε το χεράκι του και έφυγε το φίδι! Φυλάει ο Θεός τα παιδιά.

– Γέροντα, τότε πώς πολλά παιδάκια υποφέρουν από αρρώστιες κ.λπ.;

– Ο Θεός ξέρει τί θα ωφελήσει τον καθέναν και δίνει ανάλογα. Δεν δίνει στον άνθρωπο κάτι που δεν θα τον ωφελήσει. Βλέπει λ.χ. ότι περισσότερο θα μας ωφελήσει, αν μας δώσει ένα κουσούρι, μια αναπηρία, παρά αν μας προστατεύσει να μη χτυπήσουμε ή να μη μείνουμε ανάπηροι.

Το Βάπτισμα

– Γέροντα, οι Βορειοηπειρώτες, όταν πεθάνουν, τί θα γίνουν που δεν είναι βαπτισμένοι;

– Έ, οι περισσότεροι έχουν από τους γονείς τους αεροβάπτισμα. Υπάρχουν και νοσοκόμες που αεροβαπτίζουν τα παιδάκια. Μια νοσοκόμα βάπτισε ένα παιδάκι μέσα σε μια λεκάνη με νερό. Σού λέει αυτό είναι πιο καλό από το αεροβάπτισμα· αλλά ο Θεός είδε την διάθεσή της... Πόση χάρη έχουν οι νεοφώτιστοι! Μια φορά είχα γνωρίσει ανάμεσα σε τριακόσια πενήντα άτομα μια γυναίκα που ήταν βαπτισμένη. Ρώτησα «ποιά είναι αυτή;», και μου είπαν ότι ήταν μια Τουρκάλα που είχε βαπτισθή. Έλαμπε το πρόσωπό της. Μπροστά της οι άλλοι φαίνονταν βάρβαροι.

³ Ο Γέροντας είχε φυτέψει στο φρεσκοσκοκαμμένο χώμα καραμέλες και σοκολατάκια και είχε βάλει επάνω τους ανθάκια από πασχαλιά, για να φαίνονται σαν ανθισμένα.

- Γέροντα, είναι σωστό στο Βάπτισμα να δίνονται δύο ονόματα στα παιδιά;

- Αν είναι να μαλώνουν τα ανδρόγυνα και να χωρίζουν, ας δώσουν και τρία!

Αν και τα σωστά ονόματα σήμερα τα έχουν κάνει!... Βίκυ, Πέπη, Μιμή...

- Γέροντα, μια μητέρα έχασε το παιδάκι της στον πέμπτο μήνα της κυοφορίας και στενοχωριέται, γιατί γεννήθηκε νεκρό και ούτε αεροβάπτισμα δεν μπόρεσαν να κάνουν.

- Αφού δεν έφταιγε η ίδια, ας έχη εμπιστοσύνη στο έλεος του Θεού. Έχει ο Θεός λογαριασμό για όλα αυτά τα παιδάκια.

- Η μητέρα μου, Γέροντα, μου είπε ότι το αδελφάκι μου πέθανε λίγες ώρες μετά την γέννησή του και δεν πρόλαβε να το βαπτίση. Της είπα να το πη στον Πνευματικό.

- Αφού ήθελε να το βαπτίση, αλλά δεν πρόλαβε, έχει ελαφροντικά. Εδώ άλλες κάνουν εκτρώσεις και σκοτώνουν τα παιδιά τους. Την κρίση του Θεού δεν την ξέρουμε. Βαρύ αμάρτημα θα ήταν, αν από αμέλεια δεν βάπτιζε το παιδί και πέθαινε αβάπτιστο. Εσύ αντιμετώπισες το θέμα με την λογική. Αυτή είναι η θεολογία του ορθολογισμού. Είπα κάποτε σε μια συντροφιά ότι ένα παιδάκι στην Βόρειο Ήπειρο το είχαν βαπτίσει τρεις φορές. Μία φορά η γιαγιά, μία ο παππούς και μία η μάνα, κρυφά ο ένας από τον άλλον, γιατί ο καθένας το θεωρούσε αβάπτιστο. Πετιέται τότε κάποιος και λέει: «Αυτό είναι αντικανονικό». «Βρέ, του λέω, δογματικά βάφτισαν το παιδί τρεις φορές; Τρεις φορές ευλογήθηκε αυτό το παιδί!».

- Γέροντα, ο Θεός οικονομάει να βλέπουν στον ύπνο τους οι άνθρωποι κεκοιμημένους συγγενείς τους και να συνομιλούν μαζί τους, για να βοηθηθούν στην πίστη, στην μετάνοια;

- Ναι, δεν σάς έχω πει κι εγώ κάποιο περιστατικό; Ένας μοναχός στο Άγιον Όρος ήταν από ένα χωριό που βρισκόταν στο βουλγαρικό έδαφος και υπήρχαν εκεί πολλοί αβάπτιστοι. Μου είπε λοιπόν ότι, όταν ήταν λαϊκός και ήταν ακόμη αβάπτιστος, είδε στον ύπνο του το ανηψάκι του, που είχε πεθάνει πριν από λίγο καιρό, να είναι έξω από ένα πολύ όμορφο περιβόλι και να κλαίη. Μέσα στο περιβόλι ήταν πολλά παιδάκια που έπαιζαν χαρούμενα. «Γιατί δεν πάς κι εσύ μέσα;», το ρώτησε. «Πώς να πάω μέσα; Εγώ είμαι αβάπτιστος», απάντησε εκείνο. Μετά από αυτό πήγε αμέσως και βαπτίσθηκε ο ίδιος και ύστερα διηγήθηκε στον παπά το όνειρο που είδε. Έτσι οικονόμησε ο Θεός, για να καταλάβουν και οι άλλοι τί αξία έχει το Βάπτισμα. Έπειτα άρχισαν να βαπτίζουν τα παιδιά τους σ' εκείνο το χωριό.

- Γέροντα, υπάρχουν γονείς που έκαναν πολιτικό γάμο, αλλά θέλουν να βαπτίσουν τα παιδιά τους. Επιτρέπεται;

- Γιατί να μην επιτρέπεται; Άλλωστε τί φταίνει τα καημένα τα παιδάκια; Το ότι θέλουν να βαπτίσουν τα παιδιά τους δείχνει πώς κάτι έχουν μέσα τους· δεν είναι τελείως αδιάφοροι. Φαίνεται, κάπου θα μπερδεύτηκαν. Αν θέλη κανείς να τους βοηθήση, πρώτα πρέπει να δη για ποιό λόγο δεν έκαναν θρησκευτικό γάμο και ύστερα για ποιό λόγο θέλουν να βαπτίσουν τα παιδιά τους.

- Γέροντα, μια μοναχή που είχε βαπτίσει κάποιο παιδάκι, όταν ήταν στον κόσμο, εκτός από την προσευχή που θα κάνη γι' αυτό, πρέπει να του στέλνη δώρα, όπως συνηθίζεται;

– Έ, τώρα η μοναχή είναι απαλλαγμένη απ' αυτά. Οι γονείς της μοναχής, αν θέλουν, μπορούν κάτι να κάνουν. Ο μοναχός με την προσευχή θα βοηθήσει.

– Δηλαδή, αν το σκεφθούν οι γονείς μόνοι τους;

– Ναί, να μην τους υποχρεώσει η μοναχή. Να κάνει προσευχή να τους φωτίσει ο Θεός. Πάντως ο νουνός έχει μεγάλη ευθύνη. Οι γονείς μου είχαν υποσχεθή σε μια φιλική μας οικογένεια ότι ένα παιδάκι τους θα το βάφτιζε κάποιος από την οικογένειά μας. Όταν ήρθε εκείνη η ώρα, έλειπαν όλοι οι δικοί μου και μου είπαν να το βαπτίσω εγώ. Ήμουν τότε δεκαέξι χρονών και δεν ήθελα να το βαπτίσω, γιατί αισθανόμουν την ευθύνη που θα αναλάμβανα. Βρέθηκα σε δύσκολη θέση. Έκανα λοιπόν προσευχή. «Θεέ μου, είπα, αν είναι να γίνη καλός άνθρωπος, πάρε από εμένα όλα τα χρόνια και δώσ' τα σ' αυτό. Αν όμως είναι να γίνη κακός, πάρ' το τώρα που είναι αγγελούδι». Το βάφτισα και το ονόμασα Παύλο. Σε μία εβδομάδα πέθανε. Στον Ουρανό τώρα είναι ασφαλισμένο.

Τα ορφανά παιδιά

– Γέροντα, τα παιδάκια, αν πεθάνη ο πατέρας τους, πρέπει να τον δούν νεκρό;

– Καλύτερα να μην τον δούν. Εδώ σε έναν μεγάλο προσπαθείς με τρόπο να πής για τον θάνατο κάποιου δικού του, πόσο μάλλον σε παιδιά!

– Μέχρι ποιά ηλικία;

– Ανάλογα και με το τί παιδί είναι.

– Στον τάφο του να τα πηγαίνουν;

– Στον τάφο, ναί, ας τα πηγαίνουν. Να τους πούν: «Ο πατέρας πήγε από 'δώ στον Ουρανό. Αν είσαστε φρόνιμα, θα έρχεται από τον Ουρανό να σάς βλέπη». Θυμάμαι, όταν πέθανε η γιαγιά μου, με είχαν πάει σε ένα φιλικό μας σπίτι, για να μη δώ την κηδεία και να μην ξέρω ότι πέθανε. Μου έκαναν εκεί παιχνίδια, με διασκεδάζαν. Εγώ γελούσα και εκείνοι έκλαιγαν. Όταν γύρισα, ρωτούσα: «Που είναι η γιαγιά;». «Θα έρθη», μου έλεγαν. Περίμενα την γιαγιά... Και μετά από καιρό έμαθα ότι πέθανε. Δεν βοηθάει τα παιδιά να δούν νεκρά τα αγαπημένα τους πρόσωπα.

– Γέροντα, τα μικρά παιδιά, όταν πεθάνη η μητέρα τους, είναι πολύ πονεμένα.

– Τα παιδιά ορφανεύουν πιο πολύ από μάνα, όχι από πατέρα, γι' αυτό και πονάνε πιο πολύ – σπάνια συμβαίνει να χάσουν την μάνα τους και να είναι μετά ο πατέρας τους σαν μάνα. Στον Παράδεισο όμως θα παρηγορηθούν. Έχουν να λάβουν εκεί. Ένα ορφανό θα μπή με λιγώτερες μονάδες στον Παράδεισο, όπως οι Ομογενείς από το εξωτερικό μπαίνουν στο πανεπιστήμιο χωρίς εξετάσεις⁴, γιατί τους πιάνει κάποιος νόμος. Τα ορφανά δηλαδή τα πιάνει ο νόμος του Θεού και με λιγώτερο κόπο θα μπούν στον Παράδεισο, ενώ οι άλλοι χρειάζεται να αγωνισθούν πολύ. Εγώ μακαρίζω τα παιδιά που στερήθηκαν την μεγάλη στοργή των γονέων τους, γιατί κατόρθωσαν να κάνουν Πατέρα τους τον Θεό από τούτη την ζωή και έχουν αποταμιεύσει παράλληλα στο Ταμειυτήριο του Θεού και την στοργή των γονέων τους που στερήθηκαν, η οποία τοκίζεται.

⁴ Ειπώθηκε το 1992, όταν ακόμη ίσχυε σχετική νομοθεσία.

Αλλά και σ' αυτήν την ζωή ο Καλός Θεός θα τα βοηθήσει, γιατί, από την στιγμή που παίρνει τους γονείς, είναι κατά κάποιον τρόπο υποχρεωμένος να τα προστατεύει. Τί λέει ο Δαβίδ; «Ορφανόν και χήραν αναλήψεται»⁵. Τα αγαπάει ο Θεός φυσιολογικά πιο πολύ και τα έχει μεγαλύτερη έγνοια. Σ' αυτά τα παιδιά δίνει περισσότερα δικαιώματα σ' αυτήν την ζωή από ό,τι στα άλλα παιδιά. Αν το ορφανό γυρίσει το κουμπί στην καλωσύνη, προσοδεύει πολύ. Ενώ, αν πη: «εγώ ταλαιπωρήθηκα, οπότε τώρα κι εγώ θα ταλαιπωρήσω άλλους», καταστρέφεται.

– Γέροντα, η ορφάνια έχει δυσάρεστες επιπτώσεις σε όλη την ζωή του ανθρώπου;

– Τί είναι αυτά που λές; Μπορεί τα ορφανά να είναι λίγο συνεσταλμένα, να έχουν ένα μάζεμα, μια δειλία – δεν έχουν εκείνη την χαρά, την ζωηράδα που έχουν όσα παιδιά είναι χορτάτα από στοργή –, αλλά αυτή η συστολή είναι ένα φρένο που τα βοηθάει σ' αυτήν την ζωή και συγχρόνως αποταμιεύουν και στην άλλη. Γιατί αυτό το μάζεμα νομίζεις ότι δεν το βλέπει ο Θεός; Δεν θα τα βολέψει μετά; Γι' αυτό, το ορφανό, ιδίως από μάνα, πρέπει να το αγκαλιάσουμε με πόνο και με θερμή αγάπη, για να ζεσταθή πρώτα, να ξεθαρρέψει, ώστε να ανοίξει την καρδιά του. Καί, όταν έχη φιλότιμο, πρέπει να βάλουμε φρένο γερό στον μεγάλο του ενθουσιασμό, για να μην πάθη υπερκόπωση, προσπαθώντας να εκδηλώσει την μεγάλη του ευγνωμοσύνη. Ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης μεγάλωσε ορφανός και από μάνα και από πατέρα. Αν δεν το αντιμετώπιζε πνευματικά, με λεβεντιά, θα έπρεπε να είναι βασανισμένος, να είχε ψυχολογικά προβλήματα. Βλέπεις όμως τί παλληκαριά είχε! Τί αγώνες έκανε! Και αυτό που μου κάνει εντύπωση είναι ότι και τα κόκκαλά του ήταν σαν βαμβάκι, σαν σφουγγάρι. Στην εκταφή, όταν έβγαλα τα λείψανά του, τα πλευρά του και οι σπόνδυλοι, μόλις τα χάραξα λίγο, έσπαζαν. Μόνο δύο σπόνδυλοι, η λεκάνη και η κνήμη, ήταν κάπως γερά. Τόσο ασθενικός που ήταν, πώς έκανε τόσες οδοιπορίες; Βάδιζε σαν να πετούσε! Εδώ βλέπει κανείς την υπερφυσική δύναμη που του έδινε ο Θεός. Στο μεγάλωμα των ορφανών θα σκαλώση ο Χριστός;

Αναγκαίος ο περιορισμός των παιδιών ως την ενηλικίωσή τους

Τα παιδιά πρέπει πάντα να αισθάνονται ως ανάγκη μεγάλη τις συμβουλές, ειδικά στην κρίσιμη ηλικία της εφηβείας, για να μη γλιστρήσουν στον γλυκό κατήφορο της κοσμικής κατηφόρας, που γεμίζει την ψυχή από άγχος και την απομακρύνει αιώνια από τον Θεό. Πρέπει να μπούν στο νόημα της υπακοής. Να καταλάβουν ότι στην υπακοή προς τους γονείς κρύβεται το δικό τους συμφέρον, ώστε να υπακούουν με χαρά και να κινούνται ελεύθερα στον πνευματικό χώρο.

Βλέπετε, πώς περιορίζουμε την ελευθερία του μικρού παιδιού; Το έμβρυο είναι περιορισμένο εννιά μήνες στην κοιλιά της μάνας του. Το νεογέννητο το βάζουν σε κούνια. Έπειτα από πέντε-έξι μήνες του βάζουν και κάγκελα. Αργότερα δεν το αφήνουν μόνο του έξω, για να μη χτυπήσει, να μην γκρεμισθή από καμμιά σκάλα. Αν το αφήσουν ελεύθερο, θα πέσει και θα σκοτωθή.

Όλα αυτά είναι απαραίτητα, για να μεγαλώσει το παιδί με ασφάλεια. Φαίνεται ότι του στερούν την ελευθερία, αλλά δίχως αυτά τα μέτρα θα κινδύνευε να σκοτωθή

⁵ Ψαλμ. 145, 9.

από την πρώτη στιγμή. Τα παιδιά όμως δεν καταλαβαίνουν, ούτε όταν είναι μικρά, ότι χρειάζονται περιορισμό, αλλά ούτε όταν μεγαλώσουν, ότι χρειάζονται άλλου είδους περιορισμό, γι' αυτό ζητούν ελευθερία. Τί ελευθερία είναι αυτή; Ελευθερία, για να κουτσουρευτούν; Με την ελευθερία αυτή φθάνουν στην καταστροφή. Πρέπει να καταλάβουν ότι, μέχρι να τελειώσουν τις σπουδές τους, να πάρουν το πτυχίο τους, να ωριμάσουν, για να γίνουν σωστοί άνθρωποι, χρειάζεται κάποιος περιορισμός. Γιατί, άμα κουτσουρευτούν μια φορά, θα καταστραφούν. Πρέπει να αισθανθούν τον περιορισμό ως ανάγκη, ως ευλογία Θεού. Να ευγνωμονούν τους γονείς τους που τους περιορίζουν. Να ξέρουν πώς, ότι κάνουν οι γονείς, το κάνουν από αγάπη. Κανένας πατέρας, καμμιά μητέρα, δεν περιορίσαν το παιδί τους από κακότητα, έστω και αν του φέρθηκαν βάρβαρα. Και αν οι γονείς σφίξουν λίγο παραπάνω τα παιδιά, και σ' αυτό μέσα κρύβεται η πολλή τους αγάπη. Από καλή διάθεση το κάνουν, για να είναι πιο συμμαζεμένα και να μην εκτίθενται σε κινδύνους. Μπορεί και ένας κηπουρός να σφίξει το δενδράκι που φυτεύει με σύρμα για περισσότερη σιγουριά και να το πληγώσει λίγο, αλλά ο καλός Θεός, όταν πληγώνεται ο φλοιός του δένδρου, κλείνει σε λίγο την πληγή. Και αν την πληγή του δένδρου κλείνει ο Θεός, πόσο μάλλον θα φροντίσει για το πλάσμα Του! Αν δηλαδή οι γονείς έσφιξαν το παιδί λιγάκι παραπάνω και λίγο πληγώθηκε, δεν θα το θεραπεύσει ο Θεός;

Και τα παιδιά πρέπει να συζητούν με τους γονείς τους, να τους λένε τους λογισμούς τους. Όπως ο μοναχός στο μοναστήρι έχει τον Γέροντά του, στον οποίο λέει τους λογισμούς του και βοηθιέται, έτσι και το παιδί πρέπει να έχει μια αναφορά στους γονείς. Κανονικά το παιδί πρέπει να εξομολογήται πρώτα στην μητέρα και μετά στον Πνευματικό. Γιατί, όπως όταν χτυπήσει το παιδί το πόδι του, οι γονείς πηγαίνουν μαζί του στον γιατρό και ρωτούν τί πρέπει να κάνουν, για να θεραπευθή το πόδι, έτσι πρέπει να ξέρουν και τί προβλήματα έχει το παιδί, για να το βοηθήσουν. Αν το παιδί λεί τα προβλήματά του μόνο στον Πνευματικό, πώς μπορούν οι γονείς να το βοηθήσουν, αφού δεν ξέρουν τί το απασχολεί;

Οι δυσκολίες των παιδιών στις σπουδές τους

Παιδιά που έχουν κρίση και εξυπνάδα, έχουν μερικές φορές προβλήματα και βασανίζονται. Θέλουν να τα τακτοποιήσουν όλα με το μυαλό τους και ζητούν να κάνουν πράγματα πάνω από τις δυνάμεις τους. Έχουν δυνατό μυαλό, αλλά δεν ξέρουν να βάζουν φρένο. Κάνουν πειράματα με τον εαυτό τους, λές και θέλουν να δούν πόσο αντέχουν, και ταλαιπωρούνται. Αν ταπεινωθούν, η κρίση τους τα βοηθάει να προκόψουν. Παιδιά που δεν έχουν τέτοια κρίση και εξυπνάδα, δεν έχουν και προβλήματα, αλλά ούτε προβληματίζονται με την καλή έννοια.

Πόσοι φοιτητές, ενώ έχουν διαβάσει και ξέρουν τα μαθήματα, φοβούνται ότι δεν θα γράψουν καλά και δεν πάνε να δώσουν εξετάσεις! Ενώ τα καταφέρνουν, δημιουργούν μόνοι τους από δειλία μία κατάσταση πανικού. Αν όμως πούν ταπεινά: «ευχηθήτε να πάω καλά, γιατί μόνος μου δεν θα τα καταφέρω, αλλά με την ευχή σας θα προσπαθήσω», τότε με την ταπείνωση θα δεχθούν και την Χάρη του Θεού και τον θείο φωτισμό. Ύστερα, πριν αρχίσουν να γράφουν στις εξετάσεις, ας προσευχηθούν

στον προστάτη τους Άγιο, και εκείνος θα τους βοηθήσει ανάλογα με την πίστη και την ευλάβεια που έχουν.

– Γέροντα, μου έγραψε μια κοπέλα που σπουδάζει στο εξωτερικό: «Έχω τον λογισμό πώς ποτέ δεν θα μπορέσω να προχωρήσω περισσότερο πνευματικά».

– Καλά, η ευλογημένη ψυχή από την Ευρώπη βγάζει αυτό το συμπέρασμα; Εκεί δεν πήγε για να προχωρήσει πνευματικά ούτε για να κοινοβιάσει, αλλά για να πάρει αυτά που της χρειάζονται για την επιστήμη της. Ας προσπαθή να διατηρή αυτήν την πνευματική κατάσταση που έχει και να μη ζητά εκεί πνευματική πρόοδο. Άλλωστε και οι Ευρωπαίοι στις επιστήμες είναι προοδευμένοι και όχι στα πνευματικά. Να μην πιέζει τον εαυτό της περισσότερο από όσο αντέχει και να μην τα παίρνει κατάκαρδα. Δεν αξίζει ο κόπος να δίνει κανείς την καρδιά του και να υποφέρει γι' αυτά. Ας το θεωρήσει σαν μια στρατιωτική θητεία. Στον στρατό υπομένει κανείς πολύ κόπο, κουράζεται, και του φέρονται μερικές φορές πολύ σκληρά, ενώ εκεί τουλάχιστον οι άνθρωποι φέρονται και με μια ευγένεια, έστω και εξωτερική, υποκριτική, με την νοοτροπία την ευρωπαϊκή. Επόμενο ήταν να συναντήσει αυτές τις δυσκολίες, γιατί βλέπουμε και στην Ελλάδα παρόμοια. Μόνον που στην Ελλάδα, σαν Ορθόδοξο έθνος που είναι, υπάρχει και βοήθεια πνευματική για όσους έχουν ενδιαφέροντα πνευματικά. Με λίγη υπομονή και λίγη προσοχή θα περάσουν οι δυσκολίες. Μια που βρέθηκε εκεί, ας αξιοποιήσει τις ελεύθερες ώρες της στην μελέτη και στην προσευχή, για να τρέφεται και πνευματικά. Η προσπάθεια την οποία θα καταβάλει για την πρόοδο στα μαθήματα θα την βοηθήσει να απορροφηθεί από αυτήν και να αποξενωθεί από κάθε λογισμό κακό ή πειρασμό νεανικό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Ο σεβασμός και η αγάπη των παιδιών προς τους γονείς

Σεβασμός των παιδιών προς τους γονείς και τους μεγαλύτερους

Το παιδί, όταν είναι μικρό, δεν κάνει τίποτε, και οι γονείς του το φροντίζουν για το φαγητό του, για το ντύσιμό του κ.λπ. Το βοηθούν από αγάπη, χωρίς αυτό να κοπιάζει. Αυτό μόνον καμμιά δουλίτσα κάνει. Και μήπως έτσι ξεπληρώνει τον κόπο ή τα έξοδα που κάνουν οι γονείς γι' αυτό; Αλλά, όταν το παιδί μεγαλώσει και δεν καταλαβαίνει τί του πρόσφεραν οι γονείς του, αυτό είναι πολύ βαρύ!

Παλιά οι γονείς έδεχναν το παιδί και εκείνο το δεχόταν χωρίς λογισμούς. Πολλές φορές ούτε καταλάβαινε γιατί το έδεχναν. Σήμερα τα παιδιά είναι όλο «γιατί και γιατί;» και αντιλογία. Δεν έχουν απλότητα. Όλα τα περνάνε από το κόσκινο. Δεν έρχεται όμως έτσι η θεία Χάρις. Όταν το παιδί δεν νιώθει τον πατέρα του ως πατέρα και δεν δέχεται την παιδαγωγία του πατέρα, είναι νόθο παιδί. Μερικά παιδιά, αν τους κάνουν οι γονείς μια μικρή παρατήρηση, «θά κόψω τις φλέβες», λένε αμέσως. Τί να τα κάνουν τότε και οι γονείς; Υποχωρούν, και τελικά τα παιδιά καταστρέφονται.

Το παιδί πρέπει να καταλάβει ότι, εάν οι γονείς καμμιά φορά του δίνουν κανένα σκαμπίλι, δεν το κάνουν από κακότητα, αλλά από αγάπη, για να διορθωθεί, να γίνει καλύτερο και να χαίρεται αργότερα. Εμείς, όταν ήμασταν μικρά, είτε μας χάιδευαν οι γονείς μας, είτε μας έδεχναν, είτε μας φιλούσαν, όλα τα δεχόμασταν. Καταλαβαίναμε ότι όλα τα έκαναν για το καλό μας. Είχαμε μεγάλη εμπιστοσύνη. Μερικές φορές μάλιστα η μητέρα μου άλλο παιδί έφταιγε και άλλο μάλωνε, γιατί δεν προλάβαινε να κάνει ...δικαστήριο. Ο ένοχος όμως, όταν έβλεπε ότι μάλωσε τον άλλον που δεν έφταιγε, επειδή τον πείραζε η συνείδηση, έλεγε «εγώ έφταιγα», και ο άλλος δικαιωνόταν.

Στην οικογένεια οι μικροί πρέπει να έχουν σεβασμό και προς τους γονείς και προς τους μεγαλύτερους. Να αισθάνονται ως ανάγκη τον σεβασμό, την υποταγή και την ευγνωμοσύνη προς τον μεγάλο. Οι μεγαλύτεροι πάλι να έχουν αγάπη προς τους μικρούς, να τους βοηθούν και να τους προστατεύουν. Όταν ο μικρός σέβεται τον μεγάλο και ο μεγάλος αγαπάει τον μικρό, δημιουργείται μια όμορφη οικογενειακή ατμόσφαιρα. Ο πατέρας μου έλεγε: «Υπακοή στον μεγάλο αδελφό σας». Εμείς ξέραμε ότι ο πατέρας μας αγαπάει όλους και είχαμε πιο πολύ θάρρος στον πατέρα. Στον μεγάλο αδελφό, που δεν βρήκαμε την αγάπη του πατέρα, κάναμε μεγαλύτερη υπακοή¹.

Όταν οι σύζυγοι έχουν σεβασμό μεταξύ τους και τα παιδιά έχουν σεβασμό προς τους γονείς, η ζωή στην οικογένεια είναι ειρηνική, πάει ρολόι. Ποτέ σε μια τέτοια οικογένεια ο μεγάλος γιός δεν λέει στην μητέρα του «κοίταξε εδώ, μάνα, αυτό μην το ξανακάνης» ή «γιατί το έκανες αυτό έτσι και εκείνο αλλιώς;», αλλά ούτε ο πατέρας στην μάνα μιλάει με τέτοιον τρόπο. Ο μεγάλος μπορεί να αστειεύεται με τον μικρό, για να τον κάνει να χαρή, αλλά ο μικρός δεν πρέπει να αποκτήσει παρηγοσία με την χαρά που νιώθει από τα πειράγματα του μεγάλου. Όταν ήμουν στην Μονή Στομίου και κατέβαινα καμμιά φορά να ψωνίσω διάφορα υλικά, ένα παιδάκι, που το σπίτι του

¹ Ο Γέροντας είχε επτά αδέρφια.

ήταν πάνω στον δρόμο, μόλις με έβλεπε, ερχόταν κοντά μου και εγώ του φιλούσα το χέρι. Ύστερα συνήθισε και έτρεχε και μου έδινε μόνο του το χέρι του να το φιλήσω! Εγώ πάλι του το φιλούσα. Μετά μου είπαν οι γονείς του: «Μήν του φιλάς, Πάτερ, το χέρι, γιατί τρέχει στους παπάδες και δίνει το χεράκι του να το φιλήσουν καί, άμα δεν το φιλήσουν, βάζει τα κλάματα».

Η αγάπη των παιδιών προς τους γονείς μετά τον γάμο τους

Ο Καλός Θεός οικονόμησε, ώστε το ανδρόγυνο να συνδέεται με τέτοιου είδους αγάπη, που να εγκαταλείπουν ακόμη και τους γονείς τους και ο άνδρας και η γυναίκα. Αν δεν υπήρχε αυτή η αγάπη, δεν θα μπορούσαν να κάνουν δική τους οικογένεια. Ο σκοπός των γονέων λήγει μετά την αποκατάσταση των παιδιών. Στην συνέχεια τα παιδιά τους οφείλουν μόνον πολύ σεβασμό και τόση αγάπη, όση χρειάζεται προς τους γονείς. Δεν θέλω να πω με αυτό να μην αγαπούν τους γονείς τους, αλλά να έχουν πρώτα αγάπη μεγάλη μεταξύ τους και μετά να αγαπούν τους γονείς τους. Να είναι τόσο αγαπημένοι, ώστε από την άφθονη αγάπη που θα έχουν, να δίνουν και στους γονείς τους την υπερχείλιση της αγάπης τους και όλον τον σεβασμό τους και την ευγνωμοσύνη τους. Η αγάπη τους να είναι αρχοντική, για να φροντίζει ο ένας για τους γονείς του άλλου, όσο μπορεί περισσότερο.

Πολύ βοηθάει στην ομόνοια της οικογενείας, ο άνδρας να αγαπά την γυναίκα του περισσότερο από την μητέρα του και από κάθε αγαπητό και συγγενικό του πρόσωπο. Η αγάπη του προς τους γονείς του να διοχετεύεται δια μέσου της γυναίκας του. Το ίδιο φυσικά πρέπει να κάνει και η γυναίκα.

Γνωρίζω ανδρόγυνα που στις αρχές έχουν προβλήματα μεταξύ τους, επειδή η γυναίκα ή ο άνδρας αγαπάει την μάνα του με υπερβολική αγάπη. Αυτό ξεκινάει από το φιλότιμο που έχουν· νιώθουν μεγάλη ευγνωμοσύνη για την μάνα τους. Σιγά-σιγά όμως, όταν συνδεθούν μεταξύ τους, δεν θα υπάρχει πρόβλημα. Δεν θα ήταν φυσιολογικό, αν αγαπούσαν αμέσως ο ένας τον άλλον με τέτοια αγάπη που θα αναπλήρωνε την αγάπη της μάνας.

Όταν ο σύζυγος σέβεται τους γονείς του, αυτό είναι τιμή του, όπως και για την νύφη τιμή είναι να σέβεται και να αγαπά την πεθερά της, γιατί γέννησε τον άνδρα της, τον μεγάλωσε, και τώρα μεγάλο τον χαίρεται αυτή. Όλα αυτά μιλούν αθόρυβα στις ψυχές των παιδιών τους.

Η μάνα, όταν παντρέψει τον γιό της, επειδή πρώτα έβρισκε μεγάλη ανακούφιση από την αγάπη που της έδειχνε – και οι γέροι γίνονται ξανά σαν μωρά –, νιώθει, όπως νιώθει το μεγαλύτερο παιδί, όταν δη στην αγκαλιά της μητέρας άλλο μωρό. Βλέπεις, αν δεν κόψη κανείς τα πάθη, όταν είναι νέος, όσο μεγαλώνει, εξασθενεί η θέληση και τα πάθη αυξάνουν περισσότερο. Η νύφη όμως δεν πρέπει να το παρεξηγήσει αυτό. Αν μάλιστα φροντίζει την ηλικιωμένη πεθερά της, ας κάνει λίγη υπομονή, για να μη χάσει τον μισθό που αποταμιεύει από την φροντίδα που της προσφέρει. Αν τώρα υπηρετή με υπομονή την πεθερά της, αργότερα, όταν περάσει η ταλαιπωρία, θα χαίρεται για το καλό που της πρόσφερε.

Φυσικά και η πεθερά πρέπει να αγαπά τις νύφες της σαν κόρες της. Η γιαγιά μου – η μητέρα του πατέρα μου – αγαπούσε την μητέρα μου πιο πολύ από τον πατέρα

μου. Όταν παντρεύτηκαν τα αδέρφια μου, έλεγαν οι γειτόνισσες: «Τώρα που θα έρθουν οι νυφάδες...». Και η μητέρα μου τις έλεγε: «Γιατί το λέτε αυτό; Εμένα η πεθερά μου με αγαπάει πιο πολύ και από την κόρη της. Γιατί κι εγώ να μην αγαπάω έτσι τις νύφες μου;». Και πράγματι τις αγαπούσε κι εκείνη σαν κόρες της.

Τα γεράματα ταπεινώνουν τον άνθρωπο

Πόσο ταπεινώνεται ο άνθρωπος στα γεράματα! Οι γέροι σιγά-σιγά χάνουν τις δυνάμεις τους και μοιάζουν σαν το γερασμένο γεράκι. Όταν γεράσει το γεράκι, πέφτουν τα φτερά του και οι φτερούγες του μετά είναι σαν σπασμένες τσατσάρες. Θυμάμαι, στην Μονή Φιλοθέου² ήταν ένας Προϊστάμενος³ που είχε πάει το 1914 εθελοντής από την Σμύρνη στην Αλβανία, για να εκδικηθή τους Τούρκους, που είχαν σφάξει τον πατέρα του. Μια φορά έπιασε έναν Τούρκο και πήγε να τον σφάξει. Εκείνος του είπε: «Η δική μας θρησκεία είναι άχαρη. Μας λέει και να σφάζουμε και να σκοτώνουμε. Η δική σας όμως δεν είναι τέτοια. Ο Χριστός σας λέει να μη σκοτώνετε». Μόλις το άκουσε αυτό, τόσο συγκινήθηκε, που πέταξε το ντουφέκι και σηκώθηκε και πήγε στο Άγιον Όρος, για να γίνη καλόγερος. Έγινε καλόγερος, έγινε και Προϊστάμενος, αλλά το αντάρτικο δεν του έφυγε. Είχε όλα τα διακονήματα και όλα τα κλειδιά από τις αποθήκες τα είχε κρεμασμένα στην ζώνη του. Κανείς δεν τολμούσε να του μιλήσει. Αν ξεχνούσε κανένας Πατέρα να τον φωνάξει με τον τίτλο του, «Γέροντα Σπυρίδων», γινόταν θηρίο. Μια Μεγάλη Σαρακοστή πήγαν στο μοναστήρι συμμορίτες και τους ζήτησαν τυριά. «Βρέ γουρούνια, τους λέει αυτός, την Σαρακοστή ζητάτε τυριά;». Τους πέταξε έξω. Μια άλλη φορά οι Πατέρες είχαν λύσει τους πολυελαίους, για να τους καθαρίσουν. Είδαν οι συμμορίτες τα διάφορα εξαρτήματα που γυάλιζαν και νόμιζαν ότι είναι χρυσά. Πήγαν, τα έβαλαν σε τσουβάλια και μάζεψαν τα ζώα της περιοχής, για να τα μεταφέρουν. Μόλις τους είδε αυτός, τους πιάνει και παίρνει και τα αδειάζει από τα τσουβάλια. «Βρέ σαβούρες, τους λέει, μπρούντζα είναι αυτά, μπρούντζα σαν εσάς!». Καθόλου δεν δείλιαζε. Στα γεράματά του όμως είχε αρρωστήσει και είχε ταπεινωθή. Με είχαν βάλει να τον βοηθώ λιγάκι. Μια φορά μου είπε: «Κάνε προσευχή, Αβέρκιε⁴, δεν νιώθω καλά». Σηκώθηκα και άρχισα να κάνω κομποσχοίνι: «Κύριε Ιησού Χριστέ, ελέησον τον δούλον Σου, τον Γέροντα Σπυρίδωνα». «Μωρέ, "τόν Σπύρο", πές!», μου λέει. Πόσο τον είχαν ταπεινώσει η αρρώστια και τα γεράματα! Πρώτα που να τολμούσες να μην τον πής «Γέροντα Σπυρίδωνα»!

Νά, και ο πατέρας μου στα γεράματά του από μια μύγα ταπεινώθηκε. Μια μέρα τον βρήκε η αδελφή μου να κλαίει. «Τί έπαθες, πατέρα; τον ρωτάει. Μήπως κανένα εγγονάκι σε πείραξε;». «Όχι, όχι, της λέει. Τί είναι ο άνθρωπος! Προσπαθούσα να σκοτώσω μια μύγα με την μυγοσκοτώστρα και δεν μπορούσα. Έκανα έτσι να την χτυπήσω, έφευγε από εδώ· έκανα έτσι, έφευγε από εκεί. Εγώ, όταν ήμουν νέος, είχα τέτοιο σημάδι που τους Τσέτες⁵ δεν τους σκότωνα· τους σημάδευα γύρω-γύρω και τους ανάγκαζα να παραδοθούν. Δεκαέξι χρονών σημάδεψα ένα λιοντάρι, το πλήγωσα και

² Η Ιερά Μονή Φιλοθέου ήταν τότε Ιδιόρρυθμη.

³ Τις Ιδιόρρυθμες Μονές διοικεί το συμβούλιο των Προϊσταμένων που είναι ισόβιοι.

⁴ Το όνομα που έλαβε ο Γέροντας ως ρασοφόρος μοναχός.

⁵ Αντάρτες Τούρκοι.

πάλεψα με το λαβωμένο λιοντάρι, και τώρα μια μύγα να μην μπορώ να σκοτώσω! Ά, τίποτε δεν είναι ο άνθρωπος». Ένωθε ο καημένος ένα τίποτε, σαν να μην είχε κάνει τίποτε στην ζωή του.

Και στο Άγιον Όρος, στα γηροκομεία των Μονών, πόσο ταπεινώνονται τα γεροντάκια! Περνούν και δεύτερη... κουρά! Τους κόβουν τα μαλλιά, για να μην έχουν πολλά και δυσκολεύονται να τα λούζουν. Τους κόβουν και τα γένια, γιατί τρέχουν τα σάλια, τα φαγητά, και πώς να τα καθαρίσουν; Αυτή είναι η τελευταία κουρά. Η ταπεινή κουρά!

Ο μισθός από την γηροκόμηση

Πώς κατήντησε ο κόσμος! Και στα Φάρασα και στην Ήπειρο γηροκομούσαν ακόμη και τα ζώα. Καλά τα μουλάρια, αλλά και αυτά τα ζώα που το κρέας τους τρωγόταν δεν τα έσφαζαν. Τα γέρικα βόδια λ.χ. με τα οποία όργωναν, τα σέβονταν, τα περιποιούνταν, τα γηροκομούσαν, γιατί έλεγαν: «Φάγαμε ψωμί από αυτά». Δηλαδή τα ζώα που ήταν εργατικά και δούλευαν στο χωράφι είχαν και καλά γεράματα. Και τότε οι άνθρωποι δεν είχαν τα μέσα που έχουν σήμερα. Έπρεπε με τον χειρόμυλο να αλέθουν το ρόβι, να το κάνουν ψιλό, για να μπορή το καημένο το γέρικο βόδι να το φάη. Ο σημερινός όμως κόσμος ξέφυγε· ανθρώπους δεν γηροκομούν, που να γηροκομήσουν τα ζώα!

Εγώ ποτέ στην ζωή μου δεν αισθάνθηκα τόσο καλά, όσο εκείνες τις λίγες μέρες που μου είπαν να γηροκομήσω έναν Γέροντα. Η γηροκόμηση έχει μεγάλο μισθό. Θυμάμαι που έλεγαν και για έναν δόκιμο στο Άγιον Όρος που είχε φοβερό δαιμόνιο και τον έβαλαν να γηροκομήσει έξι γεροντάκια στο γηροκομείο της Μονής. Τα χρόνια εκείνα ήταν δύσκολα· δεν είχαν ευκολίες. Φορτωνόταν ο καημένος τα ρούχα στην πλάτη του με ένα ξύλο και τα πήγαινε μακριά σε μια γούρνα, για να τα πλύνη, έβαζε αλισίβα... Έπειτα από λίγο καιρό απαλλάχτηκε από το δαιμόνιο και έγινε μοναχός. Γιατί, εκτός του ότι ο ίδιος γινόταν θυσία, αλλά και τα γεροντάκια του έδιναν ευχές.

Πολλά ανδρόγυνα δυσανασχετούν για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην οικογένειά τους από τις ιδιοτροπίες και την γκρίνια των παππούδων που γηροκομούν. Ξεχνούν τις αταξίες που έκαναν οι ίδιοι ή την γκρίνια και τις παραξενιές που είχαν, όταν ήταν παιδιά. Δεν θυμούνται που δεν άφηναν τους γονείς τους να ησυχάσουν με τα κλάματα και τα καμώματά τους. Γι' αυτό ο Θεός επιτρέπει να συναντούν αυτές τις δυσκολίες, για να ξεπληρώσουν κάπως τις δικές τους αταξίες. Τώρα είναι η σειρά τους να συμπαρασταθούν και να φροντίσουν τους γέρους γονείς τους με ευγνωμοσύνη για τις θυσίες που έκαναν εκείνοι γι' αυτούς, όταν ήταν παιδιά. Όσοι δεν νιώθουν αυτό το χρέος προς τους γονείς τους, θα κριθούν από τον Θεό ως άδικοι και αχάριστοι.

Και βλέπω ότι τα βάσανα που έχουν πολλοί κοσμικοί μερικές φορές οφείλονται και στο ότι οι γονείς τους είναι πικραμένοι μαζί τους. Ταλαιπωρούνται οι οικογένειες, γιατί δεν φροντίζουν τους παππούδες. Όταν την φουκαριάρα την γριά ή τον καημένο τον γέρο τους πάνε και τους εγκαταλείπουν σε ένα γηροκομείο, τους παίρνουν και την περιουσία, και δεν χαίρονται τα εγγονάκια τους, αλλά πεθαίνουν με καημό, τί ευλογία θα έχουν μετά τα παιδιά; Μου έλεγε σήμερα μια ηλικιωμένη

γυναίκα ότι έχει τέσσερα αγόρια παντρεμένα που μένουν στο ίδιο τετράγωνο και δεν μπορεί να τα δει, γιατί συμβούλεψε μια φορά τις νυφάδες: «Να έχετε αγάπη μεταξύ σας, να εκκλησιάζεσθε!» Ού, έγιναν θηρία! «Να μην ξαναπατήσης, της είπαν, στα σπίτια μας». Πέντε χρόνια είχε να δει τα παιδιά της και έκλαιγε η καημένη. «Κάνε προσευχή, Πάτερ μου, μου είπε, έχω και εγγονάκια· τουλάχιστον να τα δώ στον ύπνο μου». Έ, τί προκοπή θα έχουν μετά τα παιδιά της;

Κι ενώ η γιαγιά στην οικογένεια είναι μεγάλη ευλογία, αυτοί οι άνθρωποι δεν το καταλαβαίνουν αυτό. Συνήθως ο άνδρας πέφτει πιο γρήγορα και τον υπηρετεί η γυναίκα του. Όταν πεθάνει ο άνδρας, τότε, για να μην αισθάνεται άχρηστη η γυναίκα, αν την παίρνουν τα παιδιά στο σπίτι τους και φυλάει τα εγγόνια, αυτό είναι πολύ καλό. Έτσι και αυτή αναπαύεται και το ζευγάρι οικονομείται. Γιατί η μάνα δεν προφταίνει με τις δουλειές της να δώσει στα παιδιά την απαραίτητη στοργή και αγάπη. Την δίνει λοιπόν η γιαγιά, γιατί η ηλικία αυτή είναι η ηλικία της αγάπης και της στοργής. Βλέπεις, όταν το παιδί κάνει αταξίες, η γιαγιά το χαϊδεύει, ενώ η μάνα το μαλώνει. Με την φροντίδα της γιαγιάς και η μάνα κάνει τις δουλειές της, και τα παιδιά έχουν τα χάρδια και την αγάπη, αλλά και η γιαγιά αναπαύεται με την αγάπη των εγγονών.

Έχει μεγάλη ευλογία από τον Θεό όποιος κοιτάζει τους γονείς του. Μου είπε μια μέρα ένας νεαρός οικογενειάρχης: «Γέροντα, σκέφτομαι στο σπίτι που θα χτίσω, να κάνω στον κάτω όροφο δύο διαμερισμάτια για τους γονείς και τα πεθερικά μου». Πόσο με συγκίνησε! Πόσες ευχές του έδωσα! Απορώ, πώς δεν το καταλαβαίνουν αυτό τα ανδρόγυνα! Πριν από λίγες μέρες ήρθε μια γυναίκα και μου είπε: «Η μάνα μου, Πάτερ, έχει ημιπληγία. Βαρέθηκα οκτώ χρόνια να την γυρίζω από εδώ, από εκεί». Ακούς; Κόρη να μιλάει έτσι για την μάνα της! «Α, της λέω, είναι πολύ απλό! Τώρα θα κάνω προσευχή να πέσης εσύ οκτώ χρόνια από ημιπληγία και να γίνη καλά η μάνα σου, για να σε περιποιηται». «Όχι, όχι, Πάτερ!», φώναζε. «Τέσσερα χρόνια τουλάχιστον, της λέω, τέσσερα χρόνια! Βρέ, δεν ντρέπεσαι; Ποιό είναι προτιμότερο; Να έχη κανείς την υγεία του, να μην πονάει και να υπηρετεί έναν άρρωστο, να έχη και μισθό από τον Θεό, ή να υποφέρει, να μην μπορεί να γυρίσει το πόδι του, να ταπεινώνεται και να παρακαλάει: "φέρε την πάπια, γύρνα με από εδώ, γύρνα με από εκεί";». Όταν τα άκουσε αυτά, συμμαζεύτηκε λίγο.

Αν έρθουν τα παιδιά στην θέση των γονέων τους που γέρασαν ή αν έρθει η νύφη στην θέση της πεθεράς της και σκεφθή: «κι εγώ θα γεράσω και θα γίνω μια μέρα πεθερά· θα ήθελα να μη μου δίνω σημασία η νύφη μου;», τότε δεν θα υπάρχουν τέτοια προβλήματα.

Η ευχή των γονέων

Η ευχή των γονέων είναι η μεγαλύτερη κληρονομιά για τα παιδιά. Γι' αυτό να φροντίζουν να έχουν την ευχή των γονέων. Δεν είδες ο Ιακώβ, μέχρι που έφθασε, για να πάρει την ευλογία του πατέρα του; Και προβιά φόρεσε⁶!

Ειδικά η ευχή της μητέρας είναι μεγάλο πράγμα! Κάποιος έλεγε: «Κάθε λόγος της μητέρας μου είναι και μια λίρα χρυσή». Νά, και πριν από λίγο καιρό πόση

⁶ Βλ. Γέν. κεφ. 27.

εντύπωση μου έκανε κάποιος από το Γιοχάνεσμπουργκ! Ήρθε στο Καλύβι το φθινόπωρο. «Γέροντα, η μάνα μου αδιαθέτησε, μου λέει, και ήρθα να την δώ». Τρεις μήνες δεν πέρασαν, τα Χριστούγεννα ξαναήρθε. «Πώς πάλι εδώ;», τον ρωτάω. «Έμαθα, μου λέει, πώς πάλι αδιαθέτησε η μάνα μου και ήρθα να φιλήσω το χέρι της, γιατί είναι ηλικιωμένη και μπορεί να πεθάνη. Για μένα η μεγαλύτερη περιουσία είναι η ευχή της μάνας μου». Εξήντα χρονών άνθρωπος ξεκίνησε από το Γιοχάνεσμπουργκ και ήρθε στην Ελλάδα, για να φιλήση το χέρι της μάνας του! Και τώρα τέτοια ευλογία έχει, που σκέφτεται να κάνη ένα γηροκομείο μεγάλο για τους κληρικούς και να το χαρίση στην Εκκλησία. Δηλαδή τις ευλογίες δεν έχει που να τις βάλη κατά κάποιον τρόπο. Για μένα είναι φάρμακο μια τέτοια ψυχή. Είναι σαν να είμαι στην έρημο Σαχάρα και να βρίσκω ξαφνικά λίγο νερό. Αυτά χάνονται σιγά-σιγά.

Ένας άλλος ήρθε μια μέρα με κλάματα στο Καλύβι. «Πάτερ, με καταράστηκε η μάνα μου. Στο σπίτι έχουμε όλο αρρώστιες, στενοχώριες, η δουλειά μου δεν πάει καλά», μου είπε. «Κι εσύ δεν θα ήσουν εντάξει, του λέω. Δεν μπορεί η μάνα σου άδικα να σε καταράστηκε». «Ναί, μου λέει, ήμουν κι εγώ...». «Να πάς να ζητήσεις συγχώρηση από την μάνα σου», του λέω. «Θα πάω, Πάτερ, μου λέει. Δώσε μου την ευχή σου». «Την ευχή μου την έχεις, του είπα, αλλά να πάρης και την ευχή της μάνας σου». «Δύσκολο να μου δώση την ευχή της», μου λέει. «Να πάς, κι αν δεν σου την δώση, να της πής: "μού είπε ένας Γέροντας πώς κι εσύ θα παραδώσης ψυχή"». Πήγε, και η μάνα του του ευχήθηκε: «Παιδί μου, να έχης την ευλογία του Αβραάμ!». Ήρθε μετά από λίγο καιρό στο Όρος με βουσσινάδες, με λουκούμια. Ήταν γεμάτος χαρά. Τα παιδιά του ήταν καλά, η δουλειά του πήγαινε καλά. Συνέχεια βούρκωνε και έλεγε «δόξα τω Θεώ». Άλλαξε όλη η ζωή του και μιλούσε όλο πνευματικά. Πόσο μάλλον όταν κανείς έχη εξ αρχής σεβασμό προς τους γονείς! Πώς να μην έχη την ευλογία του Θεού;

ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

**«Αν κανείς αγαπήση τον Θεό, αν αναγνωρίση
τήν μεγάλη Του θυσία και τις ευεργεσίες Του
καί στρουμώξη τον εαυτό του με διάκριση
στήν μίμηση των Αγίων, γρήγορα αγιάζει·
φθάνει να ταπεινώνεται,
νά συναισθάνεται την αθλιότητά του
καί την μεγάλη του αχαριστία προς τον Θεό».**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Η πνευματική ζωή στην οικογένεια

Όσο γκρινιάζει κανείς, τόσο ρημάζει

– Γέροντα, που οφείλεται η γκρίνια και πώς μπορείς να την αποφύγης;

– Στην κακομοιριά οφείλεται και με την δοξολογία την κάνει κανείς πέρα. Η γκρίνια γεννά γκρίνια και η δοξολογία γεννά δοξολογία. Όταν δεν γκρινιάζει κανείς για μια δυσκολία που τον βρίσκει, αλλά δοξάζει τον Θεό, τότε σκάζει ο διάβολος και πάει σε άλλον που γκρινιάζει, για να του τα φέρη όλα πιο ανάποδα. Γιατί, όσο γκρινιάζει κανείς, τόσο ρημάζει.

Μερικές φορές μας κλέβει το ταγκαλάκι και μας κάνει να μη μας ευχαριστή τίποτε, ενώ μπορεί κανείς όλα να τα γλεντάη πνευματικά με δοξολογία και να έχη την ευλογία του Θεού. Νά, ξέρω κάποιον εκεί στο Όρος πού, αν βρέξη και του πής «πάλι βρέχει», αρχίζει: «Ναί, όλο βρέχει, θα σαπίσουμε από την πολλή υγρασία». Αν μετά από λίγο σταματήσει η βροχή και του πής «έ, δεν έβρεξε και πολύ», λέει: «Ναί, βροχή ήταν αυτή; θα ξεραθή ο τόπος...». Και δεν μπορεί να πη κανείς ότι δεν είναι καλά στο μυαλό, αλλά συνήθισε να γκρινιάζει. Να είναι λογικός και να σκέφτεται παράλογα!

Η γκρίνια έχει κατάρα. Είναι σαν να καταριέται ο ίδιος ο άνθρωπος τον εαυτό του, οπότε μετά έρχεται η οργή του Θεού. Στην Ήπειρο γνώριζα δύο γεωργούς. Ο ένας ήταν οικογενειάρχης και είχε ένα-δυό χωραφάκια και εμπιστευόταν τα πάντα στον Θεό. Εργαζόταν, όσο μπορούσε, χωρίς άγχος. «Θα κάνω ό,τι προλάβω», έλεγε. Μερικές φορές άλλα δεμάτια σάπιζαν από την βροχή, γιατί δεν προλάβαινε να τα μαζέψη, άλλα του τα σκόρπιζε ο αέρας, και όμως για όλα έλεγε «δόξα Σοι ο Θεός» και όλα του πήγαιναν καλά. Ο άλλος είχε πολλά κτήματα, αγελάδες κ.λπ., δεν είχε και παιδιά. Αν τον ρωτούσες «πώς τα πάς;», «άσ' τα, μην τα ρωτάς», απαντούσε· ποτέ δεν έλεγε «δόξα Σοι ο Θεός», όλο γκρίνια ήταν. Και να δήτε, άλλοτε του ψοφούσε η αγελάδα, άλλοτε του συνέβαινε το ένα, άλλοτε το άλλο. Όλα τα είχε, αλλά προκοπή δεν έκανε.

Γι' αυτό λέω, η δοξολογία είναι μεγάλη υπόθεση. Από μας εξαρτάται, αν γευθούμε ή όχι τις ευλογίες που μας δίνει ο Θεός. Πώς όμως να τις γευθούμε, αφού ο Θεός μας δίνει λ.χ. μπανάνα και εμείς σκεφτόμαστε τί καλύτερο τρώει ο τάδε εφοπλιστής; Πόσοι άνθρωποι τρώνε μόνον ξερό παξιμάδι, αλλά μέρα-νύχτα δοξολογούν τον Θεό και τρέφονται με ουράνια γλυκύτητα! Αυτοί οι άνθρωποι αποκτούν μια πνευματική ευαισθησία και γνωρίζουν τα χάδια του Θεού. Εμείς δεν τα καταλαβαίνουμε, γιατί η καρδιά μας έχει πιάσει γλίτσα και δεν ικανοποιούμαστε με τίποτε. Δεν καταλαβαίνουμε ότι η ευτυχία είναι στην αιωνιότητα και όχι στην ματαιότητα.

Να βάλουμε στην ζωή μας κυβερνήτη τον Θεό

– Γέροντα, γιατί η Βασιλεία του Θεού στο Ευαγγέλιο παρομοιάζεται με κόκκο σινάπεως «ὅς ὅταν σπαρή ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων ἐστὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ὅταν σπαρή, ἀναβαίνει καὶ γίνεται μείζων πάντων τῶν λαχάνων»¹;

– Το σινάπι σαν σπόρος είναι πολύ μικρός, αλλά, όταν σπαρή, γίνεται ολόκληρος θάμνος. Ακόμη και τα πουλάκια πηγαίνουν και κάθονται στα κλαδιά του. Ο λόγος του Θεού παρομοιάζεται με τον σπόρο του, γιατί από έναν μικρό ευαγγελικό λόγο ο άνθρωπος αναπτύσσεται και καταλαβαίνει την Βασιλεία του Θεού.

– Γέροντα, πώς νιώθει κανείς αυτό που λέει η Αγία Γραφή: «*Ἡ βασιλεία του Θεού ἐντὸς υμῶν ἐστίν*»²;

– Ευλογημένη, όταν μέσα μας είναι ένα μέρος της χαράς του Παραδείσου, τότε «*ἡ βασιλεία του Θεού ἐντὸς ἡμῶν ἐστίν*». Και το αντίθετο, όταν έχουμε άγχος, τύψεις συνειδήσεως, τότε μέσα μας υπάρχει ένα μέρος της κολάσεως. Είναι μεγάλο πράγμα ο άνθρωπος από τούτη την ζωή να νιώθη μέσα του ένα μέρος της χαράς του Παραδείσου. Δεν είναι δύσκολο να το πετύχουμε αυτό· δυστυχώς όμως ο εγωισμός μας εμποδίζει από το πνευματικό αυτό μεγαλείο.

Ο άνθρωπος μόνος του μπορεί να κάνει την ζωή του παραδεισένια, εάν δέχεται να τον κυβερνάει ο Θεός σαν καλός Πατέρας. Πρέπει να έχει εμπιστοσύνη στον Θεό, να ελπίζει σ' Αυτόν για ό,τι επιχειρεί να κάνει και να Τον δοξάζει για όλα. Να μην έχει άγχος. Το άγχος φέρνει ένα τσάκισμα στην ψυχή, την παραλύει. Όταν ζητάει την Βασιλεία των Ουρανών, όλα τα άλλα έρχονται. Λέει το Ευαγγέλιο: «*ζητείτε πρώτον τὴν βασιλείαν του Θεού*»³, αλλά και «*τὴν βασιλείαν του Θεού ἀρπάζουν οἱ βιασταί*»⁴.

Οι άνθρωποι σήμερα δυσκόλεψαν την ζωή τους, γιατί δεν αρκούνται στα λίγα, αλλά κυνηγούν συνέχεια τα υλικά αγαθά. Όσοι όμως θέλουν να ζήσουν γνήσια πνευματική ζωή, πρώτα-πρώτα πρέπει να αρκестθούν στα λίγα. Όταν η ζωή τους είναι απλοποιημένη, χωρίς πολλές σκοτούρες, και ελευθερωμένοι θα είναι από το κοσμικό πνεύμα, και χρόνος θα τους περισσεύει και για πνευματικά. Αλλιώς θα κουράζονται προσπαθώντας να ακολουθήσουν την μόδα, θα χάνουν την γαλήνη τους και θα κερδίζουν το μεγάλο άγχος.

Και βλέπω, πώς οι άνθρωποι μερικές φορές κάνουν μαρτυρική την ζωή τους! Σήμερα καθώς ερχόμουν με κάποιον από την Ουρανούπολη, με παρακάλεσε να περάσουμε λίγο από το σπίτι του. Επειδή επέμενε, δεν θέλησα να του χαλάσω το χατίρι. Μόλις φθάσαμε στην εξώπορτα, τον βλέπω, βγάζει τα παπούτσια του και μπαίνει μέσα πατώντας στις μύτες. «*Τί έπαθες και περπατάς έτσι*», τον ρωτάω. «*Τίποτε, Γέροντα, μου λέει, περπατάω προσεκτικά, για να μη χαλάσω το παρκέ*». Τί να πής; Βασανίζονται χωρίς λόγο.

Ο πόνος για τον πλησίον βοηθάει την οικογένεια

Όσο πιο πολλά αγαθά αποκτούν σήμερα οι άνθρωποι, τόσο πιο πολλά προβλήματα έχουν. Ούτε τον Θεό ευχαριστούν για τις ευεργεσίες Του, ούτε την

¹ Μάρκ. 4, 31-32 και βλ. Ματθ. 13, 32· Λουκ. 13, 19.

² Λουκ. 17, 21.

³ Ματθ. 6, 33.

⁴ Βλ. Ματθ. 11, 12.

δυστυχία των συνανθρώπων τους βλέπουν, για να κάνουν καμμιά ελεημοσύνη. Σπαταλούν και δεν σκέφτονται τον άλλον που δεν έχει να φάη. Πώς να έρθη μετά η Χάρις του Θεού; Εδώ και οικογενειάρχης να είναι κανείς, πρέπει από κάπου να κόβη και να οικονομάη κάτι, για να κάνη κάποια ελεημοσύνη. Να πη στην γυναίκα του και στα παιδιά του ότι στο τάδε μέρος υπάρχει κάποιος άρρωστος εγκαταλελειμμένος ή κάποια φτωχή οικογένεια που έχει μεγάλη ανάγκη. Εάν δεν έχουν χρήματα να δώσουν, ας τους πη: «Ας δώσουμε τουλάχιστον ένα χριστιανικό βιβλίο, αφού έχουμε πολλά». Δίνοντας σ' αυτούς που έχουν ανάγκη, κάνει καλό και στον εαυτό του αλλά και στην οικογένειά του.

Εκεί στην Ρωσία οι καημένοι οι πιστοί πόσο στερούνται! Έδωσα μια φορά σε έναν Ρώσο παπά ένα κουτάκι λιβάνι και του είπα: «Ένα φτωχό δώρο». «Φτωχό είναι αυτό; μου λέει. Τα λιβάνια τα δικά μας είναι... βήχα-βήχα». Κι εδώ στην Ελλάδα πόσο ταλαιπωρούνται οι πρόσφυγες! Στην Χαλκιδική είδα κάποιον πρόσφυγα που έστρωνε σχιστόπλακες και έπαιρνε τριακόσιες δραχμές το τετραγωνικό μέτρο⁵ και έλεγε: «Δόξα Σοι ο Θεός, που έχουμε ψωμί». Γι' αυτό, όταν μου είπε ένας εργολάβος ότι μέσα στην δουλειά φορτώνεται αμαρτίες, του είπα: «Αν φορτωθής αυτούς τους πρόσφυγες και τους οικονομήσης, θα ξεφορτωθής από τις αμαρτίες σου. Δεν έχουν που να μείνουν. Εν συγκρίσει με αυτούς εσύ είσαι Ωνάσης».

Ο Θεός, για να ασκήσουμε τις αρετές, επέτρεψε να υπάρχουν οι άρρωστοι, οι φτωχοί κ.λπ. Μπορούσε και τους αρρώστους και τους φτωχούς, όλους να τους οικονομήση, αλλά τότε θα είχαμε την ψευδαίσθηση ότι είμαστε ενάρετοι. Θα λέγαμε λ.χ. ότι είμαστε ελεήμονες, χωρίς να είμαστε, ενώ τώρα τα έργα μας φανερώνουν τις αρετές μας. Δόξα τω Θεώ, υπάρχουν άνθρωποι που θυσιάζονται για τον συνάνθρωπό τους. Γνώρισα κάποιον πού, μόλις απολύθηκε από τον στρατό, δέχθηκε να καταδικασθή άδικα με μεγάλη ποινή, για να σώση μια οικογένεια. Δεν σκέφθηκε ούτε το ρεζίλι, ούτε την σταδιοδρομία του.

Πάντως, βλέπω πώς οικονομάει ο Θεός, ώστε τουλάχιστον ένας από κάθε οικογένεια να έχη πίστη, ευλάβεια, για να βοηθούνται και οι υπόλοιποι! Γνώριζα στην Κόνιτσα μια οικογένεια που όλοι ήταν αδιάφοροι προς την Εκκλησία. Μόνο μια κόρη ξεχώριζε. Μόλις άκουγε την καμπάνα, πετούσε την ποδιά, άφηνε όλες τις δουλειές στην μέση και πήγαινε στην εκκλησία. Ακόμη και όταν ήρθαν οι Γερμανοί και χτυπούσε ο νεωκόρος την καμπάνα, για να φύγη ο κόσμος από τα σπίτια, αυτή πήγε στην εκκλησία για εσπερινό! Ήταν και πολύ πονόψυχη, ενώ οι γονείς της πολύ τσιγγούνηδες. Ο πατέρας της, αντί να φάη φαγητό, έπαιρνε και έτρωγε ένα ξεροκόμματο που το βουτούσε στο νερό. Η δε μάνα της ήταν πολύ σφιχτή! Αν και τα παιδιά της είχαν μεγάλες θέσεις και περιουσία, εκείνη έψαχνε να βρη κανένα αναμμένο καρβουνάκι στο τζάκι και με το θειαφοκέρι έπαιρνε από αυτό φωτιά, για να μη χαλάση ένα σπίρτο! Για καφέμπρικο είχε ένα τενεκεδάκι από κονσέρβα! Όταν ήμουν στην Μονή Στομίου, επειδή η μάνα της με αγαπούσε, αν ήθελε η κόρη να πάρη κάτι από το σπίτι τους για κανέναν φτωχό και δυσκολευόταν να το βγάλη κρυφά, της έλεγε: «Μητέρα, ο καλόγερος το θέλει αυτό». «Δώσ' το, δώσ' το», της έλεγε εκείνη. Μόνο για τον καλόγερο η μάνα της δεν αντιδρούσε. Αλλά και τότε στην Κατοχή η

⁵ Ειπώθηκε το 1992.

κόρη αθόρυβα βοηθούσε τους φτωχούς. Έβγαζε με τρόπο σιτάρι από την αποθήκη τους, το φορτωνόταν, το πήγαινε στον μύλο, το άλεθε και μοίραζε το αλεύρι στις φτωχές οικογένειες. Την έπιασε μια φορά η μάνα της και τί είχε τραβήξει! Τότε έταξε: «Θεέ μου, βοήθησέ με να βρώ μια δουλειά και θα δίνω όλον τον μισθό μου ελεημοσύνη». Την άλλη μέρα την ζήτησαν σε κάποιο ίδρυμα. Ω, χαρά που είχε! Και κράτησε το τάμα της· ούτε ένα ζευγάρι κάλτσες δεν αγόρασε από τον μισθό της για τον εαυτό της· όλα τα έδινε ελεημοσύνη. Πόσοι τώρα λένε: «Θεός σχωρέσοι· ν' αγιάσουν τα κόκκαλα των γονέων σου!». Γι' αυτό ο Θεός οικονόμησε μετά και την μάνα της.

Η άσκηση της αρετής μέσα στην οικογένεια

– Γέροντα, ένας οικογενειάρχης πώς μπορεί να ασκείται στην αρετή;

– Δίνει ο Θεός ευκαιρίες. Αλλά πολλοί, ενώ ζητούν από τον Θεό να τους δίνει ευκαιρίες, για να ασκούνται στην αρετή, γογγύζουν, όταν συναντούν κάποια δυσκολία. Μερικές φορές λ.χ. ο Καλός Θεός, από την άπειρη αγάπη Του, για να ασκηθή ο άνδρας στην ταπείνωση και στην υπομονή, αφαιρεί την Χάρη Του από την γυναίκα και αρχίζει να γίνεται ιδιότροπη και να του φέρεται σκληρά. Τότε ο άνδρας πρέπει να χαίρεται και να ευχαριστή τον Θεό για την ευκαιρία αυτή που του δίνει να αγωνισθή, και όχι να γογγύζη. Ή ζητάει η μητέρα από τον Θεό να της δίνει υπομονή. Πάει το παιδάκι καί, όπως έχει έτοιμο το τραπέζι για να φάνε, τραβάει το τραπεζομάνδηλο και τα ρίχνει όλα κάτω. Τότε είναι σαν να λήη στην μητέρα του: «Μαμά, κάνε υπομονή!»...

Και γενικά, οι δυσκολίες που υπάρχουν σήμερα στον κόσμο αναγκάζουν όσους θέλουν να ζήσουν λίγο πνευματικά να βρίσκονται σε εγρήγορση. Όπως, Θεός φυλάξει, όταν γίνεται πόλεμος, οι άνθρωποι βρίσκονται σε εγρήγορση, το ίδιο βλέπω να γίνεται και τώρα με όσους προσπαθούν να ζουν πνευματικά. Νά, τα καημένα τα παιδιά που είναι κοντά στην Εκκλησία πόσο δυσκολεύονται! Ο πόλεμος όμως που έχουν από το άσχημο περιβάλλον στο οποίο ζουν τα βοηθάει να είναι κατά κάποιον τρόπο ξύπνια. Και βλέπεις, σε καιρό ειρήνης που δεν υπάρχουν δυσκολίες, οι πιο πολλοί το ρίχνουν έξω. Ενώ πρέπει και τότε να αξιοποιούν την ειρήνη για την πνευματική πρόοδο· να προσπαθούν να κόβουν τα ελαττώματά τους και να καλλιεργούν τις αρετές.

Πολύ βοηθάει στην πνευματική ζωή η ησυχία. Καλά είναι να έχη κανείς κάποια ώρα της ημέρας να ησυχάζη. Να εξετάζη τον εαυτό του, για να γνωρίση τα πάθη του και να αγωνισθή να τα κόψη, για να καθαρίση την καρδιά του. Αν μάλιστα υπάρχει στο σπίτι ένα δωμάτιο ήσυχο, που να θυμίζει ατμόσφαιρα κελλιού, αυτό είναι πολύ καλό. Εκεί, «εν τω κρυπτώ»⁶, θα μπορή να κάνη τα πνευματικά του καθήκοντα, να μελετάη, να προσεύχεται. Η λίγη πνευματική μελέτη, όταν προηγείται από την προσευχή, πολύ βοηθάει, γιατί και η ψυχή θερμαίνεται και ο νούς μεταφέρεται σε πνευματικό χώρο. Γι' αυτό, όταν κανείς έχη πολύ περισπασμό την ημέρα, να προτιμά, αν έχη δέκα λεπτά για προσευχή, δύο λεπτά να μελετά κάτι το δυνατό, για να διώχνη τον περισπασμό.

⁶ Ματθ. 6, 4.

– Γέροντα, μήπως είναι λίγο δύσκολο να τα κάνη κανείς αυτά μέσα στον κόσμο;

– Όχι, υπάρχουν λαϊκοί που ζουν πολύ πνευματικά, σαν ασκητές, με τις νηστείες τους, τις ακολουθίες τους, τα κομποσχοίνια τους, τις μετάνοιές τους, και ας έχουν παιδιά και εγγόνια. Την Κυριακή πηγαίνουν στην εκκλησία, κοινωνούν, και γυρίζουν πάλι στο «κελλί» τους, όπως οι ερημίτες που πηγαίνουν την Κυριακή στο Κυριακό⁷, και μετά ησυχάζουν στα κελλιά τους. Δόξα τω Θεώ, υπάρχουν πολλές τέτοιες ψυχές στον κόσμο. Συγκεκριμένα, γνωρίζω κάποιον οικογενειάρχη που λέει συνέχεια την ευχή, όπου κι αν βρίσκεται, και έχει διαρκώς δάκρυα στην προσευχή. Η προσευχή του έγινε αυτοενέργητη και τα δάκρυά του είναι γλυκά, είναι δάκρυα θείας αγαλλιάσεως. Θυμάμαι και κάποιον εργάτη – Γιάννη τον έλεγαν – εκεί στο Άγιον Όρος, που δούλευε πολύ σκληρά· έκανε δουλειά για δυο ανθρώπους. Του είχα πει να λήη την ευχή, όταν εργάζεται, και σιγά-σιγά την συνήθισε. Ήρθε μια φορά και μου είπε ότι νιώθει μεγάλη χαρά, όταν λήη την ευχή. «Άρχισε να γλυκοχαράζη», του είπα. Μετά από λίγο καιρό έμαθα ότι τον σκότωσαν δυο μεθυσμένοι. Πόσο είχα λυπηθή! Έπειτα από λίγες μέρες κάποιος μοναχός έψαχνε ένα εργαλείο, αλλά δεν το έβρισκε, γιατί το είχε τακτοποιήσει κάπου ο Γιάννης. Το βράδυ φανερώθηκε στον ύπνο του ο Γιάννης και του είπε που το είχε βάλει. Είχε φθάσει σε πνευματική κατάσταση και μπορούσε να βοηθή από την άλλη ζωή.

Πόσο απλή είναι η πνευματική ζωή! Αν κανείς αγαπήση τον Θεό, αν αναγνωρίση την μεγάλη Του θυσία και τις ευεργεσίες Του και στρουμώξη τον εαυτό του με διάκριση στην μίμηση των Αγίων, γρήγορα αγιάζει· φθάνει να ταπεινώνεται, να συναισθάνεται την αθλιότητά του και την μεγάλη του αχαριστία προς τον Θεό.

Η προσευχή στην οικογένεια

– Γέροντα, πρέπει να κάνη όλη η οικογένεια μαζί το απόδειπνο;

– Οι μεγάλοι να κινούνται με αρχοντιά. Εκείνοι να κάνουν το απόδειπνο και στα μικρά παιδιά να λένε: «Αν θέλετε, μείνετε λίγο». Όταν είναι κάπως μεγάλα τα παιδιά, μπορούν να έχουν ένα τυπικό· π.χ. δεκαπέντε λεπτά οι μεγάλοι, δύο ή πέντε λεπτά τα παιδιά, και από 'κεί και πέρα όσο θέλουν εκείνα. Αν οι γονείς τα κρατούν σε όλο το απόδειπνο, μετά αγανακτούν. Δεν πρέπει να τα πιέζουν, γιατί αυτά δεν έχουν καταλάβει ακόμη την δύναμη και την αξία της προσευχής. Οι γονείς, ας υποθέσουμε, μπορούν να φάνε και φασόλια και κρέας, οποιαδήποτε γερή τροφή. Όταν όμως το παιδάκι πίνη ακόμη μόνο γάλα, θα του πούν να φάη κρέας, επειδή είναι πιο δυναμωτικό; Μπορεί να είναι πιο δυναμωτικό, αλλά το καημένο δεν μπορεί να το χωνέψη. Γι' αυτό στην αρχή του δίνουν λίγο κρεατάκι με ζουμάκι, για να θελήση να ξαναφάη.

– Γέροντα, μερικές φορές και οι μεγάλοι το βράδυ είναι τόσο κουρασμένοι, που δεν μπορούν ούτε το απόδειπνο να κάνουν.

– Όταν είναι πολύ κουρασμένοι ή άρρωστοι, ας πούν το μισό απόδειπνο ή έστω ένα «Πάτερ ημών». Να μην παραλείψουν τελείως την προσευχή. Όπως στον πόλεμο,

⁷ Ο κυρίως ναός μιας Σκήτης, στον οποίο συγκεντρώνονται οι ασκητές από τα γύρω Κελλιά την Κυριακή και τις γιορτές για κοινή ακολουθία.

αν βρεθής βράδυ σε ένα ύψωμα μόνος και περικυκλωμένος από εχθρούς, ρίχνεις καμμιά τουφεκιά, για να φοβηθούν οι εχθροί και να μην κάνουν έφοδο, έτσι και αυτοί ας ρίχνουν καμμιά τουφεκιά, για να φοβάται το ταγκαλάκι και να φεύγη.

Η προσευχή έχει μεγάλη δύναμη μέσα στην οικογένεια. Γνωρίζω δύο αδέρφια που κατάφεραν με την προσευχή τους όχι μόνο να μη χωρίσουν οι γονείς τους, που είχαν πρόβλημα μεταξύ τους, αλλά να τους κάνουν και πιο αγαπημένους. Εμάς ο πατέρας μου μας έλεγε: «Δεν ξέρω τί θα κάνετε, δυο φορές την ημέρα θα πρέπει να δίνετε το παρόν στον Θεό, για να ξέρη που βρίσκεστε». Κάθε πρωί και κάθε βράδυ κάναμε προσευχή μπροστά στο εικονοστάσι όλοι μαζί, ο πατέρας, η μητέρα και τα παιδιά, και στο τέλος βάζαμε μετάνοια στην εικόνα του Χριστού. Όταν πάλι είχαμε κάποιο πρόβλημα στην οικογένεια, κάναμε προσευχή, για να τακτοποιηθή. Θυμάμαι, μια φορά που αρρώστησε ο μικρότερος αδελφός μας, είπε ο πατέρας μου: «Ελάτε να παρακαλέσουμε τον Θεό ή να τον κάνη καλά ή να τον πάρη, για να μην υποφέρη». Προσευχηθήκαμε όλοι και έγινε καλά. Αλλά και στο τραπέζι καθόμασταν όλοι μαζί. Κάναμε πρώτα προσευχή και ύστερα αρχίζαμε να τρώμε. Αν άρχιζε κανείς να τρώη, πριν ευλογηθή το τραπέζι, λέγαμε: «αυτός επόρνευσε». Την έλλειψη εγκρατείας την θεωρούσαμε πορνεία. Είναι διάλυση της οικογενείας να έρχεται ο καθένας στο σπίτι, όποια ώρα θέλει, και να τρώη μόνος του χωρίς να υπάρχει λόγος.

Η πνευματική ζωή των συζύγων

– Γέροντα, όταν ο άνδρας δεν ζη πνευματικά, η γυναίκα τί πρέπει να κάνη;
– Να τον αναθέση στον Χριστό και να προσεύχεται να μαλακώση λίγο την καρδιά του. Σιγά-σιγά θα κάνη αποβίβαση ο Χριστός στην καρδιά του και θα αρχίση να προβληματίζεται. Μόλις μαλακώση λίγο η καρδιά του, τότε μπορεί να του πη να την πάη λ.χ. με το αυτοκίνητο στην εκκλησία. Δεν θα του πη: «έλα κι εσύ στην εκκλησία», αλλά θα του πη: «Μπορείς, σε παρακαλώ, να με πάς μέχρι την εκκλησία;». Αν την πάη μέχρι εκεί, μπορεί να πη: «Αφού ήρθα ως εδώ, ας μπώ κι εγώ λίγο μέσα να ανάψω ένα κερί». Και έτσι σιγά-σιγά ίσως προχωρήση και παραπέρα.

– Μπορεί, Γέροντα, ο Πνευματικός της γυναίκας να βοηθήση με κάποιον τρόπο και τον άνδρα;

– Μερικές φορές, για να βοηθηθή ο άνδρας, ο Πνευματικός πρέπει να κάνη πνευματική εργασία στην γυναίκα. Από την γυναίκα θα μεταδοθή το καλό στον άνδρα και, αν έχη αγαθή καρδιά, ο Θεός θα τον βοηθήση να αλλάξη.

Η γυναίκα έχει στην φύση της την ευλάβεια. Αλλά, όταν ο άνδρας, ενώ είναι λίγο αδιάφορος προς την Εκκλησία, πάρη μια στροφή πνευματική, μετά προχωράει σταθερά πνευματικά και η γυναίκα δεν τον φθάνει. Μπορεί μάλιστα να αρχίση να τον ζηλεύη, επειδή δεν προχωράει αυτή. Γι' αυτό, στις περιπτώσεις αυτές, λέω στους άνδρες να προσέχουν. Γιατί τί γίνεται; Όσο προχωράει ο άνδρας πνευματικά, η γυναίκα, αν δεν ζη κι εκείνη πνευματικά, τόσο του πάει κόντρα. Αν πη ο άνδρας: «πέρασε η ώρα, σήκω να πάμε στην εκκλησία», του λέει: «Άντε, τράβα μόνος σου! Δεν με καταλαβαίνεις, έχω ένα σωρό δουλειές...». Ή, αν της πη ο άνδρας: «καλά, σβηστό έχεις το καντήλι;» ή αν πάη να το ανάψη εκείνος, πληγώνει τον εγωισμό της και βάζει τις φωνές: «Τί, παπάς θα γίνης; καλόγερος είσαι;». Μπορεί ακόμη και να του πη: «Τί το

καίμε το καντήλι; Καλύτερα να δώσουμε το λάδι σε κανέναν φτωχό». Μέχρις εκεί μπορεί να φθάση, σε προτεσταντικές θεωρίες. Φυσικά, ύστερα στενοχωριέται για τις δικαιολογίες που είπε, αλλά στενοχωριέται και για την πρόοδο που βλέπει στον άνδρα της. Χίλιες φορές σ' αυτές τις περιπτώσεις να μείνη σβηστό το καντήλι, παρά να πάη ο άνδρας να το ανάψη. Για να γλιτώσω λοιπόν τις οικογένειες από την διάλυση, λέω στους άνδρες: «Να πής στην γυναίκα σου, όταν την βρής σε καλή ώρα: "Αν πηγαίνω στην εκκλησία και κάνω λίγη προσευχή και καμμία μετάνοια ή διαβάζω κανένα βιβλίο πνευματικό, δεν τα κάνω αυτά από πολλή ευλάβεια, αλλά γιατί αυτά με φρενάρουν, με συγκρατούν, ώστε να μην παρασυρθώ από αυτήν την ελεεινή κοινωνία και πάω στα μπουζούκια με παρέες κ.λπ."». Όταν ο άνδρας χειρισθή έτσι το θέμα, τότε η γυναίκα χαίρεται και μπορεί να αλλάξη και να τον ξεπεράση στα πνευματικά. Αν δεν το χειρισθή όμως έτσι, της σπάζει τα κόκκαλα. Μπορεί να φθάσουν σε χωρισμό. Αν θέλη ο άνδρας να βοηθήση την γυναίκα πνευματικά, ας προσπαθήση να την συνδέση με κάποια οικογένεια που ζη πνευματικά και η μητέρα έχει ευλάβεια, ώστε να παρακινηθή να την μιμηθή.

Παιδιά και πνευματική ζωή

– Γέροντα, μια μητέρα δίνει αγιασμό στο παιδί της και το παιδί τον φτύνει. Τί να κάνη;

– Να κάνη προσευχή για το παιδί της. Ίσως και ο τρόπος που δίνει στο παιδί τον αγιασμό να του προκαλή αντίδραση. Για να είναι τα παιδιά στον δρόμο του Θεού, πρέπει και οι γονείς να ζουν σωστά πνευματικά. Μερικοί γονείς που θρησκευούν προσπαθούν να βοηθήσουν τα παιδιά τους να γίνουν καλά παιδιά, όχι γιατί τους απασχολεί η σωτηρία της ψυχής τους, αλλά γιατί θέλουν να έχουν καλά παιδιά. Περισσότερο δηλαδή τους στενοχωρεί τί θα πη ο κόσμος για τα παιδιά τους, παρά μήπως πάνε στην κόλαση. Τότε πώς να βοηθήση ο Θεός; Σκοπός δεν είναι να πηγαίνουν τα παιδιά με το ζόρι στην εκκλησία, αλλά να αγαπήσουν την εκκλησία. Να μην κάνουν το καλό με το ζόρι, αλλά να το αισθανθούν ως ανάγκη. Η αγία ζωή των γονέων πληροφορεί τις ψυχές των παιδιών και υποτάσσονται φυσιολογικά. Έτσι μεγαλώνουν με ευλάβεια και με διπλή υγεία, χωρίς ψυχικά τραύματα. Αν οι γονείς ζορίζουν το παιδί τους από φόβο Θεού, βοηθάει ο Θεός και βοηθιέται το παιδί. Αν όμως το κάνουν από εγωισμό, τότε δεν βοηθάει ο Θεός. Πολλές φορές ταλαιπωρούνται τα παιδιά από την υπερηφάνεια των γονέων.

– Γέροντα, μερικές μητέρες μας ρωτούν τί προσευχή να κάνουν παιδιά τριών-τεσσάρων ετών;

– Να τις πητε: «Εσύ, μάνα είσαι; κοίταξε πόσο αντέχει το παιδί σου». Να μη βάζουν τυπικό.

– Εδώ, Γέροντα, τα παιδάκια που φέρνουν οι γονείς στις αγρυπνίες μήπως κουράζονται;

– Στον όρθρο να τα αφήνουν λίγο να ξεκουραστούν και στην Θεία Λειτουργία να τα παίρνουν στον ναό.

Οι μητέρες, χωρίς να ζορίζουν τα παιδιά, πρέπει να τα μαθαίνουν από μικρά να προσεύχωνται. Στα χωριά της Καππαδοκίας οι κάτοικοι ζούσαν έντονα την

ασκητική παράδοση. Πήγαιναν με τα παιδιά τους στα ασκητήρια και εκεί έκαναν μετάνοιες και προσεύχονταν με δάκρυα, και έτσι μάθαιναν και τα παιδιά να προσεύχονται. Οι Τσέτες, όταν πήγαιναν το βράδυ να τους ληστέψουν, περνούσαν έξω από τα εκκλησάκια, άκουγαν κλάματα και απορούσαν. «Καλά, τί γίνεται; έλεγαν. Αυτοί την ημέρα γελάνε και την νύχτα κλαίνε;». Δεν μπορούσαν να καταλάβουν τί συμβαίνει.

Με τις προσευχές των μικρών παιδιών μπορούν να γίνουν θαύματα. Ότι ζητούν από τον Θεό, τους το δίνει, γιατί έχουν αθωότητα και ο Θεός ακούει την καθαρή προσευχή τους. Θυμάμαι, μια φορά που οι γονείς μας είχαν πάει στο χωράφι, με είχαν αφήσει στο σπίτι με τα δυο μικρότερα αδέρφια μου. Ξαφνικά ο ουρανός μαύρισε και άρχισε καταρρακτώδης βροχή. «Τί θα κάνουν τώρα οι γονείς μας; είπαμε. Πώς θα έρθουν στο σπίτι;». Τα δυο μικρά άρχισαν να κλαίνε. «Ελάτε, τους είπα, θα παρακαλέσουμε τον Χριστό να σταματήσει την βροχή». Γονατίσαμε και τα τρία μπροστά στο εικονοστάσι και προσευχηθήκαμε. Σε λίγα λεπτά η βροχή σταμάτησε.

Οι γονείς πρέπει να βοηθούν με διάκριση τα παιδιά από μικρά να πλησιάσουν στον Χριστό και να ζήσουν από μικρά τις ανώτερες χαρές, τις πνευματικές. Όταν αρχίσουν να πηγαίνουν στο σχολείο, πρέπει σιγά-σιγά να τα μάθουν να μελετούν κάποιο πνευματικό βιβλίο και να τα βοηθούν να ζουν πνευματικά. Τότε θα είναι αγγελούδια και με την προσευχή τους θα έχουν μεγάλη παρησία προς τον Θεό. Τέτοια παιδιά είναι κεφάλαια πνευματικά για τα σπίτια. Ειδικά τα Συναξάρια πολύ βοηθούν τα μικρά παιδιά στην πνευματική ζωή. Εγώ μικρός έπαιρνα κάτι Συναξαράκια που υπήρχαν εκείνα τα χρόνια και έφευγα στο δάσος· μελετούσα, προσευχόμουν. Πετούσα από την χαρά μου. Από δέκα μέχρι δεκαέξι ετών, που άρχισε ο ελληνοϊταλικός πόλεμος, έζησα αμέριμος την πνευματική ζωή. Οι παιδικές χαρές είναι καθαρές· τυπώνονται στον άνθρωπο και πολύ τον συγκινούν, όταν μεγαλώσει. Αν τα παιδιά ζουν πνευματικά, θα ζουν χαρούμενα σ' αυτήν την ζωή και στην άλλη θα χαίρωνται αιώνια κοντά στον Χριστό.

Οι σχέσεις με τους συγγενείς και τους φίλους

– Γέροντα, κάποια κυρία ρώτησε τί να κάνη με δυο ξαδέλφες της που ζουν για χρόνια παρασιτικά εις βάρος της.

– Τί θέλει; να κάνουμε τώρα καινούργιο Ευαγγέλιο; Από αυτήν ζητάει ο Θεός να τις βοηθή και Εκείνος θα κάνη ό,τι συμφέρει στην ψυχή τους.

– Γέροντα, όταν ανάμεσα σε συγγενείς δημιουργηθή μια παρεξήγηση, πρέπει να τους πη κανείς κάτι, για να τους βοηθήσει;

– Ναί, πρέπει να πη κάτι με τρόπο, γιατί, αν σιωπήσει, ίσως κάνη κακό. Αν τον παρεξηγήσουν, να πάη ξανά και να τους πη: «νά με συγχωρήσετε που σάς στενοχώρησα», και στο εξής να τους αφήσει και να προσεύχεται γι' αυτούς.

Όποιος θέλει να ζήσει ειρηνικά, πρέπει να προσέξει ιδιαίτερα τις σχέσεις του με συγγενείς και φίλους. Να μην ξεγελιέται από την ευγένεια που ίσως συναντά. Η κοσμική ευγένεια μπορεί να κάνη πολύ κακό, γιατί έχει υποκρισία. Η εξωτερική

συμπεριφορά μπορεί να παρουσιάζει έναν τέλειο άγιο, αλλά, όταν αποκαλυφθή ο εσωτερικός του κόσμος, να είναι τελείως το αντίθετο.

– Όταν, Γέροντα, νιώθει κανείς την καλωσύνη του άλλου, είναι σωστό να εκφράζεται γι' αυτήν;

– Αν είναι πολύ δικός του άνθρωπος, δεν χρειάζεται, γιατί και αυτός κάποτε θα τον είχε εξυπηρετήσει, αλλά και νιώθει την εσωτερική ευγνωμοσύνη που υπάρχει. Αν όμως δεν είναι δικός του άνθρωπος, τότε, με όποιο τρόπο μπορεί, ας εκφράσει την ευγνωμοσύνη του. Στους ξένους λέμε «ευχαριστώ». Εάν θελήσει λ.χ. ένα παιδί να εκφράσει την ευγνωμοσύνη του στους γονείς του, δεν πρέπει να κάνει άλλη δουλειά από το να τους λέει συνέχεια, μέρα-νύχτα, «ευχαριστώ» για όσα κάνουν γι' αυτό.

Πολύ βοηθάει το να είναι κανείς απλός στις σχέσεις του με τους άλλους, να έχει γι' αυτούς πάντοτε καλό λογισμό και να μην παίρνει όλους τους ανθρώπους στα σοβαρά. Να αποφεύγει τις συζητήσεις που γίνονται δήθεν για πνευματική ωφέλεια και φέρνουν μάλλον πονοκέφαλο. Να μην περιμένη πνευματική κατανόηση από ανθρώπους που δεν πιστεύουν στον Θεό. Καλύτερα να εύχεται γι' αυτούς να τους συγχωρήσει ο Θεός και να τους φωτίσει. Να μιλάει στον καθέναν με την δική του γλώσσα και να μη φανερώνει τις μεγάλες αλήθειες που πιστεύει και ζή, γιατί δεν θα τον καταλάβουν, επειδή μιλάει σε άλλη συχνότητα και σε διαφορετικό μήκος κύματος.

Μερικοί λένε: «θέλω να γνωρίσουν και οι άλλοι τον Χριστό, όπως Τον γνώρισα κι εγώ», και κάνουν τον δάσκαλο στους άλλους. Πρέπει όμως η ζωή τους να συμφωνήσει με αυτά που διδάσκουν. Όταν με την ζωή τους διδάσκουν άλλον Χριστό και δεν ανταποκρίνονται σε αυτά που λένε, τότε δεν μπορούν να πούν ότι γνώρισαν τον Χριστό. Και αν κανείς δεν έχει βιώματα, θα είναι έξω από την πραγματικότητα και, αργά ή γρήγορα, θα τον προδώσει ο εαυτός του. Όταν με πόνο και αληθινή αγάπη πλησιάσουμε κάποιον, τότε η αληθινή αυτή αγάπη του Χριστού αλλοιώνει τον πλησίον μας. Ο άνθρωπος που έχει αγιότητα, όπου κι αν βρεθεί, δημιουργεί κατά κάποιον τρόπο γύρω του ένα ηλεκτρομαγνητικό πνευματικό πεδίο και επηρεάζει όσους βρίσκονται μέσα σ' αυτό. Βέβαια, πρέπει να προσέχουμε να μη σπαταλάμε την αγάπη μας και να μη δίνουμε την καρδιά μας εύκολα, γιατί πολλές φορές μερικοί εκμεταλλεύονται την δική μας καρδιά και μας την κάνουν κιμά ή άλλοτε δεν μπορούν να μας καταλάβουν και μας παρεξηγούν.

Οι πειρασμοί στις γιορτές

– Γέροντα, γιατί στις γιορτές συνήθως συμβαίνει κάποιος πειρασμός;

– Δεν ξέρεις; Στις γιορτές ο Χριστός, η Παναγία, οι Άγιοι έχουν χαρά και κερνούν, δίνουν ευλογίες, δώρα πνευματικά στους ανθρώπους. Εδώ οι γονείς κερνούν, όταν γιορτάζουν τα παιδιά, ή οι βασιλείς χαρίζουν ποιμένες, όταν γεννιέται κανένα βασιλόπουλο, οι Άγιοι γιατί να μην κεράσουν; Μάλιστα η χαρά που δίνουν κρατάει πολύ και βοηθιούνται πολύ οι ψυχές. Γι' αυτό ο διάβολος, επειδή το ξέρει αυτό, δημιουργεί πειρασμούς, για να στερηθούν οι άνθρωποι τα θεία δώρα και να μη χαρούν ούτε να ωφεληθούν από την γιορτή. Και βλέπεις, μερικές φορές στην οικογένεια, όταν σε μια γιορτή ετοιμάζονται όλοι να κοινωνήσουν, τους βάζει ο

πειρασμός να μαλώσουν, και όχι μόνο δεν κοινωνούν, αλλά ούτε στην εκκλησία πηγαίνουν. Τα φέρνει έτσι τα πράγματα το ταγκαλάκι, ώστε να στερηθούν όλη την θεία βοήθεια.

Αυτό παρατηρείται και στην δική μας, την καλογερική, ζωή. Πολλές φορές το ταγκαλάκι, επειδή γνωρίζει εκ πείρας ότι θα βοηθηθούμε πνευματικά σε κάποια γιορτή, εκείνη την ημέρα, ή μάλλον από την παραμονή, δημιουργεί έναν πειρασμό – σαν πειρασμός που είναι – και μας χαλάει όλη την διάθεση. Μπορεί λ.χ. να μας βάλει να φιλονικήσουμε με έναν αδελφό, και ύστερα μας θλίβει, μας τσακίζει ψυχικά και σωματικά. Έτσι, δεν μας αφήνει να ωφεληθούμε από την γιορτή με τον χαρούμενο τρόπο της δοξολογίας. Ο Καλός Θεός όμως, όταν δη ότι δεν δώσαμε εμείς αφορμή, αλλά αυτό έγινε μόνον από φθόνο του πονηρού, μας βοηθάει. Και ακόμη πιο θετικά μας ωφελεί, όταν εμείς παίρνουμε ταπεινά το σφάλμα επάνω μας και δεν κατηγορούμε όχι μόνον τον αδελφό μας αλλά ούτε και τον μισόκαλο διάβολο, διότι η δουλειά του αυτή είναι: να δημιουργή σκάνδαλα και να σκορπάη κακότητα, ενώ ο άνθρωπος ως εικόνα Θεού πρέπει να σκορπάη ειρήνη και καλωσύνη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Εργασία και πνευματική ζωή

Η δουλειά είναι ευλογία

– Γέροντα, παλιά έλεγαν: «Καλύτερα να λειώνης σόλες παρά κουβέρτες». Τι εννοούσαν;

– Ήθελαν να πούν: «Καλύτερα να λειώνης σόλες δουλεύοντας παρά να μένης στο κρεβάτι τεμπελιάζοντας». Η δουλειά είναι ευλογία, είναι δώρο Θεού. Δίνει ζωντάνια στο σώμα, φρεσκάδα στον νού. Εάν δεν έδινε ο Θεός την δουλειά, θα μούχλιαζε ο άνθρωπος. Όσοι είναι εργατικοί, ακόμη και στα γεράματά τους δεν σταματούν να δουλεύουν. Αν σταματήσουν την δουλειά, ενώ ακόμη έχουν δυνάμεις, μελαγχολία θα πάθουν. Αυτό είναι θάνατος γι' αυτούς. Θυμάμαι, ένα γεροντάκι στην Κόνιτσα, κοντά ενενήντα χρονών, συνέχεια δούλευε. Τελικά πέθανε στο χωράφι, δυο ώρες μακριά από το σπίτι.

Εξάλλου και αυτή η σωματική ανάπαυση που επιζητούν μερικοί δεν είναι μια μόνιμη κατάσταση. Ίσα-ίσα που ξεχνούν το άγχος τους εκείνη την ώρα. Έχουν το φαγητό τους, το γλυκό τους, το μπάνιο τους, την ξεκούρασή τους. Μόλις όμως τελειώσουν αυτά, ζητούν άλλη ανάπαυση. Έτσι είναι συνέχεια στενοχωρημένοι, γιατί πάντα κάτι τους λείπει· νιώθουν ένα κενό και η ψυχή τους ζητά να το συμπληρώση. Ενώ αυτός που κουράζεται με την δουλειά έχει μια συνεχή χαρά, την πνευματική χαρά.

– Γέροντα, αν έχης πρόβλημα με την μέση, δεν μπορείς να κάνης οποιαδήποτε εργασία.

– Καλά, και η μέση δεν χρειάζεται άσκηση; Μια εργασία που είναι σαν άσκηση για την μέση δεν βοηθάει; Κοίταξε να σου πώ: Αν κανείς τρώη, πίνη, κοιμάται και δεν δουλεύη, παθαίνει ένα ξεβίδωμα και θέλει όλο να κοιμάται, γιατί το σώμα του, τα νεύρα του, χαλαρώνουν. Φθάνει σιγά-σιγά να μην μπορή να κάνη τίποτε. Μόλις περπατήση λίγο, κόβεται. Ενώ, αν δουλέψη λίγο και κινηθή, δυναμώνει και στα πόδια και στα χέρια. Βλέπεις, αυτοί που αγαπούν την δουλειά, δεν κοιμούνται πολύ ή, από κούραση, μπορεί και καθόλου να μην κοιμηθούν, αλλά έχουν δυνάμεις, γιατί με την δουλειά ψήνονται και δυναμώνουν σωματικά.

Η δουλειά, ειδικά για τον νέο, είναι υγεία. Έχω παρατηρήσει ότι μερικά καλομαθημένα παιδιά, όταν πάνε στον στρατό, ψήνονται, σκληραγωγούνται. Ο στρατός τους κάνει πολύ καλό. Φυσικά αυτό περισσότερο γινόταν παλιά. Σήμερα φοβούνται να ζορίσουν τους στρατιώτες, γιατί με λίγο ζόρισμα κόβουν τις φλέβες, παθαίνουν νευρικό κλονισμό... Εγώ λέω στους γονείς να πληρώνουν κάποιον και να στέλνουν τα παιδιά τους σ' αυτόν να δουλεύουν, για να έχουν την υγεία τους – φθάνει να κάνουν μια δουλειά που να την αγαπούν. Γιατί ένας νέος που έχει νεύρο, έχει και μυαλό, αν δεν δουλεύη, γίνεται νωθρός. Όταν μάλιστα βλέπη τους άλλους να προκόβουν, μπερδεύεται από τον εγωισμό του και δεν ευχαριστείται με τίποτε. Συνέχεια έχει λογισμούς και το μυαλό του κουρकुουτιάζει. Ύστερα πάει και ο διάβολος και του λέει: «Χαμένε, τί ανεπρόκοπος που είσαι! Ο τάδε έγινε καθηγητής, ο άλλος έχει δική του δουλειά και βγάζει χρήματα, εσύ που θα καταλήξης;», οπότε τον απελπίζει. Ενώ, αν δουλέψη, θα αποκτήση εμπιστοσύνη στον εαυτό του, με την καλή

έννοια. Θα δη ότι και αυτός μπορεί να τα βγάλει πέρα, αλλά και το μυαλό του θα απασχοληθεί στην δουλειά και θα γλιτώνει από τους λογισμούς. Γίνονται έτσι δυο καλά.

Εκλογή επαγγέλματος

– Γέροντα, μερικοί γονείς κατευθύνουν τα παιδιά τους προς το δικό τους επάγγελμα, και μάλιστα πολλές φορές γίνονται πιεστικοί.

– Όχι, δεν κάνουν καλά. Δεν πρέπει να πιέζουν τα παιδιά τους να κάνουν αυτό που αναπαύει τους ίδιους, αν αυτό δεν αναπαύει και εκείνα. Γνώρισα έναν νέο που ήθελε να σπουδάσει θεολογία και να γίνη ιερέας. Η μάνα του όμως δεν τον άφηνε· τον πίεζε να πάει ιατρική. Το παιδί είχε μάθει βυζαντινή μουσική και έψελνε. Είχε κάνει μόνος του και ένα όργανο μουσικό και εύρισκε τους ήχους. Ήξερε τα μουσικά απ' έξω. Είχε χάρισμα. Έφτιαχνε τροπάρια, ακολουθίες... Μόλις τελείωσε το γυμνάσιο, έδωσε εξετάσεις και πέρασε στην Θεολογική Σχολή. Η μάνα του έπαθε νευρικό κλονισμό από την στενοχώρια της. Ερχόταν ύστερα και με παρακαλούσε: «Κάνε προσευχή, Πάτερ, να γίνω καλά, και ας κάνη ό,τι θέλει το παιδί μου». Μόλις έγινε καλά, πάλι δεν τον άφηγε να κάνη αυτό που ήθελε. Ύστερα και αυτός τα παράτησε όλα, και τελικά χαραμίστηκε.

Εγώ λέω στους νέους που βλέπω να προβληματίζονται ποιά επιστήμη να ακολουθήσουν: «Δέστε ποιά επιστήμη σάς αρέσει, ώστε να κάνετε αυτό που είναι στην φύση σας». Αν δεν είναι στην φύση τους αυτό που σκέφτονται να κάνουν, προσπαθώ να τους κάνω να δώσουν την καρδιά τους σ' αυτό που είναι στην φύση τους, για να βοηθηθούν. Τους βοηθάω δηλαδή να ακολουθήσουν την επιστήμη που θέλουν και να κάνουν το επάγγελμα που είναι ανάλογο με τις δυνάμεις τους, φθάνει να το κάνουν κατά Θεόν. Έχει κλίση κάποιος στην μουσική; Να γίνη μουσικός ή καλός ιεροψάλτης, που θα βοηθάει με την ζωή του και με την ψαλτική του όσους θα τον ακούν, ώστε να αγαπήσουν την Εκκλησία και την προσευχή. Έχει κλίση στην ζωγραφική; Να γίνη ζωγράφος ή αγιογράφος και να κάνη με ευλάβεια εικόνες, που θα κάνουν θαύματα. Έχει κλίση σε κάποια επιστήμη; Να αφοσιωθεί σ' αυτήν και να εργασθή με φιλότιμο.

Και να δήτε, φαίνεται από μικρός κανείς τί κλίση έχει. Μια φορά στο μοναστήρι στο Στόμιο είχε έρθει κάποιος με δυο ανηψάκια του. Το ένα, έξι-επτά χρονών, κάθησε κοντά μας και συνέχεια μας έκανε διάφορες ερωτήσεις. Το ρωτάω: «Τί θα γίνης, όταν μεγαλώσης;». «Δικηγόρος!», μου λέει. Το άλλο το χάσαμε. Ρωτάω τον θείο του: «Που πήγε το άλλο το παιδί; μήπως πέση σε κανέναν γκρεμό». Βγαίνουμε έξω να το βρούμε και ακούμε κάτι χτυπήματα στο μαραγκούδικο. Πάμε μέσα, και τί να δούμε; Το σανίδι που είναι στον μπάγκο, όπου πλανίζουμε και είναι πολύ λείο, το είχε κάνει με το σκεπάρνι χάλια! «Τί θα γίνης, όταν μεγαλώσης;», το ρωτάω. «Επιπλοποιός!», μου λέει. «Να γίνης, του λέω. Χαλάλι που χάλασε το σανίδι! Δεν πειράζει!».

Η αγάπη για την δουλειά

– Γέροντα, γιατί πολλοί άνθρωποι νιώθουν ανία στην δουλειά;

– Μήπως δεν αγαπούν την δουλειά τους; Ή μήπως ασχολούνται με το ίδιο πράγμα; Συχνά, σε μερικές δουλειές, σε ένα εργοστάσιο, ας πούμε, που φτιάχνει κουφώματα, ένας υπάλληλος, από το πρωί ως την ώρα που θα φύγει, κολλάει-κολλάει ένας άλλος περνάει συνέχεια τζάμια, άλλος στόκο. Κάνουν συνέχεια την ίδια δουλειά, ένα μονότονο πράγμα, και το αφεντικό τους παρακολουθεί. Και δεν είναι μια μέρα ή δυό. Όλο το ίδιο-τό ίδιο το βαριούνται. Παλιά δεν ήταν έτσι. Ένας μαραγκός παραλάμβανε τέσσερις τοίχους από τους χτίστες και έπρεπε να παραδώσει στον νοικοκύρη τελειωμένο το σπίτι με το κλειδί. Θα έφτιαχνε τα πατώματα, τα κουφώματα, θα περνούσε τα τζάμια με στόκο. Ύστερα θα έκανε σκάλες γυριστές, τορναριστά κάγκελα, μετά θα άσπριζε, θα έκανε τα ντουλάπια, τα ράφια, στην συνέχεια θα έκανε και τα έπιπλα. Και αν ακόμη δεν ασχολούνταν ο ίδιος με όλα αυτά, ήξερε όμως να τα φτιάχνει. Σε μια ανάγκη θα έκανε ακόμη και την σκεπή, θα έβαζε και τα κεραμίδια.

Σήμερα πολλοί άνθρωποι είναι βασανισμένοι, γιατί δεν αγαπούν την δουλειά τους. Κοιτάζουν πότε να έρθει η ώρα να φύγουν. Ενώ, όταν υπάρχει ζήλος για την δουλειά και έχει κανείς ενδιαφέρον γι' αυτό που φτιάχνει, όσο δουλεύει, τόσο ανάβει ο ζήλος. Αφοσιώνεται μετά στην δουλειά του και, όταν είναι να φύγει, λέει: «Πότε πέρασε η ώρα;». Ξεχνάει και το φαγητό και τον ύπνο, τα ξεχνάει όλα. Και νηστικός να είναι, δεν πεινάει, και άυπνος να είναι, δεν νυστάζει, αλλά και χαίρεται που δεν κοιμάται. Δεν είναι ότι βασανίζεται από την πείνα ή από την νύστα· είναι πανηγύρι γι' αυτόν η δουλειά.

– Γέροντα, δυο άνθρωποι που κάνουν την ίδια δουλειά, πώς γίνεται ο ένας να βγαίνει ωφελημένος πνευματικά από αυτό που κάνει και ο άλλος ζημιωμένος;

– Εξαρτάται από το πώς ο καθένας κάνει αυτήν την δουλειά και τί έχει μέσα του. Αν εργάζεται με ταπείνωση και αγάπη, όλα θα είναι φωτισμένα, λαμπικαρισμένα, χαριτωμένα, και θα νιώθει εσωτερική ξεκούραση. Αν όμως βάζει υπερήφανο λογισμό, ότι κάνει την δουλειά καλύτερα από τον άλλον, μπορεί να νιώθει μια ικανοποίηση, αλλά αυτή η ικανοποίηση δεν γεμίζει την καρδιά του, γιατί η ψυχή του δεν πληροφορείται, δεν έχει ανάπαυση.

Ύστερα, όταν κανείς δεν κάνει την δουλειά του με αγάπη, κουράζεται. Ένας, και μόνον που βλέπει ότι πρέπει να ανεβή μια ανηφόρα, για να τελειώσει κάποια δουλειά, κουράζεται, γιατί δεν αγαπάει αυτήν την δουλειά. Ενώ ένας άλλος που την κάνει με την καρδιά του, πάει και έρχεται στην ανηφόρα, χωρίς να το καταλαβαίνει. Ωρες μπορεί λ.χ. να σκαλίζει ένας εργάτης μέσα στον ήλιο και να μην κουράζεται, αν το κάνει με την καρδιά του. Ενώ, αν δεν το κάνει με την καρδιά του, όλο σταματάει, χαζεύει, γκρινιάζει: «ώ, πολλή ζέστη κάνει», λέει, και υποφέρει.

– Μπορεί, Γέροντα, να τον απορροφήσει κάποιον η επιστήμη του, η δουλειά του, και να αδιαφορή για την οικογένειά του κ.λπ.;

– Την δουλειά του θα την αγαπάει απλά· δεν θα την ερωτευθεί. Αν δεν αγαπήσει την δουλειά του, θα κουράζεται διπλά, και σωματικά και ψυχικά, οπότε και η σωματική ανάπαυση δεν θα τον ξεκουράζει, γιατί ψυχικά θα είναι κουρασμένος. Η ψυχική κούραση είναι αυτή που καταβάλλει τον άνθρωπο. Όταν δουλεύει κανείς με την καρδιά του και είναι χαρούμενος, είναι ψυχικά ξεκούραστος και εξαφανίζεται η

σωματική κούραση. Νά, γνώρισα κάποιον στρατηγό που κάνει ακόμη και τις δουλειές των στρατιωτών. Και πώς πονάει για τους στρατιώτες! Σαν πατέρας! Ξέρετε τί χαρά νιώθει! Κάνει το καθήκον του και χαίρεται. Μια φορά ξεκίνησε μεσάνυχτα από τον Έβρο, για να πάη στην Λάρισα στην μνήμη του Αγίου Αχιλλίου και να προλάβη να είναι στην Θεία Λειτουργία, ενώ ήταν δικαιολογημένος να πάη και αργότερα, στην Δοξολογία που θα έκαναν στο τέλος. Αλλά σου λέει: «Πρέπει να είμαι εγκαίρως, για να τιμήσω τον Άγιο». Όλα τα κάνει με την καρδιά του. Η ευχαρίστηση που νιώθει όποιος κάνει φιλότιμα την δουλειά του είναι καλή ευχαρίστηση. Την έδωσε ο Θεός, για να μην κουράζεται το πλάσμα Του. Αυτή είναι ξεκούραση από την κούραση.

Ο καθένας να αξιοποιήσει πνευματικά το χάρισμα που έχει

Το χάρισμα που έχει ο κάθε άνθρωπος πρέπει να το αξιοποιήσει στο καλό, γιατί ο Θεός, για να του το δώσει, έχει και απαιτήσεις. Το μυαλό λ.χ. είναι μια δύναμη, αλλά, ανάλογα με το πώς το χρησιμοποιεί ο καθένας, μπορεί να κάνει καλό ή κακό. Ένας που έχει πολλή εξυπνάδα, αν την χρησιμοποιήσει σωστά, μπορεί να κάνει εφευρέσεις που θα βοηθούν τον κόσμο. Αν όμως δεν την χρησιμοποιήσει σωστά, μπορεί να εφευρίσκη, ας υποθέσουμε, πώς να ληστεύη τον άλλον. Ή αυτοί που κάνουν γελοιογραφίες σε εφημερίδες κ.λπ., σε μια γελοιογραφία, σε ένα σκίτσο, κρύβουν ολόκληρο γεγονός. Και αν αυτό έχη σχέση με εκκλησιαστικά θέματα κ.λπ., μπορεί να κρύβη και ολόκληρη θεολογία. Μερικοί από αυτούς, αν σπούδαζαν θεολογία, επειδή ο νους τους παίρνει στροφές, θα μπορούσαν να εμβαθύνουν πολύ στα θεία νοήματα. Θα αξιοποιούσαν δηλαδή αυτήν την ευστροφία, θα την αγίαζαν, και θα βοηθούσαν και τον εαυτό τους και τους άλλους. Ενώ τώρα πολλοί κάνουν αρνητικό έργο: αν είναι αισχροί, αισχρό, αν είναι γελοίοι, γελοίο.

Όσοι δηλαδή έχουν κάποια ιδιαίτερη ικανότητα, θα γίνουν ή χρήσιμοι ή καταστρεπτικοί. Ενώ όσοι δεν έχουν κάποια ιδιαίτερη ικανότητα, δεν μπορούν βέβαια να κάνουν κάποιο μεγάλο καλό, αλλά τουλάχιστον δεν μπορούν να κάνουν ούτε μεγάλο κακό.

Άγχος και εργασία

– Γέροντα, πολλοί, όταν επιστρέφουν στο σπίτι από την δουλειά, είναι εκνευρισμένοι.

– Εγώ συνιστώ στους άνδρες, μετά την δουλειά τους, αν βρίσκουν καμιά εκκλησία ανοιχτή, να μπαίνουν να ανάβουν ένα κερί, να μένουν μέσα δέκα-δεκαπέντε λεπτά ή να κάθονται σε κάποιο πάρκο να διαβάζουν ένα κομματάκι από το Ευαγγέλιο, για να γαληνεύουν λίγο, και ύστερα να πηγαίνουν στα σπίτια τους ήρεμοι και χαμογελαστοί, και όχι να πηγαίνουν εκνευρισμένοι και να στήνουν τον καβγά. Να μη μεταφέρουν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στην δουλειά τους μέσα στο σπίτι: να τα αφήνουν έξω από την πόρτα.

– Γέροντα, μερικοί όμως είναι και κάπως δικαιολογημένοι, γιατί η ευθύνη που έχουν στην δουλειά τους γεμίζει άγχος.

- Τους γεμίζει άγχος, γιατί δεν βάζουν και τον Θεό στις υποθέσεις τους. Ο τεμπέλης που λέει «έ, έχει ο Θεός...», είναι καλύτερος από αυτούς. Εγώ προτιμώ να είναι κανείς υπάλληλος, να κάνει σωστά και με φιλότιμο την δουλειά του, αλλά να απλοποιή την ζωή του, να περιορίζεται στα απαραίτητα και να έχει ήσυχο το κεφάλι του, παρά να είναι εργοστασιάρχης και να είναι συνέχεια «άχ και βάχ», γιατί συνήθως είναι χρεωμένος. Μπαίνει και η υπερηφάνεια, «θά πάρω τόσο δάνειο, να παρουσιάσω κι αυτό και το άλλο, για να τακτοποιηθώ καλύτερα...», και μετά πέφτει έξω, χρεωκοπεί, οπότε μετά πλειστηριασμός κ.λπ.

Ύστερα πολλοί στην εργασία τους δεν δουλεύουν το μυαλό τους, κουράζονται άσκοπα, και δουλειά δεν βγάζουν. Δεν μπορούν μετά να ανταποκριθούν και τους πιάνει άγχος. Κάποιος λ.χ. θέλει να μάθη μια τέχνη καί, επειδή δεν προσέχει, χρόνια πάει-έρχεται, χωρίς να κάνει προκοπή, γιατί δεν δουλεύει το μυαλό του. Πρέπει να δη τί του χρειάζεται στην δουλειά του και να το προσθέση. Νά, όταν δούλευα στον κόσμο σαν μαραγκός, είδα πώς για τα έπιπλα που έκανα μου χρειαζόταν και ένας τόρνος. Τί; να πήγαινα σε άλλον να μου τα φτιάξη; Πήρα έναν τόρνο και έμαθα να τον δουλεύω. Στην συνέχεια είδα ότι χρειαζόταν να φτιάξω κυκλικές σκάλες. Κάθησα, θυμήθηκα και την γεωμετρία και την αριθμητική και έμαθα να τις φτιάχνω. Αν δεν δουλεύς το μυαλό, θα παιδεύσαι. Θέλω δηλαδή να τονίσω πώς πρέπει κανείς να δουλεύη το μυαλό του, γιατί επάνω στην δουλειά παρουσιάζονται ένα σωρό περιπτώσεις. Έτσι θα γίνη κανείς καλός τεχνίτης και από εκεί και πέρα θα ξέρη τί να κάνει και θα προχωράη. Όλη η βάση εκεί είναι. Το μυαλό να γεννάη σε όλα. Αλλιώς ο άνθρωπος μένει υπανάπτυκτος και χάνει τον χρόνο του.

Ο αγιασμός της εργασίας

Ο καθένας πρέπει με την προσευχή του, με την ζωή του, να αγιάζη την εργασία του και να αγιάζεται. Αλλά, αν είναι αφεντικό και έχει ευθύνη, να βοηθήη πνευματικά και τους υπαλλήλους του. Αν έχει καλή εσωτερική κατάσταση, αγιάζει και την δουλειά του. Όταν λ.χ. πηγαίνουν νέοι σε έναν τεχνίτη να τους μάθη την δουλειά, παράλληλα πρέπει να βοηθηθούν να ζουν πνευματικά. Αυτό θα ωφελήση και τον ίδιο και τους υπαλλήλους και τους πελάτες του, γιατί ο Θεός θα ευλογήη την εργασία του.

Το κάθε επάγγελμα αγιάζεται. Ένας γιατρός λ.χ. δεν πρέπει να ξεχνάη ότι στην ιατρική αυτό που βοηθάει πολύ είναι η Χάρις του Θεού. Γι' αυτό να προσπαθήση να γίνη δοχείο της θείας Χάριτος. Ο γιατρός που είναι καλός Χριστιανός, παράλληλα με την επιστήμη του, βοηθάει τους αρρώστους με την καλωσύνη και με την πίστη του, γιατί τους ενθαρρύνει να αντιμετωπίζουν την αρρώστια τους με πίστη. Σε μια σοβαρή αρρώστια μπορεί να πη στον άρρωστο: «Μέχρις εδώ έχει προχωρήσει η επιστήμη. Από 'δώ και πέρα όμως υπάρχει και ο Θεός που κάνει θαύματα».

Η ένας δάσκαλος πρέπει να προσπαθήση να κάνει την διακονία του δασκάλου με χαρά και να βοηθήη τα παιδιά για την πνευματική αναγέννηση, πράγμα που δεν έχουν την δυνατότητα όλοι οι γονείς να το κάνουν, έστω και αν έχουν καλή διάθεση. Να φροντίση παράλληλα με τα γράμματα που μαθαίνουν τα παιδιά να γίνουν και σωστοί άνθρωποι. Διαφορετικά, τί θα τους ωφελήσουν τα γράμματα; Η κοινωνία έχει

ανάγκη από σωστούς ανθρώπους, οι οποίοι, όποιο επάγγελμα κι αν κάνουν, θα το κάνουν καλά. Ο δάσκαλος δεν πρέπει να κοιτάζει μόνον αν οι μαθητές ξέρουν καλά το μάθημα, αλλά να λαμβάνη υπ' όψιν του και άλλα καλά που έχουν τα παιδιά, όπως την ευλάβεια, την καλωσύνη, το φιλότιμο. Οι βαθμοί του Θεού δεν συμφωνούν πάντοτε με τους βαθμούς των δασκάλων. Μπορεί το τέσσερα ενός παιδιού για τον Θεό να είναι δέκα και μπορεί το δέκα ενός άλλου για τον Θεό να είναι τέσσερα.

Το επάγγελμα δεν κάνει τον άνθρωπο

- Γέροντα, όταν κάποιος ζορίζεται σε μια δουλειά, τί φταίει;
- Μήπως δεν την αντιμετωπίζει με καλούς λογισμούς; Αν την αντιμετωπίζει όμορφα, τότε, όποια δουλειά και αν κάνει, θα είναι πανηγύρι.
- Γέροντα, και όταν κανείς στενοχωριέται, γιατί κάνει μια δουλειά βαρεία ή καταφρονητική, λ.χ. χτίζει ή πλένει κατσαρόλες σε κάποιο μαγειρείο κ.λπ., πώς πρέπει να τοποθετηθεί;
- Αν σκεφθή ότι ο Χριστός έπλυνε τα πόδια των μαθητών Του¹, θα πάψη να στενοχωριέται. Με αυτό που έκανε ο Χριστός ήταν σαν να μας έλεγε: «Έτσι πρέπει να κάνετε και εσείς». Είτε κατσαρόλια πλένει κανείς είτε σκάβει, να χαίρεται. Άλλος καθαρίζει υπονόμους, γιατί δεν έχει άλλη δουλειά και είναι ο καημένος συνέχεια μέσα στα μικρόβια. Αυτός δεν είναι άνθρωπος; Δεν είναι εικόνα Θεού; Ήταν ένας οικογενειάρχης που είχε σαν επάγγελμα να καθαρίζει υπονόμους και είχε φθάσει σε μεγάλη πνευματική κατάσταση. Είχε πάθει φυματίωση και, ενώ είχε την δυνατότητα να φύγει, δεν ήθελε, επειδή σκεφτόταν, γιατί να παιδεύεται κάποιος άλλος; Αγαπούσε την περιφρονημένη ζωή, γι' αυτό ο Θεός τον χαρίωσε.

Το επάγγελμα δεν κάνει τον άνθρωπο. Εγώ γνώρισα έναν αχθοφόρο που είχε αναστήσει νεκρό. Όταν ήμουν δικαίος², στην Σκήτη των Ιβήρων, με επισκέφθηκε μια μέρα κάποιος που ήταν περίπου πενήντα πέντε χρονών. Είχε έρθει αργά το απόγευμα και δεν χτύπησε, για να μην ενοχλήση τους Πατέρες και κοιμήθηκε έξω. Όταν τον είδαν οι Πατέρες, τον πήραν μέσα και με ειδοποίησαν. «Καλά, του είπα, γιατί δεν χτύπησες το καμπανάκι, για να σου ανοίξουμε και να σε τακτοποιήσουμε;». «Τί λές, Πάτερ μου, πώς να ενοχλήσω τους Πατέρες;», μου είπε. Βλέπω, το πρόσωπό του είχε μία λάμψη. Κατάλαβα ότι θα ζούσε πολύ πνευματικά. Μου είπε μετά ότι είχε μείνει μικρός ορφανός από πατέρα και γι' αυτό, όταν παντρεύτηκε, αγαπούσε πάρα πολύ τον πεθερό του. Πρώτα περνούσε από το σπίτι των πεθερικών του και μετά πήγαινε στο σπίτι του. Στενοχωριόταν όμως, γιατί ο πεθερός του έβριζε πολύ. Πολλές φορές τον είχε παρακαλέσει να μη βρίζει, αλλά εκείνος γινόταν χειρότερος. Κάποτε αρρώστησε βαριά ο πεθερός του. Τον πήγαν στο νοσοκομείο και μετά από λίγες μέρες πέθανε. Εκείνος δεν ήταν κοντά του την ώρα που ξεψύχησε, γιατί έπρεπε να ξεφορτώσει ένα πλοίο. Όταν πήγε στο νοσοκομείο και τον βρήκε στο νεκροστάσιο, προσευχήθηκε με πολύ πόνο: «Θεέ μου, Σε παρακαλώ, είπε, ανάστησέ τον, για να μετανοήσει, και μετά πάρ' τον». Αμέσως ο νεκρός άνοιξε τα μάτια του και άρχισε να

¹ Βλ. Ιω. 13, 4-14.

² Ο Προϊστάμενος μιας Σκήτης, ο οποίος εκλέγεται κάθε χρόνο από τους Γέροντες αυτής.

κουνάη τα χέρια του. Το προσωπικό, μόλις τον είδαν, εξαφανίσθηκαν. Τον τακτοποίησε και τον πήγε στο σπίτι του εντελώς καλά. Έζησε πέντε χρόνια με μετάνοια και μετά πέθανε. «Πάτερ μου, μου είπε, ευχαριστώ πολύ τον Θεό, που μου έκανε αυτήν την χάρη. Ποιός είμαι εγώ, για να μου κάνη ο Θεός τέτοια χάρη;». Είχε πολλή απλότητα και τέτοια ταπείνωση, που ούτε καν του περνούσε από το μυαλό ότι ανέστησε νεκρό. Είχε διαλυθή από ευγνωμοσύνη προς τον Θεό γι' αυτό που του έκανε.

Πολλοί άνθρωποι βασανίζονται, γιατί δεν κατορθώνουν να δοξασθούν με μάταιες δόξες ή να πλουτίσουν με μάταια πράγματα. Δεν σκέφτονται ότι αυτά στην άλλη, την αληθινή, ζωή ούτε χρειάζονται, αλλά ούτε και μεταφέρονται. Εκεί μόνον τα έργα μας θα μεταφέρουμε, τα οποία θα μας βγάλουν από εδώ και το ανάλογο διαβατήριο για το μεγάλο και αιώνιο ταξίδι μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Η εγκράτεια στην καθημερινή ζωή

Με την άσκηση εξαυλώνεται ο άνθρωπος

- Γέροντα, κάποια φορά μας είχατε πεί: «χρειάζεται αποκλεισμός στον πνευματικό αγώνα». Τί εννοούσατε;

- Στον πόλεμο προσπαθούν τον εχθρό να τον αποκλείσουν. Τον περικυκλώνουν, τον κλείνουν μέσα στα τείχη, τον αφήνουν νηστικό. Μετά του κόβουν και το νερό. Γιατί ο εχθρός, αν δεν έχει βασικά εφόδια και πυρομαχικά, θα αναγκασθή να παραδοθή. Έτσι, θέλω να πώ, και με την νηστεία και την αγρυπνία αφοπλίζεται ο διάβολος και υποχωρεί. «*Νηστεία, αγρυπνία, προσευχή, ουράνια χαρίσματα λαβών...*»¹, λέει ο υμνωδός.

Με την άσκηση εξαυλώνεται ο άνθρωπος. Φυσικά πρέπει να εγκρατεύεται κανείς αποβλέποντας σε έναν ανώτερο πνευματικό σκοπό. Αν κάνη εγκράτεια, για να αποτοξινωθεί από τα λίπη, πάλι για το καλό του σαρκίου του φροντίζει. Τότε η άσκησή του μοιάζει με την γιόγκα. Δυστυχώς το θέμα της ασκήσεως ακόμη και άνθρωποι της Εκκλησίας το έχουν κάνει στην άκρη. «Πρέπει να φάω, λένε, το φαγάκι μου, να απολαύσω και εκείνο και το άλλο, γιατί ο Θεός όλα τα έφτιαξε για μάς». Ξέρετε τί μου είπε μια φορά ένας αρχιμανδριτής σε ένα τραπέζι που μας είχαν κάνει; Εγώ δεν μπορούσα να βιάσω τον εαυτό μου να φάω περισσότερο από όσο έτρωγα και εκείνος το πρόσεξε και μου είπε: «Όποιος φθείρει τον ναό του Θεού, "φθερεί τούτον ο Θεός"»²! «Μήπως το πήρες ανάποδα; του λέω. Στην άσκηση αναφέρεται αυτό ή στην ασωτία; Το χωρίο εννοεί αυτούς που φθείρουν, που καταστρέφουν τον ναό του Θεού με την ασωτία, με τις καταχρήσεις· δεν εννοεί αυτούς που κάνουν άσκηση από αγάπη προς τον Χριστό». Και βλέπεις, ανέπαυε τον λογισμό του και έλεγε: «Πρέπει να τρώμε, για να μη φθείρουμε τον ναό του Θεού»! Κάποιος άλλος, μετά από μια επίσκεψή του σε κάποια Μονή, μου είπε: «Πήγα σε ένα μοναστήρι και οι καλόγεροι αρρώστησαν από την πολλή νηστεία που έκαναν. Τα ασκιά με το λάδι ήταν άθικτα. Αυτά κάνουν, Πάτερ μου, η νηστεία και η αγρυπνία»! Τί να πής; Τέτοιοι άνθρωποι θέλουν να μη στερηθούν τίποτε. Τρώνε το φαγητό τους, το φρούτο τους, το γλυκό τους και έπειτα, για να δικαιολογήσουν τον εαυτό τους, κατηγορούν τους άλλους που κάνουν άσκηση. Δεν έχουν αισθανθή την πνευματική χαρά της ασκήσεως. Σού λέει ο άλλος: «Πρέπει να πιώ τόσα ποτήρια γάλα. Θα νηστεύσω την Σαρακοστή, αλλά μετά θα τα συμπληρώσω, γιατί πρέπει να πάρω τόσο λεύκωμα». Δεν είναι ότι το έχει ανάγκη ο οργανισμός του, αλλά λέει ότι το δικαιούται και αναπαύει τον λογισμό του ότι είναι εντάξει, ότι δεν είναι αμαρτία. Μά και μόνο να σκεφθή κανείς έτσι είναι αμαρτία. Που φθάνει η ανθρώπινη λογική; Να είναι εντάξει και με τις νηστείες που έχει καθορίσει η Εκκλησία, αλλά να μη στερηθή και αυτά που έχασε στο διάστημα της νηστείας. Έ, πώς να σταθή μετά το Άγιο Πνεύμα;

¹ Απόσπασμα από το απολυτίκιο των Οσίων: «*Της ερήμου πολίτης και εν σώματι άγγελος*».

² Α' Κορ. 3, 17.

Και βλέπεις, μερικοί οικογενειάρχες τί φιλότιμο έχουν! Πήγε κάποτε να εξομολογηθή κάποιος πολύ απλός, που είχε εννιά παιδιά, και του είπε ο Πνευματικός να κοινωνήση. «Έμ, πώς να κοινωνήσω; του λέει. Βάζουμε λίγο λάδι στο φαγητό, γιατί δουλεύω και εγώ και τα παιδιά μου». «Πόσα παιδιά έχεις;», τον ρωτάει ο Πνευματικός. «Έννιά». «Πόσο λάδι βάζετε στο φαγητό;». «Δυο κουτάλια». «Πόσο λάδι σου πέφτει, κακομοίρη μου; του λέει ο Πνευματικός, πήγαινε να κοινωνήσης!». Ήταν έντεκα άτομα και έτρωγαν δυο κουταλάκια λάδι όλο κι όλο και τον πείραζε ο λογισμός!

Έχω γνωρίσει λαϊκούς που αγίασαν με την άσκηση που έκαναν. Νά, δεν έχει πολλά χρόνια που στο Άγιον Όρος εργαζόταν για αρκετό καιρό ένας λαϊκός με το παιδί του. Έπειτα βρέθηκε μια καλή δουλειά στην πατρίδα τους και ο πατέρας αποφάσισε να φύγει και να πάρει και το παιδί, για να είναι όλη η οικογένεια κοντά. Το παιδί του όμως είχε συγκινηθή από την ασκητική ζωή των μοναχών και έχοντας υπ' όψιν του και την κοσμική ζωή με το άγχος δεν θέλησε να τον ακολουθήσει και να γυρίσει στον κόσμο. «Αφού, πατέρα, έχεις και άλλα παιδιά, του είπε, άφησε και ένα στο Περιβόλι της Παναγίας». Επειδή επέμενε, αναγκάστηκε ο πατέρας του να τον αφήσει. Το παλληκάρι αυτό ήταν αγράμματο, αλλά ήταν πολύ ευαίσθητο και είχε πολύ φιλότιμο και απλότητα. Αισθανόταν τον εαυτό του πολύ ανάξιο, για να γίνη μοναχός, επειδή νόμιζε ότι δεν θα μπορέσει να ανταποκριθή στα μοναχικά του καθήκοντα. Βρήκε λοιπόν μια μικρή καλύβα, που την χρησιμοποιούσαν παλιά για τα ζώα, έκλεισε με πέτρες και φτέρες την πόρτα και το παράθυρο και άφησε μια μικρή στρογγυλή τρύπα, για να μπαينوβγαίνει στρουμωχτά, την οποία έκλεινε από μέσα με ένα κουρελιασμένο παλτό, που είχε βρει εκεί πεταγμένο. Ούτε φωτιά δεν άναβε. Οι φωλιές των πουλιών φυσικά ήταν καλύτερες από την φωλιά του, όπως και τα γιατάκια των ζώων πάλι ήταν καλύτερα από το δικό του. Την χαρά όμως που είχε αυτή η ψυχή δεν την έχουν όσοι ζουν σε πλούσια παλάτια, γιατί αυτός αγωνιζόταν για τον Χριστό, και ο Χριστός ήταν κοντά του, όχι μόνο στην καλύβα του, αλλά και μέσα στο πνευματικό του σπίτι, στο σώμα του, στην καρδιά του. Γι' αυτό ζούσε μέσα στον Παράδεισο. Από την φωλιά του έβγαινε κατά καιρούς και περνούσε από κανένα Κελλί, στο οποίο οι Πατέρες είχαν εξωτερικές εργασίες στους κήπους. Βοηθούσε στις δουλειές και του έδιναν λίγο παξιμάδι και λίγες ελιές. Εάν δεν τον άφηναν να εργασθή, δεν δεχόταν ευλογίες. Τις ευλογίες που έπαιρνε, έπρεπε να τις πληρώσει με την εργασία του διπλά. Φυσικά την πνευματική του ζωή μόνον ο Θεός την γνώριζε, γιατί ζούσε στην αφάνεια, απλά και αθόρυβα. Από ένα όμως περιστατικό που έγινε γνωστό μπορεί κανείς πολλά να καταλάβει. Μια φορά πέρασε από ένα μοναστήρι και ρώτησε τότε αρχίζει η Μεγάλη Σαρακοστή – αν και γι' αυτόν όλος ο χρόνος σχεδόν ήταν Μεγάλη Σαρακοστή –, και ύστερα πήγε και κλείστηκε στην φωλιά του. Πέρασαν σχεδόν τρεις μήνες, χωρίς να καταλάβει πότε πέρασαν. Κάποια μέρα βγήκε και πήγε σε ένα μοναστήρι να ρωτήσει πότε είναι το Πάσχα. Παρακολούθησε την ακολουθία, κοινωνήσε στην Θεία Λειτουργία και εν συνεχεία πήγε με τους Πατέρες στην τράπεζα. Βλέπει στην τράπεζα κόκκινα αυγά – ήταν απόδοση του Πάσχα. Παραξενεύτηκε και ρώτησε έναν αδελφό: «Καλά, ήρθε το Πάσχα;». «Τί Πάσχα; του απαντά ο αδελφός. Αύριο είναι της Αναλήψεως!». Δηλαδή είχε νηστεύσει όλη την Μεγάλη Σαρακοστή και άλλες σαράντα μέρες μέχρι της Αναλήψεως! Με τέτοιο τρόπο αγωνιζόταν μέχρι την ώρα του θανάτου του. Τον βρήκε νεκρό ένας κυνηγός

δύο μήνες μετά τον θάνατό του και ειδοποίησε την αστυνομία και τον γιατρό. Ο γιατρός μου είπε: «Όχι μόνο δεν μύριζε, αλλά αντιθέτως είχε μια ευωδία».

Νηστεία παιδιών

– Γέροντα, παιδάκια πέντε-έξι ετών πρέπει να νηστεύουν πριν από την Θεία Κοινωνία;

– Τουλάχιστον το βράδυ να έχουν φάει λαδερό φαγητό. Αλλά αυτό είναι θέμα Πνευματικού. Καλύτερα η μητέρα να ρωτήσει τον Πνευματικό, γιατί μπορεί το παιδάκι να έχει πρόβλημα με την υγεία του και να πρέπη λ.χ. να πιή γάλα.

– Γέροντα, ένα παιδάκι πόσο πρέπει να νηστεύη;

– Αν το παιδί είναι γερό, έχει υγεία, μπορεί να νηστεύη. Αλλωστε τώρα υπάρχουν ένα σωρό τροφές νηστήσιμες. Παλιά τα παιδιά νήστευαν και όλη μέρα έτρεχαν και έπαιζαν, αλλά έτρωγαν πολλές φορές. Στα Φάρασα, την Μεγάλη Σαρακοστή όλοι, μικροί-μεγάλοι, έκαναν ενάτη³. Μάζευαν οι γονείς τα παιδιά στο Κάστρο⁴, τους έδιναν παιχνίδια, για να παίζουν, και στις τρεις το απόγευμα, που χτυπούσε η καμπάνα για Προηγιασμένη, πήγαιναν και κοινωνούσαν. Έλεγε ο Άγιος Αρσένιος: «Τα παιδιά, όταν παίζουν όλη την ημέρα, δεν θυμούνται το φαγητό· τώρα που θα βοηθήση και ο Χριστός, δεν θα αντέξουν;».

Και οι μεγάλοι, όταν δεν νηστεύουν, ελέγχονται βλέποντας τα παιδιά να νηστεύουν. Όταν μικρός δούλευα με τον μάστορά μου για πολύ καιρό σε κάποιο σπίτι και τρώγαμε εκεί, Τετάρτη και Παρασκευή έφευγα και πήγαινα να φάω στο σπίτι μου, γιατί αυτοί δεν νήστευαν. Μια φορά, Τετάρτη ήταν, έφεραν να με κεράσουν μπακλαβά. «Ευχαριστώ, τους είπα, αλλά νηστεύω». «Για δές, είπαν, μικρό παιδί να νηστεύη και εμείς μεγάλοι άνθρωποι να τρώμε!».

Νηστεία με φιλότιμο

Με την νηστεία ο άνθρωπος δείχνει την προαίρεσή του. Κάνει από φιλότιμο μια άσκηση και ο Θεός βοηθάει. Αν όμως ζορίζη τον εαυτό του και πη «τί να κάνω; είναι Παρασκευή, πρέπει να νηστέψω», θα βασανίζεται. Ενώ, αν μπή στο νόημα και νηστέψη από αγάπη για τον Χριστό, θα χαίρεται. «Αυτήν την ημέρα, να σκεφθή, ο Χριστός σταυρώθηκε· ούτε νερό δεν Του έδωσαν να πιή· Ξίδι Του έδωσαν⁵. Κι εγώ δεν θα πιώ νερό όλη την ημέρα». Αν το κάνη αυτό, τότε θα νιώθη ανώτερη χαρά μέσα του από αυτόν που πίνει τα καλύτερα αναψυκτικά!

Και βλέπεις, πολλοί κοσμικοί μια Μεγάλη Παρασκευή δεν μπορούν να νηστέψουν, αλλά έξω από το Υπουργείο μπορούν να κάθονται και να κάνουν απεργία πείνας για ένα πείσμα, για να πετύχουν κάτι. Εκεί ο διάβολος τους δίνει

³ Δεν έτρωγαν και δεν έπιναν τίποτε μέχρι την ενάτη βυζαντινή ώρα, δηλαδή μέχρι τις 3 το απόγευμα.

⁴ Παλιό οχυρό στα Φάρασα, στο οποίο κατά τα βυζαντινά χρόνια έμεναν φύλακες με τις οικογένειές τους, που διορίζονταν από το Βυζαντινό Κράτος ως φρουροί των ακριτικών περιοχών.

⁵ Βλ. Ματθ. 27, 34· Μάρκ. 15, 36· Λουκ. 23, 36 και Ιω. 19, 29.

κουράγιο. Αυτοκτονία είναι αυτό που κάνουν. Άλλοι πάλι, όταν έρχεται το Πάσχα, ψάλλουν το «Χριστός Ανέστη» με χαρά και με όλη τους την δύναμη, γιατί θα φάνε καλά. Μοιάζουν με τους Ιουδαίους που ήθελαν να κάνουν βασιλιά τον Χριστό, επειδή τους τάισε στην έρημο⁶.

Θυμάστε τί λέει και ο Προφήτης; «*Επικατάρατος ο ποιών τα έργα Κυρίου αμελώς*»⁷. Άλλο είναι, όταν κανείς έχει καλή διάθεση να νηστεύσει, αλλά δεν μπορεί, γιατί, αν δεν φάει, τρέμουν τα πόδια του, πέφτει κάτω – δεν τον βοηθάει δηλαδή η αντοχή του, η υγεία του κ.λπ. – και άλλο να έχει δυνάμεις και να μη νηστεύει. Που είναι η καλή διάθεση τότε; Και η στενοχώρια αυτού που θέλει να κάνει έναν αγώνα και δεν μπορεί, αναπληρώνει πολλή άσκηση, και αυτός έχει πιο πολύ μισθό από τον άλλον που έχει κουράγιο και κάνει έναν αγώνα, γιατί εκείνος νιώθει και μια ευχαρίστηση. Ήρθε σήμερα μια φουκαριάρα, πενήντα πέντε χρονών περίπου, και έκλαιγε, γιατί δεν μπορεί να νηστεύσει. Την έχει χωρίσει ο άνδρας της. Ένα παιδί είχε, το έχασε και αυτό σε κάποιο δυστύχημα και έμεινε μόνη της. Η μάνα της πέθανε, δεν έχει ούτε σπίτι ούτε φαγητό, και την παίρνει τότε η μια και τότε η άλλη στο σπίτι της και κάνει καμμιά δουλειά εκεί. «Έχω βάρος μεγάλο στην συνείδησή μου, Πάτερ, μου είπε η καημένη, γιατί δεν κάνω τίποτε και το χειρότερο από όλα είναι, που δεν μπορώ να κάνω νηστείες. Ότι μου δίνουν τρώω. Μερικές φορές Τετάρτη και Παρασκευή μου δίνουν νηστήσιμα, αλλά συχνά μου δίνουν αρτυμένα και αναγκάζομαι να τα τρώω, γιατί εξαντλούμαι και δεν μπορώ να σταθώ στα πόδια μου». «Φάε, της λέω, αφού δεν έχεις κουράγιο». Πρέπει να παρακολουθή κανείς τον εαυτό του. Αν δη ότι δεν αντέχει, θα φάει λίγο παραπάνω. «*Μέτρησον τον εαυτόν σου*»⁸, λέει ο Όσιος Νείλος.

– Γέροντα, παλιά, πώς μερικές γυναίκες στα χωριά δεν έτρωγαν τίποτε από την Καθαρά Δευτέρα μέχρι το Σάββατο του Αγίου Θεοδώρου; Με ένα σωρό δουλειές, σπίτι, παιδιά, ζώα, χωράφια, πώς άντεχαν;

– Με τον λογισμό τους έλεγαν: «Κανονικά πρέπει να φάμε το Μέγα Σάββατο». Οπότε, σου λέει, αυτό το Σάββατο είναι κοντά. Ή μπορεί να έλεγαν: «Ο Χριστός σαράντα μέρες νήστεψε⁹, εγώ τί είναι να νηστεύω μια εβδομάδα;». Ύστερα είχαν απλότητα, γι' αυτό άντεχαν. Αν έχει κανείς απλότητα, ταπεινωση, δέχεται την Χάρη του Θεού, νηστεύει ταπεινά και τρέφεται θεϊκά. Τότε έχει θεϊκή δύναμη και πολλή αντοχή σε μεγάλες νηστείες. Στην Αυστραλία ένας νέος περίπου είκοσι επτά χρονών έφθασε σε σημείο να μη φάει τίποτε για είκοσι οκτώ ημέρες. Τον είχε στείλει ο Πνευματικός του να μου το πη. Ήταν πολύ ευλαβής και είχε πολύ αγωνιστικό πνεύμα. Εξομολογείτο, εκκλησιαζόταν, μελετούσε πατερικά βιβλία, και κυρίως την Καινή Διαθήκη. Μια μέρα εκεί που διάβαζε στο Ευαγγέλιο ότι ο Χριστός νήστεψε σαράντα μέρες συγκινήθηκε πολύ και σκέφτηκε: «Αν ο Κύριος που ήταν Θεός και ως άνθρωπος αναμάρτητος νήστεψε σαράντα μέρες¹⁰, εγώ σαν άνθρωπος πολύ αμαρτωλός, τί πρέπει να κάνω;». Γι' αυτό ζήτησε ευλογία από τον Πνευματικό του να νηστεύσει και αυτός, αλλά δεν σκέφτηκε να του πη τον λογισμό του ότι ήθελε να μη

⁶ Βλ. Ιω. 6, 5-15.

⁷ Ιερ. 31, 10.

⁸ Βλ. Οσίου Νείλου, *Περί των οκτώ πνευμάτων της πονηρίας*, PG 79, 1160C.

⁹ Βλ. Ματθ. 4, 2 και Λουκ. 4, 2.

¹⁰ Ο.π.

φάη τίποτε σαράντα μέρες. Άρχισε λοιπόν την νηστεία του από την Καθαρά Δευτέρα, πέρασε και την Κυριακή της Σταυροπροσκυνήσεως, χωρίς να πιή ούτε νερό, ενώ εργαζόταν σε εργοστάσιο και έκανε μάλιστα βαρεία δουλειά – στοίβαζε κιβώτια. Όταν έφθασε η εικοστή ογδόη ημέρα, αισθάνθηκε μια μικρή ζάλη την ώρα που δούλευε, γι' αυτό κάθησε λίγο. Ύστερα ήπια ένα τσάι και έφαγε λίγο παξιμάδι, γιατί σκέφτηκε πώς, αν πέση κάτω και τον μεταφέρουν σε νοσοκομείο, θα διαπιστώσουν ότι το έπαθε από νηστεία και θα πούν: «Για δές, οι Χριστιανοί πεθαίνουν από την νηστεία». «Γέροντα, μου είπε, μετά από την νηστεία τόσων ημερών, απεχθανόμουν τις τροφές, αλλά πίεζα τον εαυτό μου κάτι να τρώω, για να μπορώ να εργάζομαι». Τον πείραζε όμως ο λογισμός του που δεν συμπλήρωσε τις σαράντα μέρες και το είπε στον Πνευματικό του. Εκείνος του είπε με διάκριση: «Και αυτές οι ημέρες που νήστευες ήταν αρκετές· μην έχεις λογισμούς». Στην συνέχεια τον έστειλε σ' εμένα, για να μην του μείνη κανένας λογισμός και βασανίζεται. Για να είμαι σίγουρος ότι τα κίνητρά του ήταν αγνά, τον ρώτησα: «Έκανες όρκο να νηστέψης σαράντα μέρες;». «Όχι», μου λέει. «Όταν πήρες ευλογία από τον Πνευματικό σου να νηστέψης, δεν σκέφθηκες εκείνη την ώρα να πής τον λογισμό σου, ότι δηλαδή ήθελες να μη φάς τίποτε σαράντα μέρες ή έκρυψες τον δήθεν καλό λογισμό σου, για να νηστέψης με το θέλημά σου σαράντα μέρες;». «Όχι, Πάτερ», μου είπε. Τότε του είπα: «Αυτό φυσικά το ήξερα· απλώς σε ρώτησα, για να καταλάβης μόνος σου ότι έχεις μισθό ουράνιο για τις ημέρες που νήστευες, οι οποίες ήταν αρκετές, και να μην ανησυχής που δεν μπόρεσες να κρατήσης σαράντα μέρες. Άλλη φορά όμως να λές στον Πνευματικό σου και τους καλούς λογισμούς που έχεις και ό,τι καλό κρύβεις στην καρδιά σου, και ο Πνευματικός σου θα κρίνη, αν πρέπει να κάνης μια άσκηση κ.λπ.». Επειδή είχε πολλή ταπείνωση, χάρη στους ταπεινούς λογισμούς που καλλιεργούσε, και έκανε την νηστεία αυτή από πολύ φιλότιμο για τον Χριστό, επόμενο ήταν να τον ενισχύη ο Χριστός με την θεία Του Χάρη. Αν πάη και κάποιος άλλος να κάνη μια τέτοια νηστεία και πη εγωιστικά «γιατί να μην το κάνω και εγώ, αφού το έκανε αυτός;», μιά-δυό μέρες μόνο θα νηστέψη και θα σωριαστή κάτω. Θα σκοτιστή και το μυαλό του, γιατί θα τον εγκαταλείψη η Χάρη του Θεού και θα λυπηθή ακόμη και τον κόπο που έκανε. Μπορεί να φθάση να πη: «Και τί βγήκε μ' αυτό;».

Ο άνθρωπος με την νηστεία γίνεται αρνί. Όταν γίνεται θηρίο, σημαίνει ότι η άσκηση που κάνει ή είναι πάνω από τις δυνάμεις του ή την κάνει από εγωισμό, γι' αυτό δεν δέχεται θεία βοήθεια. Αλλά και τα άγρια ζώα, τα θηρία, μερικές φορές τα ημερεύει, τα ταπεινώνει η νηστεία. Βλέπεις, όταν πεινούν, πλησιάζουν τον άνθρωπο. Από ένστικτο νιώθουν ότι από την πείνα θα ψοφήσουν, ενώ, αν πλησιάσουν τον άνθρωπο, για να βρουν τροφή, μπορεί να μην πάθουν τίποτε. Εγώ είδα λύκο που ήταν σαν αρνάκι, γιατί ήταν νηστικός. Είχε κατεβή στην αυλή μας μια φορά τον χειμώνα με χιόνια πολλά. Είχαμε βγή με τον αδελφό μου να ταΐσουμε τα ζώα και εγώ κρατούσα το λυχνάρι. Πήρε ο αδελφός μου το φουρνόξυλο και τον χτυπούσε και δεν αντιδρούσε καθόλου.

Αν δεν φθάση κανείς, ό,τι κάνει, να το κάνη από αγάπη προς τον Θεό και προς τον συνάνθρωπό του, κάνει σπατάλη. Αν νηστεύη και έχη υπερήφανο λογισμό ότι κάτι κάνει, πάει χαμένη η νηστεία του. Είναι μετά σαν ένα τρύπιο ντεπόζιτο που δεν κρατάει τίποτε. Ρίξε νερό μέσα σε ένα τρύπιο ντεπόζιτο· σιγά-σιγά φεύγει όλο.

Η ευχαρίστηση του ελαφρού στομαχιού

Όταν δεν κάνη κανείς εγκράτεια, έχει επάνω του αποθήκες ολόκληρες. Ενώ, όταν κάνη εγκράτεια και τρώη αυτό που του χρειάζεται, το καίει ο οργανισμός του και δεν αποθηκεύει.

Η ποικιλία των φαγητών τεντώνει το στομάχι και φέρνει όρεξη, αλλά και δημιουργεί χαύνωση και πυρώσεις. Αν στο τραπέζι υπάρχει μόνον ένα φαγητό και δεν είναι πολύ νόστιμο, ίσως να μην το φάη κανείς όλο ή, αν είναι νόστιμο και λαιμαργήση, ίσως φάη λίγο παραπάνω. Όταν όμως υπάρχει ψάρι, σούπα, πατάτες, τυρί, αυγό, σαλάτα, φρούτο, γλυκό, θέλει όλα να τα φάη και ζητάει και άλλα. Όλα τα τραβάει η όρεξη, γιατί το ένα παρακινεί στο άλλο. Και βλέπεις, ο άνθρωπος έναν λόγο δεν σηκώνει τον έναν δεν τον χωνεύει, τον άλλον δεν τον χωνεύει, ενώ το καημένο το στομάχι, ό,τι του ρίχνουμε, το υπομένει. Το ρωτήσαμε αν τα χωνεύη; Το στομάχι δηλαδή που δεν έχει λογική, μας περνάει στην αρετή και αγωνίζεται όλα να τα χωνέψη. Και αν δεν ταιριάζη το ένα είδος με το άλλο, όταν μπουν μέσα, μαλώνουν, και τί να κάνη τότε και εκείνο; Αρχίζει μετά η βαρυστομαχιά.

– Και πώς μπορείς, Γέροντα, να κόψης την συνήθεια να τρώς πολύ;

– Χρειάζεται λίγο φρένο. Ας μη φάς κάτι που σου αρέσει, για να μην ανοίγης δουλειά, γιατί σιγά-σιγά μεγαλώνει η αχυρώνα. Το στομάχι, ο κακός «τελώνης» που λέει ο Αββάς Μακάριος¹¹, μετά συνέχεια ζητάει. Την ώρα του φαγητού ευχαριστιέσαι, ύστερα όμως θέλεις να κοιμηθής· ούτε να δουλέψης μπορείς. Αν τρώς ένα είδος φαγητού, αυτό βοηθάει να κόψης την όρεξη.

– Αν, Γέροντα, υπάρχει ποικιλία φαγητών, αλλά σε μικρές ποσότητες, υπάρχει πάλι η ίδια δυσκολία;

– Έ, πάλι η ίδια δυσκολία είναι, αλλά είναι μικρά τα ...κόμματα και δεν μπορούν να κάνουν κυβέρνηση!... Όταν υπάρχει μεγάλη ποικιλία, είναι σαν να μαζεύονται πολλά ...κόμματα στο στομάχι και το ένα κόμμα ερεθίζει το άλλο, πιάνονται μεταξύ τους, χτυπιούνται και αρχίζει βαρυστομαχιά...

Η ευχαρίστηση από το λιτό φαγητό είναι μεγαλύτερη από την ευχαρίστηση που δίνουν τα καλύτερα φαγητά. Όταν μικρός έφευγα στο δάσος και έτρωγα μόνον ένα κομμάτι κουλούρα, ώ, δεν ήθελα τίποτε άλλο! Τα καλύτερα φαγητά δεν μπορούσαν να αντικαταστήσουν εκείνη την πνευματική ευχαρίστηση που ένιωθα. Αλλά το έκανα με χαρά. Πολλοί άνθρωποι όμως δεν έχουν αισθανθή την ευχαρίστηση του ελαφρού στομαχιού. Στην αρχή, όταν τρώνε κάτι νόστιμο, αισθάνονται μια ευχαρίστηση και μετά μπαίνει η λαιμαργία, η γαστριμαργία, τρώνε πολύ καί, ιδίως όταν είναι ηλικιωμένοι, νιώθουν βάρος, και έτσι στερούνται την ευχαρίστηση του ελαφρού στομαχιού.

¹¹ Βλ. Παλλαδίου, Επισκόπου Ελενοπόλεως, *Λανσαϊκή Ιστορία*, σ. 124.

ΠΕΜΠΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΟΙ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ ΣΤΗΝ ΖΩΗ ΜΑΣ

**«Για να πάη κανείς στον γλυκό Παράδεισο,
πρέπει να φάη πολλά πικρά εδώ,
νά έχη το διαβατήριο των δοκιμασιών στο χέρι».**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - "Διήλθομεν δια πυρός και ύδατος..."¹

Οι σταυροί των δοκιμασιών

– Γέροντα, το σταυρουδάκι που μου δώσατε το φορώ συνέχεια και με βοηθάει στις δυσκολίες μου.

– Νά, τέτοια σταυρουδάκια είναι οι δικοί μας σταυροί, σαν αυτά που κρεμούμε στον λαιμό μας και μας προστατεύουν στην ζωή μας. Τί νομίζεις, έχουμε μεγάλο σταυρό εμείς; Μόνον ο Σταυρός του Χριστού μας ήταν πολύ βαρύς, γιατί ο Χριστός από αγάπη προς εμάς τους ανθρώπους δεν θέλησε να χρησιμοποιήσει για τον εαυτό Του την θεϊκή Του δύναμη. Και στην συνέχεια σηκώνει το βάρος των σταυρών όλου του κόσμου και μας ελαφρώνει από τους πόνους των δοκιμασιών με την θεία Του βοήθεια και με την γλυκειά Του παρηγοριά.

Ο Καλός Θεός οικονομάει για τον κάθε άνθρωπο έναν σταυρό ανάλογο με την αντοχή του, όχι για να βασανιστή, αλλά για να ανεβή από τον σταυρό στον Ουρανό – γιατί στην ουσία ο σταυρός είναι σκάλα προς τον Ουρανό. Αν καταλάβουμε τί θησαυρό αποταμιεύουμε από τον πόνο των δοκιμασιών, δεν θα γογγύζουμε, αλλά θα δοξολογούμε τον Θεό σηκώνοντας το σταυρουδάκι που μας χάρισε, οπότε και σε τούτη την ζωή θα χαιρώμαστε, και στην άλλη θα έχουμε να λάβουμε και σύνταξη και «εφάπαξ». Ο Θεός μας έχει εξασφαλισμένα κτήματα εκεί στον Ουρανό. Όταν όμως ζητούμε να μας απαλλάξει από μια δοκιμασία, δίνει αυτά τα κτήματα σε άλλους και τα χάνουμε. Ενώ, αν κάνουμε υπομονή, θα μας δώσει και τόκο.

Είναι μακάριος αυτός που βασανίζεται εδώ, γιατί, όσο πιο πολύ παιδεύεται σ' αυτήν την ζωή, τόσο περισσότερο βοηθιέται για την άλλη, επειδή εξοφλά αμαρτίες. Οι σταυροί των δοκιμασιών είναι ανώτεροι από τα «τάλαντα», από τα χαρίσματα, που μας δίνει ο Θεός. Είναι μακάριος εκείνος που έχει όχι έναν σταυρό αλλά πέντε. Μια ταλαιπωρία ή ένας θάνατος μαρτυρικός είναι και καθαρός μισθός. Γι' αυτό σε κάθε δοκιμασία να λέμε: «Σ' ευχαριστώ, Θεέ μου, γιατί αυτό χρειαζόταν για την σωτηρία μου».

Οι δοκιμασίες βοηθούν να συνέλθουν οι άνθρωποι

– Γέροντα, μαθαίνω για την ταλαιπωρία των δικών μου. Θα τελειώσουν ποτέ τα βάσανά τους;

– Κάνε υπομονή, αδελφή μου, και μη χάνεις την ελπίδα σου στον Θεό. Όπως κατάλαβα από όλες τις δοκιμασίες που περνούν οι δικοί σου, ο Θεός σάς αγαπάει και επιτρέπει όλες αυτές τις δοκιμασίες για ένα λαμπικάρισμα πνευματικό ολόκληρης της οικογένειας. Εάν εξετάσουμε κοσμικά τις δοκιμασίες της οικογένειάς σου, φαίνεστε δυστυχημένοι. Εάν όμως τις εξετάσουμε πνευματικά, είστε ευτυχημένοι, και στην άλλη ζωή θα σάς ζηλεύουν όσοι θεωρούνται σε τούτη την ζωή ευτυχημένοι. Με αυτόν τον τρόπο ασκούνται και οι γονείς σου, μια που τον αρχοντικό τρόπο, τον πνευματικό, δεν τον γνωρίζουν ή δεν τον καταλαβαίνουν. Πάντως, κρύβεται ένα

¹ Ψαλμ. 65, 12.

μυστήριο στις δοκιμασίες του σπιτιού σου, αλλά και σε ωρισμένα άλλα σπίτια, ενώ γίνεται τόση προσευχή! «Τις οίδε τα κρίματα του Θεού;»². Ο Θεός να βάλει το χέρι Του και να δώσει τέρμα στις δοκιμασίες.

– Γέροντα, δεν γίνεται οι άνθρωποι να συνέλθουν με άλλον τρόπο και όχι με κάποια δοκιμασία;

– Πριν επιτρέψει ο Θεός να έρθει μια δοκιμασία, εργάστηκε με καλό τρόπο, αλλά δεν τον καταλάβαιναν, γι' αυτό μετά επέτρεψε την δοκιμασία. Βλέπετε, και όταν ένα παιδί είναι ανάποδο, στην αρχή ο πατέρας του το παίρνει με το καλό, του κάνει τα χατίρια, αλλά, όταν εκείνο δεν αλλάζει, τότε του φέρεται αυστηρά, για να διορθωθεί. Έτσι και ο Θεός μερικές φορές, όταν κάποιος δεν καταλαβαίνει με το καλό, του δίνει μια δοκιμασία, για να συνέλθει. Αν δεν υπήρχε λίγος πόνος, αρρώστιες κ.λπ., θα γίνονταν θηρία οι άνθρωποι· δεν θα πλησίαζαν καθόλου στον Θεό.

Η ζωή αυτή είναι ψεύτικη και σύντομη· λίγα είναι τα χρόνια της. Και ευτυχώς που είναι λίγα, γιατί γρήγορα θα περάσουν οι πίκρες, οι οποίες θα θεραπεύσουν τις ψυχές μας σαν τα πικροφάρμακα. Βλέπεις, οι γιατροί, ενώ οι καημένοι οι άρρωστοι πονούν, τους δίνουν πικρό φάρμακο, γιατί με το πικρό θα γίνουν καλά, όχι με το γλυκό. Θέλω να πω ότι και η υγεία από το πικρό βγαίνει, και η σωτηρία της ψυχής από το πικρό βγαίνει.

Με τον πόνο μας επισκέπτεται ο Χριστός

Άνθρωπος που δεν περνάει δοκιμασίες, που δεν θέλει να πονάει, να ταλαιπωρήται, που δεν θέλει να τον στενοχωρούν ή να του κάνουν μια παρατηρήση, αλλά θέλει να καλοπερνάει, είναι εκτός πραγματικότητας. «Διήλθομεν δια πυρός και ύδατος, και εξήγαγες ημάς εις αναψυχήν»³, λέει ο Ψαλμωδός.

Βλέπεις, και η Παναγία μας πόνεσε και οι Άγιοί μας πόνεσαν, γι' αυτό και εμείς πρέπει να πονέσουμε, μια που τον ίδιο δρόμο ακολουθούμε. Με την διαφορά ότι εμείς, όταν έχουμε λίγη ταλαιπωρία σ' αυτήν την ζωή, ξοφλούμε λογαριασμούς και σωζόμαστε. Αλλά και ο Χριστός με πόνο ήρθε στην γή. Κατέβηκε από τον Ουρανό, σαρκώθηκε, ταλαιπωρήθηκε, σταυρώθηκε. Και τώρα ο Χριστιανός την επίσκεψη του Χριστού έτσι την καταλαβαίνει, με τον πόνο.

Όταν επισκέπτεται ο πόνος τον άνθρωπο, τότε του κάνει επίσκεψη ο Χριστός. Ενώ, όταν δεν περνάει ο άνθρωπος καμιά δοκιμασία, είναι σαν μία εγκατάλειψη του Θεού. Ούτε ξοφλάει, ούτε αποταμιεύει. Μιλώ βέβαια για έναν ο οποίος δεν θέλει την κακοπάθεια για την αγάπη του Χριστού. Σου λέει: «Έχω την υγεία μου, έχω την όρεξή μου, τρώω, περνάω μια χαρά, ήσυχα...», και δεν λέει ένα «δόξα Σοι ο Θεός». Τουλάχιστον, αν αναγνωρίζει όλες αυτές τις ευλογίες του Θεού, κάπως τακτοποιείται η υπόθεση. «Δεν μου άξιζαν αυτά, να πή, αλλά, επειδή είμαι αδύνατος, γι' αυτό ο Θεός με οικονομάει». Στον βίο του Αγίου Αμβροσίου⁴ αναφέρεται ότι κάποτε ο Άγιος φιλοξενήθηκε με την συνοδεία του στο σπίτι κάποιου πλουσίου. Βλέποντας ο Άγιος τα αμύθητα πλούτη του τον ρώτησε αν είχε καμιά φορά δοκιμάσει κάποια θλίψη. «Όχι,

² Βλ. Ψαλμ. 35, 7.

³ Ψαλμ. 65, 12.

⁴ Η μνήμη του εορτάζεται στις 7 Δεκεμβρίου.

ποτέ, του απάντησε εκείνος. Τα πλούτη μου συνέχεια αυξάνονται, τα κτήματά μου ευφορούν, ούτε πόνο έχω, ούτε αρρώστια είδα ποτέ». Τότε ο Άγιος δάκρυσε και είπε στην συνοδεία του: «Ετοιμάστε τα αμάξια να φύγουμε γρήγορα από 'δώ, γιατί αυτόν δεν τον επισκέφθηκε ο Θεός!». Και μόλις βγήκαν στον δρόμο, το σπίτι του πλουσίου βούλιαξε! Η καλοπέραση που είχε ήταν εγκατάλειψη Θεού⁵.

«Ον αγαπά Κύριος παιδεύει»⁶

– Γέροντα, γιατί ο κόσμος υποφέρει σήμερα τόσο πολύ;

– Από την αγάπη του Θεού! Εσύ σαν μοναχή σηκώνεσαι το πρωί, κάνεις τον κανόνα σου, κάνεις κομποσχοίνια, μετάνοιες κ.λπ. Για τους κοσμικούς οι δυσκολίες που περνούν είναι ο κανόνας τους, οπότε εξαγνίζονται μ' αυτές. Τους κάνουν μεγαλύτερο καλό από την κοσμική καλοπέραση, η οποία δεν τους βοηθάει ούτε να πλησιάσουν στον Θεό, ούτε να αποταμιεύσουν μισθό ουράνιο. Γι' αυτό πρέπει να τις δέχονται ως δώρα από τον Θεό.

Ο Καλός Θεός με τις δοκιμασίες παιδαγωγεί σαν καλός Πατέρας τα παιδιά Του, από αγάπη, από θεία καλωσύνη, και όχι από κακότητα ούτε από κοσμική, νομική, δικαιοσύνη, γιατί θέλει να επιστρέψουν κοντά Του. Επειδή δηλαδή θέλει να σώση τα πλάσματά Του και να κληρονομήσουν την ουράνια Βασιλεία Του, επιτρέπει τις δοκιμασίες, για να παλέψη ο άνθρωπος, να αγωνισθή και να δώση εξετάσεις στην υπομονή στους πόνους, ώστε να μην μπορή να Του πη ο διάβολος: «Πώς τον ανταμείβεις αυτόν ή πώς τον σώζεις, αφού δεν κοπίασε;». Τον Θεό δεν Τον ενδιαφέρει αυτή η ζωή, αλλά η άλλη. Πρώτα μας φροντίζει για την άλλη ζωή και ύστερα γι' αυτήν.

– Γιατί όμως, Γέροντα, ο Θεός σε μερικούς ανθρώπους δίνει πολλές δοκιμασίες, ενώ σε άλλους δεν δίνει;

– Τί λέει η Αγία Γραφή; «Ον αγαπά Κύριος παιδεύει»⁷. Ένας πατέρας έχει λ.χ. οκτώ παιδιά. Τα πέντε μένουν στο σπίτι, κοντά στον πατέρα τους, και τα τρία φεύγουν μακριά του και δεν τον σκέφτονται. Σ' αυτά που μένουν κοντά του, αν κάνουν καμμιά αταξία, τους τραβάει το αυτί, τους δίνει κανένα σκαμπιλάκι ή, αν είναι φρόνιμα, τα χαϊδεύει, τους δίνει και καμμιά σοκολάτα. Ενώ αυτά που είναι μακριά, ούτε χάδι ούτε σκαμπίλι έχουν. Έτσι κάνει και ο Θεός. Τους ανθρώπους που είναι κοντά Του και εκείνους που έχουν καλή διάθεση, αν σφάλουν λίγο, τους δίνει ένα σκαμπιλάκι και εξοφλούν ή, αν τους δώση περισσότερα σκαμπίλια, αποταμιεύουν. Σ' εκείνους πάλι που είναι μακριά Του δίνει χρόνια, για να μετανοήσουν. Γι' αυτό βλέπουμε κοσμικούς ανθρώπους να κάνουν σοβαρές αμαρτίες και παρ' όλα αυτά να έχουν άφθονα υλικά αγαθά και να ζουν πολλά χρόνια, χωρίς να περνούν δοκιμασίες. Αυτό γίνεται κατ' οικονομίαν Θεού, για να μετανοήσουν. Αν δεν μετανοήσουν, θα είναι αναπολόγητοι στην άλλη ζωή.

⁵ Βλ. Ο Μέγας Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας, έκδ. Ματθαίου Λαγγή, τόμος 12ος, Αθήναι 1980, σ. 243-244.

⁶ Παρ. 3, 12.

⁷ Ο.π.

Ο πόνος του Θεού για τις δοκιμασίες των ανθρώπων

Πόσα βάσανα έχει ο κόσμος! Πόσα προβλήματα! Και έρχονται μερικοί εδώ να μου τα πούν σε δυο λεπτά στο πόδι, για να παρηγορηθούν λίγο. Μια βασανισμένη μάνα μου έλεγε: «Γέροντα, έρχονται στιγμές που δεν αντέχω άλλο και τότε λέω: "Χριστέ μου, κάνε μια μικρή διακοπή και ύστερα ας ξαναρχίσουν τα βάσανα"». Πόση ανάγκη από προσευχή έχουν οι άνθρωποι! Αλλά και κάθε δοκιμασία είναι δώρο από τον Θεό, είναι ένας βαθμός για την άλλη ζωή. Αυτή η ελπίδα της ανταμοιβής στην άλλη ζωή μου δίνει χαρά, παρηγοριά και κουράγιο, και μπορώ να αντέξω τον πόνο για τις δοκιμασίες που περνούν πολλοί άνθρωποι.

Ο Θεός μας δεν είναι Βάαλ, αλλά Θεός αγάπης. Είναι Πατέρας που βλέπει την ταλαιπωρία των παιδιών Του από τους διάφορους πειρασμούς και τις δοκιμασίες που περνούν και θα μας ανταμείψει, φθάνει να κάνουμε υπομονή στο μικρό μαρτύριο της δοκιμασίας ή μάλλον της ευλογίας.

– Γέροντα, μερικοί λένε: «Δεν είναι σκληρό αυτό που επέτρεψε ο Θεός; Δεν πονάει ο Θεός;».

– Ο πόνος του Θεού για τους ανθρώπους που βασανίζονται από αρρώστιες, από δαίμονες, από βαρβάρους κ.λπ. έχει συγχρόνως και χαρά για την ουράνια αμοιβή που τους έχει ετοιμάσει. Έχοντας δηλαδή υπ' όψιν Του ο Θεός την ανταπόδοση που θα λάβη στον Ουρανό όποιος περνάει δοκιμασίες και γνωρίζοντας τί τον περιμένει στην άλλη ζωή, αυτό Τον κάνει να μπορή να «αντέχη» τον πόνο. Εδώ επέτρεψε να κάνη τόσα εγκλήματα ο Ηρώδης⁸. Δεκατέσσερις χιλιάδες νήπια έσφαξε και πόσους γονείς, που δεν άφηναν τους στρατιώτες να σκοτώσουν τα παιδιά τους, τους σκότωναν κι εκείνους! Οι βάρβαροι στρατιώτες, για να φανούν στους αρχηγούς τους καλύτεροι, έκοβαν τα παιδάκια κομματάκια. Όσο πιο πολύ βασανίζονταν τα παιδάκια, τόσο περισσότερο πονούσε ο Θεός, αλλά και τόσο περισσότερο χαιρόταν για την μεγαλύτερη δόξα που θα είχαν να απολαύσουν στον Ουρανό. Χαιρόταν για τα Αγγελουδάκια αυτά, που θα αποτελούσαν το αγγελικό μαρτυρικό τάγμα. Άγγελοι από Μάρτυρες!

Στις θλίψεις ο Θεός δίνει την αληθινή παρηγοριά

Ο Θεός βλέπει από κοντά τις ταλαιπωρίες των παιδιών Του και τα παρηγορεί σαν καλός Πατέρας. Γιατί, τί νομίζεις, θέλει να βλέπη το παιδάκι Του να ταλαιπωρηθεί; Όλα τα βάσανά του, τα κλάματά του, τα λαμβάνει υπ' όψιν Του και ύστερα πληρώνει. Μόνον ο Θεός δίνει στις θλίψεις την αληθινή παρηγοριά. Γι' αυτό, άνθρωπος που δεν πιστεύει στην αληθινή ζωή, που δεν πιστεύει στον Θεό, για να Του ζητήσει το έλεός Του στις δοκιμασίες που περνάει, είναι όλο απελπισία και δεν έχει νόημα η ζωή του. Πάντα μένει αβοήθητος, απαρηγόρητος και βασανισμένος σ' αυτήν την ζωή, αλλά καταδικάζει και αιώνια την ψυχή του.

Οι πνευματικοί όμως άνθρωποι, επειδή όλες τις δοκιμασίες τις αντιμετωπίζουν κοντά στον Χριστό, δεν έχουν δικές τους θλίψεις. Μαζεύουν τις πολλές πίκρες των άλλων, αλλά παράλληλα μαζεύουν και την πολλή αγάπη του Θεού. Όταν ψάλλω το

⁸ Βλ. Ματθ. 2, 16.

τροπάριο «Μη καταπιστεύσης με ανθρωπίνη προστασία, Παναγία Δέσποινα», καμμιά φορά σταματώ στο «αλλά δέξαι δέησιν του ικέτου σου...». Αφού δεν έχω θλίψη, πώς να πω «θλίψις γαρ έχει με, φέρειν ου δύναμαι»⁹; Ψέματα να πώ; Στην πνευματική αντιμετώπιση δεν υπάρχει θλίψη, γιατί, όταν ο άνθρωπος τοποθετηθή σωστά, πνευματικά, όλα αλλάζουν. Αν ο άνθρωπος ακουμπήση την πίκρα του πόνου του στον γλυκύ Ιησού, οι πίκρες και τα φαρμάκια του μεταβάλλονται σε μέλι.

Αν καταλάβη κανείς τα μυστικά της πνευματικής ζωής και τον μυστικό τρόπο με τον οποίο εργάζεται ο Θεός, παύει να στενοχωριέται για ό,τι του συμβαίνει, γιατί δέχεται με χαρά τα πικρά φάρμακα που του δίνει ο Θεός για την υγεία της ψυχής του. Όλα τα θεωρεί αποτελέσματα της προσευχής του, αφού ζητάει συνέχεια από τον Θεό να του λευκάνη την ψυχή. Όταν όμως οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν τις δοκιμασίες κοσμικά, βασανίζονται. Αφού ο Θεός όλους μας παρακολουθεί, πρέπει να παραδίνεται κανείς εν λευκώ σ' Αυτόν. Αλλιώς είναι βάσανο· ζητάει να του έρθουν όλα, όπως εκείνος θέλει, αλλά δεν του έρχονται όλα, όπως τα θέλει, και ανάπαυση δεν βρίσκει.

Είτε χορτάτος είναι κανείς είτε νηστικός, είτε τον επαινούν, είτε τον αδικούν, πρέπει να χαίρεται και να τα αντιμετωπίζει όλα ταπεινά και με υπομονή. Τότε ο Θεός συνέχεια θα του δίνει ευλογίες, ώσπου να φθάση η ψυχή του σε σημείο να μη χωράη, να μην αντέχη την καλωσύνη του Θεού. Καί, όσο θα προχωράη πνευματικά, τόσο θα βλέπη την αγάπη του Θεού σε μεγαλύτερο βαθμό και θα λειώνη από την αγάπη Του.

Οι κατά παραχώρησιν Θεού πειρασμοί και θλίψεις

Οι δοκιμασίες που μας έρχονται είναι μερικές φορές η αντιβίωση που δίνει ο Θεός για τις αρρώστιες της ψυχής μας και πολύ μας βοηθούν πνευματικά. Τρώει ο άνθρωπος ένα μαλακό σκαμπίλι και μαλακώνει η καρδιά του. Ο Θεός ξέρει φυσικά σε τί κατάσταση βρίσκεται ο καθένας μας, αλλά, επειδή εμείς δεν ξέρουμε, επιτρέπει να δοκιμασθούμε, για να γνωρίσουμε τον εαυτό μας, να βρούμε τα πάθη που υπάρχουν κρυμμένα μέσα μας και να μην έχουμε παράλογες απαιτήσεις την ημέρα της Κρίσεως. Γιατί, και να παρέβλεπε τα πάθη μας και να μας έπαιρνε όπως είμαστε στον Παράδεισο, και εκεί πάλι θα δημιουργούσαμε προβλήματα. Γι' αυτό ο Θεός επιτρέπει στον διάβολο να δημιουργή εδώ πειρασμούς, για να μας ξεσκονίζουν, ώστε να ταπεινωθή και να εξαγνισθή η ψυχή μας με τις θλίψεις, οπότε μετά μας χαριτώνει.

Η πραγματική χαρά γεννιέται από την πίκρα που γεύεται κανείς με χαρά για τον Χριστό που πικράθηκε, για να μας σώση. Ο Χριστιανός πρέπει να χαίρεται ιδιαίτερα, όταν τον βρίσκη κάποια δοκιμασία, χωρίς να έχη δώσει ο ίδιος αφορμή.

Λέμε καμμιά φορά στον Θεό: «Θεέ μου, δεν ξέρω τί θα κάνης, εν λευκώ σου παραδίδω τον εαυτό μου, για να τον κάνης άνθρωπο». Οπότε και ο Θεός πάει να με κάνη όχι μόνον άνθρωπο αλλά υπεράνθρωπο και αφήνει τον διάβολο να 'ρθή να με

⁹ Τροπάριο του Μικρού και Μεγάλου Παρακλητικού Κανόνος της Παναγίας: «Μη καταπιστεύσης με, ανθρωπίνη προστασία, Παναγία Δέσποινα, αλλά δέξαι δέησιν του ικέτου σου· θλίψις γαρ έχει με, φέρειν ου δύναμαι των δαιμόνων τα τοξεύματα, σκέπην ου κέκτημαι ουδέ που προσφύγω ο άθλιος, πάντοθεν πολεμούμενος και παραμυθίαν ουκ έχω πλην σου, Δέσποινα του κόσμου, ελπίς και προστασία των πιστών, μη μου παρίδης την δέησιν, το συμφέρον ποιήσον».

πειράξη και να με ταλαιπωρήσει. Τώρα με τον καρκίνο βλέπω τα τερτίπια του και γελάω. Βρέ τον διάβολο! Εσείς ξέρετε με τί σαπούνη πλένει ο διάβολος τον άνθρωπο, όταν ο Θεός επιτρέψει να τον πειράξει, για να δοκιμασθή; Με τους αφρούς της κακίας του. Έχει καλό ...σαπούνη! Όπως η γκαμήλα βγάζει αφρούς, όταν θυμώνη, έτσι κάνει και ο διάβολος σε τέτοιες περιπτώσεις. Και μετά τρίβει τον άνθρωπο, όχι για να φύγουν οι λεκέδες του και να εξαγνισθή, αλλά από κακία. Και ο Θεός όμως αφήνει τον διάβολο να τρίβη τον άνθρωπο, ίσα-ίσα μέχρι να φύγουν οι λεκέδες και να καθαρίσει. Αν άφηνε να τον τρίβη όπως τρίβουν τα ρούχα, θα τον ξέσχιζε.

– Γέροντα, μπορούμε να λέμε για τους διάφορους πειρασμούς που συμβαίνουν στην ζωή μας ότι αυτό ήταν το θέλημα του Θεού;

– Όχι, να μην μπερδεύουμε το θέλημα του Θεού με τον πειρασμό και με όσα φέρνει ο πειρασμός. Ο Θεός αφήνει τον διάβολο ελεύθερο μέχρι ενός σημείου να πειράξει τον άνθρωπο, και τον άνθρωπο τον αφήνει ελεύθερο να κάνει το καλό ή το κακό. Δεν φταίει όμως ο Θεός για το κακό που θα κάνει ο άνθρωπος. Ο Ιούδας λ.χ. ήταν μαθητής του Χριστού. Μπορούμε να πούμε ότι ήταν θέλημα Θεού να γίνη προδότης; Όχι, αλλά ο ίδιος ο Ιούδας επέτρεψε στον διάβολο να μπη μέσα του. Κάποιος είπε σε έναν ιερέα: «Πάτερ, σε παρακαλώ, κάνε ένα Τρισάγιο για τον Ιούδα». Ήταν δηλαδή σαν να έλεγε: «Εσύ, Χριστέ, είσαι άδικος· έτσι ήταν θέλημά Σου, να Σε προδώσει ο Ιούδας· γι' αυτό τώρα βοήθησέ τον».

Μετρημένες είναι οι περιπτώσεις που επιτρέπει ο Θεός να δοκιμασθούν μερικοί ευλαβείς, για να έρθη σε συναίσθηση κάποιος που έχει άσχημη ζωή και να μετανοήσει. Αυτοί οι άνθρωποι έχουν διπλό μισθό. Δίνει δηλαδή ο Θεός την δυνατότητα σε μερικούς οι οποίοι με τις δοκιμασίες που περνούν εξοφλούν σ' αυτήν την ζωή αμαρτίες και γκρινιάζουν παράλογα, να βοηθηθούν από την υπομονή αυτών που, ενώ δεν έσφαλαν, ταλαιπωρούνται, αλλά δεν γογγύζουν. Ας υποθέσουμε ότι ένας πολύ καλός, πολύ ευλαβής, οικογενειάρχης βρίσκεται στο σπίτι του με την οικογένειά του και ξαφνικά γίνεται σεισμός και πέφτει το σπίτι, πλακώνει όλη την οικογένεια και μετά από φοβερή ταλαιπωρία πεθαίνουν όλοι. Γιατί το επέτρεψε αυτό ο Θεός; Για να μη γογγύζουν οι άλλοι που φταίνε και τιμωρούνται.

Γι' αυτό, όσοι σκέφτονται τους μεγάλους σταυρούς των δικαίων, ποτέ δεν στενοχωριούνται για τις δικές τους μικρές δοκιμασίες. Βλέπουν ότι, ενώ έσφαλαν στην ζωή τους, εν τούτοις υποφέρουν λιγώτερο από τους δικαίους, γι' αυτό λένε σαν τον καλό ληστή¹⁰: «Αυτοί δεν έκαναν τίποτε και υπέφεραν τόσο· εμείς τί πρέπει να πάθουμε;». Δυστυχώς όμως μερικοί μοιάζουν με τον ληστή που σταυρώθηκε εξ αριστερών του Χριστού¹¹ και λένε: «Πήγαιναν με τον σταυρό στο χέρι και δές τί έπαθαν!».

Υπάρχουν και περιπτώσεις – αυτές είναι πολύ σπάνιες – που επιτρέπει ο Θεός από αγάπη να βρίσκουν μεγάλες δοκιμασίες μερικούς πολύ εκλεκτούς αγωνιστές, για να τους στεφανώσει. Αυτοί είναι μιμητές του Χριστού. Βλέπετε, στην Αγία Συγκλητική, επειδή βοηθούσε πνευματικά πολλές ψυχές με τις νουθεσίες της, πήγε ο

¹⁰ Βλ. Λουκ. 23, 39 κ.ε.

¹¹ Ο.π.

διάβολος να την εμποδίσει από αυτό το έργο. Τριάνμισι χρόνια έμεινε άφωνη από την αρρώστια της¹².

Άλλοτε πάλι κάποιος πραγματικός μιμητής του Χριστού ζητάει ως χάρη από τον Θεό να συγχωρήσει σφάλματα των συνανθρώπων του, να τους απαλλάξει από την δικαία Του οργή, και να τιμωρηθεί αυτός αντί αυτών, ενώ δεν φταίει ο ίδιος. Αυτός πολύ συγγενεύει με τον Θεό και πολύ συγκινεί τον Θεό η μεγάλη αυτή αρχοντική αγάπη του παιδιού Του. Εκτός δε από την χάρη που του κάνει και χαρίζει τα σφάλματα των άλλων, επιτρέπει να έχη και μαρτυρικό τέλος, κατά το επίμονο αίτημά του. Συγχρόνως όμως του ετοιμάζει και το καλύτερο αρχοντικό παραδεισένιο παλάτι με ακόμη μεγαλύτερη δόξα, διότι πολλοί άνθρωποι τον είχαν αδικήσει με την κατ' όψιν κρίση τους, που νόμιζαν ότι ο Θεός τον τιμώρησε για τις δικές του αμαρτίες.

Η αχαριστία για την αγάπη του Θεού

– Γέροντα, οι δοκιμασίες πάντοτε ωφελούν τους ανθρώπους;

– Εξαρτάται από το πώς αντιμετωπίζει κανείς τις δοκιμασίες. Όσοι δεν έχουν καλή διάθεση, βρίζουν τον Θεό, όταν τους βρίσκουν διάφορες δοκιμασίες. «Γιατί να το πάθω εγώ αυτό; Λένε. Νά, ο άλλος έχει τόσα καλά! Θεός είναι αυτός;». Δεν λένε «ήμαρτον», αλλά βασανίζονται. Ενώ οι φιλότιμοι λένε: «Δόξα τω Θεώ! Αυτή η δοκιμασία με έφερε κοντά στον Θεό. Ο Θεός για το καλό μου το έκανε». Και ενώ μπορεί πρώτα να μην πατούσαν καθόλου στην εκκλησία, μετά αρχίζουν να εκκλησιάζονται, να εξομολογούνται, να κοινωνούν. Πολλές φορές μάλιστα ο Θεός τους πολύ σκληρούς τους φέρνει κάποια στιγμή με μια δοκιμασία σε τέτοιο φιλότιμο, που μόνοι τους παίρνουν μεγάλη στροφή και εξιλεώνονται με τον πόνο που νιώθουν για όσα έκαναν.

– Γέροντα, πρέπει να λέμε «δόξα Σοι ο Θεός», όταν όλα πηγαίνουν καλά;

– Μά, αν δεν λέμε το «δόξα Σοι ο Θεός» στις χαρές, πώς θα το πούμε στις θλίψεις; Εσύ το λές στις θλίψεις και δεν θέλεις να το πής στις χαρές; Αλλά, όταν είναι αχάριστος κανείς, δεν γνωρίζει την αγάπη του Θεού. Η αχαριστία είναι μεγάλη αμαρτία. Για μένα είναι θανάσιμο αμάρτημα. Ο αχάριστος με τίποτε δεν ευχαριστιέται. Για όλα γκρινιάζει, όλα του φταίνε. Στην πατρίδα μου, τα Φάρασα, χρησιμοποιούσαν πολύ το πετιμέζι. Ένα βράδυ μια κοπέλα έκλαιγε, γιατί ήθελε πετιμέζι. Η μάνα της – τί να κάνη; – πήγε και ζήτησε από την γειτονιά. Αυτή, μόλις πήρε το πετιμέζι, έβαλε πάλι τα κλάματα. Χτυπούσε τα πόδια της κάτω και φώναζε: «Μαμά, θέλω και γιαούρτι». «Τέτοια ώρα, παιδάκι μου, που να βρώ γιαούρτι;», της λέει η μάνα της. «Όχι, θέλω γιαούρτι». Πήγε, υποχρεώθηκε η καημένη σε μια γειτόνισσα, της έφερε και γιαούρτι. Το παίρνει η κόρη και βάζει πάλι τα κλάματα. «Τώρα γιατί κλαίς;», την ρωτάει η μάνα της. «Μαμά, τα θέλω ανακατεμένα». Τα παίρνει η μάνα, τα ανακατεύει. Αυτή βάζει πάλι τα κλάματα. «Μαμά, δεν μπορώ να τα φάω έτσι. Θέλω να τα ξεχωρίσω!». Οπότε την περιέλαβε στα σκαμπίλια η μάνα της, καί... ξεχωρίστηκε το πετιμέζι από το γιαούρτι!

Έτσι, θέλω να πώ, κάνουν μερικές φορές πολλοί άνθρωποι, και τότε έρχεται η παιδαγωγία του Θεού. Τουλάχιστον να αναγνωρίζουμε την αχαριστία μας και να

¹² Βλ. Ο Μέγας Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας, τόμος 1ος, σ. 145-148.

ευχαριστούμε τον Θεό μέρα-νύχτα για τις ευλογίες που μας δίνει. Με αυτόν τον τρόπο θα πάρουμε καταπόδι τον δειλό διάβολο, ο οποίος θα συμμαζέψει τα ταγκαλάκια του και θα γίνη μαύρος καπνός, γιατί θα του έχουμε βρει πια το αδύνατο σημείο.

Να συγκρίνουμε την δοκιμασία μας με την μεγαλύτερη δοκιμασία του άλλου

Το καλύτερο φάρμακο για την κάθε δοκιμασία μας είναι η μεγαλύτερη δοκιμασία των συνανθρώπων μας, αρκεί να την συγκρίνουμε με την δική μας δοκιμασία, για να διακρίνουμε την μεγάλη διαφορά και την μεγάλη αγάπη που μας έδειξε ο Θεός και επέτρεψε μικρή δοκιμασία σ' εμάς. Τότε θα Τον ευχαριστήσουμε, θα πονέσουμε για τον άλλον που υποφέρει πιο πολύ και θα κάνουμε καρδιακή προσευχή να τον βοηθήσει ο Θεός. Μου έκοψαν λ.χ. το ένα πόδι; «Δόξα Σοι ο Θεός, να πώ, που έχω τουλάχιστον ένα πόδι· του άλλου του έκοψαν και τα δύο». Και αν ακόμη μείνω ένα κούτσουρο, χωρίς χέρια και πόδια, πάλι να πώ: «Δόξα Σοι ο Θεός, που περπατούσα τόσα χρόνια, ενώ άλλοι γεννήθηκαν παράλυτοι».

Εγώ, από την στιγμή που άκουσα ότι ένας οικογενειάρχης έχει έντεκα χρόνια αιμορραγία, είπα: «Τί κάνω εγώ; Κοσμικός άνθρωπος αυτός και να έχη έντεκα χρόνια αιμορραγία, να έχη παιδιά, να πρέπει να σηκωθεί το πρωί να πάη στην δουλειά, και εγώ ούτε επτά χρόνια δεν συμπλήρωσα που έχω αιμορραγίες!»¹³. Αν σκέφτωμαι τον άλλον που υποφέρει τόσο πολύ, δεν μπορώ να δικαιολογήσω τον εαυτό μου. Ενώ, αν σκέφτωμαι ότι εγώ υποφέρω και οι άλλοι είναι μια χαρά, ότι σηκώνομαι την νύχτα κάθε μισή ώρα, επειδή έχω πρόβλημα με το έντερο και δεν μπορώ να κοιμηθώ, ενώ οι άλλοι κοιμούνται ήσυχα, δικαιολογώ τον εαυτό μου, αν γογγύσω. Εσύ, αδελφή, πόσον καιρό έχεις τον έρπητα¹⁴;

– Οκτώ μήνες, Γέροντα.

– Βλέπεις; Ο Θεός σε άλλους τον αφήνει δύο μήνες, σε άλλους δέκα μήνες, σε άλλους δεκαπέντε. Καταλαβαίνω, είναι μεγάλος ο πόνος. Μερικοί φθάνουν σε απόγνωση. Ένας κοσμικός όμως που έχει έρπητα έναν-δύο μήνες και από τον πολύ πόνο απελπίζεται, αν μάθη ότι ένας πνευματικός άνθρωπος τον έχει έναν χρόνο και κάνει υπομονή και δεν γογγύζει, τότε αμέσως παρηγοριέται. «Βρέ, λέει, εγώ τον έχω δύο μήνες και έφθασα στην απελπισία· ο άλλος ο καημένος έναν χρόνο τον έχει και δεν μιλάει! Εγώ κάνω και αταξίες, ενώ εκείνος ζη πνευματικά!». Οπότε βοηθιέται χωρίς συμβουλή!

Οι θλίψεις που μας προξενούν οι άνθρωποι

– Γέροντα, όταν κάποιος υπομένη κατά Θεόν τις θλίψεις και τις αδικίες που του προξενούν οι άνθρωποι, αυτή η υπομονή τον καθαρίζει από τα πάθη;

– Αν τον καθαρίζει λέει! Τον λαμπικάρει! Μά, υπάρχει ανώτερο απ' αυτό; Έτσι μπορεί να εξοφλήση αμαρτίες. Βλέπετε, έναν εγκληματία τον δέρνουν, τον κλείνουν στην φυλακή, κάνει εκεί τον μικρό κανόνα του καί, εάν ελικρινά μετανοήση, γλιτώνει

¹³ Ο Γέροντας από το 1988 είχε συνεχείς αιμορραγίες από το έντερο.

¹⁴ Έρπητς ζωστήρ: λοιμώδες νόσημα που προκαλεί αφόρητους πόνους και διάφορες επιπλοκές στον οργανισμό, ανάλογα με την ηλικία του πάσχοντος ατόμου.

την αιώνια φυλακή. Μικρό πράγμα είναι να εξοφλήση με αυτήν την ταλαιπωρία έναν αιώνιο λογαριασμό;

Κάθε θλίψη να την υπομένετε με χαρά. Οι θλίψεις που μας προκαλούν οι άνθρωποι είναι πιο γλυκές από όλα τα σιρόπια που μας προσφέρουν όσοι μας αγαπούν. Βλέπεις, στους μακαρισμούς ο Χριστός δεν λέει: «μακάριοί εστε, όταν επαινέσωσιν υμάς», αλλά «μακάριοί εστε, όταν ονειδίσωσιν υμάς»¹⁵, και μάλιστα «ψευδόμενοι». Όταν ο ονειδισμός δεν είναι δίκαιος, αποταμιεύει κανείς. Ενώ, όταν είναι δίκαιος, ξοφλάει. Γι' αυτό, όχι μόνον πρέπει να υπομένουμε αγόγγυστα αυτόν που μας πειράζει, αλλά και να νιώθουμε ευγνωμοσύνη, γιατί μας δίνει την ευκαιρία να αγωνισθούμε στην αγάπη, στην ταπείνωση, στην υπομονή.

Οι συκοφάντες βέβαια εργάζονται συνεργαζόμενοι με το ταγκαλάκι. Αλλά ο δυνατός αέρας συνήθως σπάζει και ξεριζώνει τα ευαίσθητα δένδρα που δεν έχουν βαθιές ρίζες· ενώ όσα έχουν βαθιές ρίζες, τα βοηθάει να προχωρήσουν τις ρίζες τους πιο βαθιά.

Εμείς πρέπει να προσευχώμαστε για όλους που μας κακολογούν, και να ζητούμε από τον Θεό να τους δίνη μετάνοια, φωτισμό και υγεία και να μην αφήνουμε μέσα μας ούτε ίχνος μίσους γι' αυτούς. Να κρατούμε μόνον την πείρα από τον πειρασμό, να πετούμε όλα τα φαρμάκια και να έχουμε υπ' όψιν μας τα λόγια του Οσίου Εφραίμ: «Εάν συμβή σοι συκοφαντία, και μετά ταύτα φανερωθή το καθαρόν της συνειδήσεώς σου, μη υψηλοφρόνει, αλλά δούλευε τω Κυρίω εν ταπεινοφροσύνη τω λυτρουμένω σε από συκοφαντίας ανθρώπων, ίνα μη πέσης πτώμα εξαισίον»¹⁶.

¹⁵ Ματθ. 5, 11.

¹⁶ Οσίου Εφραίμ του Σύρου, Έργα, τόμος Α΄, εκδ. «Το Περιβόλι της Παναγίας», Θεσσαλονίκη 1988, σ. 253.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Η αρρώστια

Οι αρρώστιες βοηθούν τους ανθρώπους

- Τί θα πής, Γέροντα, «Καλό Παράδεισο»;
- Με το καλό να πάς στον Παράδεισο.
- Μπορεί, Γέροντα, να εννοή: «Να πάς στον καλό Παράδεισο»;

- Άκουσες εσύ ποτέ να μιλούν για κακό Παράδεισο; Πάντως, για να πάη κανείς στον γλυκό Παράδεισο, πρέπει να φάη πολλά πικρά εδώ, να έχη το διαβατήριό των δοκιμασιών στο χέρι. Τί γίνεται στα νοσοκομεία! Τί δράματα! Τί πόνο έχει ο κόσμος! Πόσες μητέρες, οι καημένες, κάνουν επεμβάσεις, σκέφτονται τα παιδάκια τους και έχουν την αγωνία όλης της οικογένειας! Πόσοι οικογενειάρχες έχουν καρκίνο, κάνουν ακτινοβολίες και τί βάσανο έχουν! Να μην μπορούν να δουλέψουν, να πρέπει να πληρώσουν νοίκια, να έχουν ένα σωρό έξοδα! Εδώ άλλοι έχουν την υγεία τους και πάλι δεν μπορούν να τα βγάλουν πέρα, πόσο μάλλον να μην έχη κανείς την υγεία του και να ζορίζεται να δουλέψη, για να ανταποκριθή λίγο στις υποχρεώσεις του! Πολύ με έχουν καταβάλει τα προβλήματα των ανθρώπων. Πόσα ακούω κάθε μέρα! Συνέχεια βάσανα, δυσκολίες!... Πίκρα όλη μέρα το στόμα και το βράδυ να πέφτω νηστικός λίγο να ξεκουραστώ. Νιώθω πολλή σωματική κούραση, αλλά και εσωτερική ξεκούραση.

- Γέροντα, πάντα ωφελεί η αρρώστια;

- Ναι, πάντα πολύ ωφελεί. Οι αρρώστιες βοηθούν τους ανθρώπους να «εξιλεωθούν»¹, όταν δεν έχουν αρετές. Μεγάλο πράγμα η υγεία, αλλά και το καλό που προσφέρει η αρρώστια, η υγεία δεν μπορεί να το δώσει! Πνευματικό καλό! Είναι πολύ μεγάλη ευεργεσία, πολύ μεγάλη! Καθαρίζει τον άνθρωπο από την αμαρτία, και μερικές φορές του εξασφαλίζει και μισθό. Η ψυχή του ανθρώπου είναι σαν το χρυσάφι και η αρρώστια είναι σαν την φωτιά που την καθαρίζει. Βλέπεις, και ο Χριστός είπε στον Απόστολο Παύλο: «*Η δύναμίς μου εν ασθενεία τελειούται*»². Όσο περισσότερο ταλαιπωρηθή με κάποια αρρώστια ο άνθρωπος, τόσο περισσότερο εξαγνίζεται και αγιάζεται, αρκεί να κάνη υπομονή και να την δέχεται με χαρά.

Μερικές αρρώστιες θέλουν μόνο λίγη υπομονή, και τις επιτρέπει ο Θεός, για να πάρη ο άνθρωπος λίγο μισθό και να του αφαιρέση ο Θεός μερικά κουσούρια. Γιατί η σωματική αρρώστια βοηθάει στην θεραπεία της πνευματικής αρρώστιας. Την εξουδετερώνει με την ταπείνωση που φέρνει. Ο Θεός όλα τα αξιοποιεί για το καλό! Ό,τι επιτρέπει είναι για το πνευματικό μας συμφέρον. Ξέρει τί χρειάζεται ο καθένας μας και μας δίνει κάποια αρρώστια, είτε για να ανταμειφθούμε, είτε για να εξοφλήσουμε αμαρτίες.

Ο ουράνιος μισθός από την αρρώστια

¹ Η έννοια της «εξιλέωσης» στην ορθόδοξη Θεολογία δεν έχει τον νομικό χαρακτήρα της δυτικής Θεολογίας, αλλά εκφράζει την φιλάνθρωπη παιδαγωγία του Θεού για τον αμαρτάνοντα άνθρωπο με σκοπό την σωτηρία του.

² Β' Κορ. 12, 9.

- Τί κάνει η μητέρα σου;
- Δεν είναι καλά, Γέροντα. Ανεβάζει κατά διαστήματα ψηλό πυρετό και τότε χάνεται. Το δέρμα της γεμίζει πληγές και τις νύχτες πονάει.
- Ξέρεις; Αυτοί είναι μάρτυρες· αν δεν είναι ολόκληροι μάρτυρες, είναι μισοί.
- Και όλη η ζωή της, Γέροντα, ήταν μια ταλαιπωρία.
- Επομένως ο μισθός της θα είναι διπλός. Πόσα έχει να λάβη! Τον Παράδεισο τον έχει εξασφαλισμένο. Όταν ο Χριστός βλέπη ότι κάποιος αντέχει μια βαρεία αρρώστια, του την δίνει, ώστε με την λίγη ταλαιπωρία στην επίγεια ζωή να ανταμειφθή πολύ στην ουράνια, την αιώνια, ζωή. Υποφέρει εδώ, αλλά θα ανταμειφθή εκεί, στην άλλη ζωή, γιατί υπάρχει Παράδεισος, υπάρχει και ανταμοιβή.

Σήμερα μου είπε μια νεφροπαθής που χρόνια τώρα κάνει αιμοκάθαρση: «Παππούλη, σταυρώστε, σάς παρακαλώ, το χέρι μου. Οι φλέβες είναι όλο πληγές και δεν μπορώ να κάνω αιμοκάθαρση». «Αυτές οι πληγές, της είπα, στην άλλη ζωή θα είναι διαμάντια μεγαλύτερης αξίας από τα διαμάντια αυτού του κόσμου. Πόσα χρόνια κάνεις αιμοκάθαρση;». «Δώδεκα», μου λέει. «Δηλαδή δικαιούσαι ένα "εφάπαξ" και μία σύνταξη μειωμένη», της είπα. Μετά μου δείχνει μια πληγή στο άλλο χέρι και μου λέει: «Παππούλη, αυτή η πληγή δεν κλείνει· φαίνεται το κόκκαλο». «Ναί, αλλά από εκεί μέσα φαίνεται ο Ουρανός, της λέω. Άντε, καλή υπομονή. Εύχομαι ο Χριστός να σου αυξάνη την αγάπη Του, για να ξεχνιέται ο πόνος σου. Φυσικά υπάρχει και η άλλη ευχή, να εξαλειφθούν οι πόνοι, αλλά τότε εξαλείφεται και ο πολύς μισθός. Επομένως, η προηγούμενη ευχή είναι καλύτερη». Παρηγορήθηκε η καημένη.

Όταν το σώμα δοκιμάζεται, τότε η ψυχή αγιάζεται. Με την αρρώστια πονάει το σώμα μας, το χωματόκτιστο αυτό σπίτι μας, αλλά έτσι θα αγάλλεται αιώνια ο νοικοκύρης του, η ψυχή μας, στο ουράνιο παλατάκι που μας ετοιμάζει ο Χριστός. Με αυτήν την πνευματική λογική, που είναι παράλογη για τους κοσμικούς, χαίρομαι και εγώ και καμαρώνω για τις σωματικές βλάβες που έχω. Το μόνο που δεν σκέφτομαι είναι ότι θα έχω ουράνια ανταμοιβή. Καταλαβαίνω ότι εξοφλώ την αχαριστία μου στον Θεό, αφού δεν έχω ανταποκριθή στις μεγάλες Του δωρεές και ευεργεσίες. Γιατί στην ζωή μου όλα γλέντι είναι· και η καλογερική και οι αρρώστιες που περνώ. Όλο φιλανθρωπίες μου κάνει ο Θεός και όλο οικονομίες. Ευχηθήτε όμως να μη με ξοφλάη με αυτά σ' αυτήν την ζωή, γιατί τότε αλλοίμονό μου! Μεγάλη τιμή θα μου έκανε ο Χριστός να υπέφερα ακόμη περισσότερο για την αγάπη Του, αρκεί να με ενίσχυε, ώστε να αντέχω, και μισθό δεν θέλω.

Ο άνθρωπος, όταν είναι τελείως καλά στην υγεία του, δεν είναι καλά. Καλύτερα να έχη κάτι. Εγώ, όσο ωφελήθηκα από την αρρώστια, δεν ωφελήθηκα από όλη την άσκηση που είχα κάνει μέχρι τότε. Γι' αυτό λέω, αν δεν έχη κανείς υποχρεώσεις, να προτιμά αρρώστιες παρά υγεία. Από την υγεία του είναι χρεώστης, ενώ από την αρρώστια, όταν την αντιμετωπίζη με υπομονή, έχει να λάβη. Όταν ήμουν στο Κοινόβιο³, είχε έρθει μια φορά ένας άγιος Επίσκοπος, πολύ γέρος, ονόματι Ιερόθεος, που ασκήτευε στην Σκήτη της Αγίας Άννης. Την ώρα που έφευγε, όπως πήγε να ανεβή στο ζώο, τραβήχτηκε το παντελόνι του και φάνηκαν τα πρησμένα του πόδια. Οι Πατέρες που πήγαν να τον βοηθήσουν, τα είδαν και τρόμαξαν. Εκείνος το

³ Ο Γέροντας μόνασε στην Ιερά Μονή Εσφιγμένου τα χρόνια 1953-1955.

κατάλαβε και τους είπε: «Αυτά είναι τα καλύτερα δώρα που μου έδωσε ο Θεός. Τον παρακαλώ να μη μου τα πάρη».

Η υπομονή στους πόνους

Όταν μας βρίσκη μια αρρώστια, καλά είναι να αφηνώμαστε στον Χριστό εν λευκώ. Να σκεφτώμαστε ότι η ψυχή μας έχει μεγαλύτερη ανάγκη από υπομονή και δοξολογία στους πόνους παρά από ατσαλένιο σώμα με το οποίο μπορούμε να κάνουμε μεγάλους σωματικούς αγώνες, οι οποίοι όμως ίσως μας κάνουν να καυχηθούμε, χωρίς να το καταλάβουμε, γιατί θα νομίσουμε ότι με το σπαθί μας θα κερδίσουμε τον Παράδεισο.

Ξέρετε πόσα χρόνια έχω άλλοτε υποφερτό πόνο και άλλοτε ανυπόφορο; Ο υποφερτός είναι μια μόνιμη κατάσταση. Πόσα τράβηξα πρώτα από την βρογχεκτασία και έπειτα με την εγχείρηση που έκανα! Έπειτα άρχισαν ιστορίες με τα έντερα. Ύστερα, μισή χρονιά την πέρασα με την δυσκοπάθεια· πονούσα πολύ. Δεν μπορούσα να κάνω ούτε τις μετάνοιες που έκανα, αλλά δυσκολευόμουν και να εξυπηρετηθώ, ενώ χρειαζόταν να υπηρετήσω και τον κόσμο που ερχόταν. Στην συνέχεια μου παρουσιάστηκε κάτι σκληρό στην κοιλιά· μου είπαν ότι ήταν κήλη. Όταν κουραζόμουν, πονούσε και πρηζόταν πολύ. Μια μέρα, παραμονή του Αγίου Παντελεήμονος, ήταν πρησμένο και πονούσα. Έπρεπε όμως να πάω στην Σκήτη, στην ολονυκτία. Είπα: «θά πάω και ό,τι θέλει ας γίνη», γιατί έπρεπε να πάω. Στην διάρκεια της αγρυπνίας σκέφθηκα να καθήσω λίγο, αλλά είπα «άν κατεβάσω εγώ το στασίδι, για να καθήσω, θα το κατεβάσουν όλοι», οπότε προτίμησα να μην καθήσω καθόλου. Μετά από δώδεκα ώρες που κράτησε η αγρυπνία υπέθεσα ότι θα χειροτερέψη πολύ. Όταν επέστρεψα στο Κελλί μου, δεν πρόλαβα καλά-καλά να μλώ μέσα, χτύπησε το καμπανάκι. «Ε, Πάτερ, άνοιξε!», ακούω κάποιον να φωνάζει. Έβαλα τα γέλια. «Εντάξει, είπα, τώρα θα πάμε συνέχεια». Και πράγματι σε λίγο ήρθαν και άλλοι και άλλοι. Το βράδυ που τελείωσα με τον κόσμο, είδα ότι είχε εξαφανισθή τελείως! Την άλλη ημέρα, ενώ είχα ξεκουραστή, πάλι παρουσιάστηκε! Έπειτα με εμπόδιζε και με πονούσε, αλλά και το καμάρωνα κιόλας. Αφού ο Χριστός το ήξερε, ήξερε και ότι με βοηθάει, γι' αυτό το άφηγε. Πέντε χρόνια κράτησε αυτό. Ξέρεις τί δυσκολία;

– Και τότε, Γέροντα, που είχατε πρόβλημα με τα πόδια σας;

– Εκείνο ήταν άλλο. Δεν μπορούσα να σταθώ όρθιος. Όταν ερχόταν κόσμος, ζοριζόμουν. Πέρασε εκείνο, μετά άρχισε η αιμορραγία. «Ελκώδη κολίτιδα», μου είπαν. Άλλη ιστορία... Πάνε επτά χρόνια με αιμορραγίες, με πόνους... Αλλά μη στενοχωριέσθε· μόνο να εύχεσθε για την υγεία της ψυχής μου. Εγώ χαίρομαι που με τίμησε ο Θεός και μου έδωσε αυτό το δώρο και δεν θέλω να μου το στερήσει. Δόξα τω Θεώ· ο Θεός το επιτρέπει, για να βοηθηθώ κατ' αυτόν τον τρόπο. Έτσι δίνουμε εξετάσεις στην υπομονή. Τώρα αυτό, ύστερα το άλλο... «Υπομονής χρείαν έχομεν»⁴. Γιατί, αν εμείς που έχουμε λίγο φόβο Θεού, δεν κάνουμε υπομονή, τί θα κάνουν οι κοσμικοί; Αν και βλέπω ότι πολλοί λαϊκοί μας ξεπερνούν στην αρετή. Μου έλεγαν οι γονείς μου ότι οι Φαρασιώτες, όταν αρρώσταιναν, δεν έτρεχαν αμέσως στον

⁴ Βλ. Εβρ. 10, 36.

Χατζεφεντή⁵ να τους θεραπεύση. Υπέμεναν πρώτα τους πόνους, όσο μπορούσαν, ανάλογα με το φιλότιμο και την υπομονή τους, διότι θεωρούσαν ευλογία να υποφέρουν. «Ας βασανίσω κι εγώ, έλεγαν, λίγο την ψυχή μου για τον Χριστό, αφού ο Χριστός βασανίστηκε πολύ, για να με σώση». Καί, όταν πια έβλεπαν ότι πήγαιναν πίσω οι δουλειές τους και ταλαιπωρούνταν η οικογένειά τους, τότε πήγαιναν στον Χατζεφεντή να τους θεραπεύση. Βλέπεις τί φιλότιμο είχαν! Όταν εκείνοι, που ήταν λαϊκοί, σκέφτονταν έτσι και έκαναν υπομονή, εγώ σαν καλόγερος πώς πρέπει να σκέφτωμαι; Ο Χριστός είπε: «*Εν τη υπομονή υμών κτήσασθε τας ψυχάς υμών*»⁶. Βλέπετε, ο Θεός δεν ευχαριστήθηκε τόσο από τις ελεημοσύνες του Ιώβ, όταν είχε όλα τα αγαθά, όσο από την υπομονή του τον καιρό της δοκιμασίας⁷.

– Γέροντα, όταν λέτε ότι ένας άρρωστος κάνει υπομονή στους πόνους, εννοείτε ότι δεν δείχνει καθόλου ότι πονάει;

– Στην εσχάτη ανάγκη μπορεί να αφήση να γίνη στους άλλους λίγο αντιληπτό. Μπορεί να πη ότι πονάει, αλλά όχι σε τί βαθμό. Γιατί, αν δεν το κάνη καθόλου γνωστό στους άλλους, οι άλλοι μπορεί να σκανδαλίζωνται από κάποια συμπεριφορά του. Αν λ.χ. ένας μοναχός υποφέρει από κάτι και δεν μπορή να πάη στην Ακολουθία, ίσως να βλαφτή κάποιος που δεν έχει καλούς λογισμούς.

Αντιμετώπιση του πόνου

– Γέροντα, ποιόν πόνο λέτε ανυπόφορο;

– Τον πόνο που κάνει να τρέχουν δάκρυα από τα μάτια! Αυτά τα δάκρυα δεν είναι ούτε μετανοίας ούτε αγαλλιάσεως που υπάγονται; τί λέτε;

– Μαρτύριο δεν είναι, Γέροντα;

– Έμ, μαρτύριο είναι!

– Γέροντα, όταν έχω δυνατό πόνο, δυσκολεύομαι να πω «δόξα Σοι ο Θεός».

– Γιατί δυσκολεύεσαι; Να σκέφτεσαι τί τράβηξε ο Χριστός. Ξύλο, ονειδισμούς, φραγγέλωμα, σταύρωση⁸! Και όλα τα υπέμεινε, «*αναμάρτητος ών*»⁹, για την σωτηρία μας. Και εσύ, όταν πονάς, να λές: «Για την αγάπη Σου, Χριστέ μου, θα υπομείνω».

– Γέροντα, τί χρειάζεται για να ξεπεράσης τον πόνο;

– Παλληκαριά, βία χρειάζεται.

– Και τον ανυπόφορο πόνο πώς τον αντιμετωπίζει κανείς;

– Αν είναι κοσμικός, με το τραγούδι, αν είναι πνευματικός άνθρωπος, με την ψαλμωδία... Ο πατέρας μου μια φορά είχε πυρετό και πολύ πονοκέφαλο. Τί κάνει λοιπόν; Παίρνει και τρώει μια αλμυρή σαρδέλα, πίνει και ένα ποτήρι κρασί και άρχισε να τραγουδάη το «*Ξύπνα, καημένε μου ραγιά*» και άλλα τραγούδια της κλεφτουριάς και έγινε καλά! Έτσι και εμείς να ψέλνουμε, για να διασκεδάζεται ο πόνος! Κι εγώ μια μέρα κρύωσα και είχα έναν πονοκέφαλο, που πήγαινε να σπάση το κεφάλι μου. Άρχισα λοιπόν μια πολύ ωραία ψαλμωδία και μου έφυγε ο πονοκέφαλος. Πράγματι η

⁵ Έτσι αποκαλούσαν οι Φαρασιώτες τον Άγιο Αρσένιο τον Καππαδόκη.

⁶ Λουκ. 21, 19.

⁷ Βλ. Παλαιά Διαθήκη, Ιώβ.

⁸ Βλ. Ματθ. 27, 26-44· Μάρκ. 15, 15-32· Λουκ. 23, 23-43 και Ιω. 19, 1-23.

⁹ Βλ. Ησ. 53, 9.

ψαλμωδία μαζί με την ευχή πολύ βοηθάει σ' αυτές τις περιπτώσεις· απαλαίνει την ψυχή, την γλυκαίνει, γιατί οι συνεχείς θλίψεις και οι πόνοι την καταβάλλουν και της δημιουργούν ψύξη. Και χθές βράδυ δεν μπορούσα να κοιμηθώ από τον πόνο. Είπα πώς, αν δεν ξημερώσω και πεθάνω, τότε θα έχω ...μεγάλη μέρα. Στην άλλη ζωή δεν θα βραδιάζω ποτέ, ούτε θα ξημερώνη... Έπειτα πήρα ένα... χάπι· έψαλα «Τας αλγηδόνας των Αγίων...»¹⁰. Αυτό το ...χάπι διαρκεί όλη την νύχτα! Έχουν τέτοιο χάπι εδώ οι γιατροί;

– Γέροντα, λένε ότι την νύχτα οι πόνοι δυναμώνουν.

– Ναι, βαραίνει την νύχτα ο άνθρωπος. Ύστερα την ημέρα οι άρρωστοι, επειδή έχουν συντροφιά, συζητούν κ.λπ., ξεχνούν τον πόνο. Το βράδυ που είναι μόνοι τους, πάει ο νους τους στον πόνο και νομίζουν ότι πονούν περισσότερο. Στην αρρώστια πόνοι θα υπάρχουν, αλλά σκοπός είναι να γυρίζουμε το κουμπί σε άλλη συχνότητα, για να ξεχνιούνται. Γιατί, αν δεν αντιμετωπίζης σωστά τον πόνο, θα πονάς δυο φορές. Αν σκέφτεσαι τον πόνο, θα διπλασιάζεται ο πόνος. Ενώ με έναν καλό λογισμό, αν λ.χ. θυμάσαι αυτούς που πονούν πιο πολύ από σένα ή αν ψάλης λίγο, ο πόνος ξεχνιέται.

– Γέροντα, ο πόνος συνήθως σε προειδοποιεί ότι κάτι συμβαίνει στον οργανισμό. Στην συνέχεια πόση προσοχή πρέπει να του δίνης;

– Πρέπει να δοκιμάζης κανείς την αντοχή του και ανάλογα να προσέχη. Ιδίως, όταν περάση η ηλικία, χρειάζεται προσοχή, γιατί ένα παλιό αυτοκίνητο, αν συνεχίση να τρέχη με την ίδια ταχύτητα που έτρεχε, όταν ήταν καινούργιο, θα φύγουν οι ρόδες από 'δώ, το καρμπιρατέρ από 'κεί... Το διάστημα που μου πονούσε η μέση, δεν μπορούσα να κάνω κομποσχοίνι όρθιος. Όταν είδα ότι λιγάκι βελτιώθηκε, σηκώθηκα και έκανα τα κομποσχοίνια όρθιος και μεγάλες μετάνοιες, οπότε με ξαναπόνεσε. Κάθησα λίγο. Μετά είπα: «Άντε να ξαναδοκιμάσω». Πάλι τα ίδια· πονούσα. Ύστερα δεν συνέχισα, αλλά είχα αναπαυμένο τον λογισμό μου.

– Ένας πόνος, Γέροντα, που ξέρω ότι δεν έχει άλλη επίπτωση στον οργανισμό, δεν με ανησυχεί. Όταν όμως δείχνη ότι υπάρχει μια σοβαρή βλάβη, με ανησυχεί.

– Κοίταξε, ο πόνος λ.χ. της μέσης μπορεί να μην έχη καμμιά επίπτωση στον οργανισμό, αλλά καθηλώνει το σώμα, ενώ τους άλλους πόνους τους υποφέρει το σώμα.

– Γέροντα, όταν υποφέρει το σώμα, υποφέρει συγχρόνως και η ψυχή;

– Όταν ο οδηγός είναι άρρωστος, δεν μπορεί να τρέξη το αυτοκίνητο. Η ψυχή υποφέρει, όταν πονάη το σώμα. Κατάλαβες; Της λείπει η διάθεση που έχει, όταν το σώμα είναι καλά. Αδιαθετεί και η ψυχή κατά κάποιον τρόπο.

– Γέροντα, ο πόνος αγριεύει τον άνθρωπο;

– Όταν ο άνθρωπος δεν αντιμετωπίση πνευματικά τον πόνο, μπορεί να αγριέψη. Όταν όμως τον αντιμετωπίση πνευματικά, ηρεμεί και παρηγοριέται θεϊκά. Είναι πανηγύρι μετά η αρρώστια. Χαίρεται, γιατί θα πάη με τους Ομολογητές και τους Μάρτυρες. Οι άγιοι Μάρτυρες ξεχνούσαν τον πόνο, γιατί η αγάπη τους προς τον Χριστό ήταν μεγαλύτερη από τον πόνο και τον εξουδετέρωνε.

¹⁰ Απολυτίκιο των Αγίων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων. Η μνήμη τους τιμάται στις 9 Μαρτίου.

- Αυτός που πονάει και δεν αντιμετωπίζει πνευματικά τον πόνο, δεν εξαγνίζεται;
- Ο κοσμικός εξαγνίζεται, όχι όμως και ο μοναχός.

Η συμμετοχή στον πόνο των άλλων

Όταν ο άνθρωπος πονάει για τον συνάνθρωπό του, ο Θεός κατά κάποιον τρόπο συγκινείται, χαίρεται, γιατί ο άνθρωπος αυτός, με την αγάπη που έχει, συγγενεύει μαζί Του, και του δίνει θεία παρηγοριά. Αλλιώς δεν θα μπορούσε να αντέξει τον πόνο για τον συνάνθρωπό του.

- Γέροντα, πώς μπορείς να νιώσης τον πόνο των άλλων;
- Όταν έχω κι εσύ κάποιον πόνο, σκέφτεσαι τον πόνο του άλλου, έρχεσαι στην θέση του και πονάς πιο πολύ για 'κείνον. Ο πόνος ο δικός σου δηλαδή σε βοηθάει να καταλάβεις τον πόνο των άλλων. Και όταν δέχεσαι με χαρά τον δικό σου πόνο, δίνεις στους πονεμένους παρηγοριά.

Πάντως άλλο είναι να μαθαίνεις ότι αρρώστησε κάποιος και άλλο είναι να αρρωσταίνεις ο ίδιος. Τότε καταλαβαίνεις τον άρρωστο. Άκουγα «χημειοθεραπείες» και νόμιζα ότι είναι «χυμοθεραπείες», δηλαδή ότι κάνουν στους καρκινοπαθείς θεραπεία με χυμούς, με φυσικές τροφές! Που να ξέρω; Τώρα όμως κατάλαβα τί ταλαιπωρία είναι.

- Οι χημειοθεραπείες, Γέροντα, είναι πιο δύσκολες από τις ακτινοβολίες;
- Πιό δύσκολες; Όλα, και οι ακτινοβολίες και οι χημειοθεραπείες είναι... Το χειρότερο είναι που σου κόβουν την όρεξη ενώ πρέπει να φάς καλά, δεν μπορείς να φάς καθόλου. Και οι γιατροί σου λένε: «Πρέπει να τρώς». Έμ, πώς να φάς, αφού όλα αυτά σου κόβουν την όρεξη και σε κάνουν πτώμα! Όταν έκανα ακτινοβολίες, ενώ καιγόμουν, δεν μπορούσα να πιώ καθόλου νερό. Μου ερχόταν να κάνω εμετό, αισθανόμουν απέχθεια ακόμη και για το νερό¹¹.

- Γέροντα, αν κάνατε λίγο νωρίτερα την εγχείρηση...
- Τί νωρίτερα; Εγώ δεν κάνω προσευχή να περάσει, γιατί έτσι συμπάσχω με τον κόσμο που υποφέρει. Καταλαβαίνω πιο πολύ τους πονεμένους και συμμετέχω στον πόνο τους. Άλλωστε και εμένα με ωφελεί πνευματικά. Ζητάω μόνο να μπορώ λίγο να εξυπηρετούμαι και να εξυπηρετώ. Ό,τι θέλει όμως ο Θεός.

Όταν έχω κάποιο πρόβλημα στην υγεία σου και δεν σε απασχολή αυτό, τότε έχεις κατά κάποιον τρόπο το δικαίωμα να παρακαλής τον Θεό να βελτιώσει την κατάσταση της υγείας των άλλων. Αλλά και όποιος δεν έχει δικό του πόνο, ας πονάει τουλάχιστον γι' αυτούς που πονούν. «Να πάρω τον γαταδόκκο σου», έλεγαν οι Φαρασιώτες, δηλαδή τον πόνο σου, το βάσανό σου, το φαρμάκι σου.

- Γέροντα, με τί τρόπο τον έπαιρναν;
- Με την αγάπη. Όταν με αγάπη λήη κανείς «νά πάρω τον πόνο σου», τον παίρνει. Αλλά, αν τον πάρει, μετά θέλει πολλή υπομονή, πολλή παλληκαριά, πολλή δύναμη, για να τον αντιμετωπίσει. Έρχονται μερικοί και μου λένε: «Γέροντα, θέλω να

¹¹ Ειπώθησαν τον Ιούνιο του 1994, έναν μήνα πριν από την κοίμηση του Γέροντα, μετά από την οκτάμηνη ταλαιπωρία από τον καρκίνο.

πάρω τον πόνο σου». Μερικοί το λένε από παλληκαριά, μερικοί όμως φοβητσιάρηδες δεν ξέρουν τί λένε. Αυτοί με το παραμικρό τρέχουν στον γιατρό και εύκολα απογοητεύονται. Τον λίγο πόνο τον δικό τους δεν μπορούν να σηκώσουν και λένε να πάρουν τον δικό μου πόνο! Καλύτερα να κάνουν υπομονή στον δικό τους πόνο, να δέχονται με χαρά ό,τι επιτρέπει γι' αυτούς ο Θεός και να μη ζητούν δήθεν από αγάπη να πάρουν την αρρώστια του άλλου. Γιατί, αν τυχόν ο Θεός εκπληρώσει το αίτημά τους και ξεχάσουν ότι οι ίδιοι το ζήτησαν, θα γογγύσουν και μπορεί να τα βάλουν και με τον Θεό.

Διακονία αρρώστων

Χθές βράδυ, την ώρα που πήγαινα στον ναό για την αγρυπνία, είδα σε μια άκρη έναν πατέρα με ένα παιδάκι σε αναπηρικό καροτσάκι. Πλησίασα, αγκάλιασα τον μικρό και τον φίλησα. «Είσαι ένας άγγελος, του είπα, το ξέρεις;». Και στον πατέρα του είπα: «Μεγάλη τιμή για σένα να υπηρετήσεις έναν άγγελο. Να χαίρεστε, γιατί θα πάτε και οι δύο στον Παράδεισο». Έλαμψαν από χαρά τα πρόσωπά τους, γιατί ένιωσαν την θεϊκή παρηγοριά.

Αυτοί που διακονούν αρρώστους, αναπήρους κ.λπ. με αγάπη και υπομονή, αν έχουν αμαρτίες, σβήνουν τις αμαρτίες τους με την θυσία που κάνουν· αν δεν έχουν αμαρτίες, αγιάζονται. Κάποτε μια γυναίκα μου διηγήθηκε μερικά γεγονότα από την ζωή της πολύ θαυμαστά. Απόρησα, γιατί ήταν καταστάσεις που συναντούμε στους βίους των Αγίων και αυτή ήταν μια απλή γυναίκα. Όταν μου είπε πώς είχε περάσει τα περισσότερα χρόνια της ζωής της, είδα ότι όλη η ζωή της ήταν μια θυσία. Από νέα ακόμη υπηρετούσε αρρώστους, γιατί στο πατρικό της σπίτι είχαν και τον παππού και την γιαγιά, που ήταν άρρωστοι. Όταν παντρεύτηκε, έμενε με τον πεθερό και την πεθερά της, που ήταν επίσης άρρωστοι. Μετά αρρώστησε ο άνδρας της, έμεινε κατάκοιτος και τον υπηρετούσε. Όλη την ζωή της δηλαδή αυτή η γυναίκα την πέρασε διακονώντας αρρώστους. Διψούσε όλα αυτά τα χρόνια να μελετήσει, να πάη σε κάποια αγρυπνία, αλλά δεν είχε χρόνο. Επειδή όμως ήταν δικαιολογημένη, ο Θεός στο τέλος της έδωσε μαζεμένη την Χάρη Του.

– Γέροντα, μερικοί άνθρωποι, όταν αρρωσταίνουν, αποκτούν πολλές παραξενιές.

– Ναι, αυτό συμβαίνει, αλλά και οι υγιείς πρέπει να δικαιολογούν λίγο την ανησυχία, την γκρίνια ή την ιδιοτροπία των αρρώστων, γιατί αυτά είναι φυσικά στους αρρώστους. Ειδικά, όποιος δεν έχει αρρωστήσει, δεν μπορεί να καταλάβη τον άρρωστο, γιατί δεν έχει πονέσει και η καρδιά του είναι λίγο σκληρή.

Όσοι υπηρετούν έναν άρρωστο, έναν κατάκοιτο, χρειάζεται πολύ να προσέξουν να μην τον κάνουν να γογγύση. Μπορεί να τον υπηρετούν για χρόνια, αν όμως μια φορά στο τέλος τον κάνουν να γογγύση, τα χάνουν όλα. Είναι βαρύ να φύγη η ψυχή με γογγυσμό από αυτόν τον κόσμο. Αλλά και εκείνους μετά ο πονηρός θα τους βασανίζει, λεπταίνοντας δήθεν την συνείδησή τους.

– Γέροντα, όταν υπηρετής έναν άρρωστο, δεν σε καταβάλλει μόνον η κούραση, αλλά και η στενοχώρια, γιατί βλέπεις έναν δικό σου άνθρωπο σιγά-σιγά να σβήνη.

– Ναί, αλλά και ο Θεός όλους τους οικονομάει! Βλέπεις, όταν αρρωσταίνει ένα μέλος από την οικογένεια, όλη η οικογένεια πονάει. Και αν τυχόν είναι ο πατέρας και δεν μπορεί να εργαστή, ολόκληρη η οικογένεια και πονάει και δυστυχεί. Έχει την αγωνία, «θά ζήσει ο πατέρας, δεν θα ζήσει!». Βασανίζεται αυτός, βασανίζονται και οι άλλοι. Σβήνει αυτός, σβήνουν και οι γύρω του. Και η μητέρα τότε πρέπει να δουλέψει περισσότερο. Να φροντίσει τα παιδιά, να πάει και στο νοσοκομείο, για να κοιτάξει τον άρρωστο. Θέλω να πώ, όταν κάποιος αρρωστήσει από μια βαρεία αρρώστια, και ο ίδιος υποφέρει, κουράζεται και θέλει να πεθάνη, αλλά και οι δικοί του που τον υπηρετούν, στενοχωριούνται, ταλαιπωρούνται και κουράζονται. Και όσο περισσότερο δεμένοι και αγαπημένοι είναι, επιτρέπει στο τέλος ο Θεός, και ο άρρωστος και αυτοί που τον υπηρετούν να ταλαιπωρούνται πιο πολύ, να πονούν πιο πολύ, μέχρι να φθάσουν να πούν: «ας τον πάρη ο Θεός, για να ξεκουρασθή» – αλλά για να ξεκουραστούν και αυτοί. Βλέπετε, όταν μια οικογένεια είναι πολύ αγαπημένη, και οι γονείς πεθαίνουν στα καλά καθούμενα, χωρίς να αρρωστήσουν, και δεν ταλαιπωρούνται ούτε αυτοί ούτε τα παιδιά τους, γιατί χρειάστηκε να τους υπηρετήσουν, ο πόνος του χωρισμού για τα παιδιά είναι πολύ οδυνηρός.

– Γέροντα, ο ψυχικός παράγων πόσο μπορεί να επηρεάσει την σωματική υγεία;

– Όταν κανείς είναι ψυχικά καλά, ο σωματικός πόνος ελαφρώνει. Όταν δεν είναι καλά ψυχικά, η άσχημη ψυχική κατάσταση επιδεινώνει την υγεία του. Πάρε έναν καρκινοπαθή που τον έχουν ξεγραμμένο οι γιατροί. Αν πιστεύη στον Θεό και βρεθή σε μια χαρούμενη πνευματική ατμόσφαιρα, μπορεί να ζήσει περισσότερο, ενώ διαφορετικά μπορεί να λειώσει από την στενοχώρια του και να σβήσει μέσα σε λίγες εβδομάδες. Καμμιά φορά μπορεί κάποιος από ιατρικής πλευράς να είναι υγιής, οι εξετάσεις να μη δείχνουν τίποτε, αλλά, αν έχει κάτι που τον σακατεύει ψυχικά, τότε να μην είναι πραγματικά καλά. Γιατί οι περισσότερες αρρώστιες από την στενοχώρια ξεκινούν. Όλοι οι άνθρωποι έχουν κάποιο ευαίσθητο σημείο. Μια στενοχώρια άλλον θα τον χτυπήσει στο στομάχι, άλλον στο κεφάλι.

Το καλύτερο φάρμακο για μια αρρώστια είναι η πνευματική χαρά, γιατί σκορπάει την θεία Χάρη στην ψυχή. Η πνευματική χαρά έχει την μεγαλύτερη ιαματική δύναμη για όλες τις αρρώστιες. Είναι η θείκη αλοιφή που επουλώνει τις πληγές, ενώ η στενοχώρια τις ερεθίζει.

Η ταλαιπωρία του αρρώστου και η εμπιστοσύνη στον Θεό

– Γέροντα, αν κάποιος έχει μια βαρεία αρρώστια και αποφασίσει να αφεθή στον Θεό, θα κάνει καλά;

– Άμα δεν έχει υποχρεώσεις, ό,τι θέλει κάνει. Άμα όμως έχει υποχρεώσεις, αυτό θα εξαρτηθή και από τους άλλους. Και εγώ πήγα στον γιατρό «άκων και μη βουλόμενος»... Αν δεν πήγαινα για εκείνη την «απλή εξέταση» που είπε ο γιατρός, θα έκλεινε τελείως το έντερο. Οπότε θα έπινα μόνο λίγα υγρά και μετά πάει, θα τελείωναν όλα. «Μια απλή εξέταση», μου είπε, και μπήκα σε έναν τέτοιο κύκλο... Αξονικές από εδώ, καρδιολόγος από εκεί, τώρα τα λευκά αιμοσφαίρια κατέβηκαν, τώρα ανέβηκαν, κοψίματα, μπαλώματα... Και τελικά τί βγήκε; Όπως πάω, θα καθίσω εδώ...

Συνήθως λέμε: «Οι άρρωστοι πρώτα να φροντίσουν να βοηθηθούν ανθρωπίνως και σε ό,τι δεν μπορούν να βοηθηθούν ανθρωπίνως θα βοηθήσει ο Θεός». Αλλά δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι, για να βοηθηθούν ανθρωπίνως οι άνθρωποι που πάσχουν από κάποια βαρεία αρρώστια, περνούν μεγάλη ταλαιπωρία, ολόκληρο μαρτύριο. Πρέπει να κάνουν ένα σωρό εξετάσεις, εγχειρήσεις, μεταγγίσεις, χημειοθεραπείες, ακτινοβολίες. Τρυπήματα για τις μεταγγίσεις, τρυπήματα για τους ορούς... Να σπάζουν οι φλέβες, να τους βάζουν την τροφή από την μύτη, να μην μπορούν να κοιμηθούν... Και όλα αυτά, για να γίνη αυτό που γίνεται ανθρωπίνως. Κατάλαβες; Δεν είναι κάτι απλό, πρόκειται λ.χ. για μια πληγή που μάζεψε πύον και πρέπει να σπάση, για να βγή το πύον, και μετά θα γίνουν καλά. Εδώ τούτα είναι ολόκληρη διαδικασία. Γι' αυτό δεν πρέπει να επαναπαυώμαστε και να λέμε «εντάξει, αυτός ο άρρωστος έπεσε σε καλούς γιατρούς», αλλά να έχουμε υπ' όψιν ότι, για να βοηθηθή ο άρρωστος ιατρικά, πρέπει να περάση μια ολόκληρη ταλαιπωρία και να προσευχώμαστε με πόνο να του δίνη ο Χριστός υπομονή. Να φωτίξη τους γιατρούς, γιατί οι γιατροί μπορεί να κάνουν λάθη, ιδίως αν δεν έχουν ταπείνωση.

Βλέπεις, όταν χαλάση το σπίτι, ο νοικοκύρης του σπιτιού δεν μπορεί να σταθή. Έτσι και ο νοικοκύρης του σώματος, η ψυχή, δεν μπορεί να σταθή, αν χαλάση το σπίτι της, το σώμα. Και τώρα προσπαθούν να κρατήσουν τον νοικοκύρη μέσα στο σπίτι με το σίδηρο, με το ...ατσάλι, με βιταμίνες Α, Β, C..., να βοηθήσουν δηλαδή τους αρρώστους με την επιστήμη, αλλά δεν βοηθούνται όλοι και, με την βοήθεια που τους προσφέρουν, απλώς παρατείνεται η ζωή τους με πόνο, παρατείνεται μάλλον ο πόνος. Γιατί δεν φθάνει μόνον η επιστήμη. Χρειάζεται και πίστη και προσευχή. Καμμιά φορά βλέπω και εδώ στο μοναστήρι τις αδελφές που είναι γιατροί να θέλουν περισσότερο με την επιστήμη τους να βοηθήσουν τον άρρωστο παρά με την εμπιστοσύνη στον Θεό και με την προσευχή. Η καρδιακή όμως προσευχή θα τις δώση ανώτερο ιατρικό πτυχίο, διότι θα σταματούν την ανθρωπίνη επιστήμη. Όταν καλλιεργηθή η αγάπη με τον πόνο γενικά για όλους τους ανθρώπους, τότε ενεργούν οι θείες δυνάμεις, αρκεί να υπάρχει βαθειά ταπείνωση στην ψυχή, για να μην υπερηφανευθή και αδικήση τον Θεό νομίζοντας ότι είναι δικές της αυτές οι δυνάμεις.

Δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι ο Χριστός μπορεί ακόμη και αυτά που δεν θεραπεύονται από γιατρούς να τα θεραπεύση, αλλά πρέπει να υπάρχει σοβαρός λόγος και ο πιστός να είναι πολύ πιστός και πολύ δοσμένος στον Χριστό.

– Δηλαδή, Γέροντα, όταν οι άνθρωποι υποφέρουν, να μη ζητούν ιατρική βοήθεια;

– Δεν εννοώ αυτό, βρέ παιδί! Δεν λέω «μήν του βάζης λ.χ. οξυγόνο», για να σκάση ο άνθρωπος. Θέλω να πώ, τί τραβάει ο άρρωστος, για να βοηθηθή ανθρωπίνως, και ότι πρέπει να κάνουμε προσευχή να βοηθή ο Χριστός τους αρρώστους, για να μην ταλαιπωρούνται. Αν κάτι είναι σοβαρό, να παρακαλούμε τον Χριστό να το πάρη με ένα χάδι Του. Γιατί ο Χριστός, λίγο αν χαϊδέψη τους αρρώστους στο χέρι, φεύγουν όλα και γίνονται καλά! Ούτε φάρμακα χρειάζονται μετά ούτε φαρμάκια. Κι αν τους χαϊδέψη στο πρόσωπο, είναι ακόμη καλύτερα. Αν τους αγκαλιάση κιόλας, θα μαλακώση και η καρδιά τους! Καταλάβατε; Χρειάζεται όμως μεγάλη πίστη. Αν δεν έχη πίστη ο ίδιος ο άρρωστος, δεν γίνεται καλά.

Άρρωστα παιδάκια

– Γέροντα, αυτό το άρρωστο παιδάκι, που έφεραν σήμερα οι γονείς του, πολύ ταλαιπωρείται.

– Έ, σιγά-σιγά θα ξεπεράσει την αρρώστια του, αλλά θα του μείνει μια ευαισθησία, για να θυμάται την αρρώστια του, και αυτή η ευαισθησία θα το βοηθήσει πνευματικά.

– Και τα παιδάκια, Γέροντα, που έχουν λευχαιμία πολύ υποφέρουν.

– Αυτά πολύ τα βοηθάει η Θεία Κοινωνία. Πολλά παιδάκια ξεπέρασαν την αρρώστια τους με την Θεία Κοινωνία. Όταν διαβάζουμε τον 145ο Ψαλμό¹², με τον οποίο παρακαλούμε τον Θεό να σταματήσουν οι αιμορραγίες, να προσευχώμασε να βοηθήσει ο Θεός τα παιδάκια που έχουν λευχαιμία, αλλά και να υπάρξει αίμα στα νοσοκομεία για τα παιδιά που έχουν μεσογειακή αναιμία. Τα παιδιά αυτά περνούν μαρτύριο μεγαλύτερο και από το μαρτύριο των παιδιών που έσφαξε ο Ηρώδης¹³. Τα παιδάκια έχουν καθαρό μισθό από την ταλαιπωρία της αρρώστιας, γιατί δεν έχουν αμαρτίες. Πόσα μικρούτσικα παιδιά θα δούμε στην άλλη ζωή να είναι με το μαρτυρικό, το αγγελικό, τάγμα εκείνων των νηπίων! Μωρά δύο μηνών, να τα εγχειρίζουν, να τους βάζουν ενέσεις, ορούς! Που να βρουν φλέβα στα καημένα! Τα τρυπούν από 'δώ-από 'κεί... Να βλέπης παιδάκι να έχει όγκο στο κεφάλι και να του κάνουν ακτίνες, να βάζουν κάτι καλώδια σε ένα τόσο δά κεφαλάκι. Εδώ ένας μεγάλος δεν μπορεί να αντέξει, που να αντέξουν τα παιδάκια!

– Αυτά τα παιδάκια, Γέροντα, τελικά θεραπεύονται ή πεθαίνουν;

– Έ, πολλά φυσικά πεθαίνουν, αλλά και οι γονείς πώς να τα αφήσουν;

– Γέροντα, αξίζει τον κόπο οι παιδίατροι να προσπαθούν να διατηρήσουν στην ζωή τα πρόωρα βρέφη;

– Οι γιατροί πρέπει να κάνουν ό,τι μπορούν και παράλληλα να προσεύχονται γι' αυτά. «Θεέ μου, να λένε, αν είναι αυτό το παιδί να ζήσει και να υποφέρει σε όλη του την ζωή, τότε, Σε παρακαλώ, να το πάρης». Να φροντίζουν όμως να βαπτίζονται τα βρέφη, και τότε θα τους προϋπαντήσουν στον Παράδεισο με αναμμένη λαμπάδα.

Και όταν είναι μεγαλύτερα τα παιδιά, πρέπει οι γιατροί πολύ να προσέξουν πώς θα πούν την διάγνωση. Οκτώ χρονών παιδάκι του είπε ο γιατρός: «Θα τυφλωθής». Έρχεται και μου λέει και ο πατέρας μπροστά στο παιδί: «Το πήγαμε στο εξωτερικό για εξετάσεις και μας είπαν ότι θα τυφλωθής». Και καλά να είναι το παιδί, η στενοχώρια μπορεί να το χτυπήσει όπου έχει ευαισθησία, πόσο μάλλον αν είναι άρρωστο!

Η θυσία για το καλό του αρρώστου

Αν ζητούμε κάτι από τον Θεό, χωρίς να θυσιάζουμε και κάτι, δεν έχει αξία. Αν κάθωμαι και λέω: «Θεέ μου, Σε παρακαλώ, κάνε καλά τον τάδε άρρωστο», χωρίς να κάνω κάποια θυσία, είναι σαν να λέω απλώς καλά λόγια. Ο Χριστός θα δη την αγάπη μου, την θυσία μου, και τότε θα εκπληρώσει το αίτημά μου, αν βέβαια αυτό είναι για

¹² Ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης διάβαζε τον 145ο Ψαλμό γι' αυτήν την περίπτωση.

¹³ Βλ. Ματθ. 2, 16.

το πνευματικό καλό του άλλου. Γι' αυτό, όταν οι άνθρωποι σάς ζητούν να προσευχηθήτε για κάποιον άρρωστο, να τους λέτε να προσευχηθούν και αυτοί ή τουλάχιστον να αγωνισθούν να κόψουν τα κουσούρια τους.

Μερικοί άνθρωποι έρχονται και μου λένε: «Κάνε με καλά· έμαθα ότι μπορείς να με βοηθήσης». Θέλουν όμως να βοηθηθούν, χωρίς οι ίδιοι να καταβάλουν καθόλου προσπάθεια. Λές λ.χ. στον άλλον: «μην τρώς γλυκά, κάνε αυτήν την θυσία, για να σε βοηθήση ο Θεός», και σου λένε: «Γιατί; δεν μπορεί να με κάνη καλά ο Θεός;». Δεν κάνουν μια θυσία για τον εαυτό τους, πόσο μάλλον να θυσιασθούν για τον άλλον. Άλλος δεν τρώει γλυκά, για να βοηθήση ο Χριστός όσους πάσχουν από ζάχαρο, ή δεν κοιμάται, για να δώση λίγο ύπνο ο Χριστός σ' αυτούς που πάσχουν από αϋπνίες. Έτσι συγγενεύει ο άνθρωπος με τον Θεό. Τότε ο Θεός δίνει την Χάρη Του.

Εγώ, όταν μου λέη κάποιος πώς δεν μπορεί να προσευχηθή για κάποιον δικό του που είναι άρρωστος, του λέω να κάνη και αυτός μια θυσία για τον άρρωστο. Συνήθως του λέω να κάνη κάτι που θα είναι καλό και για την δική του υγεία.

Ήρθε κάποτε από την Γερμανία στο Καλύβι ένας πατέρας, που το κοριτσάκι του είχε αρχίσει να παραλύη. Οι γιατροί το είχαν ξεγράψει. Ήταν ο καημένος τελείως απελπισμένος. «Κάνε κι εσύ μια θυσία, του είπα, για την υγεία του παιδιού σου. Να κάνης μετάνοιες, δεν μπορείς να προσευχηθής, δεν μπορείς, εντάξει. Πόσα τσιγάρα καπνίζεις την ημέρα;». «Τεσσεράμισι κουτιά», μου λέει. «Να καπνίζης ένα κουτί, του λέω, και τα χρήματα που θα έδινες για τα υπόλοιπα να τα δίνης σε κανέναν φτωχό». «Να γίνη, Πάτερ, καλά το παιδί, μου λέει, και εγώ θα το κόψω το τσιγάρο». «Έ, τότε δεν θα έχη αξία· τώρα πρέπει να το κόψης· πέταξε το τσιγάρο, του λέω. Δεν αγαπάς το παιδί σου;». «Εγώ δεν αγαπώ το παιδί μου; Από τον πέμπτο όροφο πετιέμαι κάτω για την αγάπη του παιδιού μου», μου λέει. «Εγώ δεν σου λέω να πεταχτής από τον πέμπτο όροφο κάτω, αλλά να πετάξης το τσιγάρο. Αν κάνης μια παλαβωμάρα και πεταχτής από τον πέμπτο όροφο κάτω, θα αφήσης το παιδί σου στον δρόμο κι εσύ θα χάσης την ψυχή σου. Εγώ σου λέω να κάνης κάτι εύκολο. Νά, πέταξε τώρα τα τσιγάρα!». Με κανέναν τρόπο δεν ήθελε να τα πετάξη. Και τελικά έφυγε έτσι και έκλαιγε! Πώς να βοηθηθή αυτός ο άνθρωπος; Ενώ όσοι ακούν βοηθούνται.

Μια άλλη μέρα ήρθε ένας που αγκομαχούσε από την πεζοπορία. Κατάλαβα ότι κάπνιζε πολύ και του είπα: «Βρέ ευλογημένε, γιατί καπνίζεις τόσο; Θα πάθης κακό». Μόλις ξελαχάνιασε και μπόρεσε να μιλήση, μου είπε: «Η γυναίκα μου είναι πολύ άρρωστη και κινδυνεύει να πεθάνη. Σε παρακαλώ, κάνε μια προσευχή να γίνη κανένα θαύμα. Οι γιατροί σήκωσαν τα χέρια». «Την αγαπάς την γυναίκα σου;», τον ρωτάω. «Την αγαπώ», μου λέει. «Τότε γιατί δεν κάνεις κι εσύ κάτι, για να την βοηθήσης; Αυτή έκανε ό,τι μπορούσε, οι γιατροί έκαναν ό,τι μπορούσαν, και τώρα έρχεσαι εδώ, για να μου πής να κάνω κάτι και εγώ, να προσευχηθώ, για να βοηθήση ο Θεός. Εσύ όμως τί έκανες, για να βοηθηθή η γυναίκα σου;». «Τί μπορώ να κάνω εγώ, Γέροντα;», με ρωτάει. «Αν σταματήσης το κάπνισμα, του λέω, η γυναίκα σου θα γίνη καλά». Σκέφθηκα ότι, αν ο Θεός δη ότι δεν συμφέρει πνευματικά στην γυναίκα του να γίνη καλά, τουλάχιστον θα γλιτώση αυτός από το κακό που κάνει το τσιγάρο. Ύστερα από έναν μήνα ήρθε χαρούμενος να με ευχαριστήση. «Γέροντα, σταμάτησα το κάπνισμα, μου είπε, και η γυναίκα μου έγινε καλά». Μετά από ένα διάστημα ξαναήρθε αναστατωμένος να μου πη ότι ξανάρχισε κρυφά να καπνίζη και η γυναίκα

του έπεσε πάλι βαριά άρρωστη. «Το φάρμακο τώρα το ξέρεις, του είπα. Κόψε το τσιγάρο».

Η προσευχή για τους αρρώστους

– Γέροντα, παρακάλεσαν να σάς πούμε να προσευχηθήτε για ένα άρρωστο παιδάκι και ρωτούν αν θα γίνη καλά. Τί να τους πούμε;

– Πέστε τους: «Ο Γέροντας θα προσευχηθή. Ο Χριστός αγαπάει το παιδί και θα κάνη ό,τι είναι για το καλό του. Αν δη ότι το παιδί, όταν μεγαλώση, θα γίνη καλύτερο, θα ακούση την προσευχή του. Αν δη όμως ότι αργότερα δεν θα είναι σε καλή πνευματική κατάσταση, τότε, επειδή το αγαπάει, θα το πάρη». «Ζήτησε, λέει, και θα σου δώσω»¹⁴. Αλλά θα μου το δώση ο Θεός, αν εγώ είμαι δοσμένος στον Θεό· αλλιώς, τί να μου δώση την ζωή, για να ξεφύγω; Εγώ χαίρομαι, είτε γίνη καλά είτε πεθάνη ένας άρρωστος για τον οποίο προσεύχομαι.

– Γέροντα, είναι καλό να προσευχώμαστε για την υγεία μας;

– Καλύτερα είναι να ζητούμε από τον Θεό να ελευθερωθούμε από τα πάθη μας. Να ζητούμε δηλαδή πρώτα την Βασιλεία του Θεού. Αν παρακαλούμε τον Θεό να μας κάνη καλά, τρώμε την ουράνια περιουσία. Όταν όμως δεν αντέχουμε τους πόνους της αρρώστιας, τότε να παρακαλούμε τον Θεό να μας θεραπεύση, και Εκείνος θα ενεργήση ανάλογα.

– Γέροντα, το αν βοηθηθή ένας άρρωστος από την προσευχή που κάνουμε, εξαρτάται και από το τί ζητάει και ο ίδιος από τον Θεό;

– Ο άρρωστος, αν ζητάη από τον Θεό να γίνη καλά μόνον εκείνος και δεν προσεύχεται να γίνουν καλά και οι άλλοι άρρωστοι, δεν κάνει καλά. Εσύ, αδελφή, όταν ήσουν στον κόσμο και εργαζόσουν στο νοσοκομείο, τί έκανες, όταν ο άρρωστος δεν μπορούσε να λήη την ευχή;

– Την έλεγα εγώ, Γέροντα.

– Καλά εσύ, αλλά και ο άρρωστος έπρεπε να λήη κάποια προσευχή.

– Έλεγε και εκείνος «Παναγία μου» ή «Παναγία μου, σώσε με». Αλλά, Γέροντα, και η υπομονή στον πόνο δεν είναι προσευχή;

– Ναί, μπράβο! Είναι και αυτό! Εσείς, όταν σάς ζητάη κάποιος να κάνετε προσευχή, γιατί την τάδε ημέρα θα μπή στο χειρουργείο, να προσεύχεσθε από την στιγμή που σάς το ζητάει. Να μην περιμένετε την ώρα που θα μπή στο χειρουργείο να προσευχηθήτε. Και στις ακολουθίες, όταν λήη ο ιερέας «*υπέρ των εν ασθενείαις κατακειμένων*»¹⁵, να λέτε με πόνο το «*Κύριε, ελέησον*». Αν κάνετε με το διαπασών «βού...», για να πήτε «*Κύριε, ελέησον*» μουσικό, ο νούς σας θα είναι στο «βού...» και στον χαβά, και οι άρρωστοι οι καημένοι που υποφέρουν θα περιμένουν από σάς λίγη βοήθεια! Εκείνοι έχουν τον πόνο τους. Εσύ, που δεν έχεις πόνο, προσευχήσου για εκείνους, να βοηθηθούν. Αφού δεν αναστενάζεις στο κρεβάτι, αναστέναξε τουλάχιστον στην προσευχή για τους αρρώστους. Αν οι υγιείς δεν κάνουν λίγη

¹⁴ Βλ. *Ματθ.* 7, 7· *Μάρκ.* 11, 24· *Λουκ.* 11, 10 και *Ιω.* 16, 24.

¹⁵ Βλ. *Ωρολόγιον το Μέγα*, Ακολουθία του Μεσονυκτικού, Μικράν Απόλυσιν, σ. 24.

προσευχή για τους αρρώστους, θα τους πη μεθάurio ο Χριστός: «Είχατε την υγεία σας και δεν κάνατε προσευχή γι' αυτούς που υπέφεραν; "Ουκ οίδα υμάς..."¹⁶».

Αν για έναν άρρωστο δεν κάνουμε προσευχή, η αρρώστια θα ακολουθήση την φυσική της πορεία. Ενώ, αν κάνουμε προσευχή, μπορεί να αλλάξη δρόμο. Γι' αυτό πάντα να κάνετε προσευχή για τους αρρώστους.

¹⁶ Ματθ. 25, 12.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Η αναπηρία είναι ευλογία από τον Θεό

Σωστή αντιμετώπιση της αναπηρίας

- Μια αναπηρία, Γέροντα, μπορεί να δημιουργήσει σύμπλεγμα κατωτερότητας;
- Αυτά είναι μπανταλά¹.
- Στους αναπήρους όμως, Γέροντα, μερικές φορές συμβαίνει αυτό.
- Συμβαίνει, γιατί δεν τοποθετούνται σωστά. Όταν καταλάβουν ότι η

αναπηρία είναι ευλογία από τον Θεό, τοποθετούνται σωστά και απαλλάσσονται από την μειονεκτικότητα. Όταν ένα μικρό παιδί έχει κάποια αναπηρία και δεν έχει βοηθηθεί, ώστε να χαιρέται για την αναπηρία του, τότε έχει ελαφρυντικά, αν αισθάνεται μειονεκτικά. Αλλά, αν μεγαλώσει και παραμένει η μειονεκτικότητα, σημαίνει ότι δεν έχει συλλάβει το βαθύτερο νόημα της ζωής. Σε ένα κοριτσάκι, όταν ήταν εννέα χρονών, παρουσιάστηκε όγκος στο μάτι του και οι γιατροί του αφήρεσαν το ένα μάτι. Τα παιδιά στο σχολείο το κοροϊδεύαν και αυτό το καημένο βασανιζόταν. Ο πατέρας του ήρθε στο Καλύβι και μου είπε το πρόβλημά του. «Σκέφθηκα, Γέροντα, μου είπε, πώς, αν του παίρνω ό,τι μου ζητάει, θα το βοηθήσω, γιατί θα χαιρέται και θα ξεχνάει την στενοχώρια για την αναπηρία του. Ναι, αλλά πώς να το κάνω αυτό; Έχω άλλα πέντε μικρά παιδιά, που ζηλεύουν, γιατί δεν καταλαβαίνουν». «Τί είναι αυτά; του λέω. Αυτά είναι μια ψεύτικη παρηγοριά· δεν είναι λύση. Αν του παίρνης τώρα όποιο φόρεμα σου ζητάει, μετά από λίγα χρόνια θα σου ζητήσει να του πάρης και μερσεντές. Πώς θα τα βγάλης πέρα; Ύστερα θα μάθης ότι μερικοί έχουν αεροπλάνα στην ταράτσα τους και θα σου ζητήσουν να του πάρης αεροπλάνο! Τί θα κάνης τότε; Προσπάθησε να βοηθήσης το παιδί σου να χαρή που έχει ένα μάτι. Να αισθάνεται ότι είναι μάρτυρας. Πολλούς Μάρτυρες τους έβγαζαν τα μάτια, τους έκοβαν τα αυτιά, την μύτη, και ο κόσμος γελούσε μαζί τους. Αυτοί όμως, ενώ υπέφεραν από τον πόνο και από την κοροϊδία των ανθρώπων, δεν υποχωρούσαν και υπέμειναν ακλόνητοι το μαρτύριο. Αν το παιδί καταλάβη και αντιμετωπίσει με δοξολογία την αναπηρία του, ο Θεός θα το κατατάξη με τους Ομολογητές. Μικρό πράγμα είναι να οικονομήσει ο Θεός να βγάλουν το μάτι του παιδιού με τέτοιο τρόπο, που να μην πονέσει, και να το κατατάξη με τους Ομολογητές; Γιατί αυτό δεν έχει αμαρτίες να εξοφλήσει και θα έχει καθαρό μισθό από αυτήν την αναπηρία». Με ευχαρίστησε ο καημένος και έφυγε αναπαυμένος. Πράγματι βοήθησε το κοριτσάκι του να καταλάβη ότι η αναπηρία του ήταν ευλογία από τον Θεό και να δοξολογή τον Θεό. Έτσι μεγάλωσε φυσιολογικά, σπούδασε φιλολογία και τώρα εργάζεται ως καθηγήτρια και χαιρέται πιο πολύ από άλλες κοπέλες που τα έχουν όλα και βασανίζονται, γιατί δεν έχουν συλλάβει το βαθύτερο νόημα της ζωής.

Όταν οι άνθρωποι δεν καταλάβουν το βαθύτερο νόημα της ζωής, βασανίζονται και με τις ευλογίες και με τις ευκαιρίες που τους δίνει ο Θεός για την σωτηρία τους. Ενώ, όποιος τοποθετείται σωστά, όλα τα χαιρέται. Και κουτσός να

¹ Ο Γέροντας χρησιμοποιούσε την λέξη «μπανταλός» με την σημασία του «χαζούλικος».

είναι, το χαίρεται! Και να μην του κόβη πολύ, το χαίρεται. Και φτωχός να είναι, το χαίρεται.

Καταλαβαίνω βέβαια πόσο δυσκολεύονται οι ανάπηροι και προσεύχομαι πολύ γι' αυτούς, και πιο πολύ για τις κοπέλες. Για ένα αγόρι μια αναπηρία δεν είναι και τόσο βαρύ· για μια κοπέλα όμως, που θέλει να αποκατασταθή, είναι δύσκολο.

Ιδίως οι τυφλοί πόσο δυσκολεύονται! Οι καημένοι δεν μπορούν να εξυπηρετηθούν· όταν περπατούν, σκοντάφτουν... Στην προσευχή μου ζητώ από τον Θεό να δώσει στους τυφλούς τουλάχιστον λίγο φως, για να μπορούν κάπως να αυτοεξυπηρετούνται.

– Γέροντα, κι εγώ στενοχωριέμαι που δεν μπορώ να διαβάσω έστω ένα κεφάλαιο από το Ευαγγέλιο, γιατί δεν βλέπω καλά. Μας έχετε πει πώς, αν διαβάζω κανείς κάθε μέρα ένα κεφάλαιο, αγιάζεται.

– Γιατί να στενοχωριέσαι γι' αυτό; Αν διαβάσης λίγους στίχους ή μόνο μία λέξη ή απλώς ασπασθής το Ευαγγέλιο, δεν αγιάζεσαι; Άλλωστε εσύ δεν γνώρισες τώρα τον Χριστό. Γιατί δεν μελετάς νοερά όσα διάβασες ή όσα άκουσες μέχρι τώρα; Όλη η βάση είναι η σωστή τοποθέτηση. Να πής: «Τώρα ο Θεός με θέλει έτσι, πριν από λίγα χρόνια με ήθελε αλλιώς». Ένας ευλαβής δικηγόρος στα γεράματά του δεν έβλεπε και μου είπε μια φορά: «Κάνε, άγιε Γέροντα, προσευχή να μπορώ λίγο να διαβάζω και να γνωρίζω τα προσφιλή μου πρόσωπα». «Τα προσφιλή πρόσωπα τα γνωρίζεις και από την φωνή, του είπα. Όσο για το διάβασμα, τόσα χρόνια διάβαζες. Τώρα να λές την ευχή. Φαίνεται ότι τώρα ο Θεός αυτό θέλει από σένα». Και από τότε ο καημένος ένιωθε μεγαλύτερη χαρά από ό,τι όταν έβλεπε.

Ο ουράνιος μισθός για την αναπηρία

Όταν έχουμε κάποια αναπηρία, αν κάνουμε υπομονή και δεν γκρινιάζουμε, τότε έχουμε μεγαλύτερο μισθό. Γιατί όλοι οι ανάπηροι αποταμιεύουν. Ένας κουφός έχει τσέκ στο Ταμειυτήριο του Θεού από το κουφό αυτί, ένας τυφλός από το τυφλό μάτι, ένας κουτσός από το κουτσό πόδι. Είναι μεγάλη υπόθεση! Αν κάνουν και λίγο αγώνα κατά των ψυχικών παθών, θα έχουν να λάβουν και στεφάνια από τον Θεό. Βλέπεις, οι ανάπηροι πολέμου παίρνουν σύνταξη, παίρνουν και παράσημα.

Όποιος έχει ομορφιά, λεβεντιά, υγεία, και δεν αγωνίζεται να κόψει τα ελαττώματά του, θα του πη ο Θεός: «Απήλαυσες στην ζωή σου τα αγαθά σου, την λεβεντιά σου! Τί σου χρωστώ τώρα; Τίποτε». Ενώ όποιος έχει μια αναπηρία – είτε έτσι γεννήθηκε, είτε την κληρονόμησε από τους γονείς του, είτε την απέκτησε αργότερα -, πρέπει να χαίρεται, γιατί έχει να λάβη στην άλλη ζωή. Όταν μάλιστα δεν έχη φταίξει, θα έχη καθαρό ουράνιο μισθό, χωρίς κρατήσεις. Δεν είναι μικρό πράγμα μια ολόκληρη ζωή να μην μπορή κάποιος λ.χ. να απλώση το πόδι του, να μην μπορή να καθήση, να μην μπορή να κάνη μετάνοιες κ.λπ. Στην άλλη ζωή ο Θεός θα του πη: «Έλα, παιδί μου, κάθησε πια αιώνια άνετα σ' αυτήν την πολυθρόνα». Γι' αυτό λέω, χίλιες φορές να είχα γεννηθῆ καθυστερημένος διανοητικά, τυφλός, κουφός, γιατί θα είχα να λάβω τότε από τον Θεό.

Οι ανάπηροι, εάν δεν γογγύζουν, αλλά δοξολογούν ταπεινά τον Θεό και ζουν κοντά Του, θα έχουν την καλύτερη θέση στον Παράδεισο. Ο Θεός θα τους κατατάξη

με τους Ομολογητές και τους Μάρτυρες, που έδωσαν για την αγάπη του Χριστού τα χέρια και τα πόδια τους, και τώρα στον Παράδεισο φιλούν με ευλάβεια συνέχεια τα πόδια και τα χέρια του Χριστού.

– Και όταν, Γέροντα, κάποιος είναι λ.χ. κουφός και γκρινιάρης;

– Και τα μικρά παιδιά γκρινιάζουν. Ο Θεός σε πολλά δεν δίνει σημασία. Βλέπετε, οι καλοί γονείς αγαπούν όλα τα παιδιά τους εξίσου, αλλά δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα αδύνατα ή τα ανάπηρα. Το ίδιο κάνει και ο Θεός, ο Καλός μας Πατέρας, για τα παιδιά Του που είναι αδύνατα σωματικά ή πνευματικά, αρκεί αυτά να έχουν αγαθή διάθεση και να Του δίνουν το δικαίωμα να επεμβαίνει στην ζωή τους.

Τα καθυστερημένα παιδιά

Οι μάνες που έχουν καθυστερημένα παιδιά, που κάνουν συνέχεια σκηνές, που λερώνουν, τί τραβάνε οι καημένες! Μαρτύριο! Γνώρισα μια μάνα που έχει κοτζάμ παιδί και δεν μπορεί να το κουμαντάρη, γιατί κάνει κάτι αταξίες!... Το καημένο παίρνει τις ακαθαρσίες και πασαλείβει τα ντουβάρια, τα σεντόνια... Η μάνα να συμμαζεύη, να καθαρίζη το σπίτι, να κάνη όλο το νοικοκυριό, και αυτό να τα κάνη όλα άνω-κάτω, όλα να τα λερώνη. Να κρύβη η φουκαριάρα τα απορρυπαντικά και αυτό να τα βρίσκη και να τα πίνη! Ολόκληρα ντουλάπια τα πετάει κάτω από το μπαλκόνι. Φύλαξε ο Θεός και δεν σκότωσε κανέναν μέχρι τώρα. Και δεν είναι μια μέρα και δυό. Χρόνια ολόκληρα είναι αυτή η κατάσταση!

– Μπορεί, Γέροντα, κάποιος που είναι λειψός στο μυαλό να έχη ταπείνωση και καλωσύνη;

– Πώς δεν μπορεί! Νά, αυτό το παιδάκι που έρχεται συχνά εδώ στο μοναστήρι μπορεί να είναι διανοητικά καθυστερημένο, αλλά την καλωσύνη που έχει αυτό, ποιός λογικός άνθρωπος την έχει; Τί προσευχή, τί μετάνοιες κάνει! Όταν με την κήλη δυσκολευόμουν να κάνω μετάνοιες, του είπαν οι γονείς του: «Ο Παππούλης είναι άρρωστος· δεν μπορεί να κάνη μετάνοιες». «Κάνω 'γώ», είπε εκείνο, και έκανε μετά μετάνοιες για μένα και γινόταν μούσκεμα στον ιδρώτα. Πόσο φιλότιμο, πόση αρχοντιά έχει! Μια φορά το έδειρε ένα παιδί στην γειτονιά, κι εκείνο, αφού έφαγε το ξύλο, του έδωσε το χέρι και του είπε: «Γειά, χαρά!». Ακούς; Ποιός γνωστικός το κάνει αυτό, κι ας έχη διαβάσει Ευαγγέλιο και ένα σωρό πνευματικά βιβλία. Νά, και πριν από λίγες μέρες που είχε έρθει εδώ όλη η οικογένειά του να με δή, αυτό κάθησε δίπλα μου και η αδελφούλα του πιο πέρα. Μόλις είδε την αδελφούλα του που κάθησε μακριά μου, «έλα, κοντά Παππούλη», της λέει και την έβαλε δίπλα μου. Πολύ με συγκίνησε και του έδωσα ευλογία έναν μεγάλο φιλντισένιο σταυρό που μου είχαν φέρει από τα Ιεροσόλυμα. Μόλις τον πήρε στα χέρια του, «γιαγιά», είπε και έδειξε πώς θα τον βάλη στον τάφο της γιαγιάς του! Φοβερό! Τίποτε δεν θέλει για τον εαυτό του· όλα για τους άλλους! Αυτό θα πάη με τα τσαρούχια στον Παράδεισο, αλλά θα βάλη και τους γονείς του στον Παράδεισο.

Μακάρι να ήμουν και εγώ στην θέση του, και ας μην καταλάβαινα και ας μη μιλούσα. Ενώ ο Θεός μου έδωσε όλα τα αγαθά, εγώ τα αχρήστευσα. Στην άλλη ζωή θα κρύβονται μπροστά του ακόμη και θεολόγοι. Μου λέει ο λογισμός ότι οι θεολόγοι Άγιοι στον Ουρανό δεν θα είναι σε καλύτερη θέση ως προς την γνώση του Θεού από

αυτά τα παιδάκια. Ίσως σ' αυτά να δώσει ο δίκαιος Θεός και κάτι παραπάνω, γιατί εδώ έζησαν στερημένα.

Ψυχικές ασθένειες

- Γέροντα, όταν μελαγχολή κανείς, τί πρέπει να κάνη, για να το ξεπεράση;
- Χρειάζεται θεία παρηγοριά.
- Και πώς θα την πάρη;

- Να γαντζωθή στον Χριστό και ο Χριστός θα του την δώσει. Πολλές φορές μπλέκεται το φιλότιμο με τον εγωισμό. Οι περισσότεροι σχιζοφρενείς είναι ευαίσθητες ψυχές. Τυχαίνει να συμβή ένα τιποτένιο πράγμα ή κάτι που δεν μπορούν να το αντιμετωπίσουν και υποφέρουν πολύ. Άλλος σκοτώνει άνθρωπο και είναι σαν να μη συμβαίνει τίποτε, ενώ ένας ευαίσθητος, ένα γατάκι αν πατήση λίγο στο πόδι κατά λάθος, υποφέρει και δεν κοιμάται από την στενοχώρια του. Και άμα δεν κοιμηθή δυό-τρία βράδια, μετά φυσικά θα τρέξη στον γιατρό.

- Γέροντα, η ψυχολογία λέει ότι, για να βοηθηθή ένας ψυχοπαθής, πρέπει να λείψη το αίτιο.

- Ναι, αλλά αν υπάρχει αίτιο. Γιατί μερικές φορές, ενώ κάποια πράγματα είναι φυσιολογικά, δικαιολογούνται κατά κάποιον τρόπο, οι άνθρωποι μπαίνουν σε λογισμούς, που πάνε να παλαβώσουν. «Μήπως έχω κάτι κληρονομικό; μήπως δεν είμαι καλά;», λένε. Γνώρισα ένα παλληκάρι που σπούδαζε, διάβαζε έντεκα ώρες το εικοσιτετράωρο και έπαιρνε υποτροφία. Βοηθούσε και την οικογένειά του, γιατί ο πατέρας του ήταν άρρωστος. Στο τέλος κουράστηκε, γιατί ήταν ευαίσθητος· είχε συνεχώς πονοκεφάλους και με πολύ κόπο πήρε το πτυχίο. Είχε μετά λογισμούς μήπως ήταν κληρονομικό. Τί κληρονομικό; Μά και μόνον αν διαβάζη κανείς έντεκα ώρες την ημέρα, θα πάθη υπερκόπωση, πόσο μάλλον να βοηθάη και τους γονείς και να είναι και ευαίσθητος.

- Γέροντα, ένα παιδί παρουσίασε κάποια μελαγχολία μετά την αυτοκτονία του πατέρα του. Μήπως είναι κληρονομικό;

- Μπορεί να τραυματίστηκε ψυχικά το παιδί. Δεν είναι απόλυτο ότι αυτό είναι κληρονομικό. Ύστερα δεν ξέρουμε και ο πατέρας σε τί κατάσταση βρέθηκε και αυτοκτόνησε. Βέβαια, ένα παιδί που ο πατέρας του είναι κλειστός εκ φύσεως χρειάζεται βοήθεια. Γιατί, αν συνεχίση και αυτό να είναι κλειστό – έχει και τον λογισμό μήπως είναι κάτι κληρονομικό –, μπορεί να αρρωστήση.

Ο Θεός πάντοτε επιτρέπει να δοκιμασθή ο άνθρωπος όσο αντέχει, αλλά προστίθενται και οι κοροϊδίες των ανθρώπων, οπότε κάμπτεται η ψυχή από το επιπλέον βάρος και γογγύζει. Τους τρελλούς οι άνθρωποι τους αποτρελλαίνουν. Στην αρχή η τρέλλα οικονομείται. Παλιά δεν υπήρχαν ψυχιατρεία και, αν ήταν κανείς τρελλός, τον έκλειναν σε κάποιο δωμάτιο με σιδεριές! Ήταν μιά, Περιστέρω την έλεγαν, που την είχαν κλεισμένη στο σπίτι! Τα παιδιά την πετροβολούσαν, την κοροϊδεύαν. Αγρίευε η φουκαριάρα, έπιανε τις σιδεριές, φώναζε και ό,τι έβρισκε μπροστά της το πετούσε έξω! Στην άλλη ζωή όμως θα δής η Περιστέρω να ξεπερνάη πολλές γνωστικές.

Θυμάμαι και μια άλλη περίπτωση. Ήταν μια οικογένεια που η μεγάλη κόρη τους ήταν λίγο λειψή, αλλά είχε πολλή καλωσύνη. Ήταν σαράντα ετών, αλλά ήταν σαν πέντε. Τί σκηνές της έκαναν μικροί-μεγάλοι! Μια φορά την άφησαν οι γονείς της να μαγειρέψει κι εκείνοι πήγαν στο χωράφι. Θα ερχόταν ο αδελφός της από το χωράφι, για να φέρη τα καλαμπόκια, και θα έπαιρνε το φαγητό να το πάη στο χωράφι να φάνε οι γονείς τους και οι εργάτες. Μάζεψε η καημένη από τον κήπο κολοκυθάκια, μελιτζάνες, φασολάκια και τα είχε έτοιμα να τα μαγειρέψει. Πάει η μικρότερη αδελφή της, που ήταν σωστός πειρασμός, τραβάει τον γάιδαρο από το αυτί και τον βάζει και τα τρώει όλα! Αντε μετά η καημένη να πάη να μαζέψει άλλα. Και δεν είπε τίποτε. Μέχρι να τα ετοιμάση ξανά, ήρθε ο αδελφός της, και αυτή μόλις τότε έβαζε το φαγητό στην φωτιά. Ξεφόρτωσε τα ζώα καί, όταν είδε ότι δεν ήταν έτοιμο το φαγητό, της έδωσε ένα ξύλο! Τί ταλαιπωρία περνούσε κάθε μέρα! Η μάνα της η φουκαριάρα παρακαλούσε να πεθάνη πρώτα η κόρη της και μετά αυτή, γιατί σκεφτόταν ποιός θα την φρόντιζε. Και πράγματι, πέθανε πρώτα η κόρη και ύστερα η μάνα.

Πάντως, αυτοί που δεν είναι καλά στο μυαλό, είναι καλύτερα από πολλούς άλλους. Έχουν το ακαταλόγιστο και χωρίς εξετάσεις περνούν στην άλλη ζωή.

Η σωστή τοποθέτηση των γονέων για την αναπηρία των παιδιών τους

Υπάρχουν μητέρες πού, αν διαπιστωθή κατά την εγκυμοσύνη ότι το παιδάκι που θα γεννήσουν θα είναι ανάπηρο ή διανοητικά καθυστερημένο, κάνουν έκτρωση και το σκοτώνουν. Δεν σκέφτονται ότι και αυτό έχει ψυχή. Πόσοι πατέρες έρχονται και μου λένε: «Το δικό μου το παιδί να είναι σπαστικό; Γιατί να το κάνη έτσι ο Θεός; Δεν μπορώ να το αντέξω». Πόση αναιδεια προς τον Θεό έχει αυτή η αντιμετώπιση, πόσο πείσμα, πόσο εγωισμό. Αυτοί, αν τους βοηθήση ο Θεός, θα γίνουν χειρότεροι. Κάποτε ήρθε στο Καλύβι με τον πατέρα του ένας φοιτητής που είχε πάθει το μυαλό του από λογισμούς και του είχαν κάνει ηλεκτροσόκ. Το καημένο είχε στρουμωχθή πολύ από το σπίτι του. Είχε και μια ευλάβεια! Έκανε μετάνοιες και χτυπούσε το κεφάλι του κάτω στο χώμα. «Μήπως λυπηθή το χώμα ο Θεός, έλεγε, και λυπηθή και εμένα που το χτύπησα». Δηλαδή μήπως λυπηθή ο Θεός το χώμα που πόνεσε από το δικό του χτύπημα και λυπηθή κι εκείνον. Μου έκανε εντύπωση! Αισθανόταν τον εαυτό του ανάξιο. Όποτε ζοριζόταν, ερχόταν στο Όρος. Του τακτοποιούσα τους λογισμούς, περνούσε έναν-δύο μήνες καλά και ύστερα πάλι τα ίδια. Ο πατέρας του δεν ήθελε να βλέπουν οι γνωστοί τους το παιδί, γιατί θιγόταν η υπόληψή του. Υπέφερε από τον εγωισμό του. «Εκτίθεμαι στον κόσμο με τον γιό μου», μου είπε. Μόλις το ακούει το παιδί, του λέει: «Βρέ, να ταπεινωθής. Εγώ είμαι τρελλός και κινούμαι άνετα. Θα με βάλης σε καλούπια; Να ξέρης ότι έχεις ένα τρελλό παιδί και να κινήσαι άνετα. Ο μόνος είσαι που έχεις τρελλό παιδί;». Σκέφθηκα: «Ποιός είναι τώρα από τους δυο τρελλός;».

Βλέπετε που οδηγεί πολλές φορές ο εγωισμός; Να θέλη ο πατέρας ακόμη και την καταστροφή του παιδιού του! Και στον κόσμο όταν ήμουν, γνώριζα έναν καθυστερημένο διανοητικά, που οι συγγενείς του, όταν πήγαιναν κάπου με καμιά συντροφιά, δεν τον έπαιρναν μαζί τους, για να μη ντροπιασθούν! Και εμένα με

κορόιδευαν, επειδή καταδεχόμεν να συζητάω μαζί του. Εγώ όμως τον είχα σε καλύτερη θέση στην καρδιά μου από ό,τι εκείνους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - Οι πνευματικοί νόμοι¹

Πώς λειτουργούν οι πνευματικοί νόμοι

– Γέροντα, ποιό νόμοι λέγονται πνευματικοί;

– Θα σου εξηγήσω: Όπως στην φύση υπάρχουν οι φυσικοί νόμοι, έτσι και στην πνευματική ζωή υπάρχουν οι πνευματικοί νόμοι. Ας πούμε, όταν πετάη κανείς ένα βαρύ αντικείμενο ψηλά, με όσο περισσότερη ορμή και όσο πιο ψηλά το πετάξη, με τόσο μεγαλύτερη δύναμη θα πέση κάτω και θα συντριβή. Αυτός είναι φυσικός νόμος. Στην πνευματική ζωή, όσο περισσότερο υψώνεται κανείς με την υπερηφάνειά του, τόσο μεγαλύτερη θα είναι και η πνευματική του πτώση και ανάλογα με το ύψος της υπερηφανείας του θα συντριβή. Γιατί ο υπερήφανος ανεβαίνει, φθάνει σε ένα σημείο και μετά πέφτει και σπάζει τα μούτρα του – «ο υψών εαυτόν ταπεινωθήσεται»². Αυτός είναι πνευματικός νόμος.

Υπάρχει όμως μια σημαντική διαφορά ανάμεσα στους φυσικούς και στους πνευματικούς νόμους: Ενώ οι φυσικοί νόμοι δεν έχουν σπλάχνα και ο άνθρωπος δεν μπορεί να τους αλλάξη, οι πνευματικοί νόμοι έχουν σπλάχνα και ο άνθρωπος μπορεί να τους αλλάξη, γιατί έχει να κάνει με τον Δημιουργό και Πλάστη του, τον Πολυεύσπλαχνο Θεό. Αν δηλαδή καταλάβη αμέσως το ανέβασμα της υπερηφανείας του και πη: «Θεέ μου, εγώ δεν έχω τίποτε δικό μου και υπερηφανεύομαι· συγχώρεσέ με!», αμέσως τα σπλαχνικά χέρια του Θεού τον αρπάζουν και τον κατεβάζουν απαλά κάτω, χωρίς να γίνη αντιληπτή η πτώση του. Έτσι δεν συντριβεται, αφού προηγήθηκε η καρδιακή συντριβή με την μετάνοια που έδειξε.

Το ίδιο ισχύει και για το «μάχαιραν έδωκας, μάχαιραν θα λάβης»³, που λέει το Ευαγγέλιο. Αν δηλαδή «έδωσα μάχαιρα», κανονικά πρέπει να ξοφλήσω με μάχαιρα. Όταν όμως συναισθάνωμαι το σφάλμα μου, με μαχαιρώνη η συνείδησή μου και ζητάω συγχώρηση από τον Θεό, τότε πλέον παύουν να λειτουργούν οι πνευματικοί νόμοι και δέχομαι από τον Θεό την αγάπη Του σαν βάλαμο.

Μέσα δηλαδή στα κρίματα του Θεού, που είναι άβυσσος, βλέπουμε να αλλάξη ο Θεός, όταν αλλάζουν οι άνθρωποι. Όταν το άτακτο παιδί συνέρχεται, μετανοή και δέρνεται από την συνείδησή του, τότε ο Πατέρας του το χαϊδεύει με αγάπη και το παρηγορεί. Δεν είναι μικρό πράγμα να μπορή ο άνθρωπος να αλλάξη την απόφαση του Θεού! Κάνεις κακό; Ο Θεός σου δίνει σκαμπιλάκι. Λές «ήμαρτον»; Σου δίνει ευλογίες.

Τα αρχοντόπουλα του Θεού

Μερικοί άνθρωποι, παρόλο που μετάνοιωσαν για κάποιο σφάλμα τους και ο Θεός τους συγχώρεσε, οπότε έπαψαν να λειτουργούν οι πνευματικοί νόμοι, αυτοί δεν

¹ Ο Γέροντας στις συζητήσεις του με τους ανθρώπους για τα διάφορα προβλήματά τους συχνά αναφερόταν στους πνευματικούς νόμους, αλλά και έγραψε γι' αυτό το θέμα στο βιβλίο «Ο Γέρον Χατζη-Γεώργης ο Αθωνίτης», σ. 70.

² Λουκ. 18, 14· βλ. και Ματθ. 23, 12.

³ Βλ. Ματθ. 26, 52.

ξεχνούν το σφάλμα τους. Ζητούν επίμονα από τον Θεό να τιμωρηθούν σ' αυτήν την ζωή για το σφάλμα τους, για να εξοφλήσουν. Αφού λοιπόν επιμένουν, ο Καλός Θεός εκπληρώνει αυτό το φιλότιμο αίτημά τους, τους κρατάει όμως τοκισμένη την πληρωμή στο Ουράνιο Ταμειυτήριό Του, στον Παράδεισο. Αυτοί είναι τα αρχοντόπουλα του Θεού, είναι τα πιο φιλότιμα παιδιά του Θεού.

Στο Λειμωνάριο⁴ λ.χ. αναφέρεται το εξής για τον αββά Ποιμένα τον βοσκό: Μια φορά τον επισκέφθηκε κάποιος και ζήτησε να τον φιλοξενήσει στο κελλί του. Επειδή ο αββάς δεν είχε ιδιαίτερο χώρο για φιλοξενία, τακτοποίησε τον επισκέπτη στο κελλί του και αυτός πήγε να διανυκτερεύσει σε μια σπηλιά. Το πρωί που επέστρεψε, τον ρώτησε ο επισκέπτης: «Πώς τα πέρασες, αββά; Μήπως κρύωσες;». «Όχι, πέρασα καλά. Μπήκα σε μια σπηλιά και βρήκα μέσα ένα λιοντάρι να κοιμάται. Ξάπλωσα κι εγώ και ακούμπησα την πλάτη μου στην χαιτή του. Από τα χνώτα του η σπηλιά ήταν σαν φούρνος και δεν κρύωσα». «Καλά, δεν φοβήθηκες μήπως σε φάη το λιοντάρι;», τον ρώτησε ο επισκέπτης. «Όχι, του λέει ο αββάς, αλλά, να ξέρης, εμένα θα με φάνε τα θηρία». «Πώς το ξέρεις αυτό;». «Εγώ στον κόσμο ήμουν βοσκός, του λέει ο αββάς, και κάποτε που βοσκούσα το κοπάδι μου οι σκύλοι μου καταξέσχισαν κάποιον περαστικό και, ενώ μπορούσα να τον σώσω, αδιαφόρησα. Από τότε ζητάω από τον Θεό συνέχεια να με φάνε τα θηρία. Πιστεύω να μου κάνη ο Θεός αυτό το χατίρι». Και πράγματι αυτόν τον αββά τον έφαγαν τα θηρία. Στην άλλη όμως ζωή αυτοί οι άνθρωποι θα είναι στον πιο εκλεκτό τόπο.

– Γέροντα, διάβασα σε σχόλια κάποιου πατερικού βιβλίου ότι ο άνθρωπος, όταν κάνη κάποια αμαρτία, πρέπει να τιμωρηθή, για να πληρώση για το κακό που έκανε.

– Όχι, δεν είναι έτσι. Ο άνθρωπος, αν μετανοιώση, δεν τιμωρείται τον ελεεί ο Χριστός. Χρειάζεται πολλή προσοχή στα σχόλια, γιατί μπορεί ένας σχολιαστής να είναι αρκετά καλός, αλλά καμμιά φορά να κάνη λανθασμένες ερμηνείες. Αν κανείς δεν είναι σίγουρος ότι ο σχολιαστής είναι καλός, καλύτερα ας διαβάση μόνον το κείμενο. Και σ' εμένα είπε κάποιος ότι τον Προφήτη Ησαΐα τον προόνισαν⁵, γιατί έπρεπε να προιονισθή για τις αμαρτίες του κόσμου. Ενώ ο ίδιος παρακάλεσε τον Θεό να προιονισθή για τις αμαρτίες του κόσμου και ο Θεός υπέκυψε στην πολλή αγάπη που είχε για τον λαό. Αλλά για κάθε προιονιά ο Θεός θα του δώση και ένα στεφάνι. Είναι απαραίτητο να ξέρη κανείς μερικά πράγματα, για να καταλάβη κάποια άλλα. Ο αββάς Ποιμήν, για τον οποίο ανέφερα προηγουμένως, μπορούσε να καταλάβη τον Προφήτη Ησαΐα – αν και η περίπτωση του ενός διέφερε από του άλλου, γιατί στην περίπτωση του Προφήτη Ησαΐα υπήρχε η θυσία για τον κόσμο.

– Έχουμε, Γέροντα, και στην εποχή μας τέτοια περιστατικά;

– Ναί, βέβαια. Θυμάμαι κάποιο γεγονός που συνέβη, όταν ήμουν στην Μονή Φιλοθέου. Κάποιος μοναχός, όταν ήταν στον κόσμο, είχε κάψει έναν Τούρκο στον φούρνο, επειδή είχε σφάξει τον πατέρα του. Μετά μετανόησε, ήρθε στο Άγιον Όρος, έγινε μοναχός και είχε βάλει μια καλή σειρά. Μέρα-νύχτα όμως παρακαλούσε τον Θεό να επιτρέψη να καή και ο ίδιος. Μια φορά έπιασε πυρκαγιά στο Μοναστήρι. Εγώ

⁴ Βλ. Ιωάννου Μόσχου, *Λειμωνάριον*, έκδ. Ιεράς Μονής Σταυρονικήτα, Άγιον Όρος 1983, σ. 182.

⁵ Βλ. Ο Μέγας Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας, τόμος 5ος, σ. 218.

τότε ήμουν δοχειάρης. Ετοίμασα δοχεία με νερό και τρέξαμε όλοι και σβήσαμε την φωτιά. Τελικά αυτόν τον μοναχό τον βρήκαμε καμένο. Θα μου μείνη αλησμόνητη η σκηνή... Τί είχε γίνει; Αυτός τότε ήταν ογδόντα πέντε χρονών και τον διακονούσε ένας μοναχός που ήταν εβδομήντα πέντε. Εκείνη την ημέρα, για να τον ανακουφίση λίγο από τους πόνους των ρευματισμών, του έτριψε τα πόδια του με πετρέλαιο και τον κουκούλωσε κοντά στο τζάκι. Πετάχθηκε όμως μια σκανδαλήθρα από τα ξύλα της καστανιάς, πήρε φωτιά, κάηκε εκείνος και έπιασε φωτιά και όλο το μοναστήρι. Εγώ στενοχωρήθηκα πολύ για το γεγονός· δεν μπορούσα να ησυχάσω! Ύστερα μου είπε ο Πνευματικός: «Μη στενοχωριέσαι· αυτός ζητούσε από τον Θεό να καή, για να εξιλεωθή· αυτό ήταν δώρο Θεού».

Οι πνευματικοί νόμοι και η αγάπη του Θεού

– Γέροντα, οι πνευματικοί νόμοι λειτουργούν πάντοτε αμέσως;

– Αναλόγως. Πολλές φορές απορεί κανείς! Ενώ λίγο υπερηφανεύθηκε, αμέσως έσπασε τα μούτρα του· λειτούργησαν οι πνευματικοί νόμοι αστραπιαίως. Π.χ. καθαρίζει μία αδελφή τα τζάμια και της έρχεται ένας υπερήφανος λογισμός ότι τα καθαρίζει καλύτερα από την άλλη, οπότε κάτι συμβαίνει καί, τσάκ, σπάζει το τζάμι. Άλλες φορές λειτουργούν αργότερα.

– Όταν, Γέροντα, οι πνευματικοί νόμοι λειτουργούν αμέσως, αυτό τί σημαίνει;

– Αυτό είναι καλό. Τότε πρέπει να καταλάβη ο άνθρωπος ότι η αγάπη του Θεού τον προστατεύει, γιατί ξοφλάει και δεν θα τα πληρώση όλα μαζεμένα. Όταν όμως δεν λειτουργούν οι πνευματικοί νόμοι σε έναν άνθρωπο, είναι επικίνδυνο, γιατί δείχνει ότι είναι απομακρυσμένο παιδί του Θεού· δεν είναι στο σπίτι Του. Υπάρχουν μερικοί που ενεργούν συνέχεια με υπερηφάνεια και δεν παθαίνουν τίποτε. Αυτό σημαίνει ότι η υπερηφάνειά τους ξεπέρασε την ανθρωπινή και έφθασε στον ανώτατο βαθμό της, στην δαιμονική υπερηφάνεια, στην έπαρση. Η πτώση τότε γίνεται από την άλλη μεριά της κορυφής, οπότε πέφτει κατ' ευθείαν στην κόλαση. Είναι εωσφορική πτώση και δεν την βλέπουν όσοι βρίσκονται από την άλλη μεριά της κορυφής. Αυτούς δηλαδή δεν τους πιάνει ο πνευματικός νόμος σε τούτη την ζωή, αλλά ισχύει γι' αυτούς το Αποστολικό: «Πονηροί άνθρωποι και γόητες προκόψουσιν επί το χείρον, πλανώντες και πλανώμενοι»⁶.

– Μπορεί, Γέροντα, να θαυμάση κανείς ένα έργο που έκανε και να γίνη κάποια ζημιά;

– Ναι, γιατί λειτουργούν οι πνευματικοί νόμοι. Παίρνει την Χάρη Του ο Θεός από κάποιον και κάνει την ζημιά, για να συνεντισθή ο άλλος που υπερηφανεύτηκε για το έργο του.

– Δηλαδή, Γέροντα, όταν γίνεται ζημιά, σημαίνει ότι έχουν λειτουργήσει οι πνευματικοί νόμοι;

– Φυσικά.

– Αποκλείεται να είναι κανείς αδέξιος και να κάνη ζημιές;

– Σπάνιες είναι αυτές οι περιπτώσεις. Γι' αυτό, όσο μπορείτε, να ζητε ταπεινά.

Να σκέφτεσθε ότι δεν έχουμε τίποτε δικό μας. Όλα ο Θεός μας τα έχει δώσει. Όλα όσα

⁶ Β' Τιμ. 3, 13.

έχουμε είναι του Θεού. Μόνον οι αμαρτίες είναι δικές μας. Αν δεν ταπεινωνώμαστε, θα λειτουργούν σ' εμάς συνεχώς οι πνευματικοί νόμοι, μέχρις ότου καμφθή ο εγωισμός μας. Ο Θεός να δώσει να γίνη αυτό, πριν μας βρη ο θάνατος.

– Μπορεί, Γέροντα, ο άνθρωπος να μην καταλάβη ότι έχουν λειτουργήσει οι πνευματικοί νόμοι;

– Αν δεν παρακολουθή κανείς τον εαυτό του, τίποτε δεν καταλαβαίνει και από τίποτε δεν βοηθιέται, ούτε ωφελείται.

– Δηλαδή, Γέροντα, οι πνευματικοί νόμοι παύουν να λειτουργούν, μόνον όταν ταπεινωθή ο άνθρωπος;

– Ναί, κυρίως με την ταπείνωση ή, όταν έχη κανείς το ακαταλόγιστο. Να σου πω ένα παράδειγμα: Μια γυναίκα έδερνε συνέχεια τον άνδρα της και αυτός δεν μιλούσε, για να μη χάση την αξιοπρέπειά του, γιατί ήταν και δάσκαλος. Λειτουργούσαν όμως σ' αυτόν οι πνευματικοί νόμοι. Είχε ορφανέψει μικρός από πατέρα και η χήρα μάνα του με μια σύνταξη προσπαθούσε να τον σπουδάση, να τον κάνη δάσκαλο, και αυτός την έδερνε! Τί είχε τραβήξει η φουκαριάρα η μάνα του! Οπότε επέτρεψε ο Θεός να τον δέρνη η γυναίκα του, για να εξοφλήση. Ύστερα τί γίνεται; Πεθαίνει αυτός, και ο γιός του έδερνε την μάνα του. Εξόφλησε έτσι και αυτή. Παντρεύεται ο γιός και παίρνει μια ελαφρούτσικη, που τον έδερνε και έψελνε το «Χριστός Ανέστη»! Πώς οικονόμησε ο Θεός, για να εξοφλήση και αυτός! Εδώ όμως σταμάτησαν να λειτουργούν οι πνευματικοί νόμοι, γιατί αυτή είχε το ακαταλόγιστο.

– Όταν, Γέροντα, κάποιος έχη μια πτώση και λυπάται, έτσι ξεπληρώνει;

– Αισθάνεται ότι χρωστάει ή λυπάται εγωιστικά; Αν αισθάνεται ότι χρωστάει, δεν θα πληρώση. Όταν όμως δεν αισθάνεται το χρέος του, επιτρέπει ο Θεός να πληρώση. Ο Χριστιανός λ.χ. πρέπει να κάνη ελεημοσύνες. Αν κάποιος είναι σκληρός και δεν δίνει, αλλά μαζεύη τα χρήματα, θα πάνε οι κλέφτες, θα τον δείρουν, θα του πάρουν και τα χρήματα, και έτσι θα ξοφλήση. Όταν έχουμε χρέη και δεν ξοφλούμε σ' αυτήν την ζωή, αυτό είναι πολύ κακό σημάδι, είναι εγκατάλειψη από τον Θεό. Όταν πάλι κάποιος δεν τρώη σκαμπίλια και δέχεται ευλογίες, τότε φαίνεται ότι έκανε κάτι καλό και ανταμείβεται εδώ γι' αυτό από τον Χριστό διπλά και τριπλά. Δεν ξοφλάει όμως για τα σφάλματά του. Και αυτό πάλι είναι κακό. Ας πούμε ότι έκανα δέκα τοις εκατό καλωσύνες και ο Χριστός με ανταμείβει για είκοσι τοις εκατό και δεν έχω ούτε θλίψεις ούτε στενοχώρια· τότε όμως δεν ξοφλώ αμαρτίες.

Η ταλαιπωρία σ' αυτήν την ζωή τρώει την κόλαση, λέει ο Αββάς Ισαάκ⁷. Δηλαδή, όταν λειτουργούν σε κάποιον οι πνευματικοί νόμοι, αφαιρείται ένα μέρος από τα βάσανα της κολάσεως.

⁷ Αββά Ισαάκ του Σύρου, *Οι Ασκητικοί Λόγοι*, Λόγος ΝΕ', έκδ. «Αστήρ», Αθήναι 1961, σ.

ΕΚΤΟ ΜΕΡΟΣ - Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΜΕΛΛΟΥΣΑ ΖΩΗ

«Είναι πολύ βαρύ, μετά από όσα έκανε ο Θεός
για μας τους ανθρώπους, να πάμε στην κόλαση
καί να Τον λυπήσουμε. Ο Θεός να φυλάξη,
όχι μόνον άνθρωπος αλλά ούτε πουλί
νά μην πάη στην κόλαση».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Η αντιμετώπιση του θανάτου

Μνήμη θανάτου

– Γέροντα, τί πρέπει να σκέφτεται κανείς την ημέρα που γεννήθηκε;
– Να σκέφτεται την ημέρα που θα πεθάνη και να ετοιμάζεται για το μεγάλο ταξίδι.

– Γέροντα, όταν κατά την εκταφή βρεθή άλειωτο το σώμα του νεκρού, αυτό οφείλεται σε κάποια αμαρτία για την οποία δεν μετάνιωσε ο άνθρωπος;

– Όχι, δεν είναι πάντα αιτία κάποια αμαρτία. Μπορεί να οφείλεται και σε φάρμακα που έπαιρνε ή στο χρώμα του νεκροταφείου. Όπως και νάναι όμως, όταν κάποιος βγή άλειωτος, εξιλεώνεται κάπως με το ρεζίλεμα που παθαίνει μετά τον θάνατό του.

– Γέροντα, γιατί, ενώ ο θάνατος είναι το πιο σίγουρο γεγονός για τον άνθρωπο, εμείς τον ξεχνούμε;

– Ξέρεις, παλιά στα Κοινόβια υπήρχε ένας μοναχός που είχε ως διακονία να θυμίζει στους άλλους Πατέρες τον θάνατο. Περνούσε λοιπόν την ώρα της διακονίας από όλους τους αδελφούς και έλεγε στον καθέναν: «Αδελφέ, θα πεθάνουμε». Η ζωή είναι τυλιγμένη με την θνητή σάρκα. Το μεγάλο αυτό μυστικό δεν είναι εύκολο να το καταλάβουν όσοι άνθρωποι είναι μόνο «σάρκες», γι' αυτό δεν θέλουν να πεθάνουν, δεν θέλουν ούτε να ακούσουν για θάνατο. Έτσι ο θάνατος γι' αυτούς είναι διπλός θάνατος και διπλή στενοχώρια.

Ευτυχώς όμως ο Καλός Θεός οικονόμησε, ώστε να βοηθούνται από μερικά πράγματα τουλάχιστον οι ηλικιωμένοι, που φυσιολογικά είναι πιο κοντά στον θάνατο. Ασπρίζουν τα μαλλιά, κόβεται το κουράγιο, οι δυνάμεις τους σιγά-σιγά τους εγκαταλείπουν, αρχίζουν να τρέχουν τα σάλια, οπότε ταπεινώνονται και αναγκάζονται να φιλοσοφούν πάνω στην ματαιότητα αυτού του κόσμου. Και να θέλουν να κάνουν καμμιά αταξία, δεν μπορούν, γιατί όλα αυτά τους φρενάρουν. Ή ακούν ότι κάποιος στην ηλικία τους ή και νεώτερος πέθανε, και θυμούνται τον θάνατο. Βλέπουμε στα χωριά, όταν χτυπά η καμπάνα για κηδεία, οι ηλικιωμένοι που κάθονται στο καφενείο σηκώνονται, κάνουν τον σταυρό τους και ρωτούν να μάθουν ποιός πέθανε και πότε γεννήθηκε. «Ω, τί γίνεται, λένε, φθάνει και η δική μας σειρά· όλοι θα φύγουμε από αυτόν τον κόσμο!». Καταλαβαίνουν ότι τα χρόνια πέρασαν, ότι το σχοινί της ζωής τους άρχισε να μαζεύεται και ο Πολυχρόνης¹ πλησιάζει. Έτσι διαρκώς σκέφτονται τον θάνατο. Πές σε ένα μικρό παιδί «κάνε μνήμη θανάτου», αυτό θα πη «τραλαλά» και θα συνεχίση να χτυπάη το τόπι του. Γιατί το μικρό παιδί, αν το βοηθούσε ο Θεός να καταλάβη τον θάνατο, θα απογοητευόταν το κακόμοιρο και θα αχρηστευόταν, γιατί δεν θα είχε όρεξη για τίποτε. Γι' αυτό οικονομάει ο Θεός σαν καλός Πατέρας να μην καταλαβαίνει τον θάνατο και να παίζει ξένοιαστο και χαρούμενο το τόπι του. Όσο περνάει όμως η ηλικία, σιγά-σιγά καταλαβαίνει και αυτό τον θάνατο.

¹ Ο Χάρος.

Βλέπεις, και ένας αρχάριος μοναχός, ιδίως όταν είναι νέος, δεν μπορεί να έχει μνήμη θανάτου. Σκέφτεται ότι έχει χρόνια μπροστά του και δεν τον απασχολεί το ζήτημα αυτό. Θυμάστε και ο Απόστολος Πέτρος που είπε: «Φωνάξτε τους νεανίσκους να πάρουν τον νεκρό Ανανία και την Σαπφείρα»²; Και στα μοναστήρια συνήθως τα νέα καλογέρια θάβουν τους νεκρούς. Οι μεγάλοι συγκινημένοι ρίχνουν λίγο χώμα επάνω στο σώμα του νεκρού με ευλάβεια και ποτέ στο κεφάλι. Έχω μια δυσάρεστη εικόνα από ένα μοναστήρι όπου είχε πεθάνει ένας αδελφός. Την ώρα του ενταφιασμού, όταν έλεγε ο ιερέυς «γή εί και εις γήν απελεύσει»³, όλοι οι Πατέρες με πολλή ευλάβεια και συστολή πήραν λίγο χώμα και το έρριξαν επάνω στην σορό του μοναχού, όπως συνηθίζεται να γίνεται. Ένας νεαρός μοναχός μάζεψε το ζωστικό του, πήρε το φτυάρι και απρόσεκτα και με ορμή έρριχνε πάνω στον νεκρό οτιδήποτε εύρισκε μπροστά του, χώμα, πέτρες, ξύλα, πάφ-πάφ..., για να δείξη παλληκαριά! Βρήκε την ώρα να δείξη την δύναμή του, την εργατικότητα του. Δεν είναι ότι φύτευαν δένδρα ή γέμιζαν κάποιον λάκκο, για να μπή η καλωσύνη, η θυσία, και να πη: «Οι άλλοι είναι γεροντάκια. Τί να περιμένω από αυτούς; Ας δουλέψω εγώ». Οπότε θα κουραζόταν λίγο παραπάνω, για να ξεκουράση τους άλλους. Εδώ και ένα ζώο να δη κανείς νεκρό, λυπάται, πόσο μάλλον να βλέπη τον αδελφό του στον τάφο και με το φτυάρι να ρίχνη με μια ορμή και απρόσεκτα πάνω στον νεκρό χώμα, πέτρες... Αυτό δείχνει ότι δεν είχε καμιά συναίσθηση του θανάτου.

Η συμφιλίωση με τον θάνατο

– Γέροντα, έγινε η τελική διάγνωση. Ο όγκος που έχετε είναι καρκίνος, και μάλιστα άγριος.

– Φέρε ένα μαντήλι να χορέψω το «Έχε γειά, καημένε κόσμε»! Εγώ ποτέ δεν χόρεψα στην ζωή μου, αλλά τώρα από την χαρά μου που πλησιάζει ο θάνατος θα χορέψω.

– Γέροντα, ο γιατρός είπε ότι πρέπει να γίνουν πρώτα ακτινοβολίες, για να συρρικνωθή ο όγκος, και μετά να γίνη επέμβαση.

– Κατάλαβα! Πρώτα θα βομβαρδίση η αεροπορία και μετά θα γίνη η επίθεση! Λοιπόν θα πάω επάνω και θα σάς φέρω νέα!... Μερικοί, ακόμη και γέροι, αν τους πη ο γιατρός «θά πεθάνης» ή «πενήντα τοις εκατό υπάρχει ελπίδα να ζήσης», στενοχωριούνται. Θέλουν να ζήσουν. Τί θα βγάλουν; Απορώ! Αν είναι κανείς νέος, έ, κάπως δικαιολογείται, αλλά ένας γέρος να κάνη προσπάθεια να ζήση, αυτό δεν το καταλαβαίνω. Άλλο είναι να κάνη μια θεραπεία, για να μπορή να αντέξη κάπως τον πόνο. Δεν θέλει δηλαδή να παρατείνη την ζωή του, αλλά θέλει μόνο να είναι λίγο πιο υποφερτοί οι πόνοι και να αυτοεξυπηρετηται, μέχρι να πεθάνη αυτό έχει νόημα.

– Γέροντα, παρακαλούμε τον Θεό να σάς δώση παράταση ζωής.

– Γιατί; Ο Ψαλμός δεν λέει ότι εβδομήκοντα είναι τα χρόνια της ζωής μας⁴;

– Προσθέτει όμως ο Ψαλμωδός και «εάν εν δυναστείαις, ογδοήκοντα»...

² Βλ. Πράξ. 5, 6 και 10.

³ Βλ. Μικρόν Ευχολόγιον, Ακολουθία Νεκρώσιμος, έκδ. «Αποστολικής Διακονίας», Αθήναι 1984, σ. 218.

⁴ Βλ. Ψαλμ. 89, 10.

– Ναι, αλλά λέει και «τό πλείον αυτών κόπος και πόνος»⁵, οπότε καλύτερη η ανάπαυση στην άλλη ζωή!

– Μπορεί, Γέροντα, κάποιος από ταπείνωση να μην αισθάνεται έτοιμος πνευματικά για την άλλη ζωή και να θέλη ακόμη να ζήσει, για να ετοιμασθή;

– Αυτό είναι καλό, αλλά που ξέρει ότι, αν ζήσει κι άλλο, δεν θα γίνη χειρότερος;

– Γέροντα, πότε συμφιλιώνεται κανείς με τον θάνατο;

– Πότε; Αμα ζη μέσα του ο Χριστός, τότε είναι χαρά ο θάνατος. Όχι όμως να χαιρέται που θα πεθάνη, γιατί βαρέθηκε την ζωή του. Όταν χαιρέσαι τον θάνατο, με την καλή έννοια, φεύγει ο θάνατος και πάει να βρη κανέναν φοβητσιάρη! Όταν θέλης να πεθάνης, δεν πεθαίνεις. Όποιος καλοπερνάει, φοβάται τον θάνατο, γιατί ευχαριστιέται με την κοσμική ζωή και δεν θέλει να πεθάνη. Αν του πούν για θάνατο, λέει: «Κουνήσου από την θέση σου!»! Ενώ, όποιος ταλαιπωρείται, πονάει κ.λπ., θεωρεί τον θάνατο λύτρωση και λέει: «Κρίμα, δεν ήρθε ακόμη ο Χάρος να με πάρη... Κάποιο εμπόδιο θα τον βρήκε»!

Λίγοι άνθρωποι θέλουν τον θάνατο. Οι πιο πολλοί κάτι θέλουν να τελειώσουν και δεν θέλουν να πεθάνουν. Ο καλός Θεός όμως οικονομάει να πεθάνη ο καθένας, όταν ωριμάση. Πάντως ένας πνευματικός άνθρωπος, είτε νέος είναι είτε γέρος, πρέπει να χαιρέται που ζή, να χαιρέται που θα πεθάνη, αλλά να μην επιδιώκη να πεθάνη, γιατί αυτό είναι αυτοκτονία.

Για έναν πεθαμένο κοσμικά και αναστημένο πνευματικά δεν υπάρχει ποτέ καθόλου αγωνία, φόβος και άγχος, γιατί περιμένει τον θάνατο με χαρά, επειδή θα πάη κοντά στον Χριστό και θα αγάλλεται. Αλλά χαιρέται και γιατί ζή, επειδή ζη πάλι κοντά στον Χριστό και νιώθει ένα μέρος της χαράς του Παραδείσου επί της γης και διερωτάται αν υπάρχει ανώτερη χαρά στον Παράδεισο από αυτήν που νιώθει στην γή. Τέτοιοι άνθρωποι αγωνίζονται με φιλότιμο και αυταπάρνηση και, επειδή βάζουν μπροστά τους τον θάνατο και τον σκέφτονται καθημερινά, ετοιμάζονται πιο πνευματικά, αγωνίζονται τολμηρότερα και νικούν την ματαιότητα.

Οι ετοιμοθάνατοι

– Γέροντα, μας ζήτησαν να ευχηθούμε για κάποιον που μέρες ψυχορραγούσε και δεν έβγαινε η ψυχή του.

– Γιατί δεν έβγαινε η ψυχή του; Εξομολογήθηκε;

– Όχι, δεν θέλησε να εξομολογηθή. Δηλαδή, Γέροντα, η ταλαιπωρία του ανθρώπου, όταν βγαίνει η ψυχή του, οφείλεται στην αμαρτωλότητά του;

– Δεν είναι απόλυτο αυτό. Ούτε όταν βγαίνει η ψυχή του ανθρώπου ήρεμα, σημαίνει πώς είναι σε καλή κατάσταση, αλλά ούτε και όσοι ταλαιπωρούνται στα τελευταία τους σημαίνει πώς έχουν πολλές αμαρτίες. Είναι μερικοί που από μεγάλη ταπείνωση ζητούν επίμονα από τον Θεό να έχουν άσχημο τέλος, για να μείνουν μετά τον θάνατό τους στην αφάνεια. Ή μπορεί κάποιος να έχη άσχημο τέλος, για να ξεχρεώσει λίγο χρέος. Επειδή λ.χ. τον εγκωμιάζαν οι άνθρωποι περισσότερο από όσο άξιζε, επιτρέπει ο Θεός να παρουσιάση παραξενιές την ώρα του θανάτου του, για να ξεπέση στα μάτια των ανθρώπων. Άλλες φορές πάλι οικονομάει ο Θεός να έχουν

⁵ Αυτόθι.

μερικοί δυσκολία, όταν ψυχορραγούν, για να καταλάβουν όσοι είναι κοντά του πόσο δύσκολα είναι εκεί στην κόλαση, όταν δεν τακτοποιηθείς εδώ. Ενώ, εάν είναι τα χαρτιά καλά, είσαι δηλαδή τακτοποιημένος, περνάς από την μια ζωή στην άλλη, χωρίς να σε πλησιάζουν καθόλου τα ταγκαλάκια.

– Γέροντα, σε έναν ετοιμοθάνατο ή σε κάποιον που έχει μια σοβαρή αρρώστια είναι σωστό να μην πούμε την αλήθεια;

– Ανάλογα και με το τί άνθρωπος είναι. Καμμιά φορά με ρωτάει κανένας καρκινοπαθής: «Τί λές, Γέροντα, θα ζήσω ή θα πεθάνω;». Αν του πω «θά πεθάνης», θα πεθάνη εκείνη την ώρα από την στενοχώρια του. Ενώ, αν δεν του το πώ, παίρνει κουράγιο και αντιμετωπίζει με θάρρος την αρρώστια του. Όταν ωριμάση, σηκώνει μόνος του τον σταυρό του και προχωράει. Έτσι μπορεί να ζήσει μερικά χρόνια, να συμπαρασταθή στην οικογένειά του και να ετοιμασθή και αυτός και οι δικοί του. Δεν του λέω φυσικά ότι θα ζήσει χίλια χρόνια ή ότι αυτό που έχει δεν είναι τίποτε, αλλά του λέω: «Ανθρωπίνως είναι δύσκολο να βοηθηθείς. Φυσικά για τον Θεό δεν είναι τίποτε δύσκολο, αλλά εσύ κοίταξε να τακτοποιηθείς».

– Μερικές φορές, Γέροντα, οι δικοί του διστάζουν να τον κοινωνήσουν, για να μην τον βάλουν σε λογισμούς.

– Δηλαδή να πάη ακοινωνήτος, για να μην καταλάβη ότι θα πεθάνη και στενοχωρηθεί; Ας του πούν οι δικοί του: «Η Θεία Κοινωνία είναι φάρμακο. Θα σε βοηθήση. Καλά είναι να κοινωνήσης». Οπότε κοινωνάει, βοηθιέται και συγχρόνως ετοιμάζεται για την άλλη ζωή.

– Γέροντα, στους ψυχορραγούντας πρέπει να κάνουν Ευχέλαιο;

– Σε όσους δυσκολεύονται να ξεψυχήσουν, διαβάζουν την «Ακολουθία εις ψυχορραγούντα»⁶. Το Ευχέλαιο γίνεται για όλους τους αρρώστους, δεν γίνεται μόνο για όσους βρίσκονται στα τελευταία τους.

– Αυτά που λέει, Γέροντα, κανείς, όταν ψυχορραγή, έχουν κάποια σχέση με την κατάστασή του;

– Να μη βγάζουμε εύκολα συμπεράσματα. Μπορεί κάποιος την ώρα που ξεψυχάει να πονάη, να ζορίζεται και το πρόσωπό του να έχη την έκφραση του πόνου, οπότε οι άλλοι νομίζουν ότι δεν είναι καλά ψυχικά. Διαφέρει όμως η πονεμένη έκφραση από την άλλη που είναι άγρια και τρομαγμένη. Εκείνος υποφέρει, έχει τον πόνο του ο καημένος, και οι άλλοι μπορεί να λένε ότι παλεύει με τα δαιμόνια που ήρθαν να του πάρουν την ψυχή!

– Γέροντα, μια ψυχή που φεύγει από αυτήν την ζωή τακτοποιημένη θα περάση από τα τελώνια;

– Όταν μια ψυχή είναι τακτοποιημένη και ανεβαίνει στον Ουρανό, δεν μπορούν τα ταγκαλάκια να την πειράξουν. Ενώ, αν δεν είναι τακτοποιημένη, βασανίζεται από τα ταγκαλάκια. Μερικές φορές μάλιστα ο Θεός επιτρέπει να βλέπη τα τελώνια η ψυχή του ανθρώπου που έχει χρέη, την ώρα που ψυχορραγεί, για να βοηθήση εμάς που θα ζήσουμε ακόμη, ώστε να αγωνισθούμε να εξοφλήσουμε εδώ τα χρέη μας. Θυμάστε το

⁶ Βλ. *Ευχολόγιον το Μέγα*, εκδ. «Αστήρ», Αθήναι 1992, σ. 389.

γεγονός με την Θεοδώρα⁷; Οικονομάει δηλαδή να βλέπουν μερικοί ορισμένα πράγματα, για να βοηθηθούν οι άλλοι και να μετανοήσουν. Στον βίο του Οσίου Ευφροσύνου⁸ λ.χ. διαβάζουμε ότι ο Ηγούμενος, μετά από το όραμα που είδε, βρέθηκε με τα μήλα στο χέρι, για να τα δούν οι άλλοι και να βοηθηθούν.

Καμμιά φορά πάλι οικονομάει ο Θεός να έχη η ψυχή έναν διάλογο την ώρα που ξεψυχάει, για να μετανοήση ο ίδιος ο άνθρωπος που βρίσκεται στα τελευταία του ή αυτοί που τον ακούν. Βλέπεις, ο Θεός έχει πολλούς τρόπους που σώζει τον άνθρωπο. Πότε βοηθάει με Αγγέλους, πότε με δοκιμασίες ή με διάφορα σημεία. Είχα γνωρίσει μια γυναίκα που φερόταν βάρβαρα στον άνδρα της και στην πεθερά της· τους έδερνε και τους δύο. Εκείνη γύριζε στις γειτονιές και κουβέντιαζε και την πεθερά της, που ήταν γριούλα, την έστελνε κάθε μέρα στο χωράφι. Πήγαινε η φουκαριάρα η γριά κάθε μέρα στο χωράφι, δυο ώρες δρόμο, σβαρνίζοντας τα πόδια της και δούλευε από το πρωί ως το βράδυ, χωρίς να παραπονιέται. Ώσπου μια μέρα, μόλις γύρισε στο σπίτι, πτώμα από την κούραση, έπεσε κάτω και έλεγε στην νύφη της: «Ο Αρχάγγελος Μιχαήλ μου παίρνει την ψυχή. Σκούπισε, παιδάκι μου, τα αίματα». «Ποιά αίματα, γιαγιά;», την ρωτούσε με αγωνία η νύφη, γιατί δεν έβλεπε να έχη αίματα επάνω της. «Νά, παιδάκι μου, τα αίματα που τρέχουν! Σκούπισέ τα, σκούπισέ τα!». Γυρίζει η νύφη να κοιτάξη, και η γιαγιά είχε ξεψυχήσει. Μετά από αυτό το περιστατικό συνετίσθη και άλλαξε ζωή· από θηρίο έγινε αρνί. Ήταν οικονομία Θεού να δη την πεθερά της να ξεψυχή με αυτά τα λόγια, να πιστέψη ότι ο Αρχάγγελος Μιχαήλ παίρνει τις ψυχές δήθεν με το σπαθί, για να φοβηθή και να μετανοήση. Της μίλησε δηλαδή ο Θεός με την γλώσσα που καταλάβαινε, για να συνέλθη, γιατί, φαίνεται, θα είχε καλή διάθεση.

– Και όταν, Γέροντα, ο ετοιμοθάνατος φωνάζη κεκοιμημένους συγγενείς του, τί σημαίνει;

– Πολλές φορές και αυτό γίνεται, για να παραδειγματίζονται οι άλλοι που είναι κοντά στον ετοιμοθάνατο. Γνώρισα μια πλούσια κυρία, που ήταν αγία γυναίκα. Δεν είχε παντρευτή και έμενε με την αδελφή της, στην οποία είχε δώσει όλη την περιουσία της. Ο γαμπρός της, που πέθανε μετά από αυτήν, όταν ξεψυχούσε, την φώναζε: «Έλα, Δέσποινα, να συγχωρεθούμε. Να με συγχωρέσης..., πολύ σε ταλαιπώρησα, να με συγχωρέσης!». «Που είναι η Δέσποινα;», τον ρώτησαν. «Νά, δεν την βλέπετε; νά, εκεί είναι!» τους είπε και μετά ξεψύχησε.

⁷ Βλ. Γρηγορίου Μοναχού, μαθητή Αγ. Βασιλείου του Νέου, «Ο τελωνισμός των ψυχών κατά την ώρα του θανάτου: Τα είκοσι τρία βασικά τελώνια», Ι. Ησυχ. Αγ. Αθανασίου και Αγ. Νεομαρτύρων Ακυλίνης, Κυράννης και Αργυρής, Γαλήνη Όσσης Λαγκαδά.

⁸ Ο Όσιος Ευφρόσυνος στο Κοινόβιο όπου μόναζε είχε την διακονία του μαγείρου. Εργαζόταν κρυφά τις αρετές και είχε φθάσει σε πνευματικά μέτρα. Ο Ηγούμενος του κάποια νύχτα προσευχόταν στον Θεό να του αποκαλύψη ποιός αδελφός ήταν ο πιο ενάρετος του Κοινοβίου. Τότε έπεσε σε έκσταση και βρέθηκε σε ένα περιβόλι γεμάτο από εξάισια αγαθά. Ενώ μάταια προσπαθούσε να κόψη κάποιους καρπούς από τα δένδρα, είδε μπροστά του τον Όσιο Ευφρόσυνο να απολαμβάνη όλη εκείνη την τρυφή και του ζήτησε από εκείνους τους καρπούς. Ο Όσιος έκοψε και του έδωσε τρία μήλα. Ο Ηγούμενος, όταν συνήλθε από την οπτασία εκείνη, βρέθηκε να κρατάη τα μήλα, που είχαν μία εξάισια ευωδία. Από δε τον Όσιο Ευφρόσυνο έμαθε ότι πράγματι εκείνη την νύχτα βρισκόταν εκεί όπου είναι τα αγαθά που μέλλουν να κληρονομήσουν οι αγαπώντες τον Θεό. (Ευεργετινός, τόμος Β', Υπόθεσις Α', έκδ. Ματθαίου Λαγγή, Αθήναι 1980, σ. 37-38).

- Συγχωρούνται, Γέροντα, έτσι οι άνθρωποι, ακόμη και την τελευταία στιγμή της ζωής τους με κάποιον που έχει ήδη πεθάνει;
- Επιτρέπει ο Θεός, έστω και έτσι να συγχωρεθούν, επειδή ο άνθρωπος, την ώρα που πεθαίνει, μετανοιώνει και αισθάνεται την ανάγκη να ζητήσει συγγνώμη.

Η αυτοκτονία

- Γέροντα, μερικοί άνθρωποι, αν συναντήσουν κάποια μεγάλη δυσκολία στην ζωή τους, αμέσως σκέφτονται να αυτοκτονήσουν.

- Μπαίνει ο εγωισμός στην μέση. Οι περισσότεροι που αυτοκτονούν, ακούν τον διάβολο που τους λέει πώς, αν τερματίσουν την ζωή τους, θα γλιτώσουν από το εσωτερικό βάσανο που περνούν, και από εγωισμό αυτοκτονούν. Αν λ.χ. κάνη κάποιος μια κλεψιά και αποδειχθή ότι έκλεψε, «πάει, λέει, τώρα έγινα ρεζίλι» και, αντί να μετανοήσει, να ταπεινωθή και να εξομολογηθή, για να λυτρωθή, αυτοκτονεί. Άλλος αυτοκτονεί, γιατί το παιδί του είναι παράλυτο. «Πώς να έχω παράλυτο παιδί εγώ;», λέει και απελπίζεται. Αν είναι υπεύθυνος γι' αυτό και το αναγνωρίζει, ας μετανοήσει. Πώς βάζει τέρμα στην ζωή του και αφήνει το παιδί του στον δρόμο; Δεν είναι πιο υπεύθυνος μετά;

- Γέροντα, συχνά ακούμε για κάποιον που αυτοκτόνησε ότι είχε ψυχολογικά προβλήματα.

- Οι ψυχοπαθείς, όταν αυτοκτονούν, έχουν ελαφρυντικά, γιατί είναι σαλεμένο το μυαλό τους. Και συννεφιά να δούν, νιώθουν ένα πλάκωμα. Αν έχουν και μια στενοχώρια, έχουν διπλή συννεφιά. Γι' αυτούς όμως που αυτοκτονούν χωρίς να είναι ψυχοπαθείς – καθώς και για τους αιρετικούς –, δεν εύχεται η Εκκλησία, αλλά τους αφήνει στην κρίση και στο έλεος του Θεού. Ο ιερέας δεν μνημονεύει τα ονόματά τους στην Προσκομιδή ούτε τους βγάζει μερίδα, γιατί με την αυτοκτονία αρνούνται, περιφρονούν την ζωή που είναι δώρο του Θεού. Είναι σαν να τα πετούν όλα στο πρόσωπο του Θεού.

Αλλά εμείς πρέπει να κάνουμε πολλή προσευχή για όσους αυτοκτονούν, για να κάνη κάτι ο Καλός Θεός και γι' αυτούς, γιατί δεν ξέρουμε πώς έγινε και αυτοκτόνησαν, ούτε σε τί κατάσταση βρέθηκαν την τελευταία στιγμή. Μπορεί, την ώρα που ξεψυχούσαν, να μετάνιωσαν, να ζήτησαν συγχώρηση από τον Θεό και να έγινε δεκτή η μετάνοιά τους, οπότε την ψυχή τους να την παρέλαβε Άγγελος Κυρίου.

Είχα ακούσει ότι ένα κοριτσάκι σε ένα χωριό πήγε να βοσκήση την κατσίκα τους. Την έδεσε στο λιβάδι και πήγε πιο πέρα να παίξει. Ξεχάστηκε όμως στο παιχνίδι και η κατσίκα λύθηκε και έφυγε. Έψαξε, αλλά δεν την βρήκε και γύρισε στο σπίτι χωρίς την κατσίκα. Ο πατέρας του θύμωσε πολύ, το έδειρε και το έδιωξε από το σπίτι. «Να πάς να βρής την κατσίκα, του είπε. Αν δεν την βρής, να πάς να κρεμαστής». Ξεκίνησε το ταλαίπωρο να πάη να ψάξη. Βράδιασε και αυτό ακόμη δεν είχε γυρίσει στο σπίτι. Οι γονείς, βλέποντας ότι νύχτωσε, βγήκαν ανήσυχοι να βρουν το παιδί. Έψαξαν και το βρήκαν κρεμασμένο σε ένα δένδρο. Είχε δέσει στον λαιμό του το σχοινί της κατσίκας και κρεμάστηκε στο δένδρο. Το κακόμοιρο είχε φιλότιμο και πήρε κατά γράμμα αυτό που του είπε ο πατέρας του. Το έθαψαν μετά έξω από το κοιμητήριο.

Η Εκκλησία φυσικά καλά έκανε και το έθαψε απ' έξω, για να φρενάρε όσους αυτοκτονούν για το παραμικρό, αλλά και ο Χριστός καλά θα κάνει, αν το βάλει μέσα στον Παράδεισο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - «Ίνα μη λυπήσθε καθώς και οι λοιποί οι μη έχοντες ελπίδα»¹

Θάνατος παιδιών

– Μια μάνα, Γέροντα, που το παιδί της πέθανε πριν από εννέα χρόνια, σάς παρακαλεί να κάνετε προσευχή να το δη έστω στον ύπνο της, για να παρηγορηθή.

– Πόσων χρονών ήταν το παιδί; ήταν μικρό; Είναι σημαντικό αυτό. Άμα το παιδί ήταν μικρό και η μητέρα είναι σε κατάσταση πού, αν της παρουσιασθή, δεν θα αναστατωθή, θα παρουσιασθή. Αιτία είναι η μητέρα που δεν παρουσιάζεται το παιδί.

– Μπορεί, Γέροντα, αντί να παρουσιασθή το παιδί στην μητέρα που το ζητάει, να παρουσιασθή σε κάποιον άλλον;

– Πώς δεν μπορεί! Κανονίζει ανάλογα ο Θεός. Όταν ακούω για τον θάνατο κάποιου νέου, λυπάμαι, αλλά λυπάμαι ανθρωπίνως. Γιατί, αν εξετάσουμε τα πράγματα πιο βαθιά, θα δούμε ότι, όσο μεγαλώνει κανείς, και περισσότερο αγώνα πρέπει να κάνει, αλλά και περισσότερες αμαρτίες προσθέτει. Ιδίως όταν είναι κοσμικός, όσο περνούν τα χρόνια, αντί να βελτιώσει την πνευματική του κατάσταση, την χειροτερεύει με τις μέριμνες, με τις αδικίες κ.λπ. Γι' αυτό είναι πιο κερδισμένος, όταν τον παίρνει ο Θεός νέος.

– Γέροντα, γιατί ο Θεός επιτρέπει να πεθαίνουν τόσοι νέοι άνθρωποι;

– Κανείς δεν έχει κάνει συμφωνία με τον Θεό τότε θα πεθάνη. Ο Θεός τον κάθε άνθρωπο τον παίρνει στην καλύτερη στιγμή της ζωής του, με έναν ειδικό τρόπο, για να σώσει την ψυχή του. Εάν δη ότι κάποιος θα γίνη καλύτερος, τον αφήνει να ζήσει. Εάν δη όμως ότι θα γίνη χειρότερος, τον παίρνει, για να τον σώσει. Μερικούς πάλι που έχουν αμαρτωλή ζωή, αλλά έχουν την διάθεση να κάνουν το καλό, τους παίρνει κοντά Του, πριν προλάβουν να το κάνουν, επειδή ξέρει ότι θα έκαναν το καλό, μόλις τους δινόταν η ευκαιρία. Είναι δηλαδή σαν να τους λήη: «Μήν κουράζεσθε· αρκεί η καλή διάθεση που έχετε». Άλλον, επειδή είναι πολύ καλός, τον διαλέγει και τον παίρνει κοντά Του, γιατί ο Παράδεισος χρειάζεται μπουμπούκια.

Φυσικά οι γονείς και οι συγγενείς είναι λίγο δύσκολο να το καταλάβουν αυτό. Βλέπεις, πεθαίνει ένα παιδάκι, το παίρνει αγγελούδι ο Χριστός, και κλαίνει και οδύρονται οι γονείς, ενώ έπρεπε να χαίρωνται, γιατί που ξέρουν τί θα γινόταν, αν μεγάλωνε; Θα μπορούσε άραγε να σωθή; Όταν το 1924 φεύγαμε από την Μικρά Ασία με το καράβι, για να έρθουμε στην Ελλάδα, εγώ ήμουν βρέφος. Το καράβι ήταν γεμάτο πρόσφυγες και, όπως με είχε η μητέρα μου μέσα στις φασκιές, ένας ναύτης πάτησε επάνω μου. Η μάνα μου νόμισε ότι πέθανα και άρχισε να κλαίη. Μια συγχωριανή μας άνοιξε τις φασκιές και διαπίστωσε ότι δεν είχα πάθει τίποτε. Αν πέθαινα τότε, σίγουρα θα πήγαινα στον Παράδεισο. Τώρα που είμαι τόσων χρονών και έχω κάνει τόση άσκηση, δεν είμαι σίγουρος αν πάω στον Παράδεισο.

Αλλά και τους γονείς βοηθάει ο θάνατος των παιδιών. Πρέπει να ξέρουν ότι από εκείνη την στιγμή έχουν έναν πρεσβευτή στον Παράδεισο. Όταν πεθάνουν, θα 'ρθούν τα παιδιά τους με εξαπτέρυγα στην πόρτα του Παραδείσου να υποδεχθούν την

¹ Α' Θεσ. 4, 13.

ψυχή τους. Δεν είναι μικρό πράγμα αυτό! Στα παιδάκια πάλι που ταλαιπωρήθηκαν εδώ από αρρώστιες ή από κάποια αναπηρία ο Χριστός θα πη: «Ελάτε στον Παράδεισο και διαλέξτε το καλύτερο μέρος». Και τότε εκείνα θα Του πούν: «Ωραία είναι εδώ, Χριστέ μας, αλλά θέλουμε και την μανούλα μας κοντά μας». Και ο Χριστός θα τα ακούση και θα σώση με κάποιον τρόπο και την μητέρα.

Βέβαια δεν πρέπει να φθάνουν οι μητέρες και στο άλλο άκρο. Μερικές μανάδες πιστεύουν ότι το παιδί τους που πέθανε αγίασε και πέφτουν σε πλάνη. Μια μητέρα ήθελε να μου δώση κάτι από τον γιό της που είχε πεθάνει, για ευλογία, γιατί πίστευε ότι αγίασε. «Έχει ευλογία, με ρώτησε, να δίνω από τα πράγματά του;». «Όχι, της είπα, καλύτερα να μη δίνης». Μια άλλη είχε κολλήσει την Μεγάλη Πέμπτη το βράδυ στον Εσταυρωμένο την φωτογραφία του παιδιού της που το είχαν σκοτώσει οι Γερμανοί και έλεγε: «Και το παιδί μου σαν τον Χριστό έπαθε». Οι γυναίκες που κάθονταν και ξενουχτούσαν στον Εσταυρωμένο την άφησαν, για να μην την πληγώσουν. Τί να έλεγαν; Πληγωμένη ήταν.

Παρηγοριά στους πενθούντες

– Πόση δύναμη χρειάζονται, Γέροντα, οι άνθρωποι, για να αντιμετωπίσουν τον αιφνίδιο θάνατο!

– Αμα έχουν συλλάβει το βαθύτερο νόημα της ζωής, βρίσκουν την δύναμη να αντιμετωπίσουν τον θάνατο, γιατί τον αντιμετωπίζουν πνευματικά. Με τα μηχανάκια πόσα παιδιά καταστρέφονται! Πόσα παλληκάρια σκοτώνονται με τις μοτοσυκλέτες! Σηκώνουν την μοτοσυκλέτα πίσω στην μία ρόδα, οπότε εύκολα τουμπάρουν και σπάζουν το κεφάλι τους. Το θεωρούν κατόρθωμα ποιός θα σηκώση την μοτοσυκλέτα περισσότερο! «Κρατούσα, λέει, σούζα την μοτοσυκλέτα στην πίσω ρόδα και τουμπάρισα». Ο διάβολος, βλέπεις, τί τους βάζει να κάνουν, για να χτυπήσουν στο κεφάλι; Γιατί αλλιώς, ακόμη κι αν είχαν κάποιο ατύχημα, μπορεί να χτυπούσαν αλλού και να μη σακατεύονταν. Για να επιτρέψη όμως ο Θεός την κακία του διαβόλου ή την απροσεξία του άλλου, σημαίνει ότι θα βγή κάτι καλό.

– Τότε, Γέροντα, γιατί η Εκκλησία μας εύχεται «υπέρ του διαφυλαχθήναι» από αιφνίδιο θάνατο²;

– Εκείνο είναι άλλο. Ζητά από τον Θεό να μη μας βρη ο θάνατος ανέτοιμους.

– Γέροντα, μια μητέρα είναι απαρηγόρητη, γιατί το παιδί της πηγαίνοντας στην δουλειά σκοτώθηκε σε τροχαίο.

– Πές της: «Από κακότητα χτύπησε ο οδηγός το παιδί σου; Όχι. Εσύ, για να σκοτωθή το έστειλες στην δουλειά; Όχι. Να πής λοιπόν "δόξα Σοι ο Θεός", γιατί μπορεί να γινόταν ένα αλητάκι και ο Θεός το πήρε στην κατάλληλη ώρα. Τώρα είναι ασφαλισμένο στον Ουρανό. Τί κλαίς; Ξέρεις ότι βασανίζεις το παιδί με το κλάμα; Θέλεις να βασανίζεται το παιδί σου ή να χαίρεται; Φρόντισε να βοηθήσης τα άλλα παιδιά που έχεις και είναι μακριά από τον Θεό. Γι' αυτά να κλαίς». Νά, και χθές ήρθε μια μητέρα με κλάματα και μου είπε: «Μου πήρε ο Θεός το μονάκριβο παιδί μου», και τα έβαζε με τον Θεό. «Αν το καλοσκεφθής, της είπα, σε τίμησε ο Θεός. Το πήρε κοντά

² Βλ. *Ωρολόγιον το Μέγα*, Ακολουθία του Μεσονυκτικού, Εκτενή Δέησιν, σ. 22.

Του αγγελούδι, βαπτισμένο όπως ήταν. Αυτό είναι αγγελούδι και εσύ τα βάζεις με τον Θεό; Αυτό θα βρής μεθαύριο να πρεσβεύη στον Θεό». Μετά που μου μίλησε για την ζωή της, είπε πώς μπορούσε να έχη πολλά παιδιά, αλλά, όταν ήταν νέα, δεν ήθελε να έχη παιδιά.

Πόσες μητέρες προσεύχονται και ζητούν να είναι τα παιδιά τους κοντά στον Θεό! «Δεν ξέρω, λένε, τί θα κάνης, Θεέ μου, θέλω να σωθή το παιδί μου· να είναι κοντά Σου». Αν τυχόν όμως ο Θεός δη ότι το παιδί θα παραστρατήση, ότι πηγαίνει στην καταστροφή και δεν υπάρχει άλλος τρόπος να σωθή, το παίρνει με αυτόν τον τρόπο. Επιτρέπει λ.χ. έναν μεθυσμένο να το χτυπήση με το αυτοκίνητο και να το σκοτώση, και έτσι το παίρνει κοντά Του. Αν υπήρχε περίπτωση να γίνη καλύτερο, θα έφερνε ένα εμπόδιο να αποφύγη το ατύχημα. Μετά ξεμεθάει και αυτός που χτύπησε το παιδί, έρχεται σε συναίσθηση και σε όλη του την ζωή τον πειράζει η συνείδησή του. «Εγκλημάτησα», λέει, και παρακαλεί συνέχεια τον Θεό να τον συγχωρήση. Σώζεται και αυτός. Η μάνα πάλι με τον πόνο της συμμαζεύεται, σκέφτεται τον θάνατο και ετοιμάζεται για την άλλη ζωή, οπότε σώζεται και αυτή. Βλέπετε πώς οικονομάει ο Θεός από την προσευχή της μάνας να σώζονται ψυχές; Αν όμως οι μητέρες δεν το καταλαβαίνουν αυτό, τα βάζουν με τον Θεό! Τί τραβάει και ο Θεός με εμάς!

Όταν κανείς παύη να αντιμετωπίζη τα πράγματα κοσμικά, βρίσκει ανάπαυση. Γιατί, πώς είναι δυνατόν ο άνθρωπος να παρηγορηθή αληθινά, αν δεν πιστέψη στον Θεό και στην αληθινή ζωή, την μετά θάνατον, την αιώνια; Τον καιρό που ήμουν στο Μοναστήρι του Στομίου, ζούσε στην Κόνιτσα μια χήρα γυναίκα, που πήγαινε συνέχεια στο Κοιμητήρι και έσκουζε ώρες ολόκληρες. Τους αναστάτωνε όλους με τις φωνές της. Χτυπιόταν, χτυπούσε το κεφάλι της στην πλάκα του τάφου! Όλο τον πόνο της τον έβγαζε εκεί. Πήγαιναν, την έπαιρναν από εκεί και αυτή ξαναγύριζε. Αυτό γινόταν για χρόνια. Ο άνδρας της είχε σκοτωθή από τους Γερμανούς και η κόρη της, λίγα χρόνια μετά τον θάνατο του πατέρα, μόλις έγινε δεκαεννιά χρονών, πέθανε από καρδιά και είχε μείνει μόνη της η φουκαριάρα. Αν το δη κανείς αυτό εξωτερικά, θα πη: «Γιατί να το επιτρέψη ο Θεός;». Και αυτή έτσι εξωτερικά το αντιμετώπιζε και δεν μπορούσε να παρηγορηθή. Μια φορά που πήγα να δώ τί συμβαίνει, μου έλεγε: «Γιατί ο Θεός το έκανε αυτό; Ο άνδρας μου σκοτώθηκε στον πόλεμο. Είχα μια κόρη, μου την πήρε και αυτή...». Έλεγε-έλεγε, τα έβαζε με τον Θεό. Αφού την άφησα να ξεσπάση λίγο, της είπα: «Να σου πω κι εγώ κάτι. Τον άνδρα σου τον ήξερα· ήταν πολύ καλός. Σκοτώθηκε στον πόλεμο για την Πατρίδα, πάνω στο ιερό καθήκον. Ο Θεός δεν θα τον αφήση. Μετά σου άφησε την κόρη σου για λίγα χρόνια κοντά σου, οπότε είχες μια παρηγοριά. Έπειτα όμως, επειδή ίσως θα ξέφευγε η κοπέλα, την πήρε ο Θεός σ' αυτήν την καλή κατάσταση που βρισκόταν, για να την σώση». Αυτή, ενώ ο άνδρας της ήταν πολύ ήσυχος, ήταν λίγο κοσμική. Δεν της είπα φυσικά ότι «εσύ ήσουν κοσμική», αλλά την ρώτησα: «Τώρα, εσύ, τί σκέφτεσαι; Αγαπάς τον κόσμο;». «Δεν θέλω να δώ τίποτε και κανέναν», μου λέει. «Βλέπεις, της λέω, τώρα και για σένα ο κόσμος πέθανε. Ο πόνος σε βοηθάει και δεν σε ενδιαφέρει τίποτε το κοσμικό. Έτσι μεθαύριο θα είστε όλοι μαζί στον Παράδεισο. Τέτοια τιμή ο Θεός σε ποιόν την έχει κάνει; Το καταλαβαίνεις;». Μετά από αυτήν την συζήτηση σταμάτησε να πηγαίνει στο Κοιμητήρι. Μόλις βοηθήθηκε να συλλάβη το βαθύτερο νόημα της ζωής, ησύχασε.

– Γέροντα, άκουσα ότι, όταν κάποιος δολοφονήται, εξιλεώνεται, γιατί παίρνει τις αμαρτίες του ο δολοφόνος.

– Έχει ελαφρυντικά κατά κάποιον τρόπο. Μπορεί να πη στον Θεό: «Εγώ θα μετανοούσα, αλλά αυτός με σκότωσε». Έτσι θα πέση το βάρος στον δολοφόνο. Μερικοί που δεν τους κόβει λένε: «Αν υπήρχε Θεός, δεν θα άφηνε να γίνονται συνέχεια εγκλήματα· θα τιμωρούσε τους εγκληματίες». Δεν καταλαβαίνουν ότι ο Θεός αφήνει τους εγκληματίες να ζήσουν, για να είναι αναπολόγητοι την ημέρα της Κρίσεως, που δεν μετανόησαν, παρόλο που τους έδωσε χρόνια, για να μετανοήσουν, ενώ εκείνους που σκοτώνονται θα τους τακτοποιήση.

Ο θάνατος είναι αποχωρισμός για λίγα χρόνια

Πρέπει να καταλάβουμε ότι ο άνθρωπος στην πραγματικότητα δεν πεθαίνει. Ο θάνατος είναι απλώς μετάβαση από την μια ζωή στην άλλη. Είναι ένας αποχωρισμός για ένα μικρό διάστημα. Όπως, όταν πάη κάποιος, ας υποθέσουμε, στο εξωτερικό για έναν χρόνο, οι δικοί του στενοχωριούνται, γιατί θα τον αποχωρισθούν για έναν χρόνο, ή αν λείψη δέκα χρόνια, έχουν στενοχώρια για τον αποχωρισμό των δέκα χρόνων, έτσι πρέπει να βλέπουν και τον αποχωρισμό από τα αγαπημένα τους πρόσωπα με τον θάνατο. Αν πεθάνη, ας υποθέσουμε, κάποιος και οι δικοί του είναι ηλικιωμένοι, να πούν: «Μετά από καμμιά δεκαπενταριά χρόνια θα ανταμώσουμε». Αν είναι νεώτεροι, να πούν: «Μετά από πενήντα χρόνια θα ανταμώσουμε». Πονάει φυσικά κανείς για τον θάνατο κάποιου συγγενικού του προσώπου, αλλά χρειάζεται πνευματική αντιμετώπιση. Τί λέει ο Απόστολος Παύλος; «*Ίνα μη λυπήσθε καθώς και οι λοιποί οι μη έχοντες ελπίδα*»³. Πόσες φορές λ.χ. θα τον έβλεπε εδώ στην γή; Κάθε μήνα; Να σκεφθή ότι εκεί θα τον βλέπη συνέχεια. Μόνον όταν δεν έχη καλή ζωή αυτός που φεύγει, δικαιολογούμαστε να ανησυχούμε. Αν λ.χ. ήταν σκληρός, τότε, αν πραγματικά τον αγαπάμε και θέλουμε να συναντηθούμε στην άλλη ζωή, πρέπει να κάνουμε πολλή προσευχή γι' αυτόν.

³ Α' Θεσ. 4, 13.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Η μετά θάνατον ζωή

Οι υπόδικοι νεκροί

– Γέροντα, όταν πεθάνη ο άνθρωπος, συναισθάνεται αμέσως σε τί κατάσταση βρίσκεται;

– Ναι, συνέρχεται και λέει «τί έκανα;», αλλά «φαϊντά γιόκ»¹, δηλαδή δεν ωφελεί αυτό. Όπως ένας μεθυσμένος, αν σκοτώση λ.χ. την μάνα του, γελάει, τραγουδάει, επειδή δεν καταλαβαίνει τί έκανε, και, όταν ξεμεθύση, κλαίει και οδύρεται και λέει «τί έκανα;», έτσι και όσοι σ' αυτήν την ζωή κάνουν αταξίες είναι σαν μεθυσμένοι. Δεν καταλαβαίνουν τί κάνουν, δεν αισθάνονται την ενοχή τους. Όταν όμως πεθάνουν, τότε φεύγει αυτή η μέθη και συνέρχονται. Ανοίγουν τα μάτια της ψυχής τους και συναισθάνονται την ενοχή τους, γιατί η ψυχή, όταν βγή από το σώμα, κινείται, βλέπει, αντιλαμβάνεται με μια ασύλληπτη ταχύτητα.

Μερικοί ρωτούν πότε θα γίνη η Δευτέρα Παρουσία. Για τον άνθρωπο όμως που πεθαίνει γίνεται κατά κάποιον τρόπο η Δευτέρα Παρουσία, γιατί κρίνεται ανάλογα με την κατάσταση στην οποία τον βρίσκει ο θάνατος.

– Γέροντα, πώς είναι τώρα οι κολασμένοι;

– Είναι υπόδικοι, φυλακισμένοι, που βασανίζονται ανάλογα με τις αμαρτίες που έκαναν και περιμένουν να γίνη η τελική δίκη, η μέλλουσα Κρίση. Υπάρχουν βαρυποινίτες, υπάρχουν και υπόδικοι με ελαφρότερες ποινές.

– Και οι Άγιοι και ο ληστής²;

– Οι Άγιοι και ο ληστής είναι στον Παράδεισο, αλλά δεν έχουν λάβει την τέλεια δόξα, όπως και οι υπόδικοι είναι στην κόλαση, αλλά δεν έχουν λάβει την τέλεια καταδίκη. Ο Θεός, ενώ έχει πει εδώ και τόσους αιώνες το «μετανοείτε· ήγγικε γαρ η βασιλεία των ουρανών»³, παρατείνει-παρατείνει τον χρόνο, επειδή περιμένει εμάς⁴ να διορθωθούμε. Αλλά εμείς παραμένοντας στις κακομοιρίες μας αδικούμε τους Αγίους, γιατί δεν μπορούν να λάβουν την τέλεια δόξα, την οποία θα λάβουν μετά την μέλλουσα Κρίση.

Η προσευχή και τα μνημόσυνα για τους κεκοιμημένους⁵

¹ Έκφραση της τουρκικής γλώσσας που σημαίνει «δέν υπάρχει όφελος, δεν υπάρχει χαϊρ».

² Λουκ. 23, 32-33 και 39-43.

³ Ματθ. 3, 2 και 4, 17· βλ. και Ματθ. 10, 7· Μάρκ. 1, 15· Λουκ. 10, 9 και 11.

⁴ Με το «εμάς» ο Γέροντας εννοεί την σύνολη ανθρωπότητα.

⁵ Ο Άγιος Νεκτάριος στο έργο του «Μελέτη περί της αθανασίας της ψυχής και περί των ιερών μνημοσύνων», εκδ. Βασ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 202, γράφει ως συμπέρασμα των όσων ανέπτυξε βάσει των σχετικών μαρτυριών των Αγίων Πατέρων: «Εξ όλων δη τούτων δήλον γίνεται, ότι η ψυχή μετά θάνατον αδυνατεί να κάμη τι έργον σωτηριώδες και να απαλλαγή των του Άδου αλύτων δεσμών, και ότι μόνον αι θείαι λειτουργίαι, αι προσευχαί των οικείων, των δικαίων, αι υπέρ αυτών γινόμεναι και αι ελεημοσύναι γίνονται πρόξενοι σωτηρίας και ελευθερίας από των δεσμών του Άδου».

– Γέροντα, οι υπόδικοι νεκροί μπορούν να προσεύχωνται;

– Έρχονται σε συναίσθηση και ζητούν βοήθεια, αλλά δεν μπορούν να βοηθήσουν τον εαυτό τους. Όσοι βρίσκονται στον Άδη μόνον ένα πράγμα θα ήθελαν από τον Χριστό: να ζήσουν πέντε λεπτά, για να μετανοήσουν. Εμείς που ζούμε, έχουμε περιθώρια μετανοίας, ενώ οι καημένοι οι κεκοιμημένοι δεν μπορούν πια μόνοι τους να καλυτερεύσουν την θέση τους, αλλά περιμένουν από μας βοήθεια. Γι' αυτό έχουμε χρέος να τους βοηθούμε με την προσευχή μας.

Μου λέει ο λογισμός ότι μόνον το δέκα τοις εκατό από τους υπόδικους νεκρούς βρίσκονται σε δαιμονική κατάσταση και, εκεί που είναι, βρίζουν τον Θεό, όπως οι δαίμονες. Δεν ζητούν βοήθεια, αλλά και δεν δέχονται βοήθεια. Γιατί, τί να τους κάνει ο Θεός; Σαν ένα παιδί που απομακρύνεται από τον πατέρα του, σπαταλάει όλη την περιουσία του και από πάνω βρίζει τον πατέρα του. Έ, τί να το κάνει αυτό ο πατέρας του; Οι άλλοι όμως υπόδικοι, που έχουν λίγο φιλότιμο, αισθάνονται την ενοχή τους, μετανοούν και υποφέρουν για τις αμαρτίες τους. Ζητούν να βοηθηθούν και βοηθιούνται θετικά με τις προσευχές των πιστών. Τους δίνει δηλαδή ο Θεός μια ευκαιρία, τώρα που είναι υπόδικοι, να βοηθηθούν μέχρι να γίνη η Δευτέρα Παρουσία. Και όπως σ' αυτήν την ζωή, αν κάποιος είναι φίλος με τον βασιλιά, μπορεί να μεσολαβήσει και να βοηθήσει έναν υπόδικο, έτσι και αν είναι κανείς «φίλος» με τον Θεό, μπορεί να μεσολαβήσει στον Θεό με την προσευχή του και να μεταφέρει τους υπόδικους νεκρούς από την μια «φυλακή» σε άλλη καλύτερη, από το ένα «κρατητήριο» σε ένα άλλο καλύτερο. Η ακόμη μπορεί να τους μεταφέρει και σε «δωμάτιο» ή σε «διαμέρισμα».

Όπως ανακουφίζουμε τους φυλακισμένους με αναψυκτικά κ.λπ. που τους πηγαίνουμε, έτσι και τους νεκρούς τους ανακουφίζουμε με τις προσευχές και τις ελεημοσύνες που κάνουμε για την ψυχή τους. Οι προσευχές των ζώντων για τους κεκοιμημένους και τα μνημόσυνα είναι η τελευταία ευκαιρία που δίνει ο Θεός στους κεκοιμημένους να βοηθηθούν, μέχρι να γίνη η τελική Κρίση. Μετά την δίκη δεν θα υπάρχει πλέον δυνατότητα να βοηθηθούν.

Ο Θεός θέλει να βοηθήσει τους κεκοιμημένους, γιατί πονάει για την σωτηρία τους, αλλά δεν το κάνει, γιατί έχει αρχοντιά. Δεν θέλει να δώσει δικαίωμα στον διάβολο να πη: «Πώς τον σώζεις αυτόν, ενώ δεν κοπίασε;». Όταν όμως εμείς προσευχόμαστε για τους κεκοιμημένους, Του δίνουμε το δικαίωμα να επεμβαίνει. Περισσότερο μάλιστα συγκινείται ο Θεός, όταν κάνουμε προσευχή για τους κεκοιμημένους παρά για τους ζώντες.

Γι' αυτό και η Εκκλησία μας έχει τα κόλλυβα, τα μνημόσυνα. Τα μνημόσυνα είναι ο καλύτερος δικηγόρος για τις ψυχές των κεκοιμημένων. Έχουν την δυνατότητα και από την κόλαση να βγάλουν την ψυχή. Κι εσείς σε κάθε Θεία Λειτουργία να διαβάσετε κόλλυβο για τους κεκοιμημένους. Έχει νόημα το σιτάρι. «Σπείρεται εν φθορά, εγείρεται εν αφθαρσία»⁶, λέει η Γραφή. Στον κόσμο μερικοί βαριούνται να βράσουν λίγο σιτάρι και πηγαίνουν στην εκκλησία σταφίδες, κουραμπιέδες, κουλουράκια, για να τα διαβάσουν οι ιερείς. Και βλέπεις, εκεί στο Άγιον Όρος κάτι γεροντάκια τα καημένα σε κάθε Θεία Λειτουργία κάνουν κόλλυβο και για τους κεκοιμημένους και για τον Άγιο που γιορτάζει, για να έχουν την ευλογία του.

⁶ Α' Κορ. 15, 42.

– Γέροντα, αυτοί που έχουν πεθάνει πρόσφατα έχουν μεγαλύτερη ανάγκη από προσευχή;

– Έμ, όταν μπαίνει κάποιος στην φυλακή, στην αρχή δεν δυσκολεύεται πιο πολύ; Να κάνουμε προσευχή για τους κεκοιμημένους που δεν ευαρέστησαν στον Θεό, για να κάνει κάτι και γι' αυτούς ο Θεός. Ιδίως, όταν ξέρουμε ότι κάποιος ήταν σκληρός – θέλω να πώ, ότι φαινόταν σκληρός, γιατί μπορεί να νομίζουμε ότι ήταν σκληρός, αλλά στην πραγματικότητα να μην ήταν – και είχε και αμαρτωλή ζωή, τότε να κάνουμε πολλή προσευχή, Θείες Λειτουργίες, Σαρανταλείτουργα για την ψυχή του και να δίνουμε ελεημοσύνη⁷ σε φτωχούς για την σωτηρία της ψυχής του, για να ευχηθούν οι φτωχοί «ν' αγιάσουν τα κόκκαλά του», ώστε να καμφθή ο Θεός και να τον ελεήσει. Έτσι, ό,τι δεν έκανε εκείνος, το κάνουμε εμείς γι' αυτόν. Ενώ ένας άνθρωπος που είχε καλωσύνη, ακόμη και αν η ζωή του δεν ήταν καλή, επειδή είχε καλή διάθεση, με λίγη προσευχή πολύ βοηθιέται.

Έχω υπ όψιν μου γεγονότα που μαρτυρούν πόσο οι κεκοιμημένοι βοηθιούνται με την προσευχή πνευματικών ανθρώπων. Κάποιος ήρθε στο Καλύβι και μου είπε με κλάματα: «Γέροντα, δεν έκανα προσευχή για κάποιον γνωστό μου κεκοιμημένο και μου παρουσιάστηκε στον ύπνο μου. "Είκοσι μέρες, μου είπε, έχεις να με βοηθήσεις· με ξέχασες και υποφέρω". Πράγματι, μου λέει, εδώ και είκοσι μέρες είχα ξεχασθή με διάφορες μέριμνες και ούτε για τον εαυτό μου δεν προσευχόμουν».

– Όταν, Γέροντα, πεθάνει κάποιος και μας ζητήσουν να προσευχηθούμε γι' αυτόν, είναι καλό να κάνουμε κάθε μέρα ένα κομποσχοίνι μέχρι τα σαράντα;

– Άμα κάνης κομποσχοίνι γι' αυτόν, βάλε και άλλους κεκοιμημένους. Γιατί να πάη μια αμαξοστοιχία στον προορισμό της με έναν μόνον επιβάτη, ενώ χωράει και άλλους; Πόσοι κεκοιμημένοι έχουν ανάγκη οι καημένοι και ζητούν βοήθεια και δεν έχουν κανέναν να προσευχηθή γι' αυτούς! Μερικοί κάθε τόσο κάνουν μνημόσυνο μόνο για κάποιον δικό τους. Με αυτόν τον τρόπο δεν βοηθιέται ούτε ο δικός τους, γιατί η προσευχή τους δεν είναι τόσο ευάρεστη στον Θεό. Αφού τόσα μνημόσυνα έκαναν γι' αυτόν, ας κάνουν συγχρόνως και για τους ξένους.

– Γέροντα, με απασχολεί μερικές φορές η σωτηρία του πατέρα μου, γιατί δεν είχε καμιά σχέση με την Εκκλησία.

– Δεν ξέρεις την κρίση του Θεού την τελευταία στιγμή. Πότε σε απασχολεί; κάθε Σάββατο;

– Δεν έχω παρακολουθήσει, αλλά γιατί το Σάββατο;

– Γιατί αυτήν την ημέρα την δικαιούνται οι κεκοιμημένοι.

– Γέροντα, οι νεκροί που δεν έχουν ανθρώπους να προσεύχονται γι' αυτούς βοηθιούνται από τις προσευχές εκείνων που προσεύχονται γενικά για τους κεκοιμημένους;

– Και βέβαια βοηθιούνται. Εγώ, όταν προσεύχωμαι για όλους τους κεκοιμημένους, βλέπω στον ύπνο μου τους γονείς μου, γιατί αναπαύονται από την προσευχή που κάνω. Κάθε φορά που έχω Θεία Λειτουργία, κάνω και γενικό μνημόσυνο για όλους τους κεκοιμημένους και εύχομαι για τους βασιλείς, για τους αρχιερείς κ.λπ. και στο τέλος λέω «καί υπέρ ών τα ονόματα ουκ εμνημονεύθησαν». Αν

⁷ Πρβλ. Αγίου Ιωάννου του Δαμασκηνού, *Περί των εν πίστει κεκοιμημένων*, όπως αι περι αυτών γινόμεναι λειτουργίαι και ευποιϊαι τούτους ονίνησιν, PG 95, 248.

καμμιά φορά δεν κάνω ευχή για τους κεκοιμημένους, παρουσιάζονται γνωστοί κεκοιμημένοι μπροστά μου. Έναν συγγενή μου, που είχε σκοτωθή στον πόλεμο, τον είδα ολόκληρο μπροστά μου μετά την Θεία Λειτουργία, την ώρα του μνημοσύνου, γιατί αυτόν δεν τον είχα γραμμένο με τα ονόματα των κεκοιμημένων, επειδή μνημονευόταν στην Προσκομιδή με τους ηρωικώς πεσόντες. Κι εσείς στην Αγία Πρόθεση να μη δίνετε να μνημονευθούν μόνον ονόματα ασθενών, αλλά και ονόματα κεκοιμημένων, γιατί μεγαλύτερη ανάγκη έχουν οι κεκοιμημένοι.

Το καλύτερο μνημόσυνο για τους κεκοιμημένους

Το καλύτερο από όλα τα μνημόσυνα που μπορούμε να κάνουμε για τους κεκοιμημένους είναι η προσεκτική ζωή μας, ο αγώνας που θα κάνουμε, για να κόψουμε τα ελαττώματά μας και να λαμπικάρουμε την ψυχή μας. Γιατί η δική μας ελευθερία από τα υλικά πράγματα και από τα ψυχικά πάθη, εκτός από την δική μας ανακούφιση, έχει ως αποτέλεσμα και την ανακούφιση των κεκοιμημένων προπάππων όλης της γενιάς μας. Οι κεκοιμημένοι νιώθουν χαρά, όταν ένας απόγονός τους είναι κοντά στον Θεό. Αν εμείς δεν είμαστε σε καλή πνευματική κατάσταση, τότε υποφέρουν οι κεκοιμημένοι γονείς μας, ο παππούς μας, ο προπάππος μας, όλες οι γενεές. «Δές τί απογόνους κάναμε!», λένε και στενοχωριούνται. Αν όμως είμαστε σε καλή πνευματική κατάσταση, ευφραίνονται, γιατί και αυτοί έγιναν συνεργοί να γεννηθούμε και ο Θεός κατά κάποιον τρόπο υποχρεώνεται να τους βοηθήσει. Αυτό δηλαδή που θα δώσει χαρά στους κεκοιμημένους είναι να αγωνισθούμε να ευαρεστήσουμε στον Θεό με την ζωή μας, ώστε να τους συναντήσουμε στον Παράδεισο και να ζήσουμε όλοι μαζί στην αιώνια ζωή.

Επομένως, αξίζει τον κόπο να χτυπήσουμε τον παλαιό μας άνθρωπο, για να γίνη καινός και να μη βλάβη πια ούτε τον εαυτό του ούτε άλλους ανθρώπους, αλλά να βοηθήσει και τον εαυτό του και τους άλλους, είτε ζώντες είναι είτε κεκοιμημένοι.

Η παρηγορία των δικαίων προς τον Θεό

– Γέροντα, στην προς Αρχαρίους Επιστολή σας γράφετε: «Παρόλο που καταλαβαίνουν οι αληθινοί μοναχοί ότι αυτό που απολαμβάνουν σ' αυτήν την ζωή είναι μέρος της χαράς του Παραδείσου και ότι στον Παράδεισο θα είναι περισσότερη, εν τούτοις από πολλή αγάπη προς τον πλησίον τους θέλουν να ζήσουν επί της γής, για να βοηθούν τους ανθρώπους με την προσευχή, να επεμβαίνει ο Θεός και να βοηθιέται ο κόσμος»⁸.

– Γράψε: «Θέλουν να ζήσουν επί της γής, για να συμπάσχουν με τους ανθρώπους και να τους βοηθούν με την προσευχή».

– Στην άλλη ζωή, Γέροντα, ένας σωστός μοναχός πάλι δεν θα βοηθήσει με την προσευχή του τους ανθρώπους;

⁸ Γέροντος Παϊσίου Αγιορείτου, *Επιστολές*, Ιερών Η συχαστήριον «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος», έκδ. 6η, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, 2002, σ. 49.

– Και στην άλλη ζωή θα βοηθάη με την προσευχή του, αλλά δεν θα υποφέρει, ενώ τώρα συμπάσχει· δεν περνάει χαρούμενα εδώ, «μέ χαρούμενη την όψη και με βλέμμα λαμπερό!» Όσο όμως υποφέρει για τον πλησίον του, τόσο ανταμείβεται με θεία παρηγοριά, και αυτό είναι κατά κάποιον τρόπο και η πληροφορία ότι βοηθιέται ο άλλος. Αυτή η παραδεισένια χαρά είναι η θεία ανταμοιβή για τον πόνο που νιώθει για τον αδελφό του.

– Δηλαδή, Γέροντα, οι Άγιοι που επικαλούμαστε να μας βοηθήσουν δεν συμπάσχουν μαζί μας;

– Εκεί δεν έχει πόνο, βρέ παιδάκι μου! Στον Παράδεισο υποφέρουν; «*Ενθα ουκ έστι πόνος ου λύπη ου στεναγμός*»⁹ δεν λέει; Ύστερα οι Άγιοι έχουν υπ όψιν τους την θεία ανταμοιβή που θα λάβουν όσοι άνθρωποι βασανίζονται σ' αυτήν την ζωή και αυτό τους κάνει να χαίρωνται. Μά και ο ίδιος ο Θεός που έχει τόση αγάπη, τόση ευσπλαχνία, πώς αντέχει αυτόν τον μεγάλο πόνο των ανθρώπων; Αντέχει, γιατί έχει υπ' όψιν Του την θεία ανταμοιβή που τους περιμένει. Όσο δηλαδή βασανίζονται εδώ οι άνθρωποι, τόσο τους αποταμιεύει εκεί ουράνιο μισθό. Ενώ εμείς αυτά δεν τα βλέπουμε και συμπάσχουμε με όσους υποφέρουν. Γι' αυτό, όταν κάποιος τα βλέπη λίγο αυτά και έχη υπ' όψιν του την ανταμοιβή που θα λάβουν, δεν υποφέρει τόσο πολύ.

– Όταν, Γέροντα, παρακαλούμε τον Θεό να βοηθήση κάποιον κεκοιμημένο που δεν έχει ανάγκη, πάει χαμένη αυτή η προσευχή;

– Πώς να πάη χαμένη; Όταν λέμε «ανάπαυσον τον τάδε» και αυτός είναι σε καλή θέση στην άλλη ζωή, δεν παρεξηγείται· ίσα-ίσα συγκινείται. «Για δές, λέει, εγώ είμαι σε καλή θέση και εκείνοι αγωνιούν», οπότε φιλοτιμιέται και μας βοηθάει πιο πολύ, πρεσβεύοντας στον Θεό για μάς. Αλλά που να ξέρης σε τί κατάσταση βρίσκεται ο άλλος; Φυσιολογικά κάνεις ευχή πρώτα γι' αυτούς που γνωρίζεις ότι με την ζωή τους λύπησαν τον Θεό και εύχεσαι και για άλλες ανάλογες περιπτώσεις και ύστερα εύχεσαι και για όλους τους κεκοιμημένους.

Η μέλλουσα Κρίση

– Γέροντα, πώς εξαγνίζεται η ψυχή;

– Όταν ο άνθρωπος εργασθή τις εντολές του Θεού, κάνη δουλειά στον εαυτό του και καθαρισθή από τα πάθη, τότε ο νους φωτίζεται, φθάνει σε ύψος θεωρίας, και η ψυχή λαμπρύνεται και γίνεται όπως ήταν πριν από την πτώση των Πρωτοπλάστων. Σε τέτοια κατάσταση θα βρίσκεται μετά την ανάσταση των νεκρών. Μπορεί όμως ο άνθρωπος να δη την ανάσταση της ψυχής του πριν από την κοινή ανάσταση, αν καθαρισθή τελείως από τα πάθη. Το σώμα του τότε θα είναι αγγελικό, άυλο, και δεν θα νοιάζεται για τροφή υλική.

– Γέροντα, πώς θα γίνη η μέλλουσα Κρίση;

⁹ Βλ. *Ευχολόγιον το Μέγα*, Ακολουθία Νεκρώσιμος, σ. 411.

– Στην μέλλουσα Κρίση θα αποκαλυφθή σε μια στιγμή η κατάσταση του κάθε ανθρώπου και μόνος του καθένας θα τραβήξει για 'κεί που είναι. Καθένας θα βλέπη¹⁰ σαν σε τηλεόραση τα δικά του χάλια και την πνευματική κατάσταση του άλλου. Θα καθρεφτίζη τον εαυτό του στον άλλον και θα σκύβη το κεφάλι και θα πηγαίνη στην θέση του. Δεν θα μπορή λ.χ. να πη μια νύφη που καθόταν μπροστά στην πεθερά της σταυροπόδι και η πεθερά της με σπασμένο πόδι φρόντιζε το εγγονάκι: «γιατί, Χριστέ μου, βάζεις την πεθερά μου στον Παράδεισο κι εμένα δεν με βάζεις;», επειδή θα έρχεται μπροστά της εκείνη η σκηνή. Θα θυμάται την πεθερά της που στεκόταν όρθια με σπασμένο πόδι και φρόντιζε το εγγονάκι της και δεν θα έχη μούτρα να πάη στον Παράδεισο, αλλά ούτε και θα χωράη στον Παράδεισο. Ή οι μοναχοί θα βλέπουν τί δυσκολίες, τί δοκιμασίες είχαν οι κοσμικοί και πώς τις αντιμετώπισαν καί, αν δεν έχουν ζήσει σωστά, θα σκύψουν το κεφάλι και θα τραβήξουν μόνοι τους για εκεί που θα είναι. Θα δούν εκεί οι μοναχές, που δεν ευαρέστησαν στον Θεό, ηρωίδες μάνες, που ούτε υποσχέσεις έδωσαν, ούτε τις ευλογίες και τις ευκαιρίες τις δικές τους είχαν, πώς αγωνίσθηκαν και σε τί κατάσταση πνευματική έφθασαν, και εκείνες, καλόγριες, με τί μικροπρέπειες ασχολούνταν και βασανίζονταν, και θα ντρέπωνται! Έτσι μου λέει ο λόγισμός ότι θα γίνη η Κρίση. Δεν θα πη δηλαδή ο Χριστός: «έλα εδώ εσύ, τί έκανες;» ή «εσύ θα πάς στην κόλαση, εσύ στον Παράδεισο», αλλά ο καθένας θα συγκρίνη τον εαυτό του με τον άλλον και θα τραβήξει για εκεί που θα είναι¹¹.

Η μέλλουσα ζωή

– Γέροντα, έφερα γλυκά να κεράσετε.
– Δές πώς χαίρονται! Στην άλλη ζωή θα λέμε: «Με τί χαζά χαιρόμασταν! Τί μας συγκινούσαν τότε!». Ενώ τώρα σκιρτάει η καρδιά γι' αυτά.
– Γέροντα, πώς θα το καταλάβουμε αυτό από τώρα;
– Άμα το καταλάβετε αυτό από τώρα, δεν θα το πήτε μεθαύριο στην άλλη ζωή. Πάντως, όσοι βρίσκονται εκεί επάνω, καλά περνούν. Ξέρεις τί εργόχειρο κάνουν εκεί στον Ουρανό; Συνέχεια δοξολογούν τον Θεό.
– Γέροντα, γιατί το σώμα του νεκρού λέγεται «λείψανο»;
– Γιατί είναι ό,τι μένει εδώ στην γη από τον άνθρωπο μετά τον θάνατο. Ο κυρίως άνθρωπος, που είναι η ψυχή, φεύγει στον Ουρανό. Στην μέλλουσα Κρίση θα αναστήση ο Θεός και το σώμα, για να κριθή με αυτό ο άνθρωπος, γιατί με αυτό έζησε και αμάρτησε. Στην άλλη ζωή όλοι θα έχουν το ίδιο σώμα – πνευματικό σώμα -, το

¹⁰ Ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός γράφει: «Μη γαρ οιέσθω τις, ότι ουκ αναγνωρισμός εκάστου προς έκαστον επί της φοβεράς εκείνης συναγωγής γενήσεται. Ναι, όντως έκαστος αναγνωριεί τον πλησίον αυτού, ου τω του σώματος σχήματι, αλλά τω διορατικώ της ψυχής όμματι». PG 95, 276A.

¹¹ Ο Άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος γράφει: «Και απλώς πās άνθρωπος αμαρτωλός εν τη φοβερά ημέρα της κρίσεως απεναντίας αυτού εις την αιωνίαν ζωήν και εις το ανεκλάλητον εκείνο φως όψεται τον όμοιον αυτού και κριθήσεται παρ' αυτού», *Περί μετανοίας, Λόγος Ε', Sources Chrétiennes* 96, 434.

ίδιο ανάστημα, και οι κοντοί και οι ψηλοί, την ίδια ηλικία, και οι νέοι και οι γέροι και τα μωρά, αφού η ψυχή είναι ίδια. Θα υπάρξει δηλαδή μια αγγελική ηλικία.

– Γέροντα, στην άλλη ζωή όσοι θα είναι στην Κόλαση θα βλέπουν αυτούς που θα είναι στον Παράδεισο;

– Κοίταξε, όπως αυτοί που είναι την νύχτα έξω στο σκοτάδι βλέπουν όσους είναι μέσα σε ένα δωμάτιο φωτισμένο, έτσι και όσοι θα βρίσκονται στην κόλαση θα βλέπουν όσους θα είναι στον Παράδεισο. Και αυτό θα είναι μεγαλύτερη κόλαση. Όπως πάλι όσοι την νύχτα είναι στο φώς, δεν βλέπουν αυτούς που είναι έξω στο σκοτάδι, έτσι και αυτοί που θα βρίσκονται στον Παράδεισο δεν θα βλέπουν αυτούς που θα είναι στην κόλαση. Γιατί, αν έβλεπαν τους κολασμένους, θα πονούσαν, θα θλίβονταν για την ταλαιπωρία τους, και δεν θα απολάμβαναν τον Παράδεισο, αλλά εκεί «ουκ έστι πόνος...»¹². Και όχι μόνο δεν θα τους βλέπουν, αλλά ούτε θα θυμούνται αν είχαν αδελφό ή πατέρα ή μητέρα, αν δεν είναι και εκείνοι στον Παράδεισο. «*Εν εκείνη τη ημέρα απολούνται πάντες οι διαλογισμοί αυτού*»¹³ λέει ο Ψαλμωδός. Γιατί, άμα τους θυμούνται, πώς θα είναι Παράδεισος; Αυτοί μάλιστα που θα είναι στον Παράδεισο, θα νομίζουν ότι δεν θα υπάρχουν άλλοι άνθρωποι, ούτε θα θυμούνται τις αμαρτίες που είχαν κάνει. Γιατί, αν θυμούνται τις αμαρτίες τους, δεν θα αντέχουν από φιλότιμο στην σκέψη ότι λύπησαν τον Θεό.

Η ποσότητα πάλι της χαράς του καθενός στον Παράδεισο θα είναι διαφορετική. Άλλος θα έχει μια δαχτυλήθρα χαρά, άλλος ένα ποτήρι, άλλος μια ολόκληρη δεξαμενή. Όλοι όμως θα αισθάνονται πλήρεις και κανένας δεν θα ξέρη το μέγεθος της χαράς, της αγαλλιάσεως, του άλλου. Τα κανόνισε έτσι ο Καλός Θεός, γιατί, αν γνώριζε ο ένας ότι ο άλλος έχει περισσότερη χαρά, δεν θα ήταν τότε Παράδεισος, επειδή θα υπήρχε το «γιατί εκείνος να έχει περισσότερη χαρά και εγώ λιγώτερη». Δηλαδή καθένας θα βλέπη στον Παράδεισο την δόξα του Θεού ανάλογα με την καθαρότητα των οφθαλμών της ψυχής του. Η ορατότητα όμως δεν θα καθορισθή από τον Θεό, αλλά θα εξαρτηθή από την δική του καθαρότητα.

– Γέροντα, μερικοί δεν πιστεύουν ότι υπάρχει κόλαση και Παράδεισος.

– Δεν πιστεύουν ότι υπάρχει κόλαση και Παράδεισος; Πώς είναι δυνατόν οι νεκροί να μείνουν στην ανυπαρξία, αφού είναι ψυχές; Ο Θεός είναι αθάνατος και ο άνθρωπος είναι κατά χάριν αθάνατος. Επομένως αθάνατος θα είναι και στην κόλαση. Ύστερα τον Παράδεισο και την κόλαση τα ζη η ψυχή μας σε έναν βαθμό και από αυτήν την ζωή, ανάλογα με την κατάσταση στην οποία βρίσκεται. Όταν κάποιος έχει τύψεις συνειδήσεως και νιώθη φόβο, ταραχή, άγχος, απελπισία, ή είναι κυριευμένος από μίσος, από φθόνο κ.λπ., τότε ζη την κόλαση. Ενώ, όταν μέσα του υπάρχει αγάπη, χαρά, ειρήνη, πραότητα, καλωσύνη κ.λπ., τότε ζη τον Παράδεισο. Όλη η βάση είναι η ψυχή, γιατί αυτή είναι που αισθάνεται και την χαρά και τον πόνο. Νά, πήγαινε σε έναν πεθαμένο και πές του τα πιο ευχάριστα πράγματα, λ.χ. «ήρθε ο αδελφός σου από την Αμερική» κ.λπ., δεν θα καταλάβη τίποτε. Αν του σπάσης τα χέρια, τα πόδια, πάλι δεν θα καταλάβη. Επομένως η ψυχή είναι που αισθάνεται. Αυτά όλα δεν τους προβληματίζουν; Ή, ας υποθέσουμε, βλέπεις ένα ωραίο, ένα ευχάριστο όνειρο,

¹² Βλ. *Ευχολόγιον το Μέγα*, Ακολουθία Νεκρώσιμος, σ. 411.

¹³ Ψαλμ. 145, 4.

χαίρεσαι, χτυπάει γλυκά η καρδιά σου και δεν θέλεις να τελειώσει. Ξυπνάς και στενοχωριέσαι, γιατί ξύπνησες. Ή βλέπεις ένα άσχημο όνειρο, ότι έπεσες λ.χ. και έσπασες τα πόδια σου, και υποφέρεις, κλαίς. Από την αγωνία σου ξυπνάς με δάκρυα στα μάτια, βλέπεις ότι δεν έπαθες τίποτε, και λές: «Ευτυχώς όνειρο ήταν!». Δηλαδή συμμετέχει η ψυχή. Από ένα άσχημο όνειρο υποφέρει κανείς περισσότερο από ό,τι στην πραγματικότητα, όπως και ο άρρωστος υποφέρει πιο πολύ την νύχτα απ' ό,τι την ημέρα. Έτσι και όταν πεθάνη ο άνθρωπος, αν πάη στην κόλαση, θα είναι πιο οδυνηρό. Σκεφθήτε να ζη κανείς ένα αιώνιο εφιαλτικό όνειρο και να βασανίζεται αιώνια! Εδώ δεν μπορείς να αντέξεις για λίγα λεπτά ένα άσχημο όνειρο, άντε τώρα αιώνια – Θεός φυλάξοι – να είσαι μέσα στην θλίψη. Γι' αυτό καλύτερα να μην πάμε στην κόλαση. Εσείς τί λέτε;

– Τόσον καιρό, Γέροντα, κάνουμε αγώνα να μην πάμε στην κόλαση· λέτε, εκεί να καταλήξουμε;

– Αν δεν έχουμε μυαλό, εκεί θα πάμε. Εγώ εύχομαι ή όλοι στον Παράδεισο ή κανένας στην κόλαση... Καλά δεν λέω; Είναι πολύ βαρύ, μετά από όσα έκανε ο Θεός για μας τους ανθρώπους, να πάμε στην κόλαση και να Τον λυπήσουμε. Ο Θεός να φυλάξη, όχι μόνον άνθρωπος, αλλά ούτε πουλί να μην πάη στην κόλαση.

Ο Καλός Θεός ας μας δώσει καλή μετάνοια, για να μας βρη ο θάνατος σε καλή πνευματική κατάσταση και να αποκατασταθούμε στην Ουράνια Βασιλεία Του. Αμήν.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

II. Πατερικών χωρίων

Γρηγορίου Μοναχού, μαθητή Αγ. Βασιλείου του Νέου, «Ο τελωνισμός των ψυχών κατά την ώρα του θανάτου: Τα είκοσι τρία βασικά τελώνια», Ι. Η συχ. Αγ. Αθανασίου και Αγ. Νεομαρτύρων Ακυλίνης, Κυράννης και Αργυρής, Γαλήνη Όσσης Λαγκαδά

Ευεργετινός, τόμος Β΄, Υπόθεσις Α΄, έκδ. Ματθαίου Λαγγή, Αθήναι 1980, σ. 37-38

Οσίου Εφραίμ του Σύρου, *Έργα*, Τόμος Α΄, έκδ. «Το Περιβόλι της Παναγίας», Θεσσαλονίκη 1988, σ. 253

Αββά Ισαάκ του Σύρου, *Οι Ασκητικοί Λόγοι*, Λόγος ΝΕ΄, έκδ. «Αστήρ», Αθήναι 1961, σ. 193

Αγίου Ιωάννου του Δαμασκηνού

Λόγος εις το «Γενέσιον της Υπεραγίας ημών Θεοτόκου», PG 96

667B

669A

Περί των εν πίστει κεκοιμημένων όπως αι υπέρ αυτών γινόμεναι λειτουργίαι και ενποιΐαι τούτους ονήσιν, PG 95

248A-277C

276A

Ιωάννου Μόσχου, *Λειμωνάριον*, έκδ. Ιεράς Μονής Σταυρονικήτα, Άγιον Όρος 1983, σ. 182

Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου

Περί παρθενίας ΙΖ΄, PG 48, 546

Υπόμνημα εις την προς Τιμόθεον Επιστολήν πρώτην, Ομιλία Θ΄, PG 62, 546

Οσίου Νείλου, *Περί των οκτώ πνευμάτων της πονηρίας*, PG 79, 1160C

Αγίου Νεκταρίου, Επισκόπου Πενταπόλεως

35 Ποιμαντικές Επιστολές, Επιστολή 26η, έκδ. «Υπακοή», Αθήναι 1993, σ. 123

«Μελέτη περί της αθανασίας της ψυχής και περί των ιερών μνημοσύνων», έκδ. Βασ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 202

Παλλαδίου, Επισκόπου Ελενοπόλεως

Λαυσαϊκή Ιστορία, Φιλοκαλία των Νηπτικών και Ασκητικών, Τόμος 6, έκδ. «Το Βυζάντιον», Θεσσαλονίκη 1996

σ. 122

σ. 124

Αγίου Συμεών του Νέου Θεολόγου, *Περί μετάνοίας, Λόγος Ε΄, Sources Chrétiennes*, 96, 434

Ο Μέγας Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας, έκδ. Ματθαίου Λαγγή, Αθήναι 1980

Τόμος 1ος, σ. 145-148

Τόμος 5ος, σ. 218

Τόμος 12ος, σ. 243-244

III. Εννοιών, πραγμάτων και ονομάτων

- Αγαθά υλικά 150
αγαλλίαση αιώνια 212, 257, 285
αγάπη 49, 73, 79, 134, 161, 163, 169,
186, 218, 220, 225, 228, 242, 246,
285
– αγνή 44
– αδελφών βλ. αδέρφια και αγάπη
– αρχοντική 202
– γονέων βλ. γονέων αγάπη
– γυναίκας βλ. γυναίκα και αγάπη
– Θεού 69, 76, 153, 192, 195, 197, 198,
199, 202, 203, 205, 244
– μητέρας βλ. μητέρας αγάπη
– πατέρα βλ. πατέρα αγάπη
– προς Θεόν 20, 57, 155, 178, 186,
211, 216
– προς την σύζυγο βλ. συζύγων αγάπη
– σαρκική 44
– Χριστού 191
Άγγελοι 121
Άγγελος Φύλακας 91, 92, 93, 119,
121-122
αγιασμός 20, 84, 90, 155, 163, 173,
179, 210, 221, 235 βλ. και εργασίας
αγιασμός· και ζωής αγιασμός
Άγιος προστάτης 131
Άγιοι 28, 163, 194, 274, 281
Αγίων μίμηση 82 κ.ε., 88, 155
αγιότητα βλ. αγιασμός
αγνότητα 33
αγρυπνία 177, 178
άγχος 69, 129, 149, 150, 165, 179, 285
βλ. και εργασία και άγχος
αγωγή 20, 40, 52, 66, 73, 84, 86, 88 κ.ε.,
89, 93, 97, 101, 102 κ.ε., 114 κ.ε.,
128-130, 134, 159 βλ. και γονείς
και αγωγή· μητέρα και αγωγή
– και αρχοντικός τρόπος 108 κ.ε.,
111
– και αυτοπεποίθηση 114
– και διάκριση 110, 111
– και ξύλο 98, 107 κ.ε., 133

- και υπερηφάνεια 114
- και φιλότιμου καλλιέργεια 111
- παιδιών μικρών 91 κ.ε., 112
- παιδιών παραστρατημένων 105
- αγώνας 21, 24, 47, 51, 153, 177, 183, 196, 207, 228, 265, 279, 286
- κατά παθών 154, 228, 279, 280 βλ. και υγεία και αγώνας κατά παθών ψυχικών
- με αυταπάρνηση 257 κ.ε.
- με φιλότιμο 257 κ.ε.
- αγωνία 21, 22, 69
- Αδάμ 42
- αδέλφια 73
- και αγάπη 102-103, 134
- Άδης 275
- αδιαφορία 21
- αδικία 206
- αδικίας αντιμετώπιση 58
- αποδοχή 151
- αδυναμία σωματική 183
- αδυναμίας αναγνώριση 51
- αεροβάπτισμα 122, 123
- αθωότητα παιδιών βλ. παιδιών αθωότητα
- αιρετικός 263
- αιωνιότητα 148, 192
- ακαταλόγιστο 249
- ακολουθία «εις ψυχορραγούντα» 259
- ακτινοβολίες 219
- αλλοίωση πνευματική 53
- αμάρτημα βλ. αμαρτία
- προπατορικό 282 βλ. και Πρωτοπλάστων πτώση
- αμαρτία 105, 123, 178, 196, 249, 265
- και λύπη 249
- αμαρτιών απαλλαγή 151, 192, 194
- εξόφληση 48, 51, 196, 201, 206, 210, 212, 221, 244, 245, 248, 249, 250, 260
- μνήμη 245
- αμαρτιών μνήμη στην μέλλουσα ζωή 285

- αμαρτωλότητα 258
- αμαρτωλότητος αναγνώριση 54
 - συναίσθηση 155, 203, 249 κ.ε.
- άμβλωση βλ. έκτρωση
- αμέλεια 123, 183
- αναγέννηση πνευματική βλ. παιδιών
 - αναγέννηση πνευματική
- ανάδοχος 124 κ.ε.
 - μοναχός 124
- αναίδεια προς Θεόν 241
- αναιμία μεσογειακή 70, 226
- ανάπαυση 165, 166, 170
 - εσωτερική 22, 169, 170, 199
- ανάπηρα παιδιά 221, 233, 267
- αναπήρων παιδιών γονείς 221,
241-242
- αναπηρία 122, 233-242
 - και αγώνας κατά παθών ψυχικών 236
 - και γογγυσμός 236, 237
 - και δοξολογία 234, 236
 - και ζωή μέλλουσα 236, 238
 - και μειονεκτικότητα 233
 - και μισθός ουράνιος 234, 236-237
- αναπηρίας αντιμετώπιση 233-235,
262 κ.ε.
- ανάσταση κοινή 282
 - μέλλουσα 284
- ανατροφή βλ. αγωγή
- άνδρας 41, 43, 83, 88
 - και αγάπη 82
- άνδρός προστασία προς γυναίκα 43
- ανδρισμός 37
- ανεξικακία 45 κ.ε.
- ανησυχία 21 κ.ε.
- άνθρωπος άπιστος 162, 198
 - απομακρυσμένος από Θεό 196, 248
 - καινός 280
 - κοσμικός 50, 196, 265 κ.ε.
 - παλαιός 280
 - πιστός 68
 - πνευματικός 149, 214, 257

- ως εικόνα Θεού 164, 175
- ανθρώπου δημιουργία 61, 91
- ανία 81, 168 κ.ε.
- Άννα Αγία 61, 69
- ανταμοιβή μέλλουσα 192, 197, 198, 203, 211, 245, 246, 281
- πνευματική 250, 280
- αντιλογία 43, 133
- αντιμετώπιση κοσμική 58, 269
- αντοχή 217
- ανυπαρξία 285
- αξιοποίηση στο καλό 210
- απάθεια σαρκική 61-62
- απελπισία 285
- απεργία πείνας 182
- άπιστος βλ. άνθρωπος άπιστος
- απλοποίηση ζωής 86 κ.ε., 88, 90, 150, 172
- απλότητα 133, 162, 176, 184
- απόδειπνο 155
- αποκατάσταση 21 κ.ε., 28-32
- και ζωή πνευματική 32-34
- απόλαυση 165
- απολογία μέλλουσα 20, 196
- απομάκρυνση από Θεό 129, 275
- αποταγή βλ. μοναχού αποταγή 24
- αποταμίευση μέλλουσα 54, 126, 128, 191, 194, 195, 196, 206
- αποτοξίνωση 177
- απόφαση 29
- επιλογής τρόπου ζωής 23, 25-28
- απώλεια πνευματική 129
- αρετή 51, 214
- αρετής άσκηση 151 κ.ε.
- μίμηση 51, 105
- αρμονία Θεού 39
- αρραβώνας 38
- αρρώστια 76, 193, 209-232
- βαρεία 211
- και άσκηση βλ. άσκηση και αρρώστια
- και βοήθεια ανθρώπινη 224
- και βοήθεια θεία 224, 225
- και βοήθεια ιατρική 224, 225

- και θυσία 227-230
- και μισθός ουράνιος 211-213
- και οικογενειακές υποχρεώσεις
223
- και παράγων ψυχικός 223
- και πίστη 174, 225, 226
- και προσευχή 225, 231
- και στενοχώρια 223
- και ταπείνωση 210
- και χαρά πνευματική 223
- και ωφέλεια πνευματική 209-210,
220
- κληρονομική 239, 240
- πνευματική 200, 210
- ψυχική 239-241
- αρρώστιας αντιμετώπιση 214 κ.ε.
- πορεία 232
- άρρωστος 151, 230
- ηλικιωμένος 217
- και θάνατος 258
- πατέρας 222
- αρρώστων διακονία 142, 220-223
- εμπιστοσύνη στον Θεό 223-226
- θεραπεία 230, 256
- ιδιοτροπίες 221
- άρρωστα παιδιά 76, 122, 226-227,
267
- Αρσένιος Καππαδόκης Όσιος 68,
128, 181, 214, 215
- αρχοντιά 44, 96, 115
- ασθένεια βλ. αρρώστια
- ασθενής βλ. άρρωστος
- άσκηση 148, 154, 177-181, 183, 212,
213 βλ. και εργασία και
άσκηση
- από αγάπη προς Θεό 228
- και αρρώστια 30, 217 κ.ε.
- με υπερηφάνεια 186
- υπέρ δύναμιν 186
- ασωτία 178
- ατεκνία 70-73
- ατεκνίας αξιοποίηση 81-82
- ατιμία 69
- αυταπάρηση 115, 180

- αυτάρκεια 150
- αυτογνωσία 200
- αυτοεξέταση 154
- αυτοκτονία 55, 133, 240, 262-264
 - και εγωισμός 262
- αφάνεια 258
- αχαριστία 155, 203-204
- αχθοφόρος 175

- Βάπτισμα Άγιο 91, 120, 122-125, 227
 - και ονοματοδοσία 122
- Βαπτίσματος Αγίου Χάρις 112, 122
- βαρυστομαχιά 187, 188
- βάσανα βλ. δοκιμασία
- Βασιλεία Ουρανών 148, 286
- Βασιλείας Ουρανών εκζήτηση 149, 230
 - κληρονομία 195 κ.ε.
- βασκανία 248
- βία 24, 149, 182
- βίωμα 163
- βοήθεια θεία 21, 22, 25, 26, 34, 46, 68, 74, 91, 92, 93, 100, 126, 158, 159, 182, 184, 191, 193, 260 κ.ε.
- βοήθειας θείας εκζήτηση 198
- Βορειοηπειρώτης 122
- βρέφος 101, 119 κ.ε., 129
 - αβάπτιστο 120, 123 κ.ε.
 - άρρωστο 226 κ.ε.
 - πρόωρο 227

- Γάλα μητρικό 85
- γαλήνη 150
- γάμος 25, 37, 54 βλ. και Μυστήριο γάμου
 - πολιτικός 124
- γαστριμαργία 187
- γελοιογραφία 171
- γενεθλίων ημέρα 253
- γέννηση 91
- γεράματα 137-139
- γέρος βλ. ηλικιωμένος

- γεύμα κοινό οικογένειας 157
- γηροκομείο 141
- γηροκόμηση και μισθός ουράνιος
139-142
- γιαγιά 140 κ.ε., 141
- γιαγιάς αγάπη 141
- γιατρός βλ. ιατρός
- γιόγκα 177
- γιορτή 163-164
- γκρίνια 147-148, 204
- γλυκύτητα ουράνια 148
- γλώσσα μητρική 87
- γνώση Θεού 163, 238
- γογγυσμός 192, 220, 222, 240
- γονείς 23, 75, 91, 97, 129, 135
 - ηλικιωμένοι βλ. παιδιών σχέσεις
με γονείς ηλικιωμένους
 - και αγωγή 91-116
 - και αγωγή χριστιανική 100
 - και αταξίας αντιμετώπιση 106
 - και εγωισμός 98
 - και εμπιστοσύνη στον Θεό 91-93
 - και ευλάβεια 96
 - και ζόρισμα παιδιών 88, 92, 95, 98,
106, 109-112, 129 κ.ε., 156, 159, 167
 - και ζωή πνευματική παιδιών 100
 - και καθοδήγηση παιδιών 97
 - και μάλωμα παιδιών 107-109
 - και περιορισμός παιδιών 129
 - και περιουσίας διανομή 115
 - και υπερηφάνεια 159
 - πολύτεκνοι βλ. πολύτεκνος
- γονέων αγάπη 112, 130, 133
 - αδιάκριτη 112-114
- γονέων αγώνας πνευματικός 101
 - ευθύνη για τα παιδιά 91, 93, 101
 - ζωή αγία 159
 - παράδειγμα 94-96, 101, 136
 - προσευχή 100
 - προσευχή για τα παιδιά 106
 - συμπεριφορά 98
 - σφάλματα και παιδιά 99
- γυναίκα 37, 41, 42, 43, 82, 83, 87
 - και αγάπη 79, 82

- και ανδρισμός 41
- και αρρώστια 84
- και ζήλεια 158
- και θυσία 79, 82
- γυναίκας αγάπη και σύνεση 112
- δύναμη 83
- δυναμικότητα 87
- ευλάβεια 158
- καρδιά 82, 87

- Δαιμόνιο 140
- δάκρυα 155
- δάσκαλος 94, 174
- δειλία 131
- δημιουργία 169
- διάβολος 28, 68, 100, 107, 119, 147,
163, 177, 182, 196, 200 κ.ε., 201,
222, 262, 268 βλ. και ταγκαλάκι
- διαβόλου δικαιώματα 53, 112
- κακία 164, 201, 268
- διαζύγιο 47, 51 κ.ε., 54
- αυτόματο 55
- διάθεση βλ. προαίρεση
- διακονία 253
- διαφθορά 33
- διδασκαλία 163
- δικαιολογία 178, 205
- δικαιοσύνη ανθρώπινη 58
- θεία 58, 102
- κοσμική 58
- δικαίων παρηγοσία 280-281
- δικαίωση μέλλουσα 54
- δικαστικός 97
- δικηγόρος 71
- δοκιμασία 47, 49, 191-207, 240, 250
βλ. και θλίψεις
- και άνθρωπος ευλαβής 201 κ.ε.
- και άνθρωπος πνευματικός 198
- και ανταμοιβή μέλλουσα 192 κ.ε.,
281
- και απιστία 198
- και δίκαιος 202
- και δοξολογία 205
- και ζωή μέλλουσα 209

- και μεταστροφή προς Θεόν 192-193
- και μισθός ουράνιος 48
- και πόνος Θεού 197-198
- και σωτηρία 191
- συνανθρώπων μας 204-206, 217
- δοκιμασίας αντιμετώπιση 203
 - αποδοχή 199
- δολοφονία 270
- δολοφόνος 271
- δολοφονημένων σωτηρία 271
- δόξα 176
 - Θεού 285
 - μέλλουσα 274
- δοξολογία 147, 148, 149, 192, 194,
203, 204 βλ. και δοκιμασία και
δοξολογία και πόνος και δοξολογία
- ουράνια 283
- δουλειά βλ. εργασία
- δύναμη 166, 220
- δυσκολιών αντιμετώπιση 147
- δυστύχημα 76, 268, 269
- δυστυχία 150
- δώρο Θεού 249

- Έγγαμος 63
- εγγονός 141
- εγκατάλειψη από Θεό 194 κ.ε., 250
- έγκλημα 270
- εγκράτεια 157, 177-188
 - σαρκική 38, 62-64, 67, 70
- εγκυμοσύνη 84-85, 93
- εγρήγορση 153
- εγωισμός 26, 70, 149, 239, 241, 242,
249
- ειδωλολατρία 98
- ειρήνη 21, 154, 164, 285
- εκνευρισμός 172
- εκπαιδευτικός 23, 97
- εκταφή 253
- έκτρωση 67, 76-78, 241
- εκτρώσεων νόμος 78
- ελάττωμα 39, 51, 210, 228
- ελεημοσύνη 71 κ.ε., 76, 82, 150-153,
250

- για κεκοιμημένους 152 κ.ε., 277
- έλεος θείο 246
- ελευθερία 22, 129, 201
- Ελισάβετ Αγία 69
- Ελλάδα 132
- Έλληνας 78
- ελπίδα προς Θεόν 192
- έμβρυο 84, 123, 129, 241
- εκτρώσεων 77
- και σύλληψη 77
- εμπιστοσύνη στον εαυτό 167
- στον Θεό 21, 27, 66, 69, 70, 148, 149, 157, 172, 199, 213, 214, 237
- ενηλικίωση 102
- ενθουσιασμός 29
- ενταφιασμός 255
- εντολής θείας παράβαση 78
- εντολών Θεού τήρηση 50, 68, 282
- εξαγνισμός 195, 200, 206, 210, 218, 282
- εξαγόρευση 185 κ.ε.
- εξετάσεις πνευματικές 214
- εξιλέωση 203, 210, 247
- εξομολόγηση 262
- εξουσία πνευματική 94
- εξυπνάδα 30, 130 κ.ε., 171
- επάγγελμα και καλλιέργεια πνευματική 174-176
- επαγγέλματος εκλογή 167-168
- και νέοι 167
- έπαινος 206
- έπαρση 248
- επέμβαση θεία 237, 276
- επιθυμία σαρκική 62
- επικοινωνία παιδιών με γονείς
βλ. παιδιών επικοινωνία με γονείς
- επίπληξη 134
- έργα αγαθά 151
- εργασία 38, 71, 165-167
- και άγχος 172-173
- και άσκηση 185
- και ζήλος 169
- και ζωή πνευματική 165-176
- και νέοι 166 κ.ε.

- και προσευχή 155
- και ωφέλεια πνευματική 169 κ.ε.
- με φιλότιμο 172
- πνευματική 47
- εργασίας αγάπη 168-171
- αγιασμός 173-174
- εργοστασιάρχης 172
- έρωτας θείος 20
- ετοιμοθάνατος 258-262
- και εξομολόγηση 258
- και Κοινωνία Θεία 259
- και μετάνοια 262
- και πόνος 259 κ.ε.
- και συγχώρησης εκζήτηση 262
- Ευαγγελίου τήρηση 50
- ευαισθησία 105, 223, 226, 227, 239
- πνευματική 148
- ευγένεια 162
- ευγνωμοσύνη 206
- ευγνωμοσύνης έκφραση 162
- ευεργεσία Θεού 150, 155
- ευλάβεια 42, 131
- ευλογία 143
- Θεού 76, 144, 147, 148, 194, 197, 199, 234 κ.ε., 244
- Ευρωπαϊός 78, 131 κ.ε.
- ευτυχία 148
- Ευφρόσυνος Όσιος 260
- ευχαριστία 162
- προς Θεόν 205
- Ευχέλαιο 259
- ευχή 155
- για κεκοιμημένους 281
- γονέων 142-144
- ηλικιωμένων 140
- μητέρας 143
- εφευρέσεις 171
- εφηβεία 92, 106, 128

- Ζαχαρίας Προφήτης 69
- ζήλεια βλ. γυναίκα και ζήλεια· παι-
δια και ζήλεια
- ζημιά 248
- ζώα 139, 186

ζωή 193, 253

- άγαμη 19-21, 25
- αγγελική 19 κ.ε., 24
- αιώνια 176, 196, 269, 279
- αμαρτωλή 266, 277
- άτακτη 69
- έγγαμη 19-21, 25
- εν Χριστώ 25, 257
- ευαγγελική 21
- κατά Θεόν 19, 21, 23
- κοσμική 179, 257
- μέλλουσα 19, 217, 245, 271 κ.ε.,
273, 283-286
- μοναχική βλ. μοναχική ζωή
- ζωή πνευματική 69, 150, 155, 172,
199
- ανδρός 158 κ.ε.
- γονέων 93, 159
- γυναίκας 81
- μητέρας 84, 87-90
- νέων 29, 32-34, 153
- οικογένειας 20, 43, 50, 63, 71, 72 κ.ε.,
147-164
- παιδιών 89, 93, 100 κ.ε., 103,
159-161
- συζύγων 58, 157-159
- ζωής αγιασμός 20
- αρχή 77
- νόημα 19
- παράταση 230, 256, 257, 274
- περιφρόνηση 263
- τρόπου επιλογή 19-34
- χρόνος 256 κ.ε.
- ζωοφιλία 66 κ.ε.

Η δονή 62

ηλικία αγγελική 284

- νεανική 106

ηλικιωμένος 136, 137, 254

Ηρώδης 197, 226

Ησαΐας Προφήτης 246

ησυχία 154

Θάνατος 222, 230, 271-272, 274, 286

- αιφνίδιος 268

- γονέων 125, 222
- ηλικιωμένων 256, 271
- και άνθρωπος πνευματικός 257
- και λύπη 256, 265-272
- και χαρά 257, 266
- και ωριμότητα 257
- νέων 266, 271
- νηπίων 226, 227
- παιδιών 76, 265-267, 268
- θανάτου ανακοίνωση 125
- αντιμετώπιση 253-264, 267, 271
- μνήμη 253-255, 258
- προετοιμασία 253, 259, 268
- συμφιλίωση 256-258
- συναίσθηση 255
- φόβος 257
- ώρα 266
- θέλημα Θεού 26, 73
- ίδιον 70, 73, 199
- θέληση 136
- θεολόγος 238
- Θεοπάτορες 61, 62, 69
- Θεός αθάνατος 285
- Δημιουργός 75, 244
- δίκαιος 238
- εύσπλαχνος 66, 281
- παντοδύναμος 69
- Πατέρας 22, 149, 195, 197, 237, 244
- Πλάστης 244
- Θεού αρχοντιά 22
- καλωσύνη 199
- θεραπεία αρρώστων βλ. αρρώστων
θεραπεία
- θεωρία πνευματική 282
- θηλασμός 84-85
- θλίψη αιώνια 286
- και παρηγοριά θεία 198-199
- θλίψεως αντιμετώπιση 45, 199, 206
- θλίψεις 25, 209, 216 βλ. και δοκιμασία
- ανθρώπου πνευματικού 198
- θυμού αντιμετώπιση 49
- θυσία 44, 74, 140, 151, 175, 221, 238,

- 246, 255
θυσίας έλλειψη 81
- Ιακώβ 142
ιατρική 173 κ.ε., 225
ιατρός 97, 173 κ.ε., 224, 227
– και διάγνωση 227
ιδιοτροπίας αντιμετώπιση 51
ικανοποίηση 170
ικανότητα 171
Ιούδας 201
ισότητα δύο φύλων 42 κ.ε.
Ιωακείμ Άγιος 61, 69
Ιώβ δίκαιος 215
- Καθαρότητα 285
κάθαρση 201, 210, 282
καθυστερημένος διανοητικά 241,
242
καθυστερημένα παιδιά 237-238
– και καλωσύνη 237
– και ταπείνωση 237
καθυστερημένων παιδιών γονείς
238
– μητέρα 237
κακία 105
κακομοιριά 147
κακοπάθεια 194
κακού επιλογή 201
καλό 266
– πνευματικό 210, 228
καλού επιλογή 201
καλοπέραση 194, 195, 257
καλωσύνη 52, 57, 162, 164, 174, 240,
255, 277, 285
κάπνισμα 228 κ.ε.
Καππαδόκης 160
καρδιά 88
καρκινοπαθής 223
καταδίκη μέλλουσα 274
κατάκριση 19, 164, 178
κατανόηση 44, 58
κατάρα 148
– μητέρας 143

κατάσταση πνευματική 155, 173,
279
κατήφορος πνευματικός 102, 128 κ.ε.
καύχηση 213
κεκοιμημένοι 255, 271 κ.ε.
– και αγώνας ζώντων 279
– και συναίσθηση αμαρτωλότητας
273
κεκοιμημένων ανάγκη 278
– βοήθεια 276, 277
κεκοιμημένοι υπόδικοι 273-274
– και μετάνοια 274, 275
– και προσευχή 274 κ.ε.
κενό 165 κ.ε.
κήρυγμα 162 κ.ε.
κληρονομιά 142, 143
– πνευματική 96
κληρονομικά 115 κ.ε.
κλίση 21, 22-24, 27, 167, 168
κοινωνία 174
Κοινωνία Θεία 226
– και νηστεία 179
κόλαση 149, 248, 250, 258, 284, 285,
286
κόλλυβο 276
– Αγίου 277
κομποσχοίνι για κεκοιμημένους
278
κοροϊδία 240
κόσμος σύγχρονος 33, 101 κ.ε., 111,
115, 153 κ.ε.
κούραση 166, 170
– ψυχική 170
κούρασης αντιμετώπιση 172
κουφός 236
κρίματα Θεού 71, 193, 244
κρίση 130 κ.ε.
– κατ' όψιν 203
Κρίση Θεού 123
– μέλλουσα 98, 271, 274, 282-283
κυφορία βλ. εγκυμοσύνη

Λαϊκός 214
λαιμαργία βλ. γαστριμαργία

Λειτουργία Θεία 277, 278
– και μνημόσυνο 276
λείψανο 284
Λείψανα άγια 120
Λευχαιμία 226
Ληστής Ευαγγελίου 202, 274
λιτότητα 65, 150
λογική 178 κ.ε.
– και θέλημα Θεού 64-68
– πνευματική 212
λογισμός 81, 166 κ.ε., 185, 239
– κακός 34, 132, 215
– καλός 50, 162, 217
– υπερήφανος 170
λογισμού ανάπαυση 67, 178
λόγος Ευαγγελικός 149
– Θεού 149
λύπη Θεού 285, 286
Μακαρισμοί 206
μακροζωία 196
Μακρυγιάννης 58 κ.ε.
μάλωμα βλ. επίπληξη
μάννα βλ. μητέρα
μαραγκός 169, 173
Μάρτυρες Άγιοι 234, 236
Μαρτύρων Αγίων αγάπη προς
 Θεόν 218
μαρτύριο 203, 216
μαστεκτομή 85
ματαιότητα 148, 254, 258
μέθη 55, 57, 269, 273
μελαγχολία 239, 240
μελέτη 30 κ.ε., 131, 132 βλ. και
 σπουδές και μελέτη
– Ευαγγελίου 235
– πνευματική 132, 154, 235
μελέτη πνευματική παιδιών 160 κ.ε.
μετάνοια 53, 100, 196, 201, 206, 244,
 245, 246, 260, 261, 262, 269, 271,
286
μετάνοιες 30
μεταστροφή προς Θεόν 99, 195
μητέρα 33, 43, 52, 53, 80, 95, 98 κ.ε.,
 113, 129, 134, 141, 283

- εργαζόμενη 85-87, 89, 97
- και αγωγή 79-90
- και αντοχή 82-84
- και αυστηρότητα 113 κ.ε.
- και διατροφή 69
- και ευλάβεια 90
- και ζωή πνευματική παιδιών 99, 111
- και κούραση 88
- και μελέτη Ευαγγελίου 84
- και μελέτη πνευματική 84, 89
- και παιδιών αρρώστια 84
- και προσευχή 89 κ.ε., 90, 111
- και ταπείνωση 90
- και φόβος Θεού 90
- μητέρας αγάπη 79-80, 83, 85
- ευθύνη για τα παιδιά 93
- ζωή πνευματική και παιδιά 89
- θυσία 79, 83
- παράδειγμα 95, 111
- προσευχή για τα παιδιά 106 κ.ε., 269
- στοργή 85
- μίμηση Χριστού 25, 202
- μισθός ουράνιος 20, 54, 185, 195, 201, 210
- μίσος 207, 285
- μνημόσυνο 153, 274-279 βλ. και
Λειτουργία Θεία και μνημόσυνο
- μόδα 150
- Μολόχ 99
- μοναχική ζωή 25, 164
- μοναχικές υποσχέσεις 283
- Μοναχισμός 19, 20, 21, 23 κ.ε.
- μοναχοκόρη 74
- μοναχός 20, 24, 50, 63, 130, 253, 283
- ηλικιωμένος 139, 276
- και αρρώστια 215, 218
- και άσκηση 178, 179
- και κόσμος 280
- και προσευχή 280
- και σωτηρία 20
- μοναχού αποστολή 19

μοναχού αποταγή 24
μοναχός αρχάριος και μνήμη θανάτου 255
μοναχών αρχαρίων ποιμαντική βλ.
 ποιμαντική μοναχών αρχαρίων
μοναχός δόκιμος 38
– ηλικιωμένος 139
μοναχή 283
μονοφαγία 188
Μουσουλμανισμός 137
μυαλό 130 κ.ε., 171, 172 κ.ε.
Μυστήριο γάμου 38

Ναός Θεού 178
ναρκωτικά 55 κ.ε., 102
νεκρός βλ. κεκοιμημένοι
– άλειωτος 253
– κατά κόσμον 257
νεκρού ανάσταση 176
– σεβασμός 255
νεκροταφείο 253
νέος 19-34
– και αγώνας 34
– και εργασία βλ. εργασία και νέοι
– και κόσμος σύγχρονος 153
– και πειρασμοί 34
– και Πνευματικός 29
– και σπουδές 22
νέου επηρεασμός 23, 24
νέα (η) 79
νεοφώτιστος 122
νήπιο βλ. βρέφος
Νήπια Αγία 197 κ.ε., 226
νηστεία 154, 177, 178
– με διάκριση 183 κ.ε.
– με ταπείνωση 186
– με υπερηφάνεια 186
– με φιλότιμο 182-186
– Μεγάλης Τεσσαρακοστής 184
– παιδιών 181-182
– Παρασκευής 182, 183
– Τετάρτης 183
– Χριστού 184
νηστείες Εκκλησίας 179

νόημα ζωής 233, 234 κ.ε., 267, 270
νοικοκυρά 173
νοικοκυριό 87-90
νόμος 78, 94
– εκτρώσεων βλ. εκτρώσεων νόμος
– Θεού 126
– φυσικός 244
νόμοι πνευματικοί 68, 243-250
– και αγάπη Θεού 247-250
– και υπερηφάνεια 247 κ.ε.
νόμων πνευματικών λειτουργία
243-244, 247
νούς 154
νύφη 136, 137, 142

Ξύλο βλ. αγωγή και ξύλο

Οικογένεια 20, 67, 134
– και αγάπη 105
– και αρετής άσκηση 153-155
– και ειρήνη 105
– και Πνευματικός 63
οικογένειας δημιουργία 20, 27, 33,
37 κ.ε., 62, 68, 74
– διάλυση 54
– δυσκολίες 25, 38, 39, 44 κ.ε., 47-48,
49, 50, 54, 56 κ.ε., 65 κ.ε., 136, 140,
141, 153, 158
– δυσκολιών αντιμετώπιση 57
– προβλημάτων αντιμετώπιση 27 κ.ε.
οικογενειάρχης 68
οικονομία 150
οκνηρία 165
ολιγοπιστία 93
Ομολογητές 234, 236
ομορφιά 37, 87, 88
– εσωτερική 37
ονειδισμός 206
όνειρο 123, 265, 278, 286
ορατότητα μέλλουσα 285
οργή Θεού 78, 148, 202
όρεξη 187
ορθολογισμός 123
ορφανός βλ. παιδιά ορφανά

- Πάθος 136, 200, 282
- κληρονομικό 63 κ.ε., 101
 - σαρκικό 53
- παθών ελευθερία 230
- Πάθη άγια βλ. Χριστού Πάθη άγια
- παιδαγωγία γονέων 133
- Θεού 78, 193, 195-196, 200, 204
- παιδιά 55, 56, 86
- ανάπηρα βλ. ανάπηρα παιδιά
 - άρρωστα βλ. άρρωστα παιδιά
 - διαλυμένων οικογενειών 54-55
 - ζωηρά 109
 - και αγάπη 55, 105
 - και αγάπη μητέρας 87
 - και αμαρτία 101 κ.ε.
 - και ανάληψη ευθυνών 114
 - και αταξία 89
 - και βλασφημία 98
 - και επικοινωνία με Θεό 119
 - και εργασία 114
 - και ζήλεια 103
 - και ζωή αγνή 103
 - και καμώματα 95
 - και Κοινωνία Θεία 99, 181
 - και κόσμος σύγχρονος 111
 - και μητέρα 90
 - και νηστεία βλ. νηστεία παιδιών
 - και παιχνίδι 109, 181 κ.ε.
 - και παραστράτημα 128 κ.ε., 133, 269
 - και πειθαρχία 88 κ.ε.
 - και περιβάλλον 101
 - και Πνευματικός 130
 - και σεβασμός βλ. σεβασμός
 - και στοργή 87, 97
 - και στοργή μητέρας 79
 - και υπερηφάνεια γονέων βλ. γονείς και υπερηφάνεια
 - και φρόνημα σαρκικό 63
 - καθυστερημένα βλ. καθυστερημένα παιδιά
 - καλομαθημένα 74
- παιδιά μικρά 119-121, 129, 133

- και ευλάβεια 92
- και φόβος Θεού 92
- παιδιά ορφανά 71, 125-128
- και προνόμια 126
- και συστολή 128
- και φιλότιμο 128
- παιδιά παραστρατημένα 85, 86, 99
- και βοήθεια 105-107
- παιδιά υιοθετημένα 73
- παιδιών αγάπη προς γονείς 133-144
- παιδιών αγάπη προς γονείς (μετά τον γάμο) 135-137
- παιδιών αγάπη προς τον πατέρα 80
- αγιασμός 89, 93
- αθωότητα 160
- αναγέννηση πνευματική 72, 73, 93-94, 174
- αντίδραση 95, 98, 107, 111, 113
- ανυπακοή 95, 114
- εμπιστοσύνη προς γονείς 134
- έπαινος 107-109
- επηρεασμός από το περιβάλλον 101-102, 103
- επικοινωνία με γονείς 130
- ευαισθησία 96
- ευγνωμοσύνη προς γονείς 129, 134, 135, 136, 162
- μόρφωση 114 κ.ε.
- προσευχή 155 κ.ε., 160 κ.ε.
- προστασία θεία 93
- σχέσεις με γονείς ηλικιωμένους 140
- ταλαιπωρία 98-101
- υπακοή προς γονείς 129, 134, 159
- παιχνίδι βλ. παιδιά και παιχνίδι
- παλληκαριά 220
- Παναγία 61, 62, 194
- Παναγίας σύλληψη 61 κ.ε.
- παππούς 140 κ.ε.
- Παράδεισος 149, 209, 211, 266, 274, 279, 281, 282, 284, 285
- παρακολούθηση εαυτού 249
- παραμάννα 87
- παρατήρηση 133

- παρέα βλ. συναναστροφή
- παρεξήγηση 161, 163
- παρηγοριά 206, 211
 - αληθινή 198, 269
 - θεία 25, 46, 191, 219, 221, 239, 280
 - πενθούντων βλ. πενθούντων παρηγοριά
- παρθενία 67
- Παρουσία Δευτέρα 273
- παρρησία 135
- πατέρας 43, 80, 95, 129, 134
 - και παιδιών αρρώστια 84
 - νεκρός 125
- πατέρα αγάπη 80
- πεθερά 136, 137, 142
- πεθερικά 135
- πείρα 207
- πειρασμός 132, 163-164, 197, 201
 - και θέλημα Θεού 201
 - κατά παραχώρηση Θεού 200-203
- πείσμα 70, 241
- πενθούντων παρηγοριά 267-271
 - ποιμαντική βλ. ποιμαντική πενθούντων
- περιουσία 114-116
- περισπασμός 28, 154
- πίστη 70, 131, 174, 269
- πιστός βλ. άνθρωπος πιστός
- πλάνη 267
- πληρότητα μέλλουσα 285
- πλούτος 176
- Πνεύμα Άγιο 179
- πνεύμα κοσμικό 150
- Πνευματικός 23, 39, 55, 67, 70, 157, 181
 - βλ. και νέος και Πνευματικός
 - και παιδιών αγωγή 94
- ποιμαντική 31 κ.ε., 81
 - αναπήρων 234
 - αρρώστων 174, 259
 - μοναχών αρχαρίων 120
 - νέων 23 κ.ε., 24, 26, 28 κ.ε., 112 κ.ε., 167 κ.ε.
 - παιδιών μικρών 103, 120, 125, 134 κ.ε.

- παιδιών ορφανών 128
- πενθούντων 268, 270
- συζύγων 39, 55, 56, 57, 70, 124, 157 κ.ε.
- πολύτεκνος 68
- πολύτεκνη μητέρα 82
- οικογένεια 73-76
- πολύτεκνης οικογένειας παιδιά 73
- πολύτεκνοι γονείς και αγάπη 74
- και αγωγή 73
- πολυτέκνων δυσκολίες 74 κ.ε.
- πονηρός βλ. διάβολος
- πόνος 193, 209, 212, 225, 257, 285
- ανυπόφορος 213, 215, 216
- για τον κόσμο 209
- για τον συνάνθρωπο 205, 220, 280
- και άσκηση 213
- και δοξολογία 213, 216
- και τραγούδι 216
- και ψαλμωδία 216
- υποφερτός 213
- ως επίσκεψη Χριστού 194-195
- πόνου αντιμετώπιση 211, 215-218, 256
- εκδήλωση 215
- πραότητα 285
- προαίρεση 182, 183, 218
- αγαθή 22, 100, 158, 196, 237, 261, 266, 277
- πρόγραμμα πνευματικό 155 κ.ε.
- προκοπή βλ. πρόοδος
- πρόνοια Θεού 65, 71, 120, 121, 122, 126, 130, 210, 261, 268
- πρόοδος 30
- πνευματική 20, 199
- προορισμός ανθρώπου 19
- προπατορικό αμάρτημα βλ. αμάρτημα προπατορικό
- προσευχή 45, 49, 57, 111, 125, 131, 132, 154, 155, 157, 159, 161, 162, 197, 199, 205, 207, 227, 277
- για αναπήρους 235
- για αρρώστους 220, 224, 225, 227, 230-232

- για αυτόχειρες 263
- για κεκοιμημένους 272, 274-279, 281
- για τυφλούς 235
- για υγεία 230
- καρδιακή 225
- προ του φαγητού 157
- στην οικογένεια 155-157
- προσευχής αίτημα 220, 228, 230, 245
- αποτελέσματα 156 κ.ε.
- Προσκομιδή 263, 279
- προσόντα κοσμικά 44
- προσοχή 132, 217
- πρόσφυγας 151
- Πρωτόπλαστοι 91
- Πρωτοπλάστων πτώση 61, 62
- πτώση 243, 248
- πύρωση 187

Ρωμαιοκαθολικοί 61

Ρωσία 80, 151

Σάββατο 278

Σαρανταλείτουργο 277

σάρκα 253

σεβασμός 73

- προς γονείς 111, 133-144

- προς μεγαλύτερους 133-135

σεμνότητα 95

σινάπι 149

σιτάρι 276

σιωπή 49

σκάνδαλο 50, 215

σκληραγωγία 166

σκληρότητα 203, 221, 272, 277

σοφία Θεού 41, 120

σπατάλη 150

σπουδές 28-32, 86, 130-132

- και βαθμολογία 174

- και δημιουργία οικογένειας 32

- και εξετάσεις 131

- και ζωή πνευματική 29 κ.ε., 131

- και μελέτη 28, 29 κ.ε., 239

- και πρόοδος 34, 132

- και σχέσεις δύο φύλων 33
- και υπομονή 132
- στο εξωτερικό 131 κ.ε.
- Σταυρός 191
- στείρωση 69
- στενοχώρια 222, 227
- στέφανα 38
- στρατιωτικός 97
- στρατός 131 κ.ε., 166
- συγγένεια με Θεό 202, 218 κ.ε., 228
- συγγενείς 136
- Συγκλητική Οσία 202
- συγχώρηση 245, 262
- συγχώρησης εκζήτηση 57, 143, 244
- συζήτηση 162
- σύζυγος (η) 49
 - καλή 37
 - μεγαλύτερη από άνδρα 38 κ.ε.
 - πιστή 51-54
- συζύγου (τού) αγάπη προς την σύζυγο 42
- συζύγου (τής) αφοσίωση στον σύζυγο 43
 - επιλογή 37, 69, 74
 - εμπιστοσύνη στον σύζυγο 43
 - σεβασμός στον σύζυγο 95
 - υπακοή στον σύζυγο 41, 43, 51, 95
 - φόβος προς τον σύζυγο 42
- σύζυγοι 25
 - και χαρακτήρων διαφορά 39-41
- συζύγων αγάπη 38, 43-46, 50, 56, 57, 96, 135 κ.ε., 136
 - προς συγγενείς 136
- συζύγων αλληλοβοήθεια 40
 - αλληλοσεβασμός 41-43, 96, 134
 - διαφωνία 95, 105, 122
 - ευγνωμοσύνη 43
 - συνεργασία 37, 40, 44
 - ταπείνωση 70
 - υπερηφάνεια 70
- συκοφαντία 206-207
- συμβουλή 128
- συμπεριφορά αρχοντική 108 κ.ε.
 - εξωτερική 162

συμπόνια 209, 218-220, 281
συναίσθηση 244, 269, 283
– αμαρτωλότητος βλ. αμαρτωλότη-
τος συναίσθηση
– μετά θάνατον 273
συναναστροφή 34, 103-105, 111
Συναξάρια και παιδιά μικρά 161
συνείδηση 134, 149
συνειδήσεως τύψεις 149, 222, 244,
262, 285
συνεννόηση 49
συντριβή καρδιακή 244
συντροφιά βλ. συναναστροφή
συστολή πνευματική 42, 95
σφάλμα 58
σφάλματος αποδοχή 164
σχέδιο Θεού 69
σχέσεις δύο φύλων 32 κ.ε., 34
σχέσεις με πεθερικά 141 κ.ε.
– με συγγενείς 161-163
– με φίλους 161-163
– παράνομες 52 κ.ε., 54, 56 κ.ε., 57
– προγαμιαίες 38, 69
– συζυγικές 61, 62-64
σχέσεων παρανόμων αντιμετώ-
πιση 45
σχιζοφρενής 239
σχολιασμός κειμένου 246
σώμα 178, 218, 224, 282, 284
– μετά την ανάσταση 284
σωτηρία 49, 100, 159, 192, 193, 196,
200, 211, 213, 216, 221, 235, 266,
269, 270, 276, 286

Ταγκαλάκι 147, 164, 258
τάλαντο 192
ταπεινοφροσύνη 29
ταπείνωση 37, 51, 131, 155, 169, 175,
176, 184, 199, 200, 225, 249, 258
ταραχή 285
ταφή βλ. ενταφιασμός
τάφος 125
τεκνογονία βλ. τεκνοποιία
τεκνοποιία 61-78

- και εμπιστοσύνη στον Θεό 64 κ.ε.
- τεκνοποιίας δυσκολία 68-70
- τελειότητα κατά Θεόν 24
- τελώνια 260
- τέχνης εκμάθηση 28, 172 κ.ε.
- τεχνίτης 173
- τρέλλα 240, 242
- τυφλός 235, 236
- τύψεις βλ. συνειδήσεως τύψεις

- Υβρις 203
- υγεία 210, 212
- και αγώνας κατά παθών ψυχικών 236
- πνευματική 33, 199
- υιοθεσία 72, 73
- υπάλληλος 172, 173
- υπερηφάνεια 21, 26, 120
- γονέων βλ. γονείς και υπερηφάνεια
- δαιμονική 248
- υπερηφάνειας συνέπειες 243
- υπερκόπωση 239
- υπερπληθυσμός 67, 76 κ.ε.
- ύπνος 166
- υπογεννητικότητα 78
- υπομονή 47-58, 111, 153, 192, 196, 197, 199, 201, 206, 210, 220
- και Χάρις θεία 49-51
- στην αναπηρία 236
- στην αρρώστια 212
- στον πόνο 213-215, 231
- υποσχέσεις μοναχικές βλ. μοναχικές υποσχέσεις

- Φαγητό και ποικιλία 187 κ.ε.
- λιτό 188
- Φαρασιώτης 214, 220
- φθόνος 285
- φιλαργυρία 152
- φιλονεικία 164
- φιλότιμο 20, 21, 24, 74, 76, 136, 203, 239, 245, 285
- φόβος 285
- Θεού 37

- φοιτητής 131
- φρόνημα αγνό 62
 - σαρκικό 61, 62
- φτώχεια 65
- φτωχός 151, 277
- φώς άκτιστο 45
- φωτισμός θείος 101, 131

- Χάδι Θεού 148
- χαρά 163, 170, 192, 199, 200, 257,
285, 286
 - μέλλουσα 285
 - παιδική 135, 161
 - παραδεισένια 149, 280
 - πνευματική 160, 166, 178
- χαρακτήρας 25
 - γυναικείος 37
- Χάρις θεία 131, 133, 150, 174, 184,
223
- Χάριτος θείας απόκτηση 44, 51, 175,
200, 221, 228
 - απομάκρυνση 51, 248
 - εγκατάλειψη 186
- χάρισμα 51, 171, 192
- χαρίσματος αξιοποίηση 171-173
- Χάρος 254
- Χατζεφεντής βλ. Αρσένιος Καππα-
δόκης Όσιος
- Χατζη-Γεώργης 90
- χαύνωση 187
- χημειοθεραπεία 219
- Χριστιανισμός 137
- Χριστιανοί πρώτων χρόνων 27
- Χριστού αγάπη 51
 - Ενανθρώπηση 61, 194
 - θυσία 51, 200
 - Πάθη άγια 216
 - Σταύρωση 182, 191, 194, 216
- Ψαλμωδία 30, 84
- ψευδαίσθηση 151
- ψυχανάλυση 86
- ψυχασθενής 241
- ψυχή 210, 212, 213, 218, 224, 258,
273, 282, 285, 286

ψυχολογία 239

ψυχολογικά προβλήματα 86, 88, 128,
239, 263

ψυχοπαθής 263

ψυχορράγημα 258, 260

– και δυσκολία 258, 259

Ωριμότητα 22, 29, 106, 129